

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA SOCIALNO DELO

DIPLOMSKA NALOGA

**VSAKDANJE ŽIVLJENJE DRUŽIN IN VZGOJA OTROK
V PODEŽELSKEM OKOLJU**

/PRIMER KRAJEVNE SKUPNOSTI JAVORJE/

MATEJA PETERNEL

LJUBLJANA 2008

PODATKI O DIPLOMSKI NALOGI

Ime in priimek: Mateja Peternel

Naslov naloge: Vsakdanje življenje družin in vzgoja otrok v podeželskem okolju
/primer krajevnosti Javorje/

Kraj: Ljubljana

Leto: 2008

Število strani: 108

Št. slik: 20

Št. tabel: 0

Št. bibl. opomb. 0

Št. prilog: 6

Mentorica: asist. dr. Nina Mešl

Deskriptorji: družina, vsakdanje življenje, prosti čas, vzgoja, pogovori, reševanje problemov, vaška skupnost

Povzetek:

Naloga prikazuje, kako družine v vaški krajevni skupnosti Javorje, za katero je značilno manjše število prebivalcev in velik pomen neformalnih odnosov, preživljajo vsakdanje življenje in kako se starši spoprijemajo z različnimi elementi vzgoje otrok. V nalogi je izvedena raziskava v dveh fazah zbiranja podatkov, kjer sem najprej raziskala, kako se starši spoprijemajo z različnimi elementi vzgoje otrok. Rezultati so me nato vzpodbudili, da posamezne teme raziščem bolj podrobno in tako sem izvedela, kako družine preživljajo vsakdanje življenje v okolju, kjer so otroci v skladu s svojimi možnostmi in sposobnostmi vključeni v proces skupnega družinskega dela. Pomemben del vsakdanjega življenja je prosti čas, v okviru katerega imajo otroci v KS Javorje premalo organiziranih aktivnosti. Raziskala sem še, kako starši definirajo vzgojo, kako v družinah poteka komunikacija in s kakšnimi problemi se srečujejo otroci ter kako in s kom jih rešujejo, s čimer se mi je potrdila prisotnost medsebojne pomoči, ki se odvija v mejah sorodstva in sosedstva.

Title: Daily family life and upbringing children in a rural environment

Descriptors: family, daily life, spare time, upbringing, conversations, problem solving, rural community

Abstract:

Javorje is a small village community where informal relationships play a great role. The BA dissertation describes the daily life of the people from Javorje as well as the upbringing methods used there. The data for research was gathered in two stages. Firstly, the parents' ways of coping with the various elements of raising children were studied. The interesting results motivated further research of more specific topics. The results portray the daily life of families where children are included in the daily chores according to their abilities. Spare time is an important aspect of the daily lives and it appears that the Javorje community does not provide enough activities for the children who live there. The parents' definitions of upbringing were also studied along with the communication methods of several families. Lastly, the examination of the children's problems and the ways they solve them shows how the relatives and neighbours help each other.

UNIVERZA V LJUBLJANI

FAKULTETA ZA SOCIALNO DELO

DIPLOMSKA NALOGA

**VSAKDANJE ŽIVLJENJE DRUŽIN IN VZGOJA OTROK
V PODEŽELSKEM OKOLJU
/PRIMER KRAJEVNE SKUPNOSTI JAVORJE/**

Mentorica: asist. dr. Nina Mešl

Mateja Peternel

Ljubljana 2008

PREDGOVOR

Vprašanje vsakdanjega življenja družin in vzgoja otrok me zanima že nekaj časa, kar me je vzpodbudilo k temu, da to temo podrobneje raziščem. Tako sva že v četrtem letniku študija s sošolko pri predmetu Raziskovalni seminar izdelali nalogo, katere vsebina se nanaša na primerjavo vzgoje otrok v mestu in na vasi. Ker sama izhajam iz vaškega okolja, natančneje iz krajeвне skupnosti Javorje (v nadaljevanju KS Javorje), sem podatke pridobivala v tej skupnosti. S pridobljenimi podatki staršev iz mojega okolja sem dobila predstavo o tem, kako se starši spoprijemajo z vzgojo svojih otrok, kar me je vzpodbudilo k dodatnemu raziskovanju, saj sem želela teme, ki so se pokazale kot posebej zanimive za vaško okolje, raziskati bolj poglobljeno.

Pobuda za raziskovanje v tem vaškem okolju prihaja tudi s strani mojega osebnega zanimanja za življenje družin v tem okolju, saj v tem okolju tudi sama živim, poleg tega sem tudi že mamica in me vzgoja in odraščanje otrok v vaškem okolju zanimata še toliko bolj.

Po opravljenem kvantitativnem delu raziskave sem ponovno vzpostavila stik z nekaterimi družinami in jih prosila za sodelovanje pri mojem nadaljnjem raziskovanju za pripravo diplomske naloge. Na mojo prošnjo so se družine tudi odzvale. S poglobljenimi intervjuji sem želela izvedeti, kako poteka vsakdanje družinsko življenje, kako družine preživljajo prosti čas, kako starši pojmujejo in se spoprijemajo z vzgojo svojih otrok, kako v družinah poteka komunikacija ter s kakšnimi problemi se srečujejo otroci in kako ter s kom jih rešujejo. S pomočjo zbranih podatkov iz raziskovalnega seminarja in poglobljenih intervjujev sem torej želela ugotoviti, kako odraščajo otroci v KS Javorje in kako se starši spoprijemajo z njihovo vzgojo. Rezultate sem prikazala s pomočjo grafov in poskusne teorije.

KS Javorje je tipično vaško okolje, za katerega je, tako kot navaja tudi Rapoša Tajnškova (2006/2007), značilno manjše število prebivalcev, homogenost prebivalcev, funkcionalna povezanost, velik pomen neformalnih odnosov, sorodstva in vaške skupnosti, močna neformalna socialna kontrola, izoliranost, večja odvisnost od naravnih pogojev, nizka stopnja delitve dela, velik pomen tradicije in običajev ter omejena družbena mobilnost, zaprtost in konformnost. Zaradi specifičnih značilnosti je potreben tudi drugačen pristop socialnega dela (Laine Scales *et al.* 2004: 39). Socialni delavci, ki delajo v podeželskem okolju, se morajo zaradi specifičnosti podeželskega okolja spopadati s široko paleto socialnih problemov (npr.

osamljenost in vzpostavitev socialnih mrež, slaba dostopnost do služb, tveganja, povezana z odročnostjo, primanjkovanje samoiniciativnosti) in njihovih posledic. Pogosto so socialni delavci lahko edini, ki obravnavajo problem, in zaradi tega morajo biti sposobni, da delajo s celotnim sistemom. V takih razmerah morajo biti spretni pri uporabi prisotne moči in opore v procesu pomoči. Socialno delo v ruralnem okolju je pri nas še precej neraziskana tema. Tudi sama nisem vstopila neposredno v raziskovanje socialnega dela, sem pa želela z diplomsko nalogo prispevati k razumevanju specifičnosti vsakdanjega življenja družin in vzgoje otrok na podeželju. Ugotovitve lahko uporabimo kot znanje za ravnanje (Rosenfeld, v Čačinovič Vogrinčič 2006) za reševanje kompleksnih socialnih problemov družin (Čačinovič Vogrinčič 2006), za socialno delo z družino v podeželskem okolju.

Raziskovanje za pripravo diplomske naloge se nanaša na vsakdanje življenje družin in vzgojo otrok v KS Javorje, zato ugotovitev ne morem posploševati na preostala podeželska okolja, saj ima vsaka skupnost svoje specifične značilnosti. Glede na število anketiranih družin ocenjujem, da sem vključila zadovoljivo število družin, s čimer sem dobila podatke, ki so za KS Javorje reprezentativni. Če bi v raziskavo vključila še kakšno družino, bi s tem prispevala k še temeljitejšemu razumevanju.

Zahvala

Zahvaljujem se vsem družinam iz KS Javorje, ki so si vzele čas in bile pripravljene sodelovati pri mojem raziskovanju. Za vso podporo in pomoč se zahvaljujem mentorici asist. dr. Nini Mešl. Zahvala gre še mojemu fantu, staršem in preostalim družinskim članom, ki so mi ves čas stali ob strani in me spodbujali na poti do uresničitve mojih dolgoletnih želja.

KAZALO

PREDGOVOR

KAZALO

1 TEORETIČNI UVOD	9
1.1 O družinah in odraščanju danes	9
1.1.1 Pluralnost družinskih oblik	10
1.1.2 Ideologije krize družine	11
1.1.3 Družinski življenjski potek	12
1.1.4 Novo očetovstvo	13
1.1.5 Otroštvo	14
1.1.5.1 Fenomen »protektivnega« otroštva	15
1.1.6 Mladost in socialne mreže mladih	16
1.2 Temeljne značilnosti družinske skupine	19
1.2.1 Družinske meje in pravila	21
1.2.2 Moč in hierarhija v družini	22
1.2.3 Vloge v družini	24
1.2.4 Avtonomija in povezanost	25
1.2.5 Pravica do resničnosti	26
1.2.6 Tri sposobnosti kot temeljna oprema otroka	27
1.2.6.1 Sposobnost za ljubezen	27
1.2.6.2 Sposobnost za pogajanje	28
1.2.6.3 Sposobnost za konflikt	29
1.3 Še o vsakdanjem življenju družin in o vzgoji otrok	30
1.3.1 Potek vsakdanjega življenja	30
1.3.2 Prosti čas	32
1.3.3 Vzgoja	35
1.3.3.1 Stili vzgajanja	36
1.3.4 Komunikacija v družini	38
1.3.4.1 Neverbalna komunikacija	41
1.3.4.2 Motnje in pasti v komuniciranju	42
1.3.5 Pogosti problemi v družinah z odraščajočimi otroki in spoprijemanje z njimi	43
1.4 Značilnosti podeželskih naselij in izzivi za socialno delo v tem okolju	46
2 PROBLEM	51
3 METODOLOGIJA	55
3.1 Vrsta raziskave in spremenljivke	55
3.2 Viri podatkov in merski instrument	56
3.3 Populacija in vzorčenje	56
3.4 Zbiranje podatkov	57
3.5 Obdelava in analiza podatkov	57
4 REZULTATI IN RAZPRAVA	62
5 SKLEPI IN PREDLOGI	100
6 LITERATURA	106

7 POVZETEK	110
8 PRILOGE	113

SEZNAM SLIK

Graf 4.1 Struktura anketiranih staršev glede na starost in spol	62
Graf 4.2 Izobrazba anketiranih staršev	62
Graf 4.3 Število otrok v družinah	63
Graf 4.4 Starost otrok	64
Graf 4.5 Število oseb v skupnem gospodinjstvu	65
Graf 4.6 Osebe, ki so se najbolj posvečale vzgoji otrok v prvih mesecih otrokovega življenja	65
Graf 4.7 Prvo samostojno igranje otrok zunaj hiše	66
Graf 4.8 Osebe, s katerimi se otroci igrajo največ	67
Graf 4.9 Koliko starši zaupajo svojim otrokom	67
Graf 4.10 Koliko časa dnevno starši namenijo pogovorom z otroki	68
Graf 4.11 Ali se lahko otroci pogovarjajo s starši o vseh temah, o katerih želijo govoriti	69
Graf 4.12 Pogostost prepirov med starši in otroki	69
Graf 4.13 Stopnje svobodnih odločanj otrok o raznih dejavnostih	70
Graf 4.14 Starost otrok ob prvem kaznovanju	71
Graf 4.15 Preživljanje prostega časa otrok	72
Graf 4.16 Kakšna pravila imajo v družinah	73
Graf 4.17 Kakšne trditve veljajo za otroke	73
Graf 4.18 Del dneva, ko se vsi člani družine zberejo skupaj	74
Graf 4.19 Varnost vaškega okolja za otroke	75
Graf 4.20 Najbolj primerno okolje za vzgojo otrok	75

1 Teoretični uvod

1.1 O družinah in odraščanju danes

Človek se rodi kot zelo nebogljen bitje in potrebuje veliko časa, da se usposobi za relativno samostojno življenje. Človekove temeljne potrebe lahko zadovoljijo le drugi ljudje, odrasli ljudje, in te potrebe morajo zadovoljevati dolgo časa. Otrok potrebuje osnovno popotnico za nadaljnje življenje, ki mu omogoči rast in razvoj (Musek 1995: 191-192).

Prostor primarne socializacije otroka običajno predstavlja družina, kjer ljubezen in odprt prostor nudita otroku varnost za spoznavanje in učenje o sebi in o drugih, za zadovoljevanje potreb in izražanje čustev. Kadar družina tega ne zmore, potem skrb prevzame država (rejništvo, posvojitve, zavodsko varstvo ipd.).

V literaturi najdemo številne opredelitve in definicije, kaj sploh je družina. Zanimiva se mi zdi opredelitev Uletove (1993: 171), ki o družini razmišlja kot o socialni skupini, ki sloni na prostorski ali časovni (generacijski) povezanosti in pripadnosti članov. Kot institucija je družina družbeno priznana skupina zlasti zaradi temeljnih funkcij, ki jih ima: biološka reprodukcija, skrb za otroke in vzgoja otrok, prenašanje kulturnih vzorcev, tradicij, znanja od generacije k generaciji in dom, v katerem poteka zadovoljevanje osnovnih človekovih potreb (hranjenje, seksualna dejavnost, socialna in fizična varnost ter zaščita).

Tomorijeva (1994: 10) opredeljuje družino kot sistem z nekim notranjim dogajanjem, ki je ves čas v obojesmernem stiku z vsem, kar se dogaja v njenem okolju. Vsaka družina ima svojo sestavo, socialna pravila, notranja razmerja moči, svoj jezik, obrede, zgodovino, ki jo delijo vsi člani te skupine – in ti člani prenašajo njena sporočila v ustaljenih vzorcih v nove okoliščine. Družino označujejo tudi notranji odnosi med člani družine. Odnosi v družinah so si med seboj različni, zato na tem mestu dodajam še misel Lukasove (1993: 21), po kateri je družina gotovo lahko nebo in pekel, vir veselja in trpljenja, pač glede na to, kaj posamezni člani iz nje naredijo.

Družinska razmerja v Sloveniji ureja Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih (Ur. l. RS, 69/2004), ki pojmuje družino kot življenjsko skupnost staršev in otrok, ki zaradi koristi

otrok uživa posebno varstvo. Starši so dolžni svoje otroke preživljati, skrbeti za njihovo življenje in zdravje ter jih vzgajati.

Ko govorimo o družinah, lahko večina najprej pomisli na tradicionalno jedrno družino, kjer gre za skupnost obeh staršev in njunih otrok. Vendar je potrebno upoštevati, da ne obstaja le tradicionalna jedrna družina, temveč tudi razne alternative naši tradicionalni predstavi, ki prav tako opravljajo temeljne družinske funkcije, le-te bom v naslednjem poglavju tudi predstavila.

1.1.1 Pluralnost družinskih oblik

Pluralizacija družinskih oblik pomeni soobstoj različnih oblik in načinov družinskega življenja glede na odločitev posameznikov. Pri tem ni pomembno, ali je način družinskega življenja produkt lastnih preferenc (npr. stilskih) ali je vsiljen z določenimi razmerami ali dogodki (npr. enostarševske družine, razveze itn.). Švabova (2001: 80) navaja, da je s pluralnostjo družinskih oblik tesno povezana pluralizacija življenjskih stilov (raznolikost partnerskih in družinskih zvez), spreminjanje in pluraliziranje družinskih potekov, spreminjanje družinskih vrednot in intradružinska diferenciacija, ki pomeni pluralizacijo posameznih družinskih vlog (*op. cit.*: 81).

Najbolj očiten dokaz družinskega spreminjanja velja med teoretiki družine fenomen pluralizacije družinskih oblik. Vendar jih pri tem spregled ozadja fenomena pluralizacije družinskih oblik od ostalih segmentov spreminjanja družinskega življenja pogosto vodi v to, da fenomen interpretirajo kot ključno značilnost spreminjanja družinskega življenja. Švabova (*op. cit.*: 41-42) opozori, da vse tiste vidike, ki se pravzaprav res spreminjajo, spregledajo. Vzročno-posledično razmerje med fenomenom pluralizacije družinskih oblik in spreminjanjem družinskega življenja namreč ne poteka od pluralizacije družinskih oblik k spreminjanju družinskega življenja, ampak obratno. Šele spreminjanje družinskega življenja namreč povzroča med drugim tudi pluralizacijo družinskih oblik (*op. cit.*: 43).

Proces pluralizacije družinskih oblik je povezan s spremembami, kot je upadanje števila rojstev, naraščanje števila otrok, rojenih izven zakonske zveze, formalizirana zakonska zveza izgublja svoj socialni status in pomen, naraščanje število razvez zakonskih zvez, naraščanje števila enostarševskih, reorganiziranih (dopolnjenih) in istospolnih družin, spreminjajo se družinski življenjski poteki, podaljšuje se časovno obdobje prehoda iz družine staršev v lastno

družino, kar strokovnjaki imenujejo »LAT faza« (»living apart together«, »živeti narazen in hkrati skupaj«). Tomorijeva (1994: 15) pojasnjuje, da večina družin, ki kažejo različne podobe družinske skupnosti današnjega časa, opravljajo ne glede na svojo formalno sestavo iste, nezamenljive naloge v osebnotnem razvoju in medsebojni dinamiki svojih članov – tako teh, ki so že odrasli, kot tudi tistih, ki to šele postajajo.

V mojem domačem okolju se prav tako srečujemo s pluralnostjo družinskih oblik. Sprva sem domnevala, da se s tem fenomenom v KS Javorje niti ne srečujemo, a sem prišla do zanimivega spoznanja. Pred seboj sem imela najprej podobo večine družin v našem okolju, to je tradicionalnih jedrnih družin, kjer živita starša, ki sta poročena, skupaj s svojimi otroki. Pri tem sem spregledala, da se mladi v KS Javorje v veliki meri srečujemo s t. i. »LAT fazo«, nekaj je tudi razvezanih in enostarševskih družin. Pri mladih je v manjši meri opazen trend zunajzakonske partnerske skupnosti, medtem ko se istospolne družine v mojem okolju še ne pojavljajo ali pa jih ne prepoznamo, ker se ne želijo izpostaviti.

1.1.2 Ideologije krize družine

V današnjih življenjskih razmerah se v družini ne da več tako živeti, kot se je stoletja nazaj. Potrebno je na drugačen način dosegati iste vrednote medčloveškega sožitja, vzgoje potomcev, medsebojne naklonjenosti, ljubezni in osebnotne rasti. Kriza družine je torej kot porod novega: je stiska, so težave, so negotovosti in bolečina prihajajočega, še bolj je upanje novega in veselja nad njim, najbolj pa je to zahtevna naloga za ustvarjalno delo (Ramovš 1995: 350).

Danes sociološka razmišljanja opozarjajo na dve zanimivi posebnosti »žargonov krize družine« (Rener 1995: 19):

- Zaskrbljenost zaradi domnevne krize družine ni nič novega, saj je v zadnjih dveh stoletjih »kriza družine« močno zaposlovala pravnike, reformatorje in moraliste. Govorjenje o krizi družine se vedno intenzivira v obdobjih politične negotovosti, ob upadu rasti prebivalstva ter v obdobjih gospodarskih recesij.
- Ideologije krize navadno učinkujejo tako, da politične in socialne probleme spreminjajo v individualne in personalne ter s tem vzbujajo občutke krivde, le-ti pa niso enakomerno porazdeljeni. Ženske se namreč obravnavajo kot primarno odgovorne za družino in njeno blagostanje.

Renerjeva (*ibid.*) pojasnjuje, da v strokovnih razpravah že nekaj časa namesto govora o krizi družine prevladujejo razprave o spremembah družinskega življenja in poskusi določitve osnovnih kazalcev sprememb.

1.1.3 Družinski življenjski potek

Življenje družine si lahko predstavljamo kot nekakšno potovanje družine skozi različne faze. Govorim o družinskem življenjskem poteku, o procesu, ki ga različni dogodki vpeljejo v življenje družine.

Vse od začetkov raziskav družinskega življenjskega cikla do danes so različni avtorji oblikovali strukturo družinskega cikla. Avtorji govorijo o manjšem ali večjem številu faz (Ule 2003: 53). Kljub temu da tipična družina od zasnovanja do svojega konca ne doživlja faz v istem zaporedju in da raziskovalci o posameznih fazah niso enotnega mnenja, največkrat navajajo model 9-stopenjskega življenjskega cikla družine (Švab 2001: 164):

1. doba formiranja družine (zakonca brez otrok),
2. začetek širjenja družine (prvi otrok mlajši od 2,5 let),
3. predšolsko obdobje otrok (prvi otrok manj kot 6 let),
4. šolsko obdobje otrok (prvi otrok med 6 in 13 leti),
5. mladostniško obdobje otrok (prvi otrok med 13 in 20 leti),
6. postadolescentno obdobje otrok (od 20 do odhoda prvega otroka iz družine),
7. začetek zoženja družine (od odhoda prvega do odhoda zadnjega otroka iz družine),
8. zožena družina (»prazno gnezdo«),
9. ovdovelost (od smrti prvega partnerja do smrti zadnjega partnerja).

Nekatera obdobja družinskega poteka se krajšajo (obdobje aktivnega starševstva), nekatera se daljšajo (podaljšana mladost), med seboj se mešajo (starševstvo pred poroko), lahko se podvajajo (ponovno poročanje in vzpostavljanje nove družine). Družinski življenjski potek postaja vedno bolj nedoločljiv in glede na to ga je težko predstaviti kot monoliten ali dominanten model. Trdimo lahko, da je prav naraščanje števila razvez (in nasploh nestabilnost partnerskih zvez) tisti dejavnik, ki najbolj določa nove značilnosti življenjskih potekov v postmodernosti (*op. cit.*: 165).

Statistika, raziskave in opazovanje vsakdanjega življenja kažejo, da se daljšajo obdobja, ko v središču družinskega življenja niso otroci, medtem ko so se obdobja aktivnega starševstva v novih generacijah staršev močno skrajšala. Po mnenju Uletove (2003: 54) je do popolne spremembe družinskega življenjskega poteka prišlo v manj kot treh generacijah. Spremembe so zlasti v tem, da se je bistveno podaljšalo obdobje zožene družine (obdobje »praznega gnezda«).

Družine, ki sem jih vključila v raziskovanje za pripravo diplomske naloge, se, če upoštevamo največkrat navedeni model 9-stopenjskega življenjskega cikla družine, nahajajo v obdobju šolskega obdobja otrok (prvi otrok je star med 6 in 13 leti), mladostniškega obdobja otrok (najstarejši otrok je star nekje med 13 in 20 leti), postadolescentskega obdobja otrok (od 20 do odhoda prvega otroka iz družine) in v začetku zoženja družine (od odhoda prvega do odhoda zadnjega otroka iz družine).

1.1.4 Novo očetovstvo

Nekaj besed bom namenila očetovstvu, natančneje »novemu očetu«, saj ta tema spada med aktualnejše teme v družboslovni literaturi. V nasprotju z modernim očetom, ki je materialni preskrbovalec družine, naj bi bil novi oče vedno bolj vpleten v različne segmente družinskega življenja, medtem ko na drugi strani strokovnjaki ugotavljajo, da je novi oče le sodobni mit, ki je daleč od vsakdanje realnosti, v kateri je večina družinskega dela (še vedno) družbeno dodeljena ženski.

Pojmovanje prisotnosti očeta v družini časovno močno variira, zato bom za lažjo predstavo to ponazorila s primerom časovne periodizacije očetovstva. Pleck (v Švab 2001: 121) navaja štiri obdobja oz. kulture očetovstva:

1. oče kot avtoritativen moralni in verski pedagog (18. in zgodnje 19. stoletje),
2. oče kot distancirani preskrbovalec družine (druga polovica 19. in sredina 20. stoletja),
3. oče kot vzor za ponotranjenje spolne vloge (od 1940 do 1965),
4. novi oče, ki neguje in skrbi za otroke in je hkrati zaposlen (od poznih 60. let do danes).

Pleck (v *ibid.*) v prvem in tretjem obdobju sicer zanemari vlogo materialne preskrbe, vendar je kljub temu jasno razvidno, da je bila vloga očeta v prvih treh obdobjih definirana z avtoriteto in materialno preskrbo, torej s povsem drugimi premisami kot v današnjem, torej četrtem obdobju, kjer se prisotnost očeta v družini razume kot skrb in nega otrok.

V postmodernosti je novo očetovstvo definirano predvsem z večjo vpletenostjo očetov v (nova) razmerja z otroki. O tem poročajo tudi empirične raziskave, kjer je skupni imenovalec ugotovitev, da sodobni očetje vstopajo s svojimi otroki v tesnejša razmerja in da si želijo bolj skrbeti zanje. Pripravljeni so povečati svojo participacijo, še posebej v primeru, če so njihove partnerke zaposlene. Njihov način participacije vključuje nezavezujoča, manj rutinska in prijetnejša opravila, medtem ko so vsa ostala opravila in skrb prepuščena partnerkam (*op. cit.*: 125).

1.1.5 Otroštvo

Švabova (2001: 134) opredeli otroštvo kot družbeno kategorijo, ki variira v času in prostoru, nanjo vplivajo še drugi dejavniki, kot so spol, etničnost, družbeni razred, rasna pripadnost in spreminjanje družinskega življenja. Vse več otrok živi v družinah z enim staršem, v reorganiziranih družinah ipd. V postmodernosti je več možnosti, da otroci že v zgodnjih letih doživijo različne oblike družinske organizacije.

Skynner (1994: 21) navaja, da lahko na življenje gledamo kot na vrsto stopenj, skozi katere mora vsak človek. Ko preživljamo določeno razvojno stopnjo, se naučimo določenih stvari. Preden lahko gremo na naslednjo stopnjo, moramo dobro obvladati lekcije s prejšnje stopnje. Avtor našteva naslednje stopnje zgodnjega otroštva (*op. cit.*: 21-24):

- Ko so otroci še zelo majhni, vsi potrebujejo zanesljivo in trajno ljubezen ter nego. Pri tem igra najpomembnejšo vlogo mati, saj se od nje naučijo, kako je treba skrbeti za druge. Skynner (*ibid.*) namreč meni, da če naše matere ne bi znale za nas skrbeti tako, kot je treba, se ne bi nikoli naučili, kako se skrbi za druge.
- V naslednji stopnji začnejo otroci razvijati samostojnost in voljo, pri tem potrebujejo nekaj trdnosti, ljubeče opore in nadzorstva s strani staršev. Zelo pomembna je očetova vloga, saj otroke nauči samoobvladovanja, brez katerega človek ne bi nikoli imel pravega odnosa do avtoritete.

- Otroci potrebujejo tudi brate in sestre oz. prijatelje, od katerih se otrok nauči, kako se postaviti zase. Z njimi se igrajo, pri tem se naučijo z njimi deliti dobro in slabo. Z občasnim draženjem jih pripravljajo na padce, zmedo in udarce. Najstarejši otroci, ki nekaj let živijo brez tekmeca, in edinci imajo kasneje težave, saj se teh lekcij nikoli ne naučijo dobro.
- V naslednji fazi gre za pouk o nasprotnem spolu. Otrok brez te izkušnje bo imel kasneje v življenju negotov odnos do nasprotnega spola. Primer pomanjkanja stikov z nasprotnim spolom je deklica brez očeta ali bratov ali deček, ki je svoja mladostniška leta preživel v moškem internatu.
- V naslednji stopnji gre za osamosvajanje od staršev. Tega se ni lahko naučiti, če se otrok kot mladostnik ni vključil v skupino vrstnikov. V tem primeru se običajno še naprej močno drži staršev.

Na vsaki razvojni stopnji se je potrebno nekaj naučiti. V primeru, če otrok izpusti neko stopnjo, jo še vedno lahko predela kasneje in se tedaj nauči zamujeno (*op. cit.*: 24).

Družine želijo različno hitro privedi otroke skozi otroška leta. Pri odraščanju jih lahko spodbujajo, podpirajo ali ovirajo. Starši poskušajo oblikovati svoje otroke po merilih idealnih predstav o otrocih, ki jih razvijejo v poteku konstrukcije lastnega življenjskega sveta. Nekateri starši želijo svoje otroke čim dlje časa zadrževati v otroštvu, medtem ko si drugi starši prizadevajo, da bi njihovi otroci čim prej odrasli in bi s tem čim prej delovali in se obnašali zrelo in odgovorno. V obeh omenjenih primerih so za temi težnjami skriti osebni cilji in težnje staršev (Ule 1995: 136).

1.1.5.1 Fenomen »protektivnega« otroštva

S hitrim spreminjanjem družinskega življenja in družbenih pogojev se v številnih segmentih spreminja tudi otroštvo in njegovi pomeni. S pojmom »protektivnega« otroštva označujemo proces spreminjanja otroštva skozi njegovo intenziviranje, ki vključuje številne aktivnosti in prakse, ki izražajo vedno bolj intenzivno skrb za otroke, njihovo blaginjo, izobraževanje ipd. (Švab 2001: 135).

Švabova (*op. cit.*: 139) navaja, da postaja starševstvo vedno bolj odgovorna naloga, zato je odločitev imeti otroke vedno težja. Zvišujejo se imperativi starševstva. Ni več dovolj sprejeti

otroka takšnega, kakršen je, z vsemi njegovimi mentalnimi in fizičnimi pomanjkljivostmi ter posebnostmi. Pomembno je, kolikor je le mogoče, korigirati te pomanjkljivosti (jecljanje, škiljenje, mokrenje postelje) in spodbujati razvijanje sposobnosti (moda šole smučanja v zimskih in tenisa v poletnih počitnicah, učenja jezikov v poletnih šolah ipd). Imperativ dobre vzgoje niso več hierarhični odnosi med starši in otroki, ampak je poudarek na otrokovi individualnosti in samorazvoju. Protektivno otroštvo označuje imperativ »le najboljše je dovolj dobro«.

Spreminjanje nekaterih demografskih kazalcev, npr. prelaganje odločitve za starševstvo na poznejša leta, upadanje rodnosti oz. zmanjševanje število otrok v družini, posredno kaže na intenziviranje pomena otroštva. Ljudje vedno bolj cenijo otroke in se vedno bolj identificirajo s protektivnim otroštvom. Za uresničitev uspešnega starševstva, ki ga narekujejo pomeni in imperativi protektivnega otroštva, je potrebno ustvariti določene pogoje. Povečuje se pozornost razvoju otroka v prenatalnem obdobju, kar se kaže v intenziviranju nadzora nosečnosti z ultrazvočnimi pregledi, branjem revij o nosečnosti in svetovnega spleta (*op. cit.*: 141).

Odločitev za starševstvo je odgovorna odločitev, saj je majhen otrok neobgljeno bitje in potrebuje dolgo časa, preden se bo lahko podal na samostojno življenjsko pot. Ustvariti primerne pogoje, med katerimi so temeljnega pomena poleg drugih tudi stanovanjske in finančne zmožnosti potencialnih bodočih staršev, je v današnjem času razmeroma zahtevna naloga. Ni dovolj 'le imeti otroka', zato se čedalje več mojih vrstnikov odloča za starševstvo v poznejših letih, saj si bodo takrat lažje ustvarili boljše pogoje.

Na vedno intenzivnejše nadzorovanje in strukturiranje otrokovega časa opozori tudi Satirova (1995: 143). Otroštvo je še vedno močno nadzorovano obdobje. Glede na to ima otroštvo vse prej kot romantizirano podobo brezskrbnega otroštva. Vedno manjša je razlika med urnikom odraslih in otrok, v tem procesu se otroci naučijo zanikati svoje naravne ritme, da bi se prilagodili hitrosti družbenih sprememb.

1.1.6 Mladost in socialne mreže mladih

Obdobje mladosti je prvi raziskal Hall (v Ule 2003: 29) in ga poimenoval z besedo »adolescenca«. Po njegovem so za adolescenco značilni stres, viharništvo in upori mladih

proti različnim avtoritetam. To tezo je kasneje naprej razvil Erikson (v *ibid.*), po katerem je obdobje adolescence odločilna doba v razvoju identitete. Po Eriksonu je za krizo identitete v adolescenci značilno nasprotje med potrditvijo identitete in difuzijo identitete. Pozitivna razrešitev krize zahteva, da posameznik sprejme samega sebe, da drugi ljudje sprejmejo njega, da razvije ustrezno samopodobo in da dobi priznanja za svoja dejanja in podporo pri prizadevanjih za samostojno vključitev v družbo. Največja nevarnost obdobja adolescence je po Eriksonu izguba identitete oz. difuzija identitet, saj je mladostnik takrat v nevarnosti, da se bodisi umakne pred vsakršno odločitvijo v izolacijo in notranjo praznost bodisi prehitro konča svoj samorazvoj. Način, kako so se razrešile identitetne krize v otroštvu, vpliva na iztek identitetne krize v adolescenci (*ibid.*).

Najstniki imajo pravico, da v procesu odraščanja pričakujejo od staršev vodenje. V tem dogajanju je izredno pomembna poštenost, saj je edina podlaga zaupanja. Otroci namreč nikoli ne morejo biti poštene z odraslimi, če odrasli z njimi ne ravnajo pošteno. V tem primeru je na čustvenem področju najbolj vredna poštenost. Eden od ciljev, ki bi ga morali doseči vsi odrasli, da bi si pridobili zaupanje najstnikov, je, da izpolnijo dane obljube. Za kar starši niso prepričani, da bodo lahko izpolnili, je bolje, da tega nikoli ne obljubijo (Satir 1995: 252).

Starostna meja za vstop v mladost se pomika v zgodnejša leta otroškega življenja, poleg tega se starostna meja za vstop v odraslost pomika navzgor. Uletova (1996: 11) izpostavi, da obdobje mladosti ni definirano samo z od subjekta neodvisnimi znaki, npr. s starostjo, ampak tudi z ukvarjanjem s posameznimi dejavnostmi, ki so značilne za mladost. S tem misli predvsem na dejavnosti, ki niso trajnega proizvodnega značaja, predvsem šolanje.

Človekovo življenje spremlja od rojstva do smrti iskanje in negovanje socialnih stikov. Odsotnost socialnih stikov pomeni socialno izolacijo posameznika in močno stresno situacijo. Pomembna poteza socialnih stikov je možnost, da drugim ljudem povemo svoje probleme, stike, želje.

Socialna vključenost pomeni imeti na razpolago različne socialne mreže, v katerih se posameznik srečuje in družijo z drugimi ljudmi, se nanje obrača po nasvet in pomoč, izmenjuje svoja doživetja in spoznanja z njimi, oblikuje različne prijateljske, intimne, interesne in delovne zveze. V vseh življenjskih obdobjih je pomemben občutek, da smo vpleteni v

različne, manj ali bolj trdne intimne, solidarne socialne mreže. Mladi so v obdobju intenzivnega oblikovanja svoje osebne in socialne identitete. Bistvenega pomena je, da dosežemo pozitivno potrditev pri drugih ljudeh (Ule 1996: 224).

V življenju navezujemo stike z mnogo ljudmi, od prijateljev, sošolcev, sorodnikov, sosedov, vrstnikov do drugih znancev. Z nekaterimi posamezniki ne najdemo skupnega jezika, medtem ko na drugi strani z nekaterimi najdemo skupni jezik in razvijemo tesnejše odnose. Skupaj počnemo raznovrstne stvari in stopamo na pot prijateljstva. Prijatelji nam pomagajo, svetujejo, se z nami pogovarjajo o različnih temah, skupaj preživljamo prosti čas in glede na to zasedajo v našem življenju pomembno mesto.

Če ima posameznik na voljo dobro razvito socialno mrežo, se lahko obrne nanjo s prošnjo po podpori in pomoči. Praviloma gre za prošnje »pomembnim drugim«, med katere uvrščamo družinske člane, prijatelje, sosedo, znance. Pri reševanju družinskih problemov je prošnja za pomoč lahko s strani ostalih družinskih članov celo nezaželena. Pomoč zunaj družine se pokliče šele pri resnih in nevzdržnih motnjah družinskega življenja, a še tu se pomoč najprej poišče pri bližnjih sorodnikih, šele nato pri institucijah (Ule 1993: 142). Kolikor bolj je torej nek posameznik povezan z različnimi socialnimi mrežami, toliko več izvorov za produktivno obvladovanje življenja ima (*op. cit.*: 239).

V večini kultur so glavna osnova vseh odnosov sorodstvene mreže, vendar so v modernih družbah postali manj pomembni, izjema so tisti sorodniki, s katerimi skupaj živimo. Po navedbah Uletove (*op. cit.*: 117) približno 50 % najmočnejših medosebnih odnosov zunaj doma predstavljajo odnosi s sorodniki. Za sorodstvene odnose je značilna visoka stopnja medsebojne povezanosti, kar kaže na dolgo trajanje teh odnosov.

Otroci in mladostniki v mojem okolju imajo na razpolago različne socialne mreže, v katere so vpleteni. Njihove socialne mreže predstavljajo sorodniki, prijatelji, sošolci, sosedje, sovaščani in preostalih vrstniki.

Otrok najprej pripada družini, potem pa se z vsem žarom naveže na krog zunaj doma: na svoje prijatelje. Prijatelji niso samo za igro. Prijateljstva pomagajo otrokom, da bodo samozavestnejše stopili iz varnega družinskega gnezda v svet, kjer ne bo mame in očka

(Fenwick *et al.* 1997: 97). Najpomembnejše stvari, ki jih prijatelji počnejo skupaj, so pogovor, pomoč in skupno preživljanje prostega časa. Prijatelji so pomemben izvor pomoči v reševanju problemov (a ne tako pomemben kot sorodniki), so najkoristnejši izvor nasvetov in informacij, so dobri poslušalci in zaupniki, poleg vsega tega so še izvor zabave. Predvsem za adolescente je prijateljstvo najbolj intenziven odnos (Ule 1993: 114).

O pomenu socialnih mrež govori tudi socialno ekološko načelo, ki je eno od metodičnih načel socialnega dela. Socialno ekološko načelo govori o tem, da socialni delavec najprej aktivira, mobilizira in krepi naravne socialne mreže uporabnikov v skladu s postavko maksimalnega aktiviranja naravne socialne mreže. V to mrežo vključujemo družino, sosede, prijateljske skupine, sodelavce. Če uporabnik nima nosilne mreže za svoje življenje, mu jo moramo v socialnem delu pomagati oblikovati v naravnem socialnem kontekstu (Čačinovič Vogrinčič 2005/2006: 85).

Mladi se morajo soočiti s številnimi nasprotji in težavami, ki posledično povečujejo socialno in psihično ranljivost mladih. Z izrazom »socialna ranljivost« označujemo posameznike, ki so, kadar so v stiku z družbenimi institucijami, bolj izpostavljeni njihovem nadzoru in sankcijam, kot pa imajo od institucionalnega poseganja koristi. Ta izraz so uvedli trije belgijski raziskovalci Van Kerckvoorde, Vettenburg in Walgrave (v Ule 2000: 44).

Uletova (*op. cit.*: 43) navaja, da je bistvo socialne ranljivosti stopnjevanje težav in kopičenje nerešenih problemov, ki izhajajo eden iz drugega, npr. nizka izobrazba, slab šolski uspeh, zdravstvene, materialne, čustvene in socialne težave, slabe zaposlitvene možnosti itd. Ko govorimo o socialni ranljivosti otrok in mladih, se vzbudita običajno dve reakciji: potreba po povečani zaščiti otrok in mladostnikov in potreba po povečanem nadzoru.

1.2 Temeljne značilnosti družinske skupine

Družina je mala skupina, kjer se vedênje enega člana tako kot v vsaki skupini odraža na vedênju vseh drugih članov. Skupina kot celota zahteva lojalnost članov in da imajo nekatere njene potrebe določeno prednost pred osebnimi željami.

Čačinovičeva (1998: 128) pojasnjuje, da ima družina kot mala skupina svoje posebnosti, ki jo razlikujejo od drugih malih skupin. Prva značilnost je, da ima družina zgodovino. Od vseh drugih malih skupin se družina razlikuje glede na trajnost skupine in po krvnih vezeh. Kot družine se definirajo tudi oblike, kjer ni krvnih vezi, kar lahko povežemo s pluralnostjo družinskih oblik (npr. posvojitelske družine, rejniške družine). Trajnost vezi lahko povežemo z dejstvom, da staršev in otrok ne moremo izbirati, medtem ko lahko nekatere odnose (npr. prijateljske) vzpostavimo in tudi prekinemo. Zato je potrebno, da dodam še nerazrešljivo dramo ločitve med starši in otroki in s tem nerazrešljivo konfliktnost odnosov v družinski skupini. Človek ravno v družinski skupini potrebuje možnost, da konflikt vedno znova prepozna, ga zdrži in rešuje.

Specifičnost odnosov med družinskim člani poudarja socialnopsihološka definicija družine, ki se glasi (*op. cit.*: 130-131): *»Družino tvorijo dva ali več posameznikov, ki so v interakciji, imajo skupne motive in cilje; povezujejo jih skupna pravila, norme in vrednote; odnose v njej odraža in določa relativno trajna struktura statusov in vlog; v družini se oblikujeta zanjo značilna struktura moči in način vodenja; izoblikuje se relativno trajna mreža komunikacij ter statusov in vlog posameznih družinskih članov; diferencirajo se vloge glede na delitev dela; razločijo se čustveni odnosi med člani.«*

Ko govorim o temeljnih značilnostih družinske skupine, se mi zdi smiselno spregovoriti tudi o Bionovem konceptu družine kot delovne skupine (Čačinovič Vogrinčič 2006: 44). Ena najbolj zanemarnjenih tem pogovorov v družini je namreč tema o tem, kaj kdo dela v družini, kaj kdo prispeva. Zdi se namreč, kot da bi občutki in čustva zasedli ves prostor, a vendar je o delu lažje govoriti, lažje se je sporazumeti, lažje je razložiti in razbrati živ, osebni prostor. O delu in sodelovanju se lahko razpravlja in se s tem odkriva vire moči in možne spremembe (*op. cit.*: 45).

Harvey in Wexler (*op. cit.*: 45) sta izdelala vprašanja o vsakdanjih družinskih vlogah, ki so smiselna za odkrivanje značilnosti za več razvidnosti in za možne spremembe nalog, ki jih je treba opraviti za vsakdanje življenje:

- nabava in priprava hrane, popravila, čiščenje, prispevek k imetju družine, skrb za otroke in vzgoja, skrb za bolne in stare člane družine;

- vodenje v družini: hierarhija odločanja, trajna ali fleksibilna delitev moči, usmerjanje družinskega razvoja;
- skrb za povezanost družine: razvijanje zgodb, ki povezujejo, razvijanje pravil in načinov premagovanja kriz, razvoj družinskih ritualov in tradicije;
- razvijanje družinskega sistema vrednot: razvijanje hierarhije vrednot in oblikovanje pričakovanj od družinskih članov.

Tu gre za možna raziskovalna vprašanja, ki so smiselna znotraj delovnega odnosa le, če jih uporabimo v podporo odkrivanju družinske resničnosti, v podporo odkrivanju značilnosti, za možne spremembe in za več razvidnosti (*op. cit.*: 45).

1.2.1 Družinske meje in pravila

Vsak človek ima neke vrste duševni zemljevid, ki ustreza zunanjim okoliščinam. Na njem je prav vse, kar zadeva naše življenje (starši, prijatelji, soseska, služba, hiša, sošolci itd.). Vse to je zapisano, da nas usmerja in nam pomaga pri reševanju življenjskih problemov. Skynner (1994: 66) navaja, da se zemljevid stalno spreminja, saj ga je potrebno dopolnjevati, spreminjati, prilagajati. Vsak otrok mora v svoj zemljevid vnesti tudi črte, meje, pravila, ki sta jih zanj potegnili starša. Otrok utrjuje svoje meje, risal bo vedno boljše zemljevide, določil bo svoje meje z očetom in materjo, z brati in sestrami, nato pa še s svetom zunaj družine (*op. cit.*: 95).

Elementi sistema so po Skynnerju (v Čačinovič Vogrinčič 1998: 167) meje, podsystemi odločanja in hierarhija. Avtor definira mejo kot območje na zunanjem robu podsystema, kot točko prehoda, kjer se značilnosti sistema spremenijo. Izredno pomembna funkcija družine je omogočanje posamezniku odkrivanje svojih meja, da se identificira znotraj teh meja, da se razmeji od drugih podsystemov. Le če so meje starševskega podsystema jasne, lahko otrok vzpostavi in spozna svoje meje. Starši, ki so si na jasnem o lastni identiteti in mejah, s tem avtomatično ponujajo otroku odnos, do katerega se lahko jasno opredeli.

Meje so lahko jasne, toge ali nejasne. Meje oz. pravila določajo, koliko in predvsem kako uspešno se družina prilagaja spremembam. Družina potrebuje jasne meje, ker le-te omogočajo dovolj varnosti za spreminjanje (*op. cit.*: 168). Zanimiva se mi zdi Skynnerjeva (1994: 96) primerjava mej s premakljivimi plastičnimi stožci, s katerimi označujejo odprto cestišče,

kadar popravljajo avtocesto. Kaj je »avtocesta« in kaj je »neavtocesta«, se lahko namreč spremenja.

Strinjam se s Tomorijevo (1994: 28), da v družinah meje med otroki in starši ne smejo biti niti preveč zaprte niti preveč odprte. Preveč zaprte meje lahko srečamo v družinah, kjer se starši in otroci ne znajo pogovarjati med seboj in svoj svet pred drugimi preveč zapirajo. V družinah so primerne predvidljive, prepoznavne in ob potrebi po spremembi dovolj prožne meje, ki omogočajo jasno razporeditev vlog.

V vsaki družini se razvijejo meje in pravila, ki niso povsem identična z mejami in pravili v drugih družinah. Vsaka družina je edinstvena in samosvoja ter tako oblikuje pravila po svojih nagnjenjih, željah in potrebah. Če pomislim na meje in pravila v moji družini in jih primerjam s preostalimi družinami, ki jih poznam, se nekatera pravila med seboj močno razlikujejo, medtem ko so si nekatera zelo podobna. Vsekakor pa se tudi spreminjajo in prilagajajo starosti otroka ter trenutnim okoliščinam.

Če pomislimo na pravila, bomo lahko najprej pomislili na tista o izpolnjevanju obveznosti, o zadovoljevanju posameznikovih potreb, o ravnanju z denarjem, o prestopkih itd. Vendar so pravila namenjena tudi vsem drugim dejavnikom, ki ljudem omogočajo živeti skupaj v isti hiši (Satir 1995: 96). Poleg pravil, ki so dokaj jasna in jih je lahko odkriti, lahko obstaja v družini še cel sistem pravil, ki jih je veliko težje odkriti ali so pogosto prikrita. Družina se lahko sreča z nenapisanimi pravili, ki urejajo svobodo izražanja vseh članov družine. Satirova (*op. cit.*: 99) s tem misli na nekatere teme, ki jih v pogovoru člani družine nikoli ne smejo načeti. Določeno družinsko pravilo narekuje, da se v družini sme govoriti le o pravilnem, dobrem, pomembnem in ustreznem. Družinska pravila na žalost pogosto dopuščajo izražanje čustev le, če so zato upravičeni razlogi, in ne zato, ker ta čustva obstajajo.

1.2.2 Moč in hierarhija v družini

Če pogledamo nazaj v preteklost, so stoletja družine delovale pretežno tako, da je bila struktura moči razporejena v prid moških nad ženskami in odraslih nad otroki. V družinah je bila prisotna patriarhalnost, kjer gre za prevlado očeta nad preostalimi člani družine. Glavni cilj vzgoje otrok je bil prilagajanje in poslušnost ljudem, ki so bili na oblasti, žene so bile svojim možem podrejene in niso imele kaj dosti besede, ali bolje - če so jo sploh kaj imele. Iz

družinskega življenja ni bilo izključeno niti fizično kaznovanje. V sedanjem času v vse več družinah ni več tako, saj se v družinah v čedalje večji meri nagibamo k demokratičnim oblikam odnosov.

Družinski interakcijski sistem ne more delovati, če med njimi niso izoblikovani in razmejeni podsistemi moči in hierarhija. Podsistem moči so v družini starši. Odgovorni so za delovanje sistema v celoti in koordinacijo delovanja vseh delov podsistema, v vseh situacijah se morajo odzvati ustrezno. Skynner (v Čačinovič Vogrinčič 1998: 78) pojasnjuje, da družina potrebuje bodisi jasno izdelano hierarhijo moči (dominacijo matere ali očeta) ali pa zadovoljiv sistem uravnavanja sodelovanja med staršema, bodisi tako, da jasno definira obe vlogi, ali tako, da določa delitev moči.

Hierarhiji moči pripisujejo Haley, Minuchin in Skynner (*op. cit.*: 181) osrednjo ali vsaj zelo pomembno, če že ne najpomembnejšo vlogo. Njihovo temeljno stališče je, da je trdna in jasna hierarhična organiziranost pogoj za uspešno delovanje skupine. Nikoli ni namreč govora o demokratičnih ali avtoritarnih odnosih, ampak vedno le o trdnosti in jasnosti strukture moči. Haley (*op. cit.*: 182) navaja, da družinska organizacija ni možna, če ni hierarhična. Pri tem mora vsaka družina izpeljati svojo inačico hierarhije, saj je potrebno izdelati pravila o tem, kdo je na družinski hierarhični lestvici pomembnejši. Le jasno razmejene hierarhične stopnje lahko zagotovijo jasne meje.

Skynner (v *op. cit.*: 183) opiše značilnosti družin z izjemno stopnjo zdravja, za katere je značilna močna koalicija enakopravnih staršev, ki imata v družini moč, družino pa vodita s skupnim iskanjem in dogovarjanjem. Hierarhija je jasna in spoštovana. Enakopravnost v koaliciji staršev je redek in idealen primer. Običajno »zdrava« je hierarhija, kjer ima največ moči oče. V primeru, ko je vodja mati, se zdi to manj ugodno. Skynner (*op. cit.*: 184) si to razlaga z družbenimi pričakovanji o vlogi žene in družbeno pogojenimi razlikami v potrebah moškega in ženske. Dodaja še, da se bo otrok lahko v družino vključil le, če bo njegova vloga v družini jasno definirana in če bodo meje in s tem tudi meje moči jasno zarisane.

V današnjem času je sicer opaziti spremembo v družinskih odnosih, saj izginjajo patriarhalni vzorci, in ženske pa dobivajo večji vpliv. Na žalost je ponekod v mojem okolju patriarhalnost še vedno močno zakoreninjena. To se kaže v tem, da je v primerih, ko se oba starša nagibata k

demokracijskim odnosom v družini in želita biti enakopravna, s strani preostalih družinskih članov (njuni starši, bratje in sestre itd.) in ostalih sovaščanov mati oz. žena obsojena s »copatarstvom« svojega moža oz. partnerja.

V družini se moč kaže v možnosti in pravici do odločanja, v pravici do različnih prednosti, z dolžnostjo za prilagajanje drugim družinskim članom ter z razporeditvijo vlog. Razporeditev moči je značilna za vsako družino in se spreminja glede na sestavo družine, okoliščine, ki so za družino trenutno pomembne, ter glede na razvojno obdobje družine kot celote in njenih članov. Seveda se je moči v družini potrebno prilagajati, saj denimo razmerje moči v družini z majhnimi otroki ne more biti enako kot v skupnosti staršev z odraslimi otroki (Tomori 1994: 33). Tomorijeva (*op. cit.*: 34) v nadaljevanju pojasnjuje, da je trdno in močno družino mogoče vzpostaviti, če razporeditev moči ustreza osebnim potrebam družinskih članov in je hkrati skladna z njeno razvojno fazo ter splošnimi objektivnimi okoliščinami.

1.2.3 Vloge v družini

Tomorijeva (1994: 18) nas v poglavje o vlogah v družini vpelje s pomočjo zgodbe o družini, kjer se otrok zjutraj zbudi z vročino in vnetim grlom. Brez posebnih dogovorov je takoj jasno, kdo bo poskrbel zanj, odložil delo, skuhal čaj, torej je bilo takoj jasno, kakšna je vloga vsakega posameznega člana družine v tej novo nastali situaciji. Družina se ravna po nekakšnem scenariju, ki je znan vsem. Delujejo tako, kot bi pred tem prebrali natančna navodila, ki niso nikjer zapisana in se oblikujejo in potrjujejo ves čas družinskega življenja v ponavljajočih se in identičnih vzorcih (*op. cit.*: 19).

Pojem vloge je v psihoanalitičnih konceptih teorij in terapij družine osrednji pojem. Richter (v Čačinovič Vogrinčič 1998: 57) definira vloge kot celote zavestnih in podzavestnih pričakovanj staršev oz. partnerja. Izoblikoval je koncept vloge *družinskega člana v vlogi razbremenjevalca konfliktov*, kar pomeni, da lastni konflikti motivirajo starše, da otroku vsiljujejo bodisi vlogo enega aspekta lastnega jaza bodisi vlogo nadomestka za partnerja. Richter (v *op. cit.*: 58) vidi za takim dodeljevanjem oz. odrejanjem vloge razbremenjevalca v konfliktih med staršema narcistične projekcije in transferne procese. V interakciji v družini se na osnovi zmot in poskusov oblikujejo vloge – vloge se sprejemajo ali dodeljujejo tako, da služijo obrambnim procesom.

Kakšne značilnosti morajo imeti v družinski skupini izoblikovane vloge, določno pove Lidz (v *op. cit.*: 159). Enotnost in povezanost, ohranitev generacijskih razlik in pristajanje na spolne vloge formulirajo v pojmi relativno trajnih pričakovanj delež zakoncev pri ustvarjanju družine, ki vsem omogoča varnost in spreminjanje. Pomembno je vedeti, da sta vzpostavljanje koalicije in ohranitev generacijskih razlik pogoj, za katera se je možno zavestno odločiti.

Koalicija staršev oz. povezanost in enotnost med starši pomeni, da roditelja podpirata drug drugega v svojih vlogah, da vzajemno povečujeta občutke gotovosti in varnosti. V odnosu do otroka upoštevata drug drugega. S tem ustvarjata pogoj za to, da se vlogi zakoncev in roditeljev dopolnjujeta in ne izključujeta. Lidz (*op. cit.*: 54) govori tudi o *ohranitvi generacijskih razlik*, kar pomeni, da starši v zadovoljevanju svojih potreb ne smejo postati odvisni od svojih otrok. Otrokov razvoj je namreč lahko ogrožen, če mora otrok staršem, ki jih sam potrebuje za svojo varnost, dajati čustveno oporo. Da bi se otrok počutil varnega in da bi mobiliziral vse svoje moči za lastni razvoj, potrebuje otrok odvisnost od svojih staršev (*op. cit.*: 54). Tretji pogoj, ki ga postavlja Lidz, je *sprejemanje vloge lastnega spola*. Pri tem je izredno pomembno, ali si bo otrok pridobil dovolj gotovosti v svoji spolni identiteti. Za otroka je usodno, če se en spol ponižuje in razvrednoti (*op. cit.*: 55).

Vlogo vsakega člana družine določajo istočasno mnogi splošni in osebni dejavniki, poleg spola in razvojnega obdobja še potrebe in osebnostne značilnosti vsakega družinskega člana. Strinjam se s Tomorijevo (1994: 19), da ima vsak član družine svojo vlogo, pri tem je smiselno upoštevati, da mnogo bolj kot njegovo »uradno« mesto v družini (npr. mesto matere, očeta, sina, hčere) določajo odnosi, v katerih je s preostalimi člani družine. Vlogo vsakega člana družine tako lahko razpoznavamo le preko njegovega odnosa do drugih.

Vloge se ne izoblikujejo le v družini, temveč tudi v krogu zunaj družine. Tako ima nek posameznik, ki ima v družini vlogo sina, brata, vnuka, nečaka in bratranca, v krogu izven družine še vlogo sošolca, prijatelja, sosedu, sovaščana itd. Vsak posameznik ima torej v življenju več vlog hkrati.

1.2.4 Avtonomija in povezanost

Po besedah Čačinovičeve (1998: 10-11) si mora posameznik v družini zagotoviti zadovoljevanje dveh temeljnih potreb, in sicer potrebe po avtonomiji in potrebe po

povezanosti. Ti dve potrebi lahko razberemo iz psihološke naloge družine: neskončna raznolikost individualnih razlik govori o potrebi posameznika po avtonomiji, neodvisnosti – da bi se ga videlo, slišalo in da bi smel in znal skrbeti zase. Na drugi strani potreba po povezanosti priča o hkratni nuji, da je isti posameznik umeščen v skupino, je s to skupino povezan in da zna skrbeti za druge.

Potreba po avtonomiji se izraža kot samoohranitev in širjenje samega sebe, medtem ko se potreba po povezanosti izraža v ohranjanju in širjenju našega konteksta (npr. družine, okolja, kulture, države). Poleg tega se izraža v naši potrebi, da nas drugi opazijo in cenijo. Kot posamezniki obstajamo le v odnosu do drugih, saj lahko le ob njih doživimo samega sebe kot človeka. Želimo, da nas drugi vidijo in sprejmejo takšne, kot smo, ter da lahko vsebinsko prispevamo k življenju drugih. Občutek, da smo pomembni za druge, nam vsem daje veliko zadovoljstvo (Vries *et al.* 2002: 25).

Za družinsko življenje je osnovni pogoj povezanost in avtonomija. Skupna naloga družine je, da daje obema procesoma neko realno podobo in ju medsebojno usklajuje. Po mnenju Uletove (1993: 187) je za družino značilno, da so njeni člani med seboj povezani in da se ločijo drug od drugega. V vsakdanjem življenju je potrebno upoštevati oba aspekta. Vsaka družina mora definirati in omogočiti svojim članom prostor in čas za avtonomijo in individualizacijo. Za člane družine je pomembna še njihova povezanost. Povezanost lahko variira med popolno navezanostjo, ki skoraj izključuje druge interese in povezave, ter zgolj fizično bližino ali elementarnim oskrbovanjem potreb.

Obe potrebi, potreba po avtonomiji in potreba po povezanosti, obstajata istočasno. Potreba po avtonomiji je vedno povezana s potrebo po povezanosti z drugimi. Poleg tega obe potrebi določata in usmerjata naš razvoj, naš končni cilj je integracija obeh potreb. Potrebi po avtonomiji in povezanosti sta temeljnega pomena, saj sta izraz našega obstoja, ki govori, da smo tako samostojna celota kot del večje celote (Vries *et al.* 2002: 25-26).

1.2.5 Pravica do resničnosti

Pomembno se mi zdi omeniti E. von Braunmuhlov (v Čačinovič Vogrinčič 2006: 46) koncept psihološke pravice do resničnosti, ki jo avtor uvršča med temeljne psihološke pravice otroka. To je pravica otroka, da se ga sliši in vidi, da misli, kar misli, je pravica otroka do vseh

njegovih čustev. Otrok potrebuje dobre izkušnje o tem, da bi se lahko naučil razumeti in obvladati svojo resničnost, da v sebi ne bi ostal brez besed, da bi jo mogel ubesediti in da bi razvil občutek lastne vrednosti.

Čačinovičeva (1995: 120) navaja, da pravica do resničnosti omogoča družini, da opravi svojo vlogo: da na svoj poseben, edinstven način obvlada neskončno raznolikost v edinstvenosti svojih članov in ustvari skupino oz. sistem, ki bo omogočil posamezniku soočenje in odgovornost za soočenje. Iz svoje družine potrebuje človek temeljni občutek lastne vrednosti, ki temelji na izkušnji pravice do resničnosti v iskanju ravnotežja med skrbjo zase in skrbjo za druge, med avtonomijo in povezanostjo.

Temeljni občutek lastne vrednosti se lahko gradi le na izkušnji, da si smel in mogel izraziti svoja čustva, želje, misli; da si jih soočil v odnosih v družini, prevzel odgovornost zanje, se jih učil spreminjati in obvladati. Pravica do resničnosti je torej pravica otroka, človeka, da ga jemljemo resno, da ga vidimo, slišimo, da ga ne prezremo (Čačinovič Vogrinčič 1998:11). V družini potrebuje človek izkušnjo, da lahko pove, kdo je, kaj želi in da sprejme enako sporočilo od drugega, da bi se naučil živeti drug z drugim in ne drug proti drugemu (Čačinovič Vogrinčič 1995: 125).

1.2.6 Tri sposobnosti kot temeljna oprema otroka

Čačinovičeva (2006: 46) govori o treh sposobnostih, ki jih otrok potrebuje, družina pa je prva socialna mreža, ki lahko omogoči njihovo učenje in razvoj. To so sposobnost za ljubezen, sposobnost za konflikt in sposobnost za pogajanje, ki so temeljna oprema vsakega človeka.

1.2.6.1 Sposobnost za ljubezen

Po L'Abatu (v Čačinovič Vogrinčič 2006: 46) se v družini človek uči sposobnosti za ljubezen iz enega od štirih možnih položajev samospoštovanja ali samovrednotenja. Pri tem pokaže na pomembno razliko v možnih položajih otroka, ki se uči zahtevati in potrditi lastno vrednost. Sposobnosti za ljubezen se moramo naučiti. Ljubezen drugega potrebujemo zato, da jo lahko sploh prepoznamo v intimni izkušnji, kako jo z drugimi deliti, kako ravnati spoštljivo, sočustvovati, pomagati, kako z njo ravnati – od sočloveka se mora vse to otrok, človek naučiti (*op. cit.*: 47).

Štirje možni položaji otroka v družini so (*op. cit.*: 47):

»Jaz sem pomemben, ti si pomemben, oba potrebujeva zmago, dokler sva skupaj.«

»Jaz sem pomemben, ti nisi; jaz zmagam, ti izgubiš.«

»Jaz nisem pomemben, ti si pomembnejši od mene; ti zmagaš, jaz izgubim.«

»Ker nihče od naju ni pomemben, oba izgubiva.«

Čačinovičeva (1998: 107) pojasnjuje, da bo roditelj, ki se je naučil, da sta oba z otrokom pomembna in da oba potrebujeta zmago, tako oblikoval vlogo otroka. V življenju družine se pojavljajo vse štiri različice, pomembno je, da prevladuje prva in da so posamezni položaji razvidni.

1.2.6.2 Sposobnost za pogajanje

L'Abate (v Čačinovič Vogrinčič 1998: 13) navaja, da je sposobnost za pogajanje, poleg sposobnosti za ljubezen, ena od dveh temeljnih sposobnosti, ki se jih mora človek naučiti v družini. Sposobnost za pogajanje instalira v družino vedno znova »neskončno raznolikost individualnih razlik«. Pri pogajanju gre za to, da poveš, kdo si in kaj želiš, slišiš isto o drugem in od tu dalje iščeš rešitev.

Sposobnosti za pogajanje se po L'Abatu (v Čačinovič Vogrinčič 2006: 47) lahko naučimo v družini, kjer je vnaprej jasno, da vsi zmagajo. Avtor meni, da prav sposobnost za pogajanje omogoči vsakemu članu družine dovolj avtonomije in povezanosti. Pogajanje hkrati ustvari možnosti za samosvojost, prostor za dogovor, prostor za soočenje. V družini se lahko pogaja o delitvi moči, o delitvi dela, o novih dobrih izidih, nikoli pa se ne pogajamo o čustvih. Pogajanje namreč pomeni, da ima vsak družinski član možnost, da pove, kdo je in kaj želi, da lahko k temu povabi drugega, in šele nato sledi raziskovanje in odločanje.

Pogajanja so možna v družini, ki je na neki stopnji funkcionalnosti: da dovolj dobro rešuje nalogo neskončne raznolikosti individualnih razlik v skupini, ki omogoča soočenje in odgovornost za soočenje. Funkcionalnost družine je odvisna od druge sposobnosti, ki jo mora družina razviti in naučiti otroka – to je sposobnost za ljubezen (Čačinovič Vogrinčič 1998: 104).

1.2.6.3 Sposobnost za konflikt

Po Mertensu (v Čačinovič Vogrinčič 2006: 47) je še ena od pomembnih sposobnosti sposobnost za konflikt, ki je pridobljena, naučena sposobnost posameznika, da za motenimi komunikacijami in interakcijami zazna konflikt, ga prepozna ter se z njim sooči, da bi bodisi zmozel živeti z njim bodisi bi ga začel reševati. Sposobnost za konflikt je izredno dragocena sposobnost za življenje v družini, ki je po definiciji konfliktna skupina.

Sposobnost za konflikt je ena od pomembnih sposobnosti, ki se jih moramo v družini naučiti. Ta naloga socializacije je praviloma slabo opravljena. Družina, ki ne zna ravnati s konflikti, se mora tega torej naučiti (*op. cit.*: 43). Mertens (v Čačinovič Vogrinčič 1998: 10) poudari, da je sposobnost za konflikt ena od spregledanih nalog socializacije družine. Družina je namreč konfliktna skupina in se vedno znova sooči z nalogo, da rešuje konflikte – bodisi v sporazumevanju, dogovarjanju ali v boju drug proti drugemu.

V družini se lahko naučimo več ali manj »sposobnosti za konflikt«, v družini se učimo tudi negirati in potlačevati konflikte. Negiranje in potlačevanje je običajno ravnanje, tako kot je običajno enostransko reševanje konfliktov. Ena izmed naših prvič izkušenj v družinah je namreč, da je konflikt bolje zamolčati, če ne celo potlačiti (Čačinovič Vogrinčič 1998: 230). Strinjam se s Čačinovičevo (*op. cit.*: 234), da mati, ki pristane na to, da z otrokom ne bo razreševala konfliktov zgolj na škodo njegovih potreb, sama potrebuje trdno koalicijo z očetom in s tem možnost, da se za zadovoljevanje svojih potreb obrne k odraslemu človeku.

Z vsemi tremi sposobnostmi smo bili študentje socialnega dela seznanjeni že v prvem letniku. Zavedam se, da so vse tri sposobnosti zelo pomembne, vendar se me je osebno najbolj dotaknila sposobnost za konflikt. V vsakdanjem pogovoru z različnimi posamezniki kot tudi družinami sem opazila, da se večina ljudi sramuje konfliktov in jih imajo za nekaj izrazito negativnega, kot znak šibkosti in neurejenih odnosov tako v družini kot odnosov z osebami izven družine. Ob tem pa seveda ne smemo pozabiti, da je družina, tako kot pravi tudi Čačinovičeva (1998), konfliktna skupina ter da se moramo sposobnosti za konflikt naučiti.

1.3 Še o vsakdanjem življenju družin in o vzgoji otrok

Po osvetlitvi nekaterih tem o značilnosti družin s sociološkega in psihološkega vidika v nadaljevanju teoretičnega dela predstavljam strnjeno še teme, ki sem jih bolj poglobljeno raziskala v drugi fazi raziskovanja.

1.3.1 Potek vsakdanjega življenja

Vsakdanje življenje je vpeto v različne naravne, družbene in psihosocialne ritme, je torej tipično ciklično. Ritem izmenjave dnevov in noči ter drugi naravni ritmi (kot je recimo zaporedje letnih časov) narekujejo ljudem prilaganje in s tem ciklično organizacijo vsakdanjega življenja. Vsakdanje kroženje, ki ga pozna večina odraslih ljudi v sodobnih družbah, lahko strnemo v naslednje dejavnosti: dom – delo – nakupi – gospodinjstvo – zabava in sprostitev ipd. Vsak dan se ponavlja del dejavnosti, običajno v določenem ritmu oz. se ponavlja v krajših obdobjih (Ule 1993: 55).

Uletova (*op. cit.*: 56) navaja, da imajo vlogo »samoobnavljanja« posameznika tudi drugi cikli, ki zajemajo daljša časovna obdobja kot le en dan. Primer je tedenski cikel, ki danes praviloma vsebuje dva prosta dneva, in letni cikel s časom za dopust kot posebnim obdobjem osebnega samoobnavljanja itd. Vsakdanje življenje torej v osnovi sega v vsa področja življenja in dejavnosti ljudi.

Družine se morajo v današnjem vsakdanu vse bolj dogovarjati in odločati. Neposredno v družinski vsakdan sega predvsem vse večja fleksibilnost delovnega časa. Vedno več stvari je treba načrtovati, izpogajati, proizvesti v lastni režiji. Dnevne, tedenske in mesečne plane je težko povezovati, ustvarjajo se vedno bolj spremenljivi in neurejeni časovni okviri, ki ne ustrezajo zahtevam skupnega življenja in ne podpirajo medsebojnih dogovorov ter stabilnosti. Družinski vsakdan tako postaja sestavljanka, a ne kot igra, temveč kot delo. V družinah je potrebno vedno več načrtovanja, delegiranja, organiziranja.

Bistven del vsakdanjega cikla za zaposlenega odraslega je vsakodnevno odhajanje na delo in ponovno vračanje z dela. V tem ciklu posameznik oblikuje in potrjuje svoj odnos do dela, družine, trga, do sebe ter do svojih socialnih vlog (Ule 1993: 200). Delo za odraslega človeka

v primeru, da je zaposlen, ne predstavlja samo delo v službi, temveč tudi delo doma. Ženske običajno opravljajo rutinska, ponavljajoča se dela, ki jih je potrebno opraviti vsak dan, to so dela, ki se navadno opravljajo v izolaciji, med »štirimi stenami«. Na drugi strani moški običajno opravljajo dela, ki jih ni potrebno opravljati vsak dan, ta dela so bolj zanimiva in se lahko opravljajo v družbi drugih ljudi, predvsem se ta dela opravljajo prostovoljno in če imajo čas. Moški opravljajo dela, ki so bolj tehnična (popravila v stanovanju in zunaj), bolj rutinska dela so večinoma prepuščena ženskam (Švab 2001: 64-65). V skladu s svojimi možnostmi in sposobnostmi so v proces družinskega dela (gospodinjstva dela, dela zunaj doma) lahko vključeni tudi otroci. Sieder (1998: 39) navaja, da starši od približno otrokovega četrtega leta starosti dalje nalagajo svojim otrokom in mladostnikom opravila, ki so primerna njihovim telesnim zmožnostim.

Najpomembnejši dogodek dneva je lahko skupno družinsko kosilo. Vendar skupno kosilo pomeni, da morajo biti vsi družinski člani ob tej in tej uri doma ter da to vpliva na strukturiranje dneva. V primeru, da nek družinski član zamudi kosilo, lahko zamujanje privede do nejevolje preostalih družinskih članov (Ule 1993: 192).

Šoloobvezni otroci morajo hoditi v šolo, v popoldanskem času pa morajo izpolnjevati dodatne šolske obveznosti (domače naloge, učenje). Starši domačemu šolskemu delu pripisujejo večji pomen kot njihovi otroci. Starši zelo radi otroka nenehno opominjajo, naj se uči in naj naredi domačo nalogo, medtem ko si otroci domislijo razne možne načine, ki jim omogočajo lažje šolsko delo. Večina otrok si sama poišče način, kako zvoziti po »liniji najmanjšega odpora« in s polno paro pričnejo delati šele tedaj, ko se v njih predrami bodisi strah bodisi zanimanje ali ambicija (Fenwick *et al.* 1997: 152).

Pomemben del dneva je prosti čas, ki ga družine preživljajo na različne načine, saj ga nekatere preživljajo veliko skupaj, medtem ko so na drugi strani družine, ki skupnega prostega časa skorajda ne poznajo. Tudi aktivnosti v prostem času so si med seboj v družinah in med posameznimi člani različne. Prosti čas lahko namenijo raznim športnim dejavnostim, druženju z vrstniki in prijatelji, gledanju televizije, obiskovanju krožkov itd. Ker je prosti čas pomemben del našega vsakdana, ga bom natančneje predstavila v naslednjem poglavju.

1.3.2 Prosti čas

Pomemben del našega življenja je prosti čas. Prosti čas je pomemben za skupni interes vse družine in ima velik vpliv na komunikacijo in interakcijo v družini. Avtorji navajajo številne definicije prostega časa, mednarodna skupina raziskovalcev pod vodstvom J. Dumazedierja (v Tepavčević 2003: 27) navaja naslednjo definicijo: » *Prosti čas sestoji iz številnih dejavnosti, prek katerih lahko posameznik izrazi svojo lastno svobodno voljo – po počitku, zabavi, izpolnjevanju svojega znanja, izboljševanju svojih sposobnosti ali po povečanju svojega prostovoljnega sodelovanja v družbenem življenju, potem ko je opravil svoje poklicne, družinske in socialne obveznosti*«.

Dejavnosti prostega časa se razlikujejo glede na spol, starost, družbeni položaj itd. Prosti čas je pomemben za zdrav razvoj osebnosti, za ohranitev in krepitev telesnega in duševnega zdravja, za kultiviranje in socializacijo osebnosti, za razvijanje in sprostitev medčloveških odnosov, za razvijanje samostojnosti, doživljanje osebnostne vrednosti. Posameznik naj bi v prostem času razvijal tiste dejavnosti, v katerih najbolj uresničuje svojo osebnost, kar pomeni, da dela tisto, kar ga najbolj veseli, kar si najbolj želi in kar ga najbolj zanima.

Člani družine, tako odrasli kot mladoletni, se združijo in poenotijo mnenja pri odločanju in planiranju pristočasnih aktivnosti. Aktivnosti, kjer sodeluje vsa družina, v večji meri pripomorejo k izboljšanju medsebojnih odnosov kot pa aktivnosti, v katerih sodelujejo le posamezni člani. Prosti čas ponuja priložnosti, da družina poskusi razvijati nove aspekte družinskih odnosov, da odkrijemo nekaj novega v odnosih (Tepavčević 2003: 29). Menim, da je to še posebej pomembno v današnjem času, ki ga zaznamuje stalno bojevanje za preživetje in ob katerem nam zmanjkuje časa za spoznavanje in poglobljanje medsebojnih odnosov ter za medsebojno druženje.

Tomarijeva (1994: 96) navaja, da je skupno preživljanje prostega časa odvisno od potreb posameznih članov, od razvojnega obdobja družine, od objektivnih možnosti in splošnih okoliščin. Strinjam se z avtorico (*ibid.*), ki nadaljuje, da starši preživijo več časa skupaj z majhnimi otroki in ta čas napolnijo z drugimi aktivnostmi kot družine, kjer so otroci že starejši. Mejo in vsebino časa določata tudi šola in zaposlitev. V času počitnic je s skupnim časom drugače. V primeri, da se družinski člani med seboj vidijo poredko, jim skupni čas

veliko pomeni, ga cenijo in se ga veselijo, lahko se mu tudi izogibajo, saj jih skupno druženje vodi le v prepire.

Predvsem z vstopom otrok in mladostnikov v šolo se začne čas deliti na delovni čas (šolski čas, čas za učenje in pripravo na šolo) in prosti čas. Šolanje se s svojo zahtevnostjo, storilnostnimi in kompetitivnimi pritiski na posameznika približuje delovnemu svetu, še več, postaja vse bolj obremenilna dejavnost, ki zahteva vse več človekove (mladostnikove) energije in časa. Zato postaja prosti čas vse bolj pomemben tudi za mlade, saj prav tako potrebujejo sprostitev, regeneracijo, kompenzacijo, vzdrževanje socialnih mrež itd. (Ule 2000: 62-63).

Šoloobvezni otroci imajo manj časa kot prej, zato je stiska s časom večja. Na razpolago imajo manj časa, ko bi se lahko ukvarjali z dejavnostmi po lastni izbiri, v okviru katerih bi krepili svoje ustvarjalne in druge sposobnosti. Dejavnosti otrok naj bodo prostovoljne in naj izhajajo iz njihovih interesov, želja in nagnjenj, prisotna naj ne bo nobena prisila.

Doma mora biti otroku zagotovljen zadosten »manevrski« prostor, kjer razvija svoje interese. Otrok bo namreč bolj plodno razvijal svoje interese, kadar ima čim boljši dostop do raznih pripomočkov in sredstev za zadovoljevanje svojih interesov. Smiselno je upoštevati, da imajo nekateri otroci krajše interesne dobe kakor drugi in pri vsakem navdušenju enkrat naraste, drugič upade (Fontana 1995: 129).

Eden od načinov preživljanja prostega časa so računalnik, televizija, film in še številna množica elektronskih iger, ki nezadržno osvajajo otroški svet. Vse te novodobne naprave niso le igrače, ampak so lahko v šoli in doma tudi učni pripomočki. A pri vseh teh napravah je potrebno imeti pravo mejo (Železnik *et al.* 1994: 64-65). S televizijo in računalnikom utegnejo biti težave, vendar tudi veliko dobrih stvari. Gledanje poučnih oddaj in risank lahko znatno obogatijo znanje otroka (Leach 2004: 518).

Način preživljanja prostega časa je tudi igranje družabnih iger. Vsaka družabna igra ima svoja pravila in pri vseh se otroci naučijo, kako počakati, da pridejo na vrsto in kako ohraniti mirne živce. Mlajši otroci v družinah, predvsem najmlajši v velikih družinah, družabne igre osvojijo prej kot drugi, saj si zaradi družbe starejših bratov in sester naberejo več priložnosti in

izkušenj. Veliko otrok si prosti čas krajša še z branjem knjig in gledanjem slikanic. Ob tem se otroci zabavajo, poleg tega so osnova za poznejše izobraževanje (Leach 2004: 514).

Mnogokrat se zgodi, da pridejo starši iz službe utrujeni, in najboljši način, da se malo odpočijejo, se jim zdi gledanje televizije. Pri tem je pomembno, da starši gledanju televizije namenijo manj časa in da se odločijo za kakšen drug način sprostitve, npr. sprehod v naravo ali kakšno drugo športno aktivnost. Starši so otrokom v vzgled in če se zavedajo pomena gibanja za zdravje človeka in tako tudi delujejo, jih bodo v tem posnemali tudi otroci. Otroci potrebujejo odrasle, da jih usmerjajo in spodbujajo na njihovi poti, zato je pomembno biti dober vzgled odraščajočim otrokom.

Starši otrokovo preživljanje prostega časa izven doma običajno časovno omejujejo. Pri časovnem omejevanju odsotnosti otroka je pomembno predvsem to, da starši vedo, kje je njihov otrok ter kdaj in kako bo prišel domov. Če hočejo starši vedeti od otroka to troje, od njega zagotovo ne zahtevajo preveč. To je vsekakor pomembnejše kakor postavljati neakčne toge in nepremakljive skrajne roke. Hišna pravila glede »policijske ure« so lahko takšna ali drugačna, dobro je, če ostajajo odprta za morebitna pogajanja (Fenwick *et al.* 1997: 77).

Kaj počnejo mladi v prostem času, lahko razberemo iz raziskav. Iz raziskave leta '98 na vzorcu 1687 učencev in učenk 8. razredov osnovnih šol v Sloveniji je razvidno, da anketiranci in anketiranke največ šolskega časa porabijo za gledanje televizije, poslušanje glasbe, lenarjenje, za šport in druženje. Velik delež tega časa porabijo za učenje in dodatne zunajšolske dejavnosti. Na vprašanje, s čim se ukvarjajo v prostem času, so odgovori podobni. Največ gledajo televizijo, poslušajo glasbo, se družijo s prijatelji in se učijo. To so njihove poglavitne pristočasne dejavnosti (Ule 2000: 64).

Okoliščine, v katerih živi človek, vplivajo na njegov način življenja in s tem tudi na dejavnosti prostega časa, za katere se odloča. Bivalno okolje je dejavnik, ki vpliva na spremembo vsebine prostega časa, vendar je v razvitejši družbi, kjer je vsakomur v veliki meri dostopno obvladovanje širšega prostorskega območja s sodobnimi prometnimi sredstvi, mogoče razlike blažiti bolj kakor v nerazvitem, tehnično zaostalem okolju. Posledica tega je, da nekatere dejavnosti prostega časa vsiljujejo prav okoliščine in marsikdo je primoran, da se ukvarja s tisto dejavnostjo prostega časa, s katero se pač trenutno lahko ukvarja. Skromna

pestrost ponudbe prostočasnih aktivnosti, velika oddaljenost do urbanih krajev in slabe avtobusne povezave v mojem okolju močno vplivajo na strukturiranje prostega časa otrok in mladostnikov, saj se posledično največ ukvarjajo s tistimi aktivnostmi, ki so jim trenutno na voljo in (v fizičnem smislu) dostopne.

1.3.3 Vzgoja

Z rojstvom zna človek zelo malo, je kot nekakšen nepopisan list. Od otrokovih vzgojiteljev je odvisno, v kaj se bo razvil in kakšno bo njegovo razmišljanje. Vse to je odvisno od kulture in družbenih razmer, v katerih je posameznik rojen.

Žorž (2005: 6) definira vzgojo kot odnos med starši in otroci, kjer odnos sooblikujejo oboji. Otrok ni le material, ki ga obdelujejo, oblikujejo starši, ampak je samostojna osebnost, ki se na sebi lasten način odziva na vse, kar se dogaja v njegovem okolju. Avtor opozori na staro modrost, ki pravi, da v družini z več otroki ni mogoče vzgajati vseh enako, saj se vsak na vzgojno ravnanje odziva nekoliko drugače. Starši se morajo zavedati, da se nek otrok hitro nauči nekega pravila, da hitro sprejme neko mejo, medtem ko bo drugi »do onemoglosti« iskal način, kako se pravilu ali meji izogniti. Prav tako nekega otroka nagradimo in razveselimo s toplim objemom, drugega s prijazno besedo itd. (*op. cit.*: 7).

Življenjske razmere se danes tako hitro spreminjajo, da je pravzaprav najzahtevnejša naloga vzgoja za sledenje tem spremembam. Včasih so starši vzgajali tako, kot so njih vzgajali starši, obenem se je življenje spreminjalo tako počasi, da je bil vsak pristop večinoma ustrezen, izjema je vzgoja z nasiljem. Temu danes ni več tako. Poleg organiziranih vzgojnih ustanov (vrtec, šola) vedno večji delež pri vzgoji prevzemajo nenadzorovani vplivi filma, televizije, reklame vseh vrst, vrstniški vplivi (*op. cit.*: 7-8). Od najzgodnejših dni vzgaja tudi družba: z zgledi, s sliko, z besedo. Železnikova in druge (1994: 25) navajajo, da družbo za otroka predstavljajo starši, šola, cesta, televizija, glasba, časopisi, prijatelji, šport, idoli, slikanice, igrače, knjige, igrišče itd. Zavedati se moramo, da če hočemo imeti dobro vzgojene otroke, ki bodo pripravljeni za neodvisno in samostojno življenje, potem moramo tako tudi mi, starši, živeti.

Ob svoji nezamenljivi vzgojni vlogi mora družina sprejemati tudi šolo. Pojavi se vprašanje, kako na odnose v družini vpliva spopad vrednot, do katerega lahko pride, če družina zavrača

vrednote, ki jih otrok prinaša iz šole. Med drugim je tudi zato potrebno sodelovanje med šolo in družino. Družina je vedno bolj vpeta v družbo in močno povezana s šolo svojih otrok, ne sme pa biti »druga šola« (Marinček 2002: 48). Upoštevati moramo, da pravilna vzgoja in izobraževanje vsebujeta razumevanje otroka takšnega, kot je, ne da bi mu vsiljevali nek ideal tega, kar mislimo, da naj bi bil (*op. cit.*: 49).

V postmodernosti je vedno bolj pomembno, kako starši vplivajo na otrokov vsestranski razvoj, pri tem ima pomembno vlogo individualnost. Moderna pojmovanja dobrega starševstva ne poudarjajo več starševske dolžnosti naučiti otroka družbenih norm in vrednot, ampak ga usmerjati na način, da se bo njegova individualnost kar najbolj razvila. Poudarek je torej na otrokovi individualnosti in samorazvoju, hierarhični odnosi med starši in otroki niso več imperativ dobre vzgoje (Švab 2001: 138-139). Strinjam se s Čačinovičevo (1998: 227-228), ki navaja, da vzgoja najpogosteje na žalost pomeni zgolj to, da mora otrok čim prej postati priden, torej takšen, ki je »kaj prida«, takšen, kot ga odrasli želijo.

Starši se glede vzgoje zaradi vse večje zaposlenosti in odsotnosti v družini naslanjajo po pomoč k znancem, prijateljem, sorodnikom, vrtcem ter drugim subjektom, vendar ti ne dajejo otroku potrebne topline in emocionalne kvalitete v odnosih (Ule 1993: 154). Pojavlja se negotovost, kako in k čemu vzgajati svoje otroke, medtem ko se še pred dvema generacijama s tema dvema vprašanjema niso spopadali. Vsa ta negotovost staršev izziva potrebo po profesionalni vzgojni pomoči, kot je pomoč pri pedagogih, zdravnikih in psihologih (*op. cit.*: 153).

Bolj kot se otrok razvija in postaja starejši, bolj se oddaljuje od staršev. Razvoj v samostojno osebnost ni nič drugega kakor razvoj stran od staršev. Starši se morajo pri vzgoji svojih otrok sprijazniti z zakonitostjo, ki jo morebiti občutijo kot najbolj bolečo: znati se morajo pravočasno ločiti od svojih otrok. Zavedati se morajo, da otroka ne vzgajajo zase, temveč za otroka samega. Gre za končni cilj družinske vzgoje: za zrelost življenja in zrelost za življenje pri mladem človeku (Trstenjak 1995: 55).

1.3.3.1 Stili vzgajanja

Starši uporabljamo pri vzgoji svojih otrok različne stile, ki so odvisni od norm in vzgojnih vzorcev v kulturi ter od osebnostnih značilnosti staršev (Ule 1993: 116). Starši smo si med

seboj različni, različno komuniciramo, rešujemo konfliktna situacije itd. Obstaja več vzgojnih stilov. V strokovni literaturi se le-ti pri različnih avtorjih razlikujejo, zato navajam le najbolj prepoznavne in tipične vzgojne stile, ki jih navaja Cencičeva (1986: 8-14):

- Pri *demokracijskem vzgojnem stilu* prevladuje vzgojna metoda spodbujanja, sporazumevanja, prepričevanja. Vzgojni odnos temelji na medsebojnem spoštovanju obeh vzgojnih subjektov, oba naj bosta dosledna, zahtevna, a hkrati ljubezniva. Uletova (1993: 116) meni, da je ta vzgojni stil najbolj uspešen, saj je zanj značilno sodelovanje otrok pri odločitvah in prisotnost umerjene stopnje nadzora, poleg tega obstajajo neka dogovorjena pravila v odnosih in vzgojnih postopkih. Starši pri tem vzgojnem stilu vedno razložijo svoje postopke. Že pri majhnem otroku vzgojitelji upoštevajo otrokovo osebnost in individualne značilnosti.
- Za *represivni vzgojni stil* je značilno, da temelji na strogi fizični in moralni superiornosti vzgojitelja in strahu ter utesnjevanju otroka. Otroku ni deležen toplote in zaupanja, zato se počuti odrinjenega. Pri njem se oblikuje odpor, nezaupanje, trema ali pa moreči občutek bojazni, tesnobe in krivde. Odnos med otrokom in vzgojiteljem je avtorski, vzvišen, hladen, oblast ima vzgojitelj. Sama menim, da nadrejen položaj, ki izhaja iz moči, v procesu vzgoje ni dober, saj pri otrocih in mladostnikih ne doseže vzgojnih ciljev in povzroča upor. Avtoriteta lahko pri otrocih in mladostnikih vzbuja nezaupanje in strah do vzgojitelja.
- Pri *permisivnem vzgojnem stilu* gre za zadovoljevanje vseh utemeljenih in neutemeljenih mladostnikovih zahtev, varovanje otrok pred težavami in popuščanje. Uporabljajo se vzgojna sredstva pojasnjevanja, pohvale, spodbujanja, prošnje, sklicevanja na lastno odgovornost. Permisivna vzgoja temelji na ljubezni in sproščenosti, na razvijanju pozitivnih sil v otroku. Odnos med vzgojiteljem in otrokom je spoštljiv, ljubezniv, popustljiv. Pri tem stilu je torej center družine otrok, saj se mu družina vedno podreja in zadovoljuje pretežno njegove potrebe.
- Pri *anarhičnem vzgojnem stilu* se otrokom ne postavlja nobenih zahtev in omejitev, ampak se mu v imenu individualne svobode dopušča vse, kar hočejo. V otroku anarhični odnos ne oblikuje občutka varnosti, odgovornosti in samostojnosti. Otroci sčasoma postajajo gospodovalci, nimajo odnosa do norm in vrednot, ker zanje zahteve in obveznosti ne veljajo.

Vzgojitelji smo lahko zelo dosledni v udejanjanju načel le enega vzgojnega stila, za katerega menimo, da je najbolj ustrezen, vendar se v življenju srečujemo z mnogimi raznolikimi situacijami. Pridejo dnevi, ko smo slabe volje in nas lahko vsaka še tako malenkostna stvar razburi in kaj hitro se lahko zgodi, da lahko reagiramo v skladu s kakšnim drugim vzgojnim stilom in ne s tistim, katerega uporabljamo pretežno. Zavedam se, da je vzgoja otrok zahtevna naloga in mnogokrat se vprašamo, kaj sedaj narediti, kako reagirati, kaj bo najbolj primerno. Odgovori mnogokrat niso tako preprosti, kot se zdijo na prvi pogled.

Uletova (1993: 175) opozori na spreminjanje vzgojnih vzorcev družine od tradicionalnih avtoritarnih k vzorcem, ki podpirajo otrokovo individualnost ter osebni razvoj. Švabova (2001: 142) navaja, da če je bila v preteklosti avtoritarna vzgoja (brezkompromisno uboganje starejših itn.) nevprašljiva, neproblematizirana in argumentirana sama po sebi, se začne v postmodernosti rahljati. Otroci imajo vse večji pomen in hkrati pridobivajo svojo avtonomijo, predvsem preko hitrega osvajanja vedenja in obvladovanja novih medijev in tehnologij, s čimer prehitevajo starše.

1.3.4 Komunikacija v družini

Ena osnovnih sposobnosti, potrebnih za življenje, je komunikacija. Razviti jo moramo že v zgodnjem otroškem obdobju. Starši s svojim besednim in nebesednim izražanjem prvi seznanijo otroka s pravili sporazumevanja, ki veljajo v neki širši kulturi. Družina torej predstavlja prve spodbude, vzore in možnosti za to. Komuniciranje je v družini velikega pomena, saj so od vsebine in načina komuniciranja v družini odvisne posameznikove kasnejše komunikacijske značilnosti (Tomori 1994: 57).

Satirova (1995: 46) razmišlja o komunikaciji kot o ogromnemu dežniku, ki pokriva in vpliva na vse, kar poteka med človeškimi bitji. Avtorica poudari, da je vsak način komuniciranja naučen in da ko bomo dojeli, da je vsa komunikacija naučena, si jo bomo upali tudi spreminjati, če bomo le hoteli. Nazorno predstavi dejavnike, ki sestavljajo komunikacijo, saj vsakdo izmed nas v vsakem trenutku vstopa v komunikacijski proces z enakimi dejavniki. Dejavniki so sledeči: telo, vrednote, pričakovanja, čutila, sposobnost govorjenja in možgani, ki so skladišče našega znanja (*op. cit.:* 47).

Skygger (v Čačinovič Vogrinčič 2005/2006: 48) opiše značilnosti komunikacij v t. i. zdravi družini. Komunikacije v tej družini so svobodne, odprte, jasne, neposredne, iskrene, žive in spontane. Temeljijo na otrokovem vedenju, da ni nesprejemljivih ali prepovedanih čustev, kar ustvarja občutek svobode veselja in dobre volje. Obenem je družina sprejemljiva za nove ideje in se odziva nanje (Čačinovič Vogrinčič 1998: 203). Čačinovičeva (*ibid.*) v nadaljevanju navaja, da moramo ne glede na možen ugovor takemu opisu zdrave komunikacije za njim videti zgodovino družine, kjer niso prevladale »poteze«, kjer se je posameznik vedno znova lahko dotaknil drugega, da bi svoj fragment, svojo sekvenco zagledal v drugi interpunkciji, v celoti, ki jo je mogoče in jo je treba vedno znova oblikovati.

Pomemben element komunikacije v družini je skupno dogovarjanje o zadevah, ki se dotikajo vseh družinskih članov in so na tak ali drugačen način pomembne za vso družino. Smiselno je namreč, da v teh situacijah vsak sleherni član izrazi svoje mnenje, saj se je možno ustrezno dogovoriti le, kadar so navzoči vsi člani družine in nihče ne ostane prezrt.

Jezik omogoča tudi metakomunikacijo, to je komuniciranje o komuniciranju. Z jezikom raziskujemo komunikacijski proces. Metakomunikacije se poslužujemo, kadar preverjamo pomene, npr. »ali razumeš«, tok pogovora, »pusti mi dokončati stavek«, kanale, »ali me slišiš« (Ule 2005: 134). Obenem je metakomunikacija pomembna metoda za konstruktivno reševanje konfliktov v odnosnem komuniciranju, saj omogoči, da diskusijo z vsebinske premestimo na odnosno raven, kjer je ponavadi izvor konfliktov in nesporazumov, da se vprašamo, kaj se dogaja med nama ali nami (*op. cit.*: 274).

Satirova (1995: 69) se je v sklopu svojega večletnega spremljanja odnosov med ljudmi postopoma zavedala nekaterih splošnih vzorcev v načinu komuniciranja in jih strnila v štiri načine, s pomočjo katerih poskušamo obvladati negativne posledice stresa. Ti štirje vzorci so: *pomirjanje*, *obtoževanje*, *računanje* in *odmikanje*. Uporabljamo jih, da bi se izognili nevarnosti odklonitve. Za lažje razumevanje navedenih vzorcev bom zaznavanje in odzivanje na nevarnost pri človeku, ki noče razkriti svoje slabotnosti, tudi podrobneje predstavila (*op. cit.*: 72-76):

1. *Pomirjanje*: ta vzorec uporabljamo, da se drugi ne razjezi. Pomirjevalec se vedno opravičuje, nikoli nikomur ne nasprotuje, govori priliznjeno in vedno želi ugajati.

2. *Obtoževanje*: oseba v sklopu tega vzorca ravna tako, da ga drugi prizna kot močnega. V primeru, če druga oseba odide, je krivda na njeni strani in ne na strani obtoževalca.
3. *Računanje*: posameznik uporablja zastraševanje, kot da bi bilo neškodljivo, medtem ko skriva samovrednotenje za velike besede in velike intelektualne koncepte. Računar ne kaže svojih čustev, je zelo pameten, korekten in lahko bi ga primerjali z računalnikom ali slovarjem.
4. *Odmikanje*: posameznik prezre grožnje in se vede, kot da jih ni bilo. Odmaknjene se nikoli ne odziva na dane razmere. Njegove besede in dejanja nimajo nobene zveze s tem, kar je nekdo drug naredil ali povedal.

Poleg teh štirih načinov sporazumevanja obstaja še en način, ki ga Satirova (*op. cit.*: 78) poimenuje *ustrezno ravnanje oz. prilagajanje*. Pri tem načinu so vsi deli sporočanja usklajeni z namenom sporočila, kar pomeni, da je vsebina sporočila usklajena s telesno držo, mimiko in tonom glasu.

Družine se med seboj razlikujejo po mnogo stvareh. Po mnenju Tomorijeve (1994: 56) lahko med ene najbolj očitnih razlik uvrščamo načine medsebojnega sporazumevanja, ki se tesno povezuje z vsebino in naravo odnosov med člani družine. V medsebojnem sporazumevanju se kaže osebnost družinskih članov, vsakodnevne navade, odprtost družine v svet, vrednostni sistem, medsebojna bližina itd.

Vsaka družina ima različne teme, o katerih se pogovarjajo. Velik del družinskih tem je zajetih v dejavnostih, ki jih družinski člani počnejo v skupnih načrtih družine, v razčiščevanju medosebnih nesporazumov, ki se tičejo vlog posameznih članov družine, ter v dejavnostih, s katerimi se člani družine ukvarjajo zunaj družinskega sveta. V teh skupnih temah praviloma, če je le mogoče, sodelujejo vsi člani na svoj specifičen način (Ule 1993: 192). Uletova še navaja (*op. cit.*: 193), da se v združevanju okrog družinske teme praviloma zmanjša avtonomnost posameznikov, poleg tega morajo biti družinski člani takrat dosegljivi in pripravljeni na komunikacijo. S skupnimi temami družina določi, kateri vidiki družinskega in zunanjega sveta so zanjo pomembni.

Manjši otroci dokaj brez zadržkov izmenjujejo misli in čustva, medtem ko mladostniki ponavadi niso tako odprti. Včasih je potrebno veliko dobre volje in prizadevanj, če hočejo

starši ohraniti zaupnost z nekom, ki je sklenil, da izključi starše iz svojega sveta in ki se je v občevanju z njimi omejil na enozložnice. Če se zaupen odnos med starši in otroki prekine, je za to kriv tako tisti, ki noče govoriti, kakor tisti, ki noče poslušati (Fenwick *et al.* 1997: 57). Mladostniki se radi pogovarjajo o rečeh, ki utegnejo doleteti njih same ali njihove prijatelje – in za katere starši upajo, da jih ne bodo. Med šestnajstim in osemnajstim letom starosti se precej rajši kot mlajši zaupajo prijateljem kakor staršem (*op. cit.*: 58).

Marinčkova (2002: 25) izpostavi problem enosmerne komunikacije, kjer govorijo predvsem starši, otroci pa odgovarjajo na vprašanja in poslušajo. Ta oblika pogovora ne zbližuje, ampak oddaljuje in ustvarja napetosti. Starši vsebino pogovora velikokrat zožijo na vprašanja o problemih, šoli in šolskem uspehu, včasih dodajajo še prepovedi, medtem ko ne znajo poslušati in prisluhniti. Za prekinitev neuspešne komunikacije je potreben drugačen način pogovora. Potreben je dialog in takšna medčloveška razmerja, kjer bo dovolj prostora za bližino, ki jo potrebujejo in želijo, ter za različnost članov družine (*op. cit.*: 26).

1.3.4.1 Neverbalna komunikacija

Opredelitev neverbalnega komuniciranja je na videz preprosta, saj če verbalno pomeni uporabo besed, potem »ne« pomeni »komuniciranje brez besed«. Adler in Rodman (v Ule 2005: 197) neverbalno komuniciranje opredelita kot ustna in telesna sporočila, ki imajo za druge sporočilno vrednost. Neverbalnemu komuniciranju se je nemogoče izogniti. Na to je opozoril Watzlawick (*ibid.*), saj se njegov prvi aksiom glasi »ne moremo obstajati, ne da bi komunicirali.«

Pomembno je razumeti, da vedno, kadar govorimo, govori celo telo. Kadar koli izgovarjamo besede, govorijo tudi obraz, glas, telo, dihanje in mišice. Razhajanja med besednim in nebesednim sporočanjem povzročajo dvojnost sporočila. Besede sporočajo eno, vse ostalo nekaj drugega (Satir 1995: 70). Le del našega komuniciranja z drugimi ljudmi se odvija na eksplicitni jezikovni ravni. Komuniciramo namreč s celotnim telesom. Človek v »praksi« komunicira enovito, torej verbalno in neverbalno, tako da šele celota obeh načinov komuniciranja daje komunikacijski učinek (Ule 2005: 194).

Družine se ne razlikujejo le po besednem sporazumevanju, temveč tudi po neverbalnih komunikacijah. Neverbalni jezik ima običajno močnejšo sporočilno vrednost kot besede.

Člani družine se pomena in sporočilnosti le-teh naučijo še pred besednim izražanjem. Pogled in mimika obraza, ton izgovorjenih besed lahko povedo še več, čeprav jih zunaj te družine ne bi nihče razumel (Tomori 1994: 57).

1.3.4.2 Motnje in pasti v komuniciranju

Motnje in prelomi v komuniciranju so najpomembnejša oblika napetosti in konfliktov, ki obremenjujejo komuniciranje v odnosu. Dogajanje v odnosih se namreč izraža in udejanja skozi medsebojno interakcijo partnerjev, ta pa se najjasneje izraža v komuniciranju (Ule 2005: 321).

Mertens (*op. cit.*: 321-322) navaja nekaj vrst značilnih in najpogostejših motenj in prelomov v komuniciranju:

- *Jezikovni nesporazumi*: Spadajo med najblažje oblike komunikacijskih motenj. Nastanejo takrat, kadar vpleteni v komuniciranje ne razumejo drug drugega. Razlog temu je, ker je drugi lahko uporabil kakšno nenavadno jezikovno frazo ali ker govori kak poseben idiom ali dialekt.
- *Neupoštevanje neverbalnega komuniciranja*: tu napačno razlagamo »telesne signale« ali jih spregledamo. Posebno problematično je komuniciranje in prepoznavanje čustev.
- *Protislovja med verbalnim in neverbalnim komuniciranjem*: Tu gre za nasprotja med vsebinsko in odnosno dimenzijo sporočil, za situacijo dvojne vezi, pritisk k eliminiranju odnosne dimenzije sporočil, nezmožnost ali oviranje metakomuniciranja.
- *Poskus ne komunicirati*: tu se eden od partnerjev poskuša »izvleči« iz komuniciranja, npr. tako da daje protislovne, neprimerne, nepopolne izjave, da namerno napačno razume prisposode, o katerih govori partner, da nenehno podcenjuje ali preprosto spregleduje to, kar mu govori partner ipd. Watzlawick (*ibid.*) pravi, da »ni mogoče ne komunicirati«, zato lahko takšno vedenje razumemo kot posebno obliko komuniciranja.
- *Diskontinuiteta teme*: Ena vrsta motnje je, kadar eden ali več vpletenih v komunikaciji ne sledi temi pogovora. Udeleženci pogovora govorijo drug mimo drugega ali ne tematizirajo odnosa ali vsebine. Mertens (*ibid.*) v tem primeru govori o amorfnem komuniciranju. Druga vrsta motnje je, kadar udeleženca vstopata v komuniciranje z močno nasprotnojučimi si in čustveno nabitimi mnenji. Avtor to označi kot fragmentirano komuniciranje.

- *Protislovja v interpunkciji*: Gre za neujemanja v načinu, kako partnerja označujeta začetek in konec svojih komunikacijskih sekvenc. Če en partner vztraja pri svojem razumevanju, poteka komuniciranja, če ima npr. svojo vedenje zgolj za posledico vedenja drugih ljudi, vsiljuje partnerjem svojo interpunkcijo. Metakomuniciranje lahko razkrije in morda odstrani takšna nasprotja v interpunkciji.

Pri komunikaciji lahko naletimo na komunikacijske pasti. Najpogostejša komunikacijska past je predpostavljjanje, da vsakdo že takoj vse ve o drugem. Nekoliko drugačna je metoda namigovanj, pri kateri uporabljamo odgovore z eno samo besedo. Naslednja komunikacijska past je domneva, da bi morali sogovornika popolnoma razumeti, ne glede na to, kaj dejansko pove. To je način branja misli (Satir 1995: 64). Satirova (*ibid.*) govori o komunikaciji med ljudmi, ki je podobna medsebojnemu fotografiranju, vendar pri tem ni nujno, da bi vsi ljudje posneli enake fotografije, niti ni nujno, da bi tem fotografijam pripisali enak pomen, poleg tega ni nujno, da bi vsem zbudile enake občutke. Potrebno je nenehno preverjati, ali sogovornik določeno stvar razume enako kakor vi in ali ji pripisuje enak pomen.

1.3.5 Pogosti problemi v družinah z odraščajočimi otroki in spoprijemanje z njimi

V življenju gremo skozi različna obdobja in v vsakem obdobju se kaj novega naučimo, se česa veselimo, spet na drugi strani naletimo na razne izzive, naloge in se srečujemo z različnimi problemi. Nekateri problemi otrok se razlikujejo od problemov, ki jih imajo mladostniki, spet druge probleme imajo odrasle osebe. Majhen otrok je sprva v varnem zavetju svojih staršev oz. skrbnikov, vendar je njegova življenjska pot še dolga. Stopal bo na različne poti, se srečeval z mnogo različnimi ljudmi in s tem naletel na razne probleme.

Pridejo dnevi, ko starši ne dvomijo, da njihovega otroka nekaj muči. Če so starši povsem prepričani, da je njihov otrok v nekakšnih težavah, ne kaže pa nobenih znakov, da bi rad spregovoril o tem, naj dajo starši sami pobudo. Otroku naj povedo, da so v skrbeh zanj in naj ga vprašajo, če je kaj narobe. S tem mu bodo dali uvodno oporo, ki mu je potrebna in na katero je morda potihoma čakal. Če otrok nikakor noče spregovoriti, naj starši ne silijo vanj in se ne čutijo zavržene. V takšnem primeru naj rečejo samo to, da so mu vsak trenutek na voljo, če se mu bo zahotelo pogovora ali če bo potreboval njihovo pomoč (Fenwick *et al.* 1997: 59).

Veliko investicij in energije otrok in mladih se veže na šolo. Šola povzroča probleme, zadovoljstva in nezadovoljstva, omogoča promocijo. Družina je tista, ki varuje, svetuje, pomaga, vse manj pa omejuje, določa cilje in naloge, okupira mlade. To drugo je postala šola, najprej že s tem, ker zavzema vedno več časa mladim in se podaljšuje, in drugič s tem, ker so šolski dosežki vedno bolj pomembni za življenje, socialno promocijo mladih in za uspešno konkuriranje posameznika na trgu delovne sile (Ule 1995: 78).

Fontana (1995: 89) navaja, da ima mnogo učencev občasno probleme z učenjem. Za reševanje le-teh starši sodelujejo z učitelji, doma otrokom lahko pomagajo pri domačih nalogah ter preostalih šolskih obveznostih, jim dajejo občutek, da jim kot ljudem brezpogojno zaupajo ter jih ne obremenjujejo preveč z domačimi opravili. Pri tem ima tudi šola svojo nalogo, in sicer da s pomočjo svojih strokovnjakov te probleme ugotavlja in nudi učencu ustrezno pomoč.

Učitelj naj bi starše obveščal ne le o otrokovem neznanju in slabem vedenju, temveč tudi o uspehu in napredku. Dobra medsebojna komunikacija med učitelji in starši ustvarja prijetno vzdušje z zaupanjem, kar vpliva na boljšo delovno storilnost otroka in na kvaliteto življenja. Pomembno je, kako starši in učitelji medsebojno komunicirajo in sodelujejo. Če starši in učitelji ne sodelujejo konstruktivno in se starši šoli izogibajo, bodo hladen odnos do šole in nezaupanje prevzeli tudi njihovi otroci. V nasprotnem primeru lahko starši vidijo, da učitelji njih in njihovih otrok ne obsojajo, temveč jim želijo pomagati, saj jim ni vseeno za njihovo stisko.

Za otroka lahko problem predstavljajo sošolci, saj so do njega lahko nenaklonjeni, v najhujši meri celo odkrito sovražni. Spet drugi imajo popolnoma drugačne norme obnašanja ali so očitno uspešnejši od otroka v izpolnjevanju šolskih obveznosti. Vse to vodi otroka v izgubo zavesti o tem, kdo pravzaprav je in postane bolj zaskrbljen in negotov (Fontana 1995: 123). Žal je nadlegovanje in ustrahovanje otrok po šolah dokaj pogosto. Bodisi s fizičnim nasiljem bodisi tako, da jih žalijo z besedami, zagrenijo nasilni šolarji življenje marsikateremu svojemu vrstniku (Fenwick *et al.* 1997: 163).

Otroci in mladostniki v procesu odraščanja navezujejo stike z mnogimi posamezniki, od sošolcev, prijateljev, vrstnikov, sosedov, sorodnikov itd. Z njimi lahko gojijo dobre in zaupne odnose, se obrnejo nanje s prošnjo po pomoči, se skupaj igrajo ter se ukvarjajo še z drugimi

aktivnostmi. So otroci in mladostniki, ki z navezovanjem stikov s svojimi vrstniki nimajo večjih problemov, medtem ko na drugi strani srečamo otroke in mladostnike, ki imajo pri tem kar nekaj problemov. Problemi lahko nastanejo tako pri samem sklepanju stikov kot pri njihovem vzdrževanju, pomanjkanje ali celo odsotnost stikov lahko vodi v socialno izolacijo. Ovira, na katero lahko naletijo otroci in mladostniki s podeželskih okolij, je fizična razdalja med posameznimi domovi. V okolju, kjer živim, je kar nekaj domov, kjer je razdalja med posameznimi domovi velika. Posledično je razdalja med domovi eden izmed dejavnikov, ki zavirajo socialne stike otrok in mladostnikov z vrstniki.

Stranpoti mladih so posebna skrb staršev. Skrbi jih problem droge, bojijo se, da bodo mladi zašli v slabo družbo. Obenem so poleg staršev zaskrbljeni tudi otroci, a tega starši ne vedo. Premalo so upoštevana dejstva, da nezdrav način življenja, stiska mladega človeka, porušeni medosebni odnosi in neuspeh v šoli povečujejo možnosti za poseganje po drogi. Poleg tega se pozablja na dejstvo, da se preventiva pričenja s humanizacijo odnosov in življenja (Marinček 2002: 26).

Otroci in mladostniki se srečujejo z manjšimi ali večjimi problemi, ki zahtevajo ustrezno reševanje. Če vemo, kaj se v posameznih obdobjih življenja dogaja z mladimi, smo lahko bolj pozorni, tako lažje najdemo pot k njim in skupaj poiščemo rešitve iz problemov. Poznam družine, ko v primeru nastalega problema stopijo skupaj in si pomagajo k čimprejšnjemu reševanju nastale situacije, medtem ko na drugi strani poznam družine, kjer se s pojavom novega problema oddaljijo in ne zmorejo prispevati svojega deleža k reševanju.

Eden izmed pogojev za učinkovito reševanje različnih problemov je jasna komunikacija. Mnoge težave v nekaterih družinah ostanejo nerešene samo zato, ker se o njih ne upajo, ne znajo ali ne zmorejo odkrito pogovoriti (Tomori 1994: 59). Uspešno obvladovanje velikih in manjših težav zahteva od staršev pozitiven pristop. Ko smo sposobni videti izhod iz lastnih težav, smo že na pol poti do rešitve. Enak pristop je potreben k splošni zaskrbljenosti, ki se pojavlja pri mladostnikih (Satir 1995: 247).

Ob nastanku problemov otrok družina pomaga otrokom po svojih najboljših močeh. V kolikor ne zmorejo rešiti problema sami, poiščejo strokovno pomoč. Na tem mestu je smiselno spregovoriti nekaj besed še o reševanju problemov v socialnem delu. Čačinovičeva (2006: 56)

navaja, da pristop socialnega dela k reševanju družinskih problemov temelji na ustvarjanju pogojev za sodelovanje vseh udeleženih v problemu. Poudarek je na soustvarjanju rešitev z vsemi, ki so s problemom povezani. Kljub temu obstajajo naloge in problemi, ki zahtevajo ukrepanje tudi takrat, ko še ni mogoče ali pa sploh ni mogoče vzpostaviti sodelovanja z vsemi udeleženi v problemu.

Tudi Haley (v Čačinovič Vogrinčič 1998: 80) navaja, da je pri reševanju problemov potrebno delati z vso družino oziroma z vsemi, ki so z njo povezani in ki so udeleženi v problemu. Omogočena mora biti komunikacija vseh udeleženih v problemu. Ustvariti je potrebno pogoje, da vsi o problemu komunicirajo, da vsakdo izrazi svoje gledanje. Poleg tega je treba vztrajati, da se komunikacija med vsemi nadaljuje. Problem družine je problem vseh in vsi ga morajo eksplicirati, da bi se odkril (*op. cit.*: 81). Vsi ti elementi so pomemben del konstruktivnega procesa reševanja problema in za družine bi bil velik izziv, kako jih prenesti v družinski proces reševanja problema, ko se z reševanjem problemov spoprijemajo sami.

1.4 Značilnosti podeželskih naselij in izzivi za socialno delo v tem okolju

Način življenja v podeželskem okolju neposredno vpliva na življenje družin, zato bom teoretični del podkrepila s pomembnimi teoretičnimi izhodišči o življenju na podeželju in o socialnem delu v podeželskem okolju, ki je v slovenskem prostoru še precej neraziskana tema. V sklopu raziskovanja se sicer nisem ukvarjala s samim socialnim delom v tem okolju, ker pa se pristop socialnega dela v podeželskem okolju razlikuje od pristopa v mestnem okolju, bom socialno delo v tem okolju s pomočjo že obstoječe literature tudi na kratko predstavila. V tem vidim tudi izziv za nadaljnje raziskovanje.

Značilnost podeželskih naselij je (ne)dostopnost, Dragoš in Leskoškova (2003: 51) s tem mislita na dvoje, in sicer fizično dostopnost ljudi do mestnih resursov – uradov, javnih služb, kulture, izobraževanja ter drugih javnih prostorov, in na možnosti vplivanja na mestne odločitve o skupnosti, v kateri živijo.

Družine v podeželskem okolju večinoma prebivajo v individualnih domovih. Po mnenju Makarovičeve (1995: 221) so predvsem družine na hribovitejših območjih družbeno dokaj samozadostne enote, medtem ko je pri družinah, ki živijo v strnjenih naseljih, samozadostnost

manjša kot pri družinah s samotnih domov. V nadaljevanju avtorica (*op. cit.*: 222) pojasnjuje, da so tako prve kot druge družine kljub vedno bolj zaprtemu načinu življenja še vedno povezane, in sicer z vzajemno pomočjo in z različnim medsebojnim sodelovanjem. Medsebojna pomoč se odvija v mejah sorodstva, sosedstva ali vaške skupnosti in jo porajajo isti družbeni in gospodarski interesi ter isti vaški prostor. Na ta način se vzdržujejo in celo krepijo tesnejši stiki med sodelujočimi družinami.

Strinjam se z Dragošem in Leskoškovo (2003: 51), da manj osebni sosedski odnosi pomenijo hkrati tudi manjši socialni nadzor, ki je v vaških skupnostih večji in pogosto tudi obremenjujoč. Po drugi strani pa sta solidarnost in samopomoč v vaških skupnostih bolj razviti in bolj potrebni, saj se v tem okolju srečujemo s pomanjkanjem posredovanja ustreznih javnih služb. V vaškem okolju je osamljenost lahko usodna, še zlasti v primeru pomanjkanja avtobusnih povezav z mestom, saj jih nenehno organiziranje prevozov ali dostave tako potrebnih dobrin, kot je recimo hrana, postavlja v odvisen položaj od drugih ljudi. V primeru dobrih razvitih socialnih mrež je to odvisnost lahko prenesti, medtem ko v primeru odsotnosti socialnih mrež odvisnost postane breme.

V vsakdanjih otroških in mladinskih stikih so nastale spremembe. Po mnenju Makarovičeve (1996: 133) se je glede tega najmanj spremenilo na samotnih kmetijah. Spričo večje ali manjše oddaljenosti kmetij so se v preteklosti otroci družili le s sorojenci, če so jih imeli. Tu in tam se v strjenih naseljih otroci še družijo s sosednjimi ali drugimi vaškimi otroci, vedno pogosteje pa se zapirajo v svoj lasten dom, kar ima za posledico osiromašene stike mladine na vasi. Na mesto nekdanjih stikov z vrstniki stopa pri šolarjih v času šolskega pouka učenje, branje in gledanje televizije.

V podeželskem okolju imajo velik pomen skupni prostori, kjer se ljudje lahko srečujejo. Te prostore predstavljajo gostilne, cerkve, gasilski domovi, šole, igrišča, poleg tega tudi delovanje raznih društev in skupin. V teh prostorih vidim velik pomen, saj predstavljajo kraj, kjer se mlajši in starejši srečujejo, se pogovarjajo, ukvarjajo z raznimi dejavnostmi. Zaradi hitrega ritma življenja in veliko obveznosti na žalost opažam, da mlajšim in starejšim enostavno primanjkuje časa, da bi se lahko v večji meri udeleževali raznih aktivnosti. Problem, ki se še pojavlja v mojem okolju, je pomanjkanje organiziranih aktivnosti, kamor bi se lahko naša mlajša generacija vključevala. Trenutno sta jim na razpolago le mladinski

verouk in cerkveni pevski zbor, medtem ko folklorna skupina deluje le še občasno, saj se folkloristi zberejo le takrat, kadar imajo nastop. To se na žalost zgodi le nekajkrat letno.

Kaj pa izzivi za socialno delo v podeželskem oz. ruralnem okolju? Kot sem že napisala, je socialno delo v podeželskem okolju v slovenski literaturi še dokaj neraziskano področje, saj trenutno ni na voljo nobene knjige, prevedene s slovenski jezik. V ta namen v nadaljevanju predstavljam nekatera teoretična izhodišča iz knjige »Rural social work« (Scales *et al.* 2004), ki se mi zdijo relevantna kot osnovna izhodišča za socialno delo v podeželskem okolju.

Razvoj socialnega dela v podeželskem okolju je evolucijski proces. Socialno delo v tem okolju je bilo prvotno raziskano in izvajano s pomanjkljivostmi, saj so se usmerili le v definiranje problemov in iskanje rešitev. Socialni delavci so poudarjali sodelovanje ljudi s podeželja, premalo pozornosti pa so namenili njihovemu obdajajočemu okolju. Kasneje je bila literatura na temo socialnega dela v podeželskem okolju izpopolnjena, saj so avtorji natančneje raziskali, kaj je značilno za podeželsko okolje in so tako raziskali odnos med podeželjem in njihovimi prebivalci (Scales *et al.* 2004: 7).

Lindhorst (v *op. cit.*: 69) navaja, da so socialne službe v podeželskem okolju večinoma bolj posredne in se opirajo na strokovno posvetovanje, kjer se usmerjajo k neformalni mreži pomoči in vključujejo prostovoljce, ki niso izučeni socialni delavci.

Medsebojna pomoč je v podeželskih skupnostih med njihovimi člani prisotna v večji meri kot v mestih. Prebivalci podeželske skupnosti pogosto bolj opazijo in vedo več podrobnosti o življenju sosedov in ostalih vaščanov. Bolj kot v kateri koli drugi skupnosti je v podeželski skupnosti primernost in ustreznost načina življenja močno pod pritiskom okolja, če ni celo predpisana. Odstopanje od tradicionalnega načina življenja je močno nezaželeno ali celo prepredeno. Zato so geji, lezbijke, biseksualci ali transseksualci lahko zelo neodločni in se bojijo razkriti svojo spolno usmerjenost zaradi strahu pred izgonom ali nasiljem (*op. cit.*: 65).

Uspešni socialni delavci posvečajo pozornost med drugim tudi opori v skupnosti. Opremljeni so s široko paleto socialnodelovnih spretnosti. Dobro ocenijo potrebe posameznikov ter družin in so obenem sposobni identificirati stopnjo opore v skupnosti in jo okrepiti. Pozornost namenjajo učinkovitemu mobiliziranju članov skupnosti z namenom, da se načrtovano delo

uresniči. Razvijajo nove programe, pridobivajo finančna sredstva za delo, pospešujejo skupnostno podporo in pomoč, usposablajo prostovoljce in vzpodbujajo skupnostne dosežke.

Uspešni so pri sodelovanju s posamezniki, družinami in skupinami, poleg tega tudi s skupnostnimi organizacijami, oskrbovalci javnih služb in neformalnim podpornim sistemom. Spretni so pri pridobivanju sredstev zunaj lokalne skupnosti in pri povečevanju moči v lokalni skupnosti. Nenazadnje so še odlični zagovorniki njihove podeželske skupnosti in so pripravljeni vplivati na spremembo politike z namenom, da bi prispevali k povečanju sredstev za podeželske skupnosti. Vse te strokovne sposobnosti so bistvene za uspešno in učinkovito delo v podeželskem okolju (*op. cit.*: 105).

Da bi socialni delavci kar se da najbolje opravili svoje delo in dobili čim boljše rezultate obiskov na domu, psihosocialne pomoči in podpore ter drugih načrtovanih intervencij, morajo najprej čim bolj natančno spoznati podeželsko okolje. Na temelju spoznanj in izkušenj sta Scales in Streeter (v *op. cit.*: 110) izoblikovala šest korakov, ki bodo opremili socialnega delavca v procesu odkrivanja in maksimiranja moči ter opore v podeželskem okolju. Pri prvem koraku gre za poznavanje geografskega območja, pri drugem za poznavanje demografskih značilnosti, pri tretjem za poznavanje kulture, četrti korak je namenjen poznavanju uradnih oblik pomoči, pri petem gre za poznavanje neuradnih oz. neformalnih oblik pomoči ter pri zadnjem koraku za poznavanje praktičnih etičnih načel (*op. cit.*: 111-114).

Scales in Streeter (*op. cit.*: 68) prikažeta, kdo vse je vključen v enotno mrežo virov pomoči uporabnika v podeželskem okolju. Ta mreža se medsebojno prepleta. V središču se nahaja sam uporabnik, obdajajo ga družina, prijatelji, sosedje, (nekdanji) sošolci, pravni sistem, cerkev, delodajalci ali potencialni delodajalci, strokovne službe, službe za mentalno zdravje ter službe za zdravljenje alkoholizma.

Ena izmed nalog socialnega dela je tudi ta, da je prisoten v skupnosti, zato ne smemo pozabiti še na skupnostno socialno delo. Barclay (v Žnidarec Demšar 2005) poudari, da skupnostno socialno delo v skupnosti odkriva probleme, njihove učinke na posameznika, skupino ali celotno skupnost. Pomaga odkriti odgovornost in vire socialnih služb ter prostovoljnih organizacij, vključiti vire v reševanje problemov, poudarjati pomen podpore lokalne mreže

neformalnih in formalnih odnosov in si obenem prizadeva odkriti moč skupnosti ter njene skupne interese.

Prisotnost socialnega dela v skupnosti ima lahko velik vpliv na mnoga področja, med drugim tudi na oblikovanje različnih projektov prostočasnih dejavnosti, ki jih je treba preseliti v naselja, kjer živijo mladi in se bodo teh dejavnosti tudi udeleževali. Skupnostno socialno delo ima veliko vlogo pri oblikovanju prostočasnih dejavnosti in vključevanju in združevanju posameznikov vanje. Socialni delavec lahko razišče, kateri objekti za prostočasne dejavnosti so potrebni in v nadaljevanju pred občinskimi in drugimi organi nastopa kot zagovornik mladih. V našem kraju se soočamo s pomanjkanjem aktivnosti, kamor bi se lahko vključevali otroci in mladostniki. Dobrodošla bi bila vsaka organizirana dejavnost, ki bi združevala našo mlajšo generacijo in bi s tem imeli možnost kakovostneje preživeti svoj prosti čas.

In kako je s socialnim delom v KS Javorje, kjer živim? Ker socialnih služb v primestnih in obrobni skupnostih ni več, so se centri za socialno delo centralizirali in se nahajajo v mestih. Storitve socialne službe so na voljo na Centru za socialno delo v Škofji Loki, ki je od KS Javorje oddaljen okoli 20 km. Oddaljenost mnogokrat predstavlja veliko oviro, saj so javne avtobusne povezave zelo slabe (le štirikrat dnevno), edini način prevoza ostane le osebni prevoz. Če posameznikom le-ta ni na voljo, prosijo za prevoz sorodnike, prijatelje, sosede ali sovaščane.

Center za socialno delo Škofja Loka nudi tako kot ostali centri široko paleto storitev, pod njegovim okriljem deluje še mladinski center, ki se nahaja v kletnih prostorih centra. Če želijo otroci in mladostniki iz našega kraja obiskati mladinski center, morajo najprej do njega sploh priti, ključni problem je spet oddaljenost. V KS Javorje bi bila zelo dobrodošla vsaka organizirana dejavnost, ki bi delovala pod okriljem centra za socialno delo.

Ob koncu dodajam izsledke raziskave (v Dragoš *et al.* 2003: 52-53), ki so jo opravili na Mirovnem inštitutu leta 2001 v različnih skupnostih v Ljubljani. Prišli so do spoznanja, da ljudje od socialnih služb ne pričakujejo le individualnih podpor, ampak tudi pomoč pri samoorganizaciji, pri vzpostavitvi skupnostnih dejavnosti, ki bi pomenile zabavo, razbremenitev in večje zadovoljstvo.

2 Problem

Že dolgo časa me zanimajo vprašanja, ki se nanašajo na vsakdanje življenje družin in vzgojo otrok v podeželskem okolju. Tako sva s sošolko v četrtem letniku pri predmetu Raziskovalni seminar izdelali nalogo z naslovom »*Primerjava vzgoje otrok v mestu in na vasi*«, kjer sva glede na najino življenje v različnih okoljih, to je v mestu in na vasi, želeli ugotoviti, kako se starši v posameznem okolju spoprijemajo z vzgojo otrok in če pri tem nastajajo kakšne razlike. Sama prihajam iz vaškega okolja, zato sem podatke pridobivala na območju moje krajevne skupnosti, to je KS Javorje. S pridobljenimi podatki sem dobila vpogled, kako se starši v mojem okolju spoprijemajo z vzgojo svojih otrok. Rezultati raziskovalnega seminarja so me vzpodbudili, da posamezne teme, ki so zanimive za vaško okolje, raziščem še bolj poglobljeno. Pobuda za raziskovanje v tem okolju se nahaja tudi v mojem osebnem zanimanju, saj v tem okolju živim že vse življenje, poleg tega sem tudi sama že v vlogi matere, kar me je še dodatno vzpodbudilo k raziskovanju.

V diplomski nalogi nameravam odgovoriti na naslednja raziskovalna vprašanja, ki sem jih razčlenila na več podtem:

- V prvem delu nameravam raziskati, kako se starši spoprijemajo z vzgojo: kaj je staršem pri vzgoji otrok najpomembnejše, kakšna je enotnost staršev pri vzgajanju otrok, kdo od staršev prevzame največjo skrb nad vzgojo otrok v prvih mesecih otrokovega življenja, kakšna pravila veljajo v družinah, kdaj in zakaj so prvič kaznovali otroke, koliko zaupajo svojim otrokom in koliko svobode pri odločanju jim dopuščajo, koliko se pogovarjajo in prepirajo, s kakšnimi problemi se srečujejo otroci in kako jih rešujejo ter kaj starše skrbi glede otrok. Raziskati želim še, kateri del dneva se zbere vsa družina in kako otroci najpogosteje preživljajo prosti čas, s kom se največ družijo, kdaj so se prvič samostojno igrali pred hišo, katero okolje se zdi staršem najprimernejše za vzgojo otrok in v čem vidijo razlike, prednosti in slabosti med vzgajanjem otrok na vasi in v mestu. Področja, ki jih bom na podlagi prvega dela prepoznala kot posebej zanimiva za vaško okolje, bom nato raziskala še podrobneje.

Po prvem delu raziskave želim še bolj poglobljeno raziskati:

- Kakšno je vsakdanje življenje družin v KS Javorje in kako se starši spoprijemajo z nekaterimi elementi vzgoje svojih otrok in kako pojmujejo vzgojo. Zanima me, kako družine preživljajo vsakdanje življenje, kaj vsi družinski člani skupaj počnejo v prostem času in kaj počnejo otroci. V sklopu prostega časa želim izvedeti še, kje otroci preživljajo svoj prosti čas, kdaj ga imajo največ, kako starši vzpodbujajo otroke k aktivnemu preživljanju prostega časa, s kom se otroci družijo, koliko starši dopuščajo, da si otroci sami izbirajo družbo vrstnikov, ter kakšna so stališča staršev glede časovnega omejevanja in nadziranja otrok.
- Glede komunikacije v družinah bom raziskala, o čem se v družinah pogovarjajo, kako poteka komunikacija, koliko pozornosti namenjajo govorici telesa, kakšne so reakcije staršev, ko se nanje obrne več otrok hkrati z željo po pogovoru, teme, o katerih tako starši kot otroci ne želijo govoriti, ter osebe, s katerimi se lahko pogovorijo o teh temah, ter kakšni so občutki staršev in otrok ob zavrnjenih pogovorih.
- Raziskati želim še, s kakšnimi problemi se po besedah staršev srečujejo otroci, kako o problemih potekajo pogovori med starši in otroki, koliko zaupanja izražajo otroci glede zaupanja problemov staršem ter kako starši zaupanje povečujejo, kako rešujejo probleme v družinskem krogu in kdo vse je udeležen v procesu reševanja problemov, ko se po pomoč obrnejo na osebe izven družinskega kroga ter kako rešujejo probleme s pomočjo pomagajoče osebe.

TEORETIČNO PREDRAZUMEVANJE

Glede na vrsto raziskave ne morem postaviti klasičnih hipotez, me je pa skozi **prvo in drugo fazo** raziskovanja vodilo teoretično predrazumevanje, ki ga predstavljam v obliki naslednjih tez :

Prva faza:

- Staršem je pri vzgoji otrok pomembnih več elementov, eden izmed njih se nanaša na odraščanje otrok v samostojne osebnosti.

- Pri vzgoji otrok so si starši večinoma enotni in med njimi ne prihaja do razlik oz. do večjih razlik.
- Starši izražajo skrb, da bi se otroci vključili v slabo družbo, kjer so prisotni alkohol, droge in druge škodljive substance.
- Otroci največ prostega časa namenijo gledanju televizije in uporabi računalnika.
- Otroci se največ igrajo in družijo s svojimi brati in sestrami.

Druga faza:

VSAKDANJE ŽIVLJENJE DRUŽIN IN PROSTI ČAS:

- Ko družinski člani opravljajo razna dela doma, priskočijo na pomoč tudi otroci in mladostniki, ki delo opravljajo v skladu s svojimi možnostmi in sposobnostmi.
- Otroci imajo največ prostega časa med počitnicami, saj takrat niso obremenjeni s šolskimi obveznostmi.

VZGOJA:

- Starši menijo, da v družini vseh otrok ni mogoče vzgajati enako, saj se vsak otrok na vzgojno ravnanje odziva drugače.
- Starši namenjajo v vzgoji pozornost individualnosti otroka in s tem prispevajo, da se bo otrokova individualnost kar najbolj razvila.

POGOVORI V DRUŽINAH:

- V družinah posvečajo premalo pozornosti pogovoru o tem, kaj kdo dela, kaj kdo prispeva, saj se o prispevku slehernega člana ne govori.
- Kadar okoliščine omogočajo, so v primeru skupne teme prisotni vsi člani družine.
- Otroci so v pogovorih pripravljeni govoriti o vsem oz. o večini tem, medtem ko so mladostniki že bolj zaprti in niso pripravljeni govoriti o vseh temah s svojimi starši.
- Starši pri opazovanju govorice telesa otrok opazijo razhajanja med tem, kar sporočajo z besedami in kar sporočajo z govorico telesa, kar povzroča dvojnost sporočila.

PROBLEMI OTROK IN SPOPRIJEMANJE Z NJIMI:

- Veliko problemov otrok je povezanih s šolo, kjer se soočajo z različnimi problemi, eden izmed njih je izsiljevanje otrok, kar kaže na nenaklonjenost vrstnikov.
- Kadar otroci ne želijo sami izraziti stiske zaradi problema, starši pa to stisko opazijo, o problemu prvi spregovorijo starši.
- V procesu reševanja problema je potrebno ustvariti pogoje, kjer vsak izmed udeleženi v problemu izrazi svoje stališče in tako nihče ne ostane prezrt.
- Problemi otrok se rešujejo najprej v ožjem družinskem krogu. V kolikor ga sami ne zmorejo rešiti, se po pomoč obrnejo na sorodnike, šolske delavce in sovaščane. Kadar so v proces reševanja problemov otrok vključeni sorodniki, družinski člani zaradi medsebojne povezanosti izražajo veliko stopnjo zaupanja.

3 Metodologija

3.1 Vrsta raziskave in spremenljivke

V prvi fazi sem opravila kvantitativno in kvalitativno analizo. Kvantitativni del raziskave vsebuje zaprta vprašanja, na katerih je možnih več odgovorov, rezultati so številčni opisi.

Neodvisne spremenljivke:

- starost staršev,
- spol staršev,
- izobrazba staršev,
- število otrok,
- starost otrok.

Odvisne spremenljivke:

- zaupanje,
- pogovor,
- problemi,
- preživljanje prostega časa,
- prepiri,
- pravila,
- varnost okolja,
- primernost okolja,
- svoboda pri odločanju,
- razlike pri vzgoji otrok,
- skrbi glede otrok.

V drugi fazi je raziskava kvalitativna. Analizo zbranega gradiva sem opravila s kvalitativno metodo (Mesec 2005). V tej fazi ne morem določiti spremenljivk, ampak teme, ki se nanašajo na več spremenljivk. Teme se nanašajo na to, kako družine preživljajo vsakdanje življenje in prosti čas, kako v družinah poteka komunikacija in kako starši definirajo temeljne probleme otrok in kako jih rešujejo.

3.2 Viri podatkov in merski instrument

Podatke sem zbirala v dveh fazah. V prvi fazi je merski instrument vprašalnik, ki je sestavljen iz 29 vprašanj. 11 vprašanj je odprtega tipa, 18 vprašanj je zaprtega tipa, v vprašalnik je vključena še ena ordinalna merska lestvica.

V drugi fazi zbiranja podatkov je merski instrument strukturirani vprašalnik, ki je sestavljen iz štirih sklopov – vsakdanje življenje družine in prosti čas, vzgoja, pogovori v družinah in kako starši definirajo temeljne probleme otrok ter kako jih rešujejo. Vprašanja so odprtega tipa in sem jih sestavila s pomočjo literature in osebnih zanimanj ter opažanj. Pogovore sem snemala s pomočjo diktafona in jih kasneje dobesedno prepisala. V prepisano besedilo sem zaradi anonimnosti umestila izmišljena imena.

3.3 Populacija in vzorčenje

V prvi fazi zbiranja podatkov populacijo sestavlja 25 staršev iz KS Javorje. Prvotno sem želela vključiti 26 staršev, a se ena družina v raziskovanje ni želela vključiti. V KS Javorje živi približno 50 družin, s tem da nekatere družine sestavljajo starejše osebe ali pa mlade družine, v katerih so najstarejši otroci stari nekje do štirih, petih let. V raziskavo jih nisem vključila, saj glede na predmet in vsebino raziskave od teh družin ne bi dobila relevantnih podatkov. V raziskavo sem vključila starše iz različnih vasi, ki spadajo pod KS Javorje. Vključila sem družine, ki živijo na kmetijah, in družine, ki ne živijo na kmetijah.

V drugi fazi zbiranja podatkov sem s štirimi materami opravila poglobljene intervjuje. Želela sem vključiti različne družine, tako da dve družini prihajata iz kmetije, medtem ko drugi dve ne. Uporabila sem priročni vzorec, saj glede na veliko število družin v mojem okolju ne bi mogla opraviti intervjuje z vsemi. Glede na vzorec podatkov ne morem sploševati na celotno populacijo, kar pa tudi ni bil moj namen. Želela sem dobiti bolj poglobljen pogled, kako starši preživljajo vsakdanje življenje in prosti čas, kako poteka v družinah komunikacija in kako starši definirajo temeljne probleme otrok ter kako jih rešujejo.

3.4 Zbiranje podatkov

V prvi fazi zbiranja podatkov sem vprašalnike osebno oddala družinam in jih prosila, če so pripravljeni na sodelovanje v raziskavi. Večjih težav pri zbiranju podatkov nisem imela. Podatke sem zbirala med 1. 1. 2007 in 10. 2. 2007.

V drugi fazi sem podatke zbirala s pomočjo intervjuja. Po telefonu sem poklicala starše in jih prosila, če so pripravljeni sodelovati. Razložila sem, da želim opraviti intervju z enim od staršev. Povsod so se odzvale matere. K dvema sem se na njun dom odpravila sama, medtem ko sta se dve odločili, da bosta prišli kar k meni domov. Intervjuje sem opravila v novembru 2007 in so trajali od ure in pol do dve uri.

3.5 Obdelava in analiza podatkov

V prvi fazi sem podatke obdelala kvantitativno in kvalitativno. Kvantitativno obdelavo sem opravila ročno s pomočjo programov Microsoft Word in Microsoft Excel, medtem ko sem kvalitativno gradivo analizirala s kvalitativno analizo (Mesec 2005).

V drugi fazi sem analizo zbranega gradiva opravila s kvalitativno analizo (Mesec 2005). Intervjuje sem najprej prepisala v celoti. Želela sem ohraniti pristen način sporočanja, zato je bil prepis dobeseden.

Izbor relevantnih delov besedila

S podčrtavanjem sem iz celote izjav izločila nerelavantne dele. Tako sem dobila večji pregled nad izbranimi izjavami. Ker se mi je večina izjav iz prve in druge faze zbiranja podatkov zdela relevantnih za mojo nadaljnje delo, je izločenih izjav malo.

Primer iz druge faze raziskovanja:

»Ni bistvene razlike, kdaj se zgodi, da mož Marko dela cele dneve in takrat jaz podpiram vse štiri vogale pri hiši. Ampak vse se pelje naprej, ni nič posebnega. Je pa razlika od letnih časov. Če je pomlad, poteka vse bolj zunaj. Jeseni je pa bolj tako ... Zamorjeno. Markotu vzame veliko časa služba. Jaz zmeraj skuham kosilo. Rok bi bil rad veliko časa na računalniku in ga Marko velikokrat kar prekine in ga ne pusti biti več pred računalnikom. Računalnik je za naju negativna energija.«

Kodiranje izjav

Prepise zbranega gradiva sem razčlenila na manjše pomenske enote kodiranja, nekje je bil to celoten stavek, več stavkov skupaj ali le en del stavka. Na desni strani sem določila kode in v primeru, če so izjave izražale isto, se koda ponovi.

Ker je druga faza raziskovanja v celoti temeljila na kvalitativni analizi, v nadaljevanju kot primere navajam le slednje, celoten postopek je priložen v prilogi. Celotna analiza gradiva iz prve faze raziskovanja je na voljo pri avtorici.

Primer iz druge faze raziskovanja:

Ni bistvene razlike, kdaj se zgodi, da mož Marko dela cele dneve	očetova zaposlenost
in takrat jaz podpiram vse štiri vogale pri hiši.	mati opravlja vsa dela
Markotu vzame veliko časa služba.	očetova zaposlenost
Jaz zmeraj skuham kosilo.	mati opravlja gospodinjska dela
Rok bi bil rad veliko časa na računalniku in ga Marko velikokrat kar prekine in ga ne pusti biti več pred računalnikom. Računalnik je za naju negativna energija.	očetova prekinitev otrokovega igranja na računalniku zaradi slabega vpliva računalnika
Joj, to je pa zelo širok pojem. Moram malo premisliti ... da se bom prav izrazila.	premislek staršev, kako bi definirali vzgojo
Da otroku daš prave napotke, da ga prav usmerjaš, svetuješ v težavah, se zgodi, da mogoče kdaj ne reagiraš prav.	pravilno usmerjanje otrok svetovanje v težavah občasno nepravilno reagiranje staršev
Jaz kdaj kar malo ponorim,	občasna vzkipljivost matere
ne smeš kuhat mulo.	zavračanje trme
Marko bolj mirno reagira, malokdaj vzkipi.	očetov miren način reagiranja
Bolj se pogovarja na otroku prijazen način.	očetov otroku prijazen

Ureditev izjav po kodah in združevanje v kategorije

V primeru, da so se izjave povezovale in navezovala po pomenu, sem jih dala v isti vsebinski sklop in jih ponekod združila pod skupno kategorijo.

Primer iz druge faze raziskovanja:

DEFINIRANJE VZGOJE S STRANI STARŠEV

- pravilno usmerjanje otrok

Da otroku daš prave napotke, da ga prav usmerjaš ...

Da ti prav usmerjaš otroka za življenje ...

...da jim daješ prave napotke in nasvete.

To je zelo pomembno, da prav usmerjaš otroka za naprej v življenje ...

- pravilno ravnanje z otroki

Da se pravilno ukvarjaš z otroki ...

Da se pravilno ukvarjaš z njimi pomeni, da delaš to, kar je zanje dobro ...

- odvrčanje od slabe družbe in škodljivih substanc

... da ne zaide na slaba pota, da ne zaide v slabo družbo, kjer je alkohol, mamila, da to ni cilj življenja.

- odvrčanje od slabe družbe

da ne zaide v slabo družbo.

- pogovor

Vsekakor je zelo pomemben pogovor z otroki ...

- vstop v pogovor z vsemi člani družine

... da se pogovarjamo skupaj.

- dovolj razpoložljivega časa za pogovor

Treba si je vzeti čas za pogovor z njimi, da res veš, kaj ti želijo povedati.

- medsebojna poslušnost staršev in otrok

Da znaš prisluhniti otroku ter da otrok prisluhne tebi.

- poslušanje in upoštevanje nasvetov staršev

Da vidiš, da te otroci poslušajo, da dajejo kaj na tvojo besedo.

- svetovanje v težavah

... svetuješ v težavah ...

- zaupanje

...da se pridobi zaupanje.

Da povesta težave, če jima kaj ne gre, če ga je strah, da zaupajo.

Da ti otroci zaupajo ...

- sodelovanje

... da sodeluješ z njimi.

Z njimi moraš sodelovati, tako s pogovori, pomočjo pri učenju, pri domačih nalogah in da se z njimi kdaj tudi igraš.

- poštenost

Poštenost je tudi pomembna.

- spoštovanje

Pomembno se mi zdi tudi spoštovanje, spoštovanje sebe, drugih in stvari, ki jih imaš.

Definicije pojmov

Ko sem združila izjave v isti vsebinski sklop in jih združila pod isto kategorijo, sem definirala pojme, ki so pomembni za moje raziskovanje.

Primer iz druge faze raziskovanja:

DEFINIRANJE VZGOJE S STRANI STARŠEV

Iz izjav staršev je razvidno, da težko definirajo vzgojo in potrebujejo nekaj trenutkov za razmislek (*»To je pa težko reči, kaj je to ...«*). Njihovo definiranje vzgoje se nanaša na ustrezna oz. pravilna ravnanja in usmerjanja otrok, kar pomeni, da starši svetujejo otrokom prave napotke in usmeritve v življenju (*»Da otroku daš prave napotke, da ga prav usmerjaš ...«*) in da otroci delajo, kar je zanje dobro (*»Da se pravilno ukvarjaš z njimi pomeni, da delaš to, kar je zanje dobro ...«*). Vzgoja se nanaša še na odvrčanje otrok od slabe družbe in škodljivih substanc. Starši navajajo, da sta v slabi družbi prisotna alkohol in droge (*» ... da ne zaide v slabo družbo, kjer je alkohol, mamila ... «*). Pomemben element vzgoje je pogovor med starši in otroki, kjer gre za medsebojno poslušanje in upoštevanje nasvetov, pogovor z vsemi družinskimi člani, svetovanje v težavah, pogovor pa pride do izraza, ko imajo zanj dovolj razpoložljivega časa. Pri vzgoji gre še za zaupanje med starši in otroki, njihovo medsebojno sodelovanje, poštenost in spoštovanje.

Iz definicij pojmov do poskusne teorije

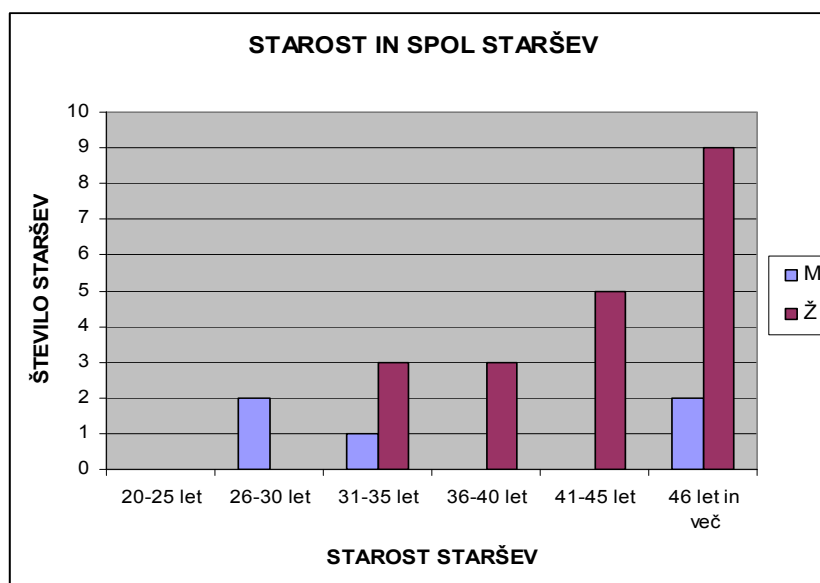
Iz definicij pojmov sem oblikovala poskusno teorijo, ki se nanaša na predmet mojega raziskovanja.

4 Rezultati in razprava

V prvi fazi zbiranja podatkov sem prišla do naslednjih rezultatov, ki jih predstavljam v grafih, ob katerih so navedene še interpretacije rezultatov, na koncu navajam še poskusno teorijo, ki se nanaša na 8 vprašanj odprtega tipa.

1. Starost in spol staršev

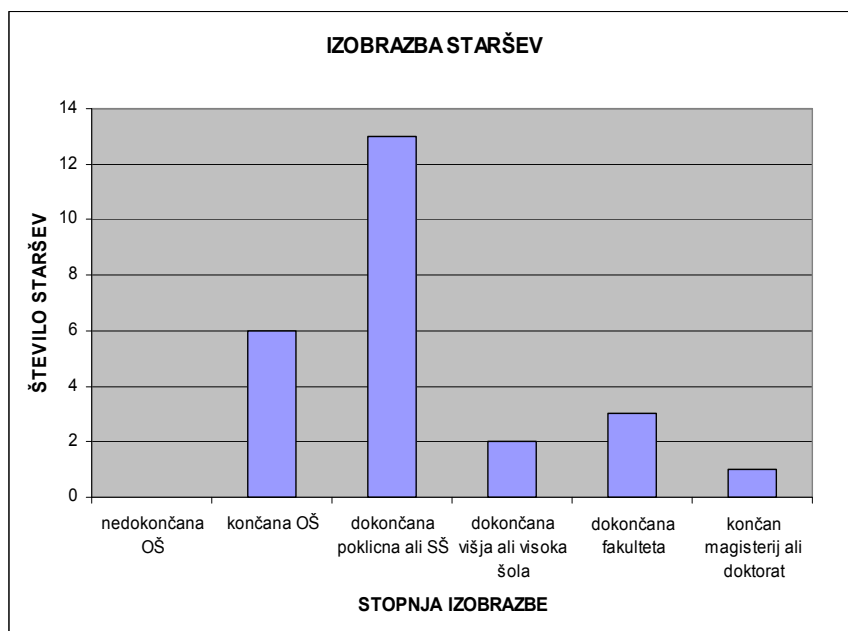
Graf 4.1 Struktura anketiranih staršev glede na starost in spol

Največ vprašalnikov so izpolnile ženske (20 žensk oz. 80 %), medtem ko je bil delež moških manjši, saj je vprašalnike izpolnili le 5 moških (20 %). Starostna razvrstitev anketiranih je razgibana, in sicer od 26 let naprej število anketirancev narašča. Največ anketiranih staršev (11 staršev oz. 44 %) je starih 46 let ali več.

2. Izobrazba staršev

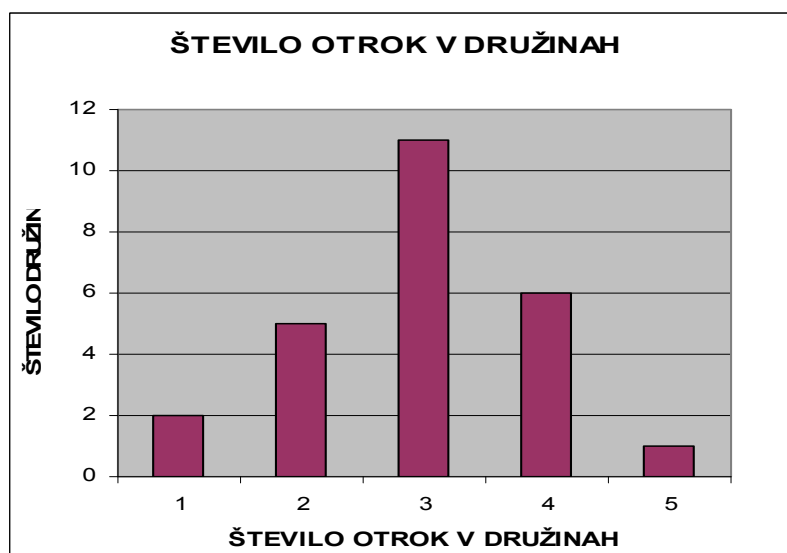
Graf 4.2 Izobrazba anketiranih staršev

Največ anketiranih staršev ima dokončano poklicno ali srednjo šolo (13 staršev, kar predstavlja 52 %), 6 staršev ima dokončano osnovno šolo (24 %). 2 starša sta dokončala šolanje na višji ali visoki šoli (8 %), 3 so diplomirali na fakulteti (12 %), 1 ima končan magisterij ali doktorat (4 %). Noben izmed anketiranih staršev nima nedokončane osnovne šole.

3. Število otrok v družinah

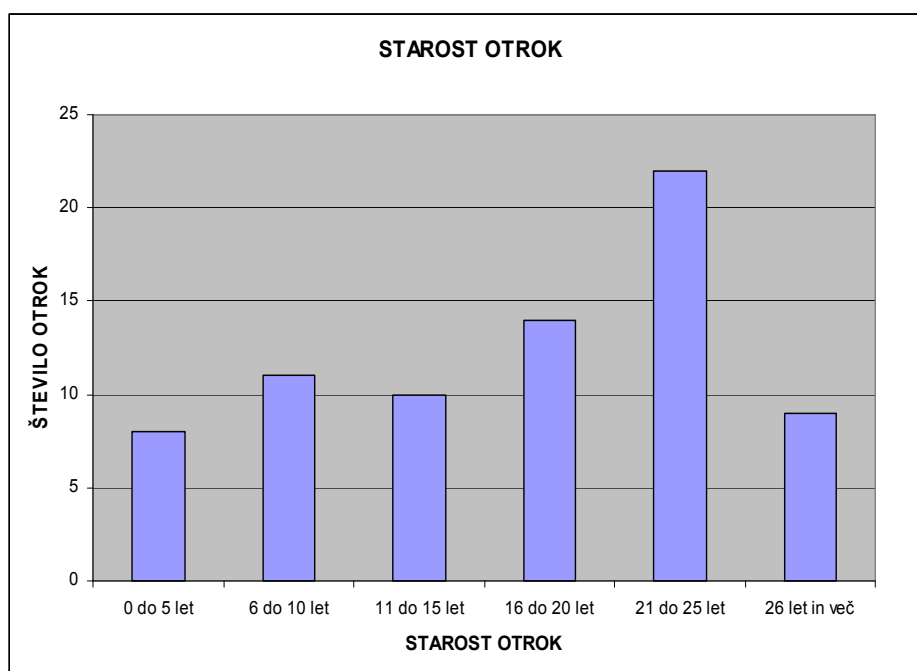
Graf 4.3 Število otrok v družinah

Prevladujejo družine s 3 otroki (11 družin), kar predstavlja nekaj manj kot polovico vseh družin, vključenih v raziskavo (44 %). Sledi 6 družin s 4 otroki. 5 družin ima po 2 otroke, 2 družini imata po 1 otroka, 1 družina pa ima kar 5 otrok. V raziskavo je bilo vključenih 25 družin, vse družine imajo skupaj 74 otrok.

4. Starost otrok

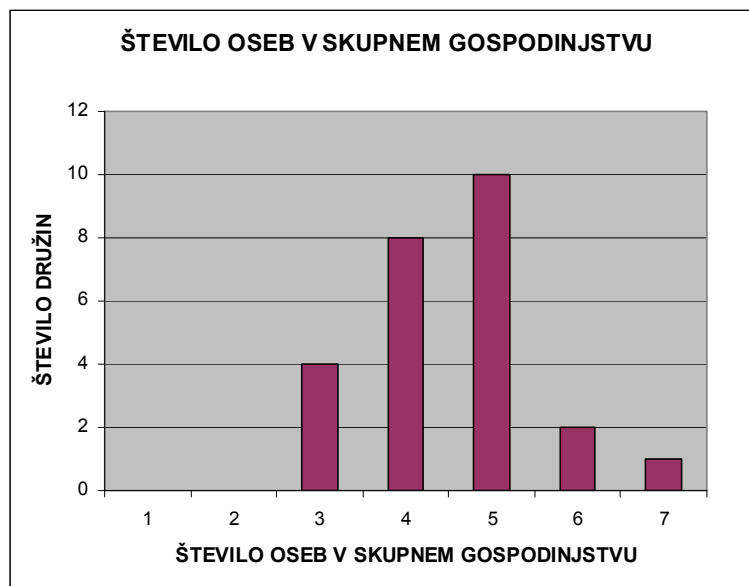
Graf 4.4 Starost otrok

Razporeditev otrok v starostne skupine je razgibana, saj imajo anketirane družine tako mlajše kot tudi starejše otroke. Največ, 22 otrok (30 %), je trenutno starih nekje med 21 in 25 leti, medtem ko je najmanj otrok starih do 5 let, kar predstavlja 11-odstotni delež vseh anketiranih družin. Povprečna starost otrok znaša 17,1 let.

5. Koliko vas živi v skupnem gospodinjstvu?

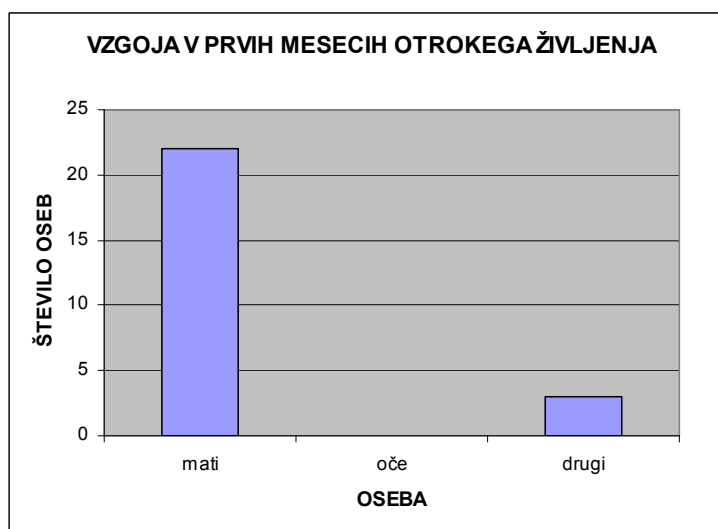
Graf 4.5 Število oseb v skupnem gospodinjstvu

10 družin ima v svojem skupnem gospodinjstvu 5 družinskih članov, kar predstavlja 40-odstotni delež vseh družin, ki so bile vključene v raziskavo. Preostale družine imajo v skupnem gospodinjstvu po 4 družinske člane (8 družin oz. 32 %), 4 družine (16 %) imajo po 3 člane, 2 družini (8 %) imata 6 članov, ena družina (4 %) pa ima v skupnem gospodinjstvu kar 7 članov. V nobeni družini nista v skupnem gospodinjstvu samo ena ali dve osebi.

6. Kdo se je najbolj posvečal vzgoji otroka v prvih mesecih njegovega življenja?

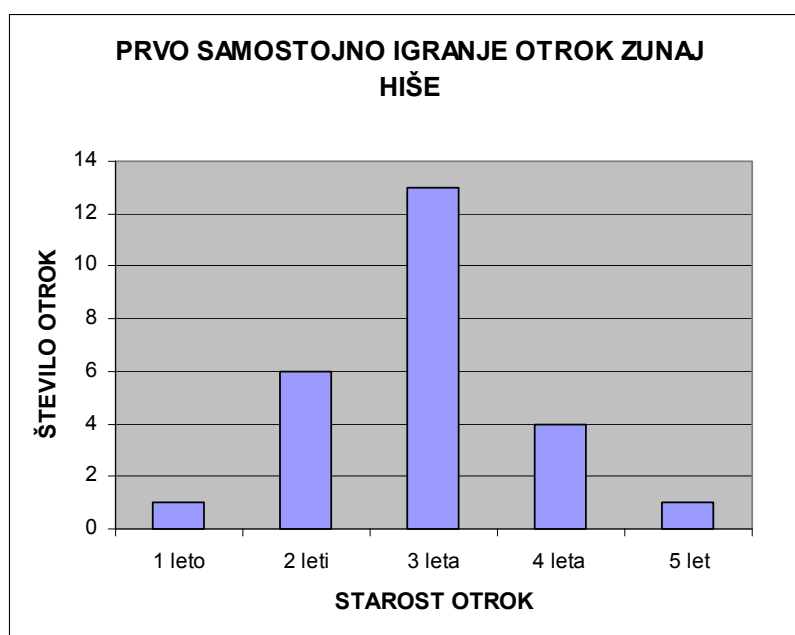
Graf 4.6 Osebe, ki so se najbolj posvečale vzgoji otrok v prvih mesecih otrokovega življenja

V prvih mesecih otrokovega življenja so največjo skrb nad vzgojo otrok prevzele matere, in sicer v kar 88 % vseh anketiranih družin (22 mater). V 2 družinah sta se vzgoji otrok v prvih mesecih posvetila oba starša (8 %), medtem ko je v 1 družini (4 %) skrb nad vzgojo otrok prevzela stara mama. V nobeni družini se vzgoji otrok v prvih mesecih ni najbolj posvetil izključno samo oče.

7. Pri koliko letih se je otrok lahko igral sam zunaj pred blokom ali hišo?

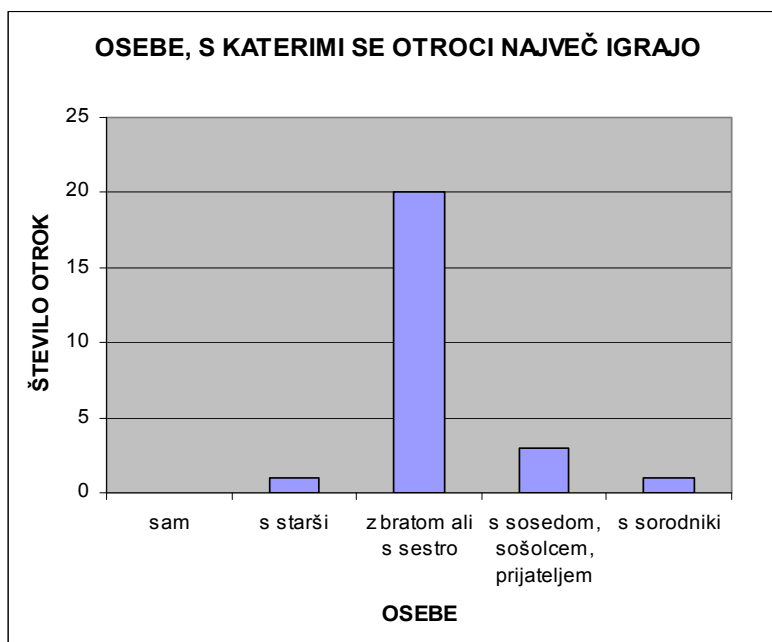
Graf 4.7 Prvo samostojno igranje otrok zunaj hiše

Na vprašanje, pri koliko letih se je otrok lahko igral sam zunaj hiše, je kar 13 staršev (52 %) odgovorilo, da so se otroci samostojno igrali zunaj hiše pri 3 letih. 6 staršev (24 %) je odgovorilo, da so se otroci samostojno zunaj hiše igrali pri 2 letih, 4 so odgovorili, da pri 4 letih (to predstavlja 16 %), da so se otroci samostojno igrali zunaj hiše pri enem in pri 5 letih, pa sta odgovorila po ena starša.

8. S kom se je otrok največ igral oz. se še igra?

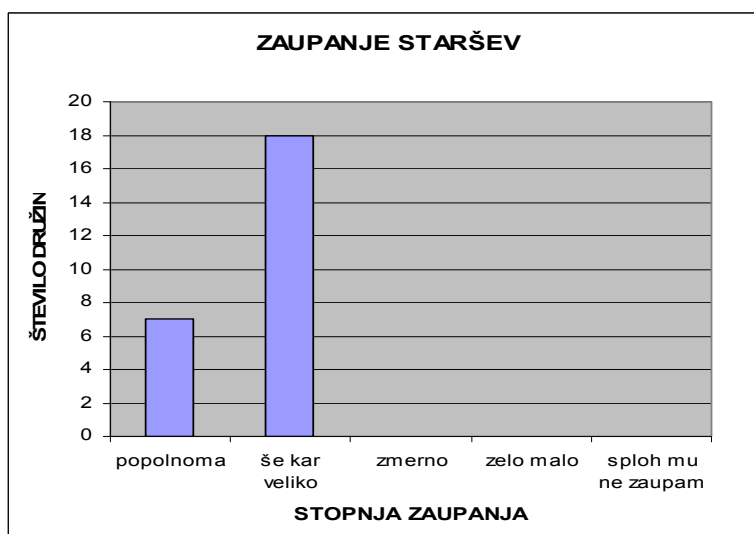
Graf 4.8 Osebe, s katerimi se otroci igrajo največ

Otroci se največ igrajo s svojimi brati in sestrami, in sicer v 80 % anketiranih družin (20 družin). V 3 družinah (12 %) se največ igrajo s sosedi, sošolci in prijatelji, v 1 družini (4 %) pa se največ igrajo s starši in s sorodniki. V nobeni družini se otroci ne igrajo največ sami s seboj. Ker se otroci največ igrajo s svojimi brati in sestrami, lahko tezo Makarovičeve (1996) potrdimo.

9. Koliko zaupate svojemu otroku?

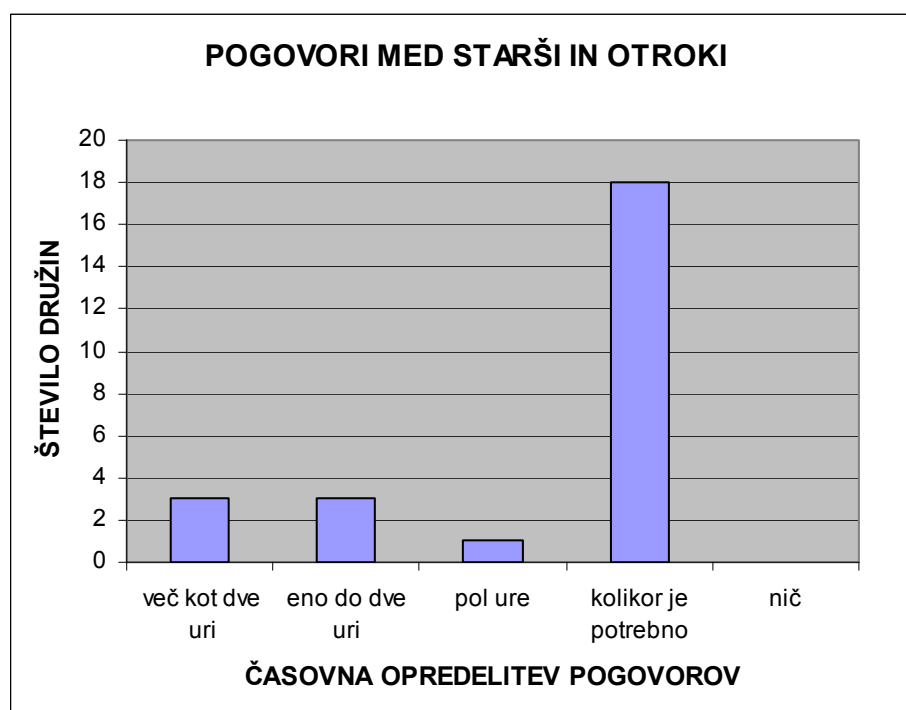
Graf 4.9 Koliko starši zaupajo svojim otrokom

Starši izražajo veliko zaupanje v svoje otroke, saj jih kar 18 staršev navaja (72 %), da svojim otrokom zaupajo še kar veliko, medtem ko 7 staršev (28 %) svojim otrokom popolnoma zaupa. Noben od staršev ni izrazil, da bi otrokom zaupal zmerno, zelo malo ali da jim sploh ne zaupa.

10. Koliko časa na dan namenite pogovoru z otrokom?

Graf 4.10 Koliko časa dnevno starši namenijo pogovorom z otroki

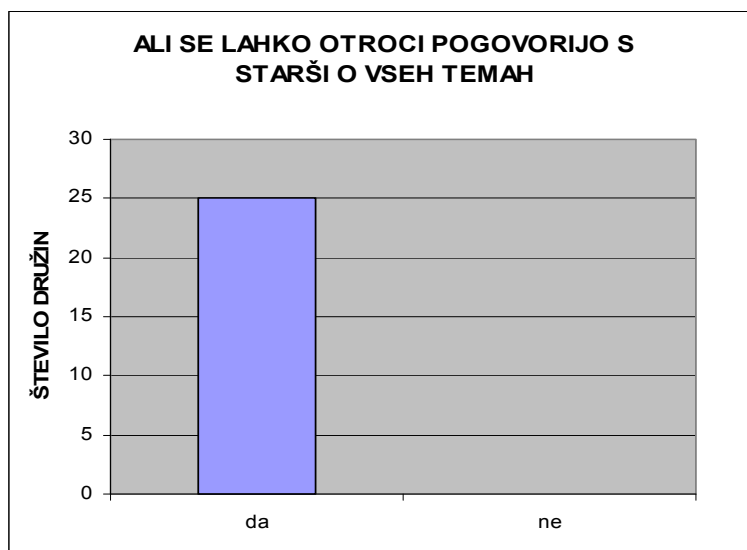

Starši dnevno namenijo pogovorom predvsem toliko časa, kolikor je potrebno (18 družin, kar predstavlja 72 %). 3 starši (12 %) navajajo, da namenijo pogovorom več kot dve uri dnevno, prav tako 3 starši (12 %) navajajo, da se z otroki pogovarjajo eno do dve uri dnevno. V eni družini (4 %) namenijo pogovorom pol ure dnevno. Nobeni anketirani starši ne navajajo, da se z otroki ne bi dnevno nič pogovarjali.

11. Ali se lahko vaš otrok z vami pogovarja o vseh stvareh, o katerih želi govoriti?

Če ste obkrožili ne, o čem se vaš otrok z vami ne pogovarja?

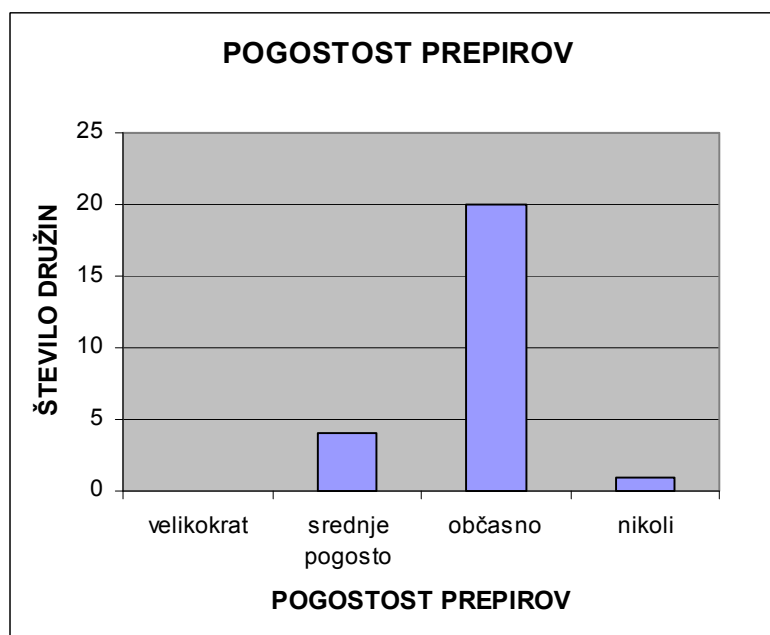
Graf 4.11 Ali se lahko otroci pogovarjajo s starši o vseh temah, o katerih želijo govoriti

Vsi anketirani starši navajajo, da se njihovi otroci lahko pogovarjajo z njimi o vseh temah, o katerih se želijo pogovoriti.

12. Kako pogosto pride do prepirov med vami in otrokom?

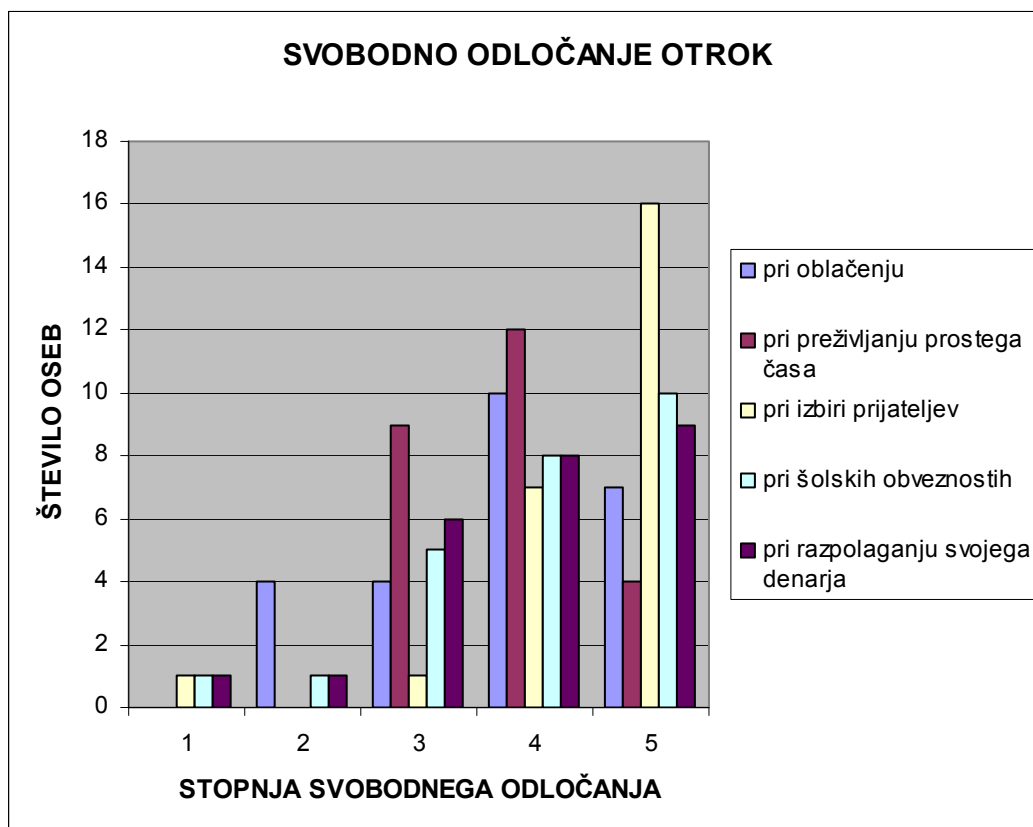
Graf 4.12 Pogostost prepirov med starši in otroki

V 20 anketiranih družinah (80 %) se prepirajo občasno, v 4 družinah (16 %) se prepirajo srednje pogosto, v eni družini (4 %) nikoli ne pride do prepиров. Nikjer se ne prepirajo velikokrat.

13. Koliko svobode ima vaš otrok pri odločanju o naslednjih stvareh, pri čemer 1 pomeni nič, 2 zelo malo, 3 zmerno, 4 zelo veliko in 5 popolnoma.

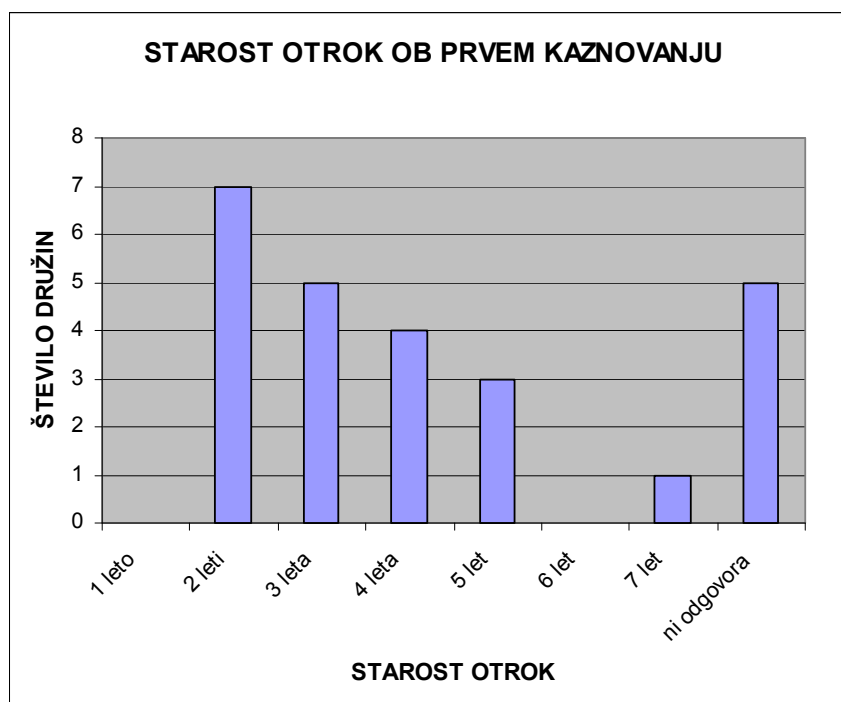
Graf 4.13 Stopnje svobodnih odločanj otrok o raznih dejavnostih

Otroci so razmeroma dokaj svobodni pri lastnem odločanju o raznih dejavnosti, saj imajo veliko zmerne (19 %), zelo velike (35 %) ali popolne (37 %) svobode odločanja. Največ, 16 staršev (64 %), popolnoma dopuščajo svojim otrokom, da sami svobodno izbirajo družbo prijateljev. Nikjer nimajo otroci nič svobode odločanja pri oblačenju in pri preživljanju prostega časa.

14. Kdaj ste prvič kaznovali svojega otroka? Zakaj?

Graf 4.14 Starost otrok ob prvem kaznovanju

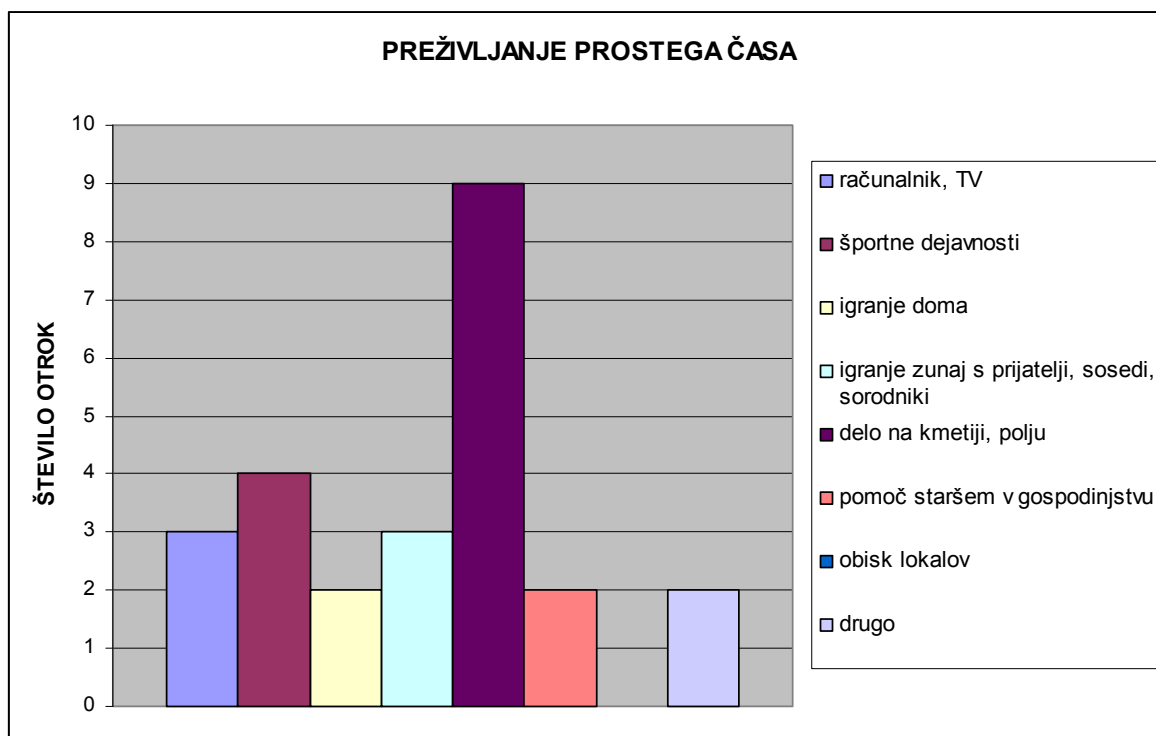

Starši so svoje otroke največkrat prvič kaznovali (7 družin, kar predstavlja 28 %), ko so bili otroci stari 2 leti. V 5 družinah so otroke prvič kaznovali pri 3 letih (20 %), v 4 družinah so prvič kaznovali pri 4 letih (16 %), v 3 družinah pri 5 letih (12 %), medtem ko so v 1 družini prvič kaznovali pri 7 letih (4 %). Otroci niso bili prvič kaznovani pri 1 in pri 6 letih. Razporeditev prvega kaznovanja otrok je torej starostno zelo razgibana. 5 staršev (20 %) na vprašanje ni odgovorilo.

Starši so prvič največkrat kaznovali svoje otroke zaradi trme. Kaznovali so jih še, ker se otroci niso obnašali primerno, ker so ušli (*»Ker je ušla.«*), se skrili, se lagali, predolgo so postopali od doma, niso opravili svojih nalog, na skednju so kadili, plezali so po lestvi in ker jim starši nikakor niso mogli dopovedati oz. sporočiti svoje misli (*»Ker se mu z besedo ni dalo dopovedati.«*). Posamezni starši so navajali, da so se otroci bolje zavedali posledic, odkar so bili prvič kaznovani (*»Odkar se je zavedal, da je lahko kaznovan, je bil deležen kakšne kazni (manjše), če si je to seveda zaslužil, in se je tega zavedal.«*), medtem ko se posamezni starši ne spomnijo, kdaj in zakaj so prvič kaznovali svoje otroke.

15. Kako vaš otrok najpogosteje preživlja prosti čas? Obkrožite samo en odgovor.

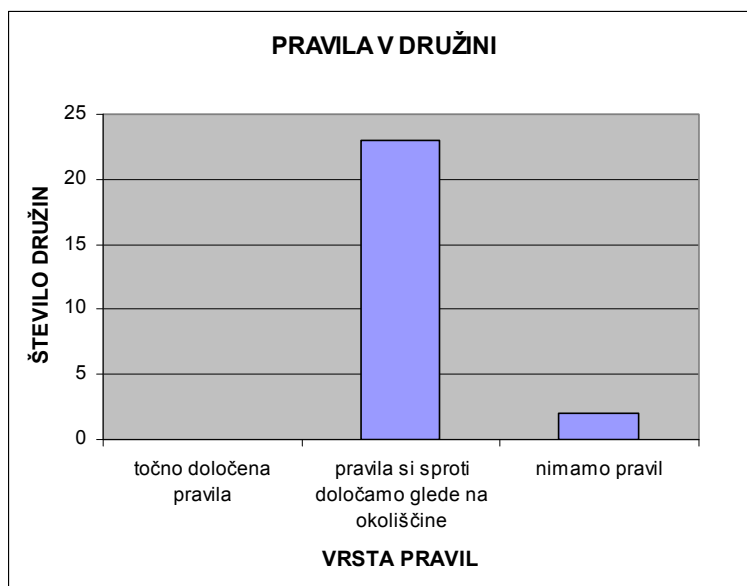
Graf 4.15 Preživljanje prostega časa otrok

Otroci se v prostem času ukvarjajo z različnimi dejavnostmi. Največ, in sicer v 9 družinah (36 %) otroci v prostem času delajo na kmetiji in na polju. Sledijo športne dejavnosti (4 družine oz. 16 %), računalnik in TV ter igranje zunaj s prijatelji, sosedi in sorodniki (vsaka dejavnost po 3 družine, kar predstavlja vsakič po 12 %), igranje doma, pomoč staršem v gospodinjstvu ter drugo (vsaka dejavnost po 2 družini, kar pomeni po 8 %). Kot »drugo« so starši navedli, da se otroci v prostem času ukvarjajo z vsako dejavnostjo nekaj ter da imajo otroci različne najljubše dejavnosti prostega časa. V nobeni družini otroci ne preživijo največ prostega časa v lokalih. Ker otroci v prostem času največ pomagajo na kmetijah in na poljih, medtem ko gledajo televizijo in uporabljajo računalnik znatno manj, lahko tezo Uletove (2000), da otroci v prostem času največ gledajo televizijo in uporabljajo računalnik, zavrremo.

16. Kakšna pravila imate v vaši družini?

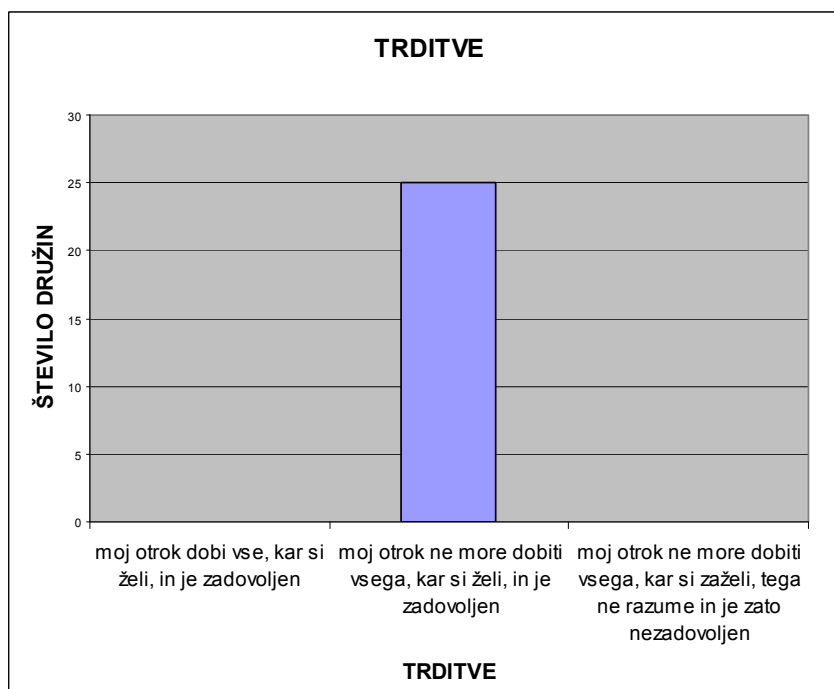
Graf 4.16 Kakšna pravila imajo v družinah

V večini družin (23 družin oz. 92 %) veljajo pravila, ki jih sproti določajo glede na okoliščine. V 2 družinah (8 %) navajajo, da nimajo pravil, medtem ko nikjer nimajo točno določenih pravil.

17. Katera od trditve najbolj velja za vašega otroka?

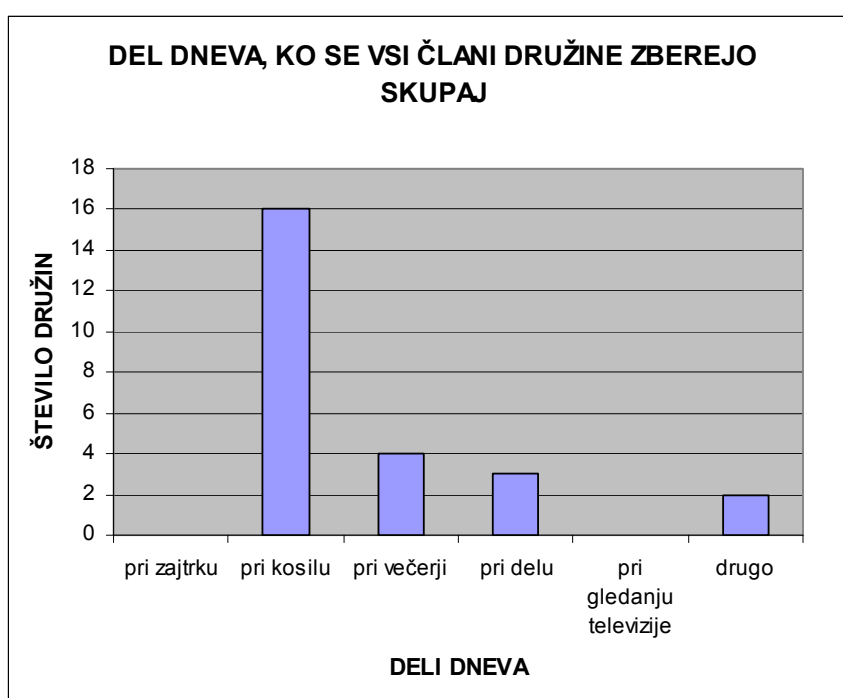
Graf 4.17 Kakšne trditve veljajo za otroke

V vseh 25 družinah starši navajajo, da za njihovo družino najbolj velja trditev, da »njihovi otroci ne morejo dobiti vsega, kar si želijo, in da so otroci zadovoljni«. Trditvi, da »njihovi otroci dobijo vse, kar si želijo, in so zadovoljni« ter da »njihovi otroci ne morejo dobiti vsega, kar si želijo, tega ne razumejo in so zato nezadovoljni«, ne veljata za nobeno družino.

18. Kdaj se ponavadi zbere vsa vaša družina, kateri del dneva?

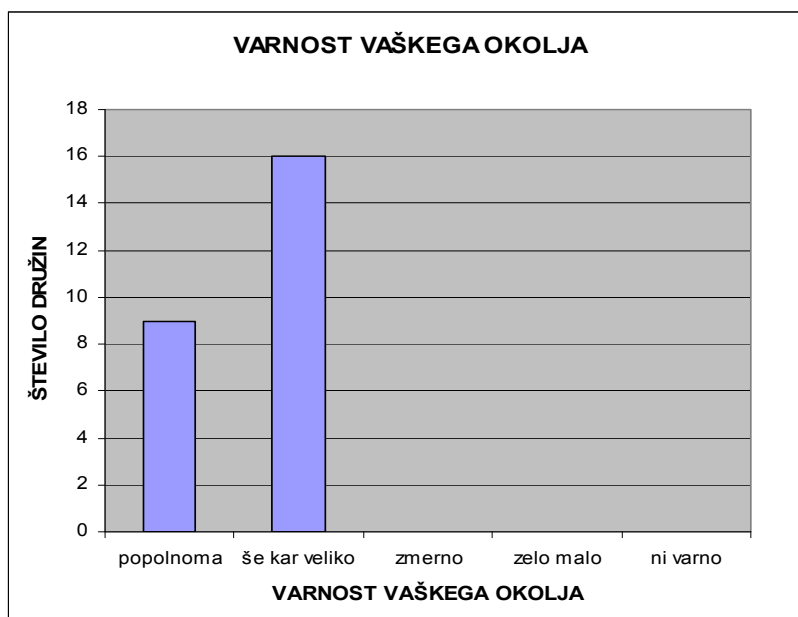
Graf 4.18 Del dneva, ko se vsi člani družine zberejo skupaj

Kosilo predstavlja del dneva, ko se 16 družin (64 %) zbere skupaj. Sledijo skupni trenutki pri večerji (4 družine oz. 16 %), pri delu (3 družine, kar predstavlja 12 %) ter »drugo« (2 družini). Kot »drugo« so starši navedli vikende. V nobeni družini se ne zberejo vsi skupaj pri zajtrku ali pri gledanju televizije.

19. V kolikšni meri je po vašem mnenju vaše okolje varno za otroka?

Graf 4.19 Varnost vaškega okolja za otroke

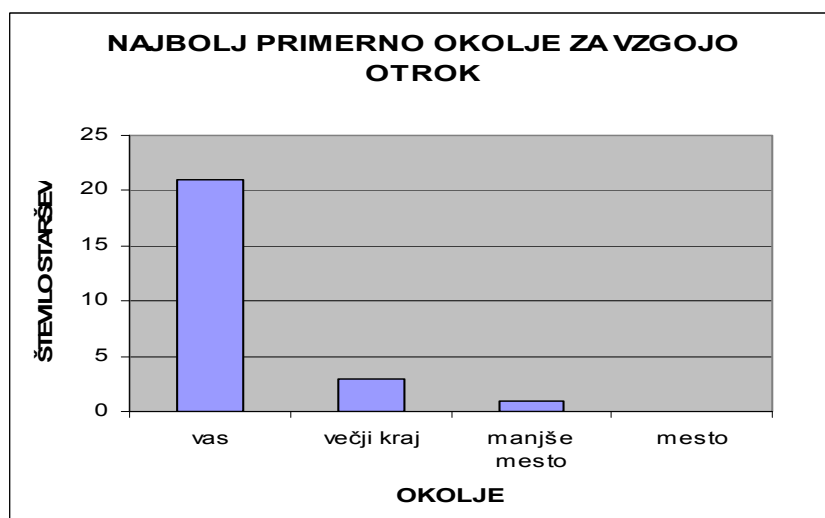

16 staršev (64 %) navaja, da je varnost vaškega okolja za vzgojo otrok še kar velika. Starši v 9 družinah (36 %) izražajo, da je vaško okolje popolnoma varno za otroke. V nobeni družini ne izražajo, da bi bilo vaško zmerno varno, zelo malo varno ali da sploh ne bi bilo varno za otroke.

20. Katero okolje je po vašem mnenju najbolj primerno za vzgojo otroka?

Zakaj tako menite o odgovoru, ki ste ga obkrožili?

Graf 4.20 Najbolj primerno okolje za vzgojo otrok

Največ staršev (21 staršev, kar predstavlja 84 %) navaja, da je najprimernejše okolje za vzgojo otrok vaško okolje. 3 starši menijo (12 %), da je najprimernejše okolje večji kraj, starši v 1 družini (4 %) pa menijo, da je najprimernejše okolje za vzgojo otrok manjše mesto.

Največ staršev meni, da je **najprimernejšo okolje za vzgojo otrok vaško okolje**. Svoja mnenja utemeljujejo s sledečimi dejavniki: na vasi otroci lažje razvijejo delovne navade in so lahko vključeni v proces skupnega družinskega dela; na vasi je manj slabih vplivov na otroke in manj priložnosti za kriva pota (*»Manj priložnosti za kriva pota.«*); otroci se gibljejo bolj svobodno (*»Ker ima otrok na vasi več svobode glede gibanja.«*) in so v stiku z naravo; ljudje se med seboj poznajo, kar vzpostavlja občutek varnosti (*»Ker se na vasi poznamo med seboj in se počutimo bolj varne.«*); varnost pred škodljivimi substancami in slabo družbo je večja kot v mestu (*»Oddaljenost od droge, alkohola ...«*); nekateri navajajo še, da je v vzgojo otrok na vasi vpletenih več družinskih generacij, kar predstavlja prednost; da imajo starši še vedno bolj »starokopiten« pogled na življenje (*»Ker imajo še zmeraj starši bolj starokopiten pogled na življenje.«*) in da je na vasi manj problemov kot v mestu (*»Ker je manj problemov kot v mestu.«*).

Starši, ki menijo, da je **najprimernejše okolje za vzgojo otrok večji kraj**, svoja mnenja utemeljujejo z medsebojnim poznavanjem ljudi, z zadostno stopnjo socializiranostjo otrok (*»Otrok je dovolj socializiran ...«*), boljšimi možnostmi vključitve otrok v razne dejavnosti, s svobodnim gibanjem otrok, odsotnostjo kriminala in majhno stopnjo slabih vplivov iz okolja (*» ... oz. manj možnosti, da otrok zapade na stran pota.«*).

Manjše mesto je najprimernejše okolje, ker tam otrok postopno srečuje nevarne situacije (*»Ker postopno srečuje nevarne situacije.«*). Nekaj staršev na vprašanje, zakaj je določeno okolje najprimernejšo za vzgojo otrok, ni odgovorilo.

21. Ali po vašem mnenju obstajajo razlike pri vzgoji otrok v mestu in na podeželju? Če obstajajo, kakšne so te razlike?

Iz izjav staršev je razvidno, da jih večina meni, da **med vzgojo otrok v mestu in na vasi** prihaja do razlik. Svoje mnenje utemeljujejo s sledečimi dejavniki: **na vasi** je vzgoja bolj usmerjena v delo, starši otroke lažje zaposlijo z delom, otroci morajo več delati in tako vzpostavijo delovne navade (*»Predvsem je več delovnih navad ...«*); otroci živijo v bolj

naravnem okolju, kjer je svoboda gibanja večja (*»Da. Na podežlju ima več prostosti kot v mestu.«*); stiki med starši in otroci so pogostejši (*» ... in mislim, da so tudi več skupaj z otroki.«*); starši imajo na otroke večji vpliv; otroci nimajo preveč prostega časa, ki bi ga namenili aktivnostim, ki staršem niso pri srcu (*»Otroci na vasi imajo manj časa za postopanje po cesti in bifejih ...«*); vaški otroci so bolj povezani med seboj; bolj so samozavestni, iznajdljivi, potrpežljivi (*» ... Otroci na vasi so veliko bolj samozavestni, iznajdljivi, potrpežljivi.«*) in imajo drugačen pogled na življenje in odgovornosti (*» ... imajo tudi drugačne poglede na življenje in odgovornosti.«*). Posamezni starši pa so ravno drugačnega mnenja, saj naj bi ravno otrokom na vasi primanjkovalo samozavesti (*»Otrokom z vasi pa velikokrat predstavljajo problem samozavest.«*) in da predstavlja problem vzpostavljanje socialni stikov.

Posamezni starši menijo, da **med vzgojo otrok na vasi in v mestu ne prihaja do razlik** oz. da ne prihaja do bistvenih razlik.

Starši navajajo, da so **otroci v mestu** bolj prepuščeni samemu sebi in ulici (*»V mestu so otroci veliko bolj prepuščeni ulici in različnim okoliščinam.«*), več uporabljajo računalnik in gledajo televizijo, stiki med starši in otroci so redkejši (*»V mestu so manj časa z otroki.«*), starši imajo na otroke manjši vpliv, medtem ko je vpliv mestnega okolja večji (*» ... mogoče v mestu morajo biti še bolj pozorni zaradi močnejšega vpliva okolice.«*). So pa otroci v mestu bolj socializirani in se pogosteje vključujejo v razne organizirane dejavnosti.

22. Ali mislite, da ima otrok pri odraščanju več problemov na podežlju ali v mestu? Zakaj?

Otroci **na vasi imajo več problemov**, ker je dostopnost do dopolnilnih dejavnosti slabša, otroci se soočajo še s pomanjkanjem socialnih stikov, kar lahko predstavlja problem ob vstopu otrok v šolo (*»Če je otrok preveč oddaljen od vrstnikov in ni vključen v vrtec, ima težave pri vstopu v šolo.«*). Na drugi strani starši navajajo, da je **na vasi manj problemov**, ker otroci spontano doživljajo pogoje življenja in dela, vpliv staršev na otroke je večji, otroke na kmetijah je vedno možno zaposliti (*»Čeprav mislim, da so v prednosti otroci na kmetijah, kjer je vedno otroka možno zaposliti z delom na tak ali drugačen način.«*), obenem so otroci v pristnem stiku z naravo.

Nekateri starši menijo, da so **problemi tako v mestu kot na vasi** in tako ne prihaja do razlik. Odvisno je namreč od otrok in posamezne družine, kako bodo vplivali na razvoj in vzgojo svojih otrok.

Otroci, ki odraščajo v mestu, naj bi imeli več problemov, ker je dostopnost do škodljivih substanc večja (*» ... večja dostopnost do alkohola, mamil ...«*), otroci se lahko prej vključijo v slabo družbo (*» ... do večje možnosti zahajanja v slabo družbo.«*), več je nasilja, otroci so prepuščeni samemu sebi in ulici (*»Več problemov v mestu, ker je večkrat prepuščen igrišču.«*), otroci imajo več prostega časa in ga slabo koristijo (*»Otroci nimajo popoldne v prostem času ničesar delati, zato imajo čas za neumnosti.«*). Vpliv mestnega okolja je večji (*»Več problemov ima v mestu, ker je postavljen večjim vplivom okolja.«*), otroke obdaja množica nepoznanih ljudi, nevarnost zaradi gostega prometa je večja. Otroci vzpostavijo slabši stik z naravo (*» ... slabšega stika z naravo ... «*) in nimajo stvarnega odnosa do sveta (*»Mislim, da ima več težav v mestu, ker nima stvarnega, fizičnega odnosa ... «*), stiki med starši in otroki so redkejši ter težje vzpostavljajo delovne navade (*»Več problemov v mestu – razvijanje delovnih navad ...«*).

23. Kakšne probleme ima vaš otrok in kako jih rešujete?

Veliko staršev navaja, da otroci nimajo večjih problemov oz. da sploh nimajo problemov. Ob tem ne navedejo, kakšni so ti manjši problemi. Nekaj staršev na vprašanje ni želelo odgovoriti. **Problemi**, ki jih starši navedejo, so: oddaljenost do šole (*»Oddaljenost do izobraževalnih centrov.«*); prepričati otroke, da nekateri lokali za njih niso primerni; premalo otrokovega gibanja (*»Mogoče se starejši premalo giblje.«*); trma, ljubosumje, strah in jeza.

Probleme rešujejo s pogovori. Rešujejo jih čim bolj sproti, skupno jih rešujejo starši in tisti otrok, ki ima problem. Posamezni starši navajajo, da naj otrok poskusi rešiti problem najprej sam, saj se bo tako naučil samostojnosti (*»Največkrat pa se mora sam bolj potruditi in poizkusiti sam rešiti problem. Tako se otrok nauči biti samostojen.«*). Problem oddaljenosti do šole rešujejo z osebnim prevozom otrok do šole, spremljanjem otrok do avtobusne postaje in tako, da so otroka dvakrat vpisali v malo šolo (*»Rešitev: 2-krat mala šola ... «*). V primeru, da je otroka strah, ga starši pomirijo z njihovo fizično bližino, v primeru jeze ga pomirijo, ko pa trmari, ga posedejo na stol in počakajo, da s tem preneha (*» ... posedemo ga na stol in pustimo da se omehča.«*).

24. Kaj vas najbolj skrbi glede otroka?

Starši izražajo veliko skrb, da bi se njihovi otroci vključili v slabo družbo in da bi pričeli uživati alkohol, droge (*»Mamila, alkohol ...«*), s čimer se mi potrjuje stališče Marinčkove (2002). Skrb predstavlja še izobraževanje otrok, vključitev otroka v mestno okolje (*»Če bo moral oz. ko bo moral v šolo v mesto ...«*) ter iskanje zaposlitve. Starše skrbi, kako bodo otroci ustvarili bodoče življenje (*»Ustvarjanje življenja za naprej.«*), da bi otroci morebiti izgubili zaupanje staršev, da otroci ne bi osvojili samozavesti, samostojnosti, da ne bodo zadovoljni ter da bi se komu pripetila kakšna nesreča.

25. V čem se razlikujejo vaše vzgojne želje od moževih oz. ženinih (partnerjevih), če se seveda razlikujejo?

Starši so si pri vzgoji otrok večinoma enotni, saj jih veliko navaja, da med materjo in očetom (oz. ženo in možem) ne prihaja do razlik oz. da ne prihaja do večjih razlik (*»Se ne razlikujejo bistveno.«*). Pri tem ne navedejo, kakšne so te majhne razlike. S tem se mi potrjuje stališče Cenčičeve (1986), saj gre pri večini anketiranih staršev za medsebojno upoštevanje obeh vzgojnih subjektov. Posamezni starši navajajo, da je mati bolj popustljiva, stroga, vzkipljiva, zahtevnejša glede odnosov, zaupanja in razumevanja. Na drugi strani so nekateri očetje zahtevnejši glede urejenosti, stvarnih zadev (*»Mož je v svojih željah zahtevnejši glede urejenosti, zunanjih, stvarnih zadev.«*), so bolj popustljivi in delajo razlike med otroki (*»... in mogoče za malenkosti dela razlike med njima.«*).

26. Kaj je po vašem mnenju najpomembnejše pri vzgoji vaših otrok?

Staršem je pri vzgoji otrok pomembnih več elementov. Pomembni so pogovori, kjer otroci lahko zaupajo svoje misli in občutke (*»... in da brez ovir, strahu lahko pove težave, ki jih ima, strahovi, ki ga spremljajo, in pa tudi občutke, ki jih nosi v sebi.«*). Pri vzgoji gre še za spoštovanje, zaupanje, poštenost, vztrajnost staršev pri svojih stališčih (*»... in vztrajanje staršev pri svojih zahtevah.«*), ljubezen, pridnost, vzpostavitev delovnih navad, iskrenost, ubogljivost in medsebojno razumevanje. Pomemben je odnos med starši in otroki ter enotnost (*»Da sta starša enakega mnenja glede vzgoje ...«*) in sodelovanje staršev. V družinah naj se

vzpostavijo meje, pravila, vrednote in pohvale, zaželeno je primerno vedenje otrok (*» ... lepo vedenje ... «*), razvijejo naj se v odgovorne in samostojne ljudi, kar je v skladu s stališčem Trstenjaka (1995), da gre pri vzgoji otrok med drugim tudi za razvoj otrok v samostojne osebnosti, zato lahko to tezo potrdimo. Nekateri navajajo, da ni dobro, če otroci dobijo vse, česar si želijo. Otroke občasno tudi kaznujejo (*» ... da so kdaj deležni tudi kakšne kazni, če si to zaslužijo ... «*). Iz izjav staršev je razvidno, da so pomembne še »normalne družinske razmere« (*»Najpomembnejše so normalne družinske razmere ... «*) in občutek varnosti v družini.

Teze, ki sem jih postavila na podlagi teoretičnega predrazumevanja, sem potrdila oz. zavrnila v sklopu interpretacije rezultatov in poskusne teorije. Štiri teze sem potrdila, medtem ko sem eno tezo zavrnila, saj otroci ne namenijo največ prostega časa gledanju televizije in uporabi računalnika.

RAZPRAVA ZA 1. FAZO RAZISKOVANJA

V prvih mesecih otrokovega življenja so največjo skrb nad vzgojo otrok prevzele matere, kar kaže na to, da fenomen »novega očetovstva« (Švab 2001) še ni prisoten oz. je prisoten v manjši meri. Pri vzgoji otrok so si starši večinoma enotni in med njimi ne prihaja do razlik oz. do večjih razlik. Staršem je pri vzgoji otrok pomembnih več elementov: pogovori, spoštovanje, zaupanje, poštenost, vztrajnost staršev pri svojih stališčih, ljubezen, pridnost, vzpostavitev delovnih navad, iskrenost, ubogljivost, medsebojno razumevanje, odnos med starši in otroki, enotnost in sodelovanje staršev. V družinah naj se vzpostavijo meje, pravila, vrednote in pohvale, zaželeno je primerno vedenje otrok, razvijejo naj se v samostojne in odgovorne ljudi. Nekateri starši navajajo, da ni dobro, če otroci dobijo vse, kar si želijo. Občasne kaznovanje otrok ni izključeno. Otroci so bili prvič kaznovani predvsem zaradi trme in neprimernega obnašanja. Kdaj so bili otroci prvič kaznovani, pa je zelo različno, saj so bili prvič kaznovani med drugim in sedmim letom starosti.

Več kot polovica družin se zbere skupaj v času kosila, sledijo skupni trenutki pri večerji, pri delu in med vikendi. Otroci so se prvič samostojno igrali zunaj hiše med starostjo enega leta in petih let, kar kaže na razmeroma veliko zaupanje staršev glede varnosti okolja. Otroci se največ igrajo s svojimi brati in sestrami, medtem ko je igranje z vrstniki manj pogosto, kar

kaže na to, da se otroci vedno pogostejše zapirajo v svoj lasten dom, kar ima za posledico osiromašene stike mladine na vasi (Makarovič 1996). V prostem času se otroci ukvarjajo z različnimi aktivnostmi (pomoč staršem na polju, na kmetiji in v gospodinjstvu, športne dejavnosti, računalnik in TV, igranje doma in zunaj doma z vrstniki).

Starši otrokom razmeroma močno zaupajo, saj otrokom zaupajo še kar veliko in popolnoma. Dopuščajo jim razmeroma veliko svobode pri odločanju o raznih stvareh (npr. pri izbiri prijateljev, pri preživljanju prostega časa), saj le nekaj staršev omejuje otroke in jim ne dopušča, da sami odločajo pri nekaterih stvareh (npr. pri razpolaganju svojega denarja, pri šolskih obveznostih). Pogovoru med starši in otroki družine namenijo predvsem toliko, kolikor je potrebno. Otroci se lahko s starši pogovarjajo o vseh temah, o katerih želijo govoriti. Med otroki in starši ne prihaja velikokrat do prepirsov, saj se prepirajo le srednje pogosto ali občasno. V največ družinah veljajo pravila, ki si jih določajo glede na okoliščine. Starši navajajo, da za njihove družine najbolj ustreza trditev, da otroci ne morejo dobiti vsega, kar si želijo, a so kljub temu zadovoljni.

Polovica staršev navaja, da otroci nimajo večjih problemov oz. da sploh nimajo problemov. Problemi, ki jih izpostavijo, se nanašajo na osebne lastnosti otrok (trma, strah, jeza, ljubosumje) in problem oddaljenosti do šole. Probleme rešujejo s pogovori, rešujejo jih čim bolj sproti v skupnem sodelovanju med starši in otroki.

Starši izražajo veliko skrb, da bi se njihovi otroci vključili v slabo družbo in da bi pričeli uživati alkohol, droge, te skrbi izpostavi tudi Marinčkova (2002). Skrbi predstavljajo še izobraževanje otrok, vključitev otrok v mestno okolje, iskanje zaposlitve, kako bodo otroci ustvarili bodoče življenje, da bi otroci morebiti izgubili zaupanje staršev, da otroci ne bi osvojili samozavesti, samostojnosti, da ne bodo zadovoljni ter da bi se komu pripetila kakšna nesreča.

Starši izražajo veliko zaupanja v varnost vaškega okolja, saj menijo, da je vaško okolje varno v še kar veliki meri ali da je varno popolnoma. Največ staršev meni, da je najprimernejše okolje za vzgojo otrok vaško okolje, medtem ko jih le nekaj meni, da je najprimernejše okolje večji kraj ali manjše mesto. Starši navajajo, da je vzgoja na vasi bolj usmerjena v delo, razvijanje delovnih navad, otroke je lažje zaposliti, otroci živijo v naravnem okolju, kjer je

svoboda gibanja večja, stiki med starši in otroki so pogostejši, starši imajo na otroke večji vpliv, vaški otroci so bolj povezani med seboj, medtem ko lahko predstavljajo problem vzpostavljanje socialnih stikov, primanjkovanje samozvesti otrok in slabša dostopnost do organiziranih dejavnosti. Posamezni starši navajajo, da med vzgojo otrok v mestu in na vasi ne prihaja do razlik in da imajo otroci probleme tako v mestu kot na vasi. V mestu so po mnenju staršev otroci bolj prepuščeni samemu sebi in ulici, stiki med starši in otroki so redkejši, starši imajo na otroke manjši vpliv, medtem ko je vpliv mestnega okolja večji, dostopnost do škodljivih substanc je večja, otroci se lahko prej vključijo v slabo družbo, otroke obdaja množica nepoznanih ljudi, so pa otroci v mestu bolj socializirani in se pogosteje in lažje vključujejo v razne organizirane dejavnosti.

V prvo fazo raziskovanja sem prvotno želela vključiti 26 družin, a je ena družina sodelovanje zavrnila. Glede na to, da je KS Javorje majhna krajevna skupnost, ki ima približno 50 družin (kar nekaj od teh družin ni relevantnih za mojo raziskavo, saj nekatere družine tvorijo le družinski člani, ki so bodisi starejši ali pa so otroci stari le nekaj let, zato ne bi mogla dobiti želenih rezultatov – v raziskavo sem želela vključiti družine, kjer so najstarejši otroci stari vsaj štiri, pet let). Krog družin, ki so bile relevantne za mojo raziskavo, se je zaradi zgoraj omenjenih kriterijev zožil. Glede na število anketiranih družin ocenjujem, da sem vključila zadovoljivo število družin, s čimer sem dobila podatke, ki so za KS Javorje reprezentativni . V kolikor bi v raziskavo vključila še kakšno družino, bi s tem prispevala k še temeljitejšemu razumevanju spoprijemanja staršev z vzgojo otrok in posledično k bolj reprezentativnemu vzorcu, kjer bi lahko podatke bolj zanesljivo posplošila na celotno populacijo.

V **drugi fazi** zbiranja podatkov sem oblikovala naslednjo poskusno teorijo o temah, ki so se mi v prvem delu raziskovanja pokazale za posebej zanimive. Teze, ki sem jih postavila na podlagi teoretičnega razumevanja, sem umestila v poskusno teorijo in jih tako bodisi potrdila bodisi ovrgla.

POSKUSNA TEORIJA

VSAKDANJE ŽIVLJENJE DRUŽIN IN PROSTI ČAS

Med tednom gredo starši, ki imajo doma kmetijo, zjutraj najprej v hlev, kjer opravijo vsa potrebna dela. V večini primerov družine ne omenjajo, da bi zjutraj zajtrkovali. Zaposleni starši gredo **dopoldne** v službo, če v službo ne hodijo, doma opravljajo gospodinjska in druga dela. Otroci gredo v šolo, če v šolo še ne hodijo, dopoldne preživijo doma ali v vrtcu.

Ko pridejo starši iz službe in otroci iz šole, je na vrsti **kosilo**. Pri kosilu so zbrani vsi člani družine.

V popoldanskem času **otroci opravijo doma obveznosti, povezane s šolo**. Te obveznosti se nanašajo na učenje šolske snovi in opravljanje domačih nalog.

V **prostem času** se družinski člani ukvarjajo z raznovrstnimi aktivnostmi, saj se udeležujejo na športnem področju, se družijo z ostalimi, ukvarjajo se z interesnimi dejavnostmi, se igrajo, prosti čas preživijo tudi na računalniku in pred televizijo. Med počitnicami otroci niso toliko obremenjeni s šolskimi obveznostmi, zato imajo takrat več prostega časa.

V popoldanskem času opravljajo **doma razna dela**, na kmetijah so ta dela povezana s kmetijskimi opravili. Kadar otroci nimajo drugih obveznosti, pomagajo pri opravljanju del tudi sami (*» ... če imajo čas, gredo tudi ven pomagat.«*) in so tako, kot pravi Seider (1998), vključeni v proces družinskega dela, kjer delo opravljajo v skladu s svojimi sposobnostmi in možnostmi.

Celotna družina se ponovno zbere skupaj **zvečer**. Skupni čas namenijo večerji in pogovorom, ki potekajo za mizo ali ob gledanju televizije (*»Sledi večerja, gledanje televizije in naredijo se načrti za naslednji dan.«*).

Vikend preživijo družinski člani bolj sproščeno, saj ne gredo ne v šolo in ne službo, tako imajo več časa, ki ga namenijo drugim dejavnostim. Ob sobotah opravljajo gospodinjska dela in dela zunaj hiše. Otroci doma opravijo še vse šolske obveznosti, ki jim jih ni uspelo opraviti med tednom. Pri kosilu so običajno zbrani vsi družinski člani. Nekateri gredo v nedeljo dopoldne k maši. V nedeljo popoldne gredo starši in predvsem mlajši otroci na kakšen sprehod ali kam na obisk, obiske imajo lahko tudi sami. Starejši otroci se v nedeljo popoldne družijo s svojimi prijatelji (*»Starejša dva otroka sta že prestara in nočeta več hoditi z nami naokoli, imata svojo družino.«*).

SKUPNO DRUŽINSKO PREŽIVLJANJE PROSTEGA ČASA

Kadar **družine preživijo prosti čas skupaj**, se ukvarjajo s športnimi dejavnostmi, v okviru katerih igrajo košarko ali nogomet, kolesarijo po okoliških poteh, plavajo v bazenih ali v

morju, planinarijo, gredo na sprehod, pozimi smučajo. Prosti čas izven okvira športnih dejavnosti izkoristijo za skupno gledanje televizije, branje knjig, igranje raznih družabnih iger, odpravijo se tudi na izlete, gredo na obisk ali pa jih imajo sami.

Največ skupnega prostega časa imajo ob vikendih, saj takrat ne gredo v službo in šolo. Če je le možno, prosti čas preživijo skupaj (*»Če se le da, smo skupaj in ga preživimo čim bolj aktivno.«*). Med šolskim letom so otroci obremenjeni s šolskimi obveznostmi, zato imajo več skupnega prostega časa med počitnicami. Nekateri navajajo, da imajo največ skupnega prostega časa ob dolgih zimskih večerih (*»... ter sedaj, ko so dolgi zimski večeri.«*). Družine časovno različno preživijo skupaj prosti čas, saj ga imajo nekatere na razpolago več, medtem ko ga imajo na drugi strani nekatere družine malo.

NAČINI PREŽIVLJANJA PROSTEGA ČASA OTROK

Otroci preživljajo svoj prosti čas aktivno, saj se ukvarjajo z raznovrstnimi dejavnostmi, od različnega druženja, ukvarjanja s športnimi dejavnostmi, obiskovanja raznih krožkov, do gledanja televizije, uporabe računalnika ter drugih iger. Družijo se s svojimi prijatelji in sorodniki. Na športnem področju se ukvarjajo z aktivnostmi, kot so igranje košarke, nogometa, kolesarjenje in treningi smučanja. Otroci so vključeni še v razne interesne dejavnosti, saj jih veliko obiskuje razne krožke v šoli (*»Klara hodi k računalniškemu krožku, pevskemu zboru ...«*), en otrok hodi v potujoči vrtec. Vključeni so tudi h gasilskim vajam, ki so organizirane v okviru gasilskega društva v naši krajevni skupnosti. Udeležujejo se še plesnih vaj. Nekateri so vključeni k skavtom. Otroci namenijo svoj prosti čas tudi igranju igrice na računalniku, brskanju po internetu, gledanju televizije in igranju raznih iger (*»Peter in Klara se kdaj igrata z punčkami in se postavita v vlogo 'očka in mamice'!«*).

ČASOVNA IN KRAJEVNA OPREDELITEV PREŽIVLJANJA PROSTEGA ČASA OTROK

Največ prostega časa imajo med počitnicami, saj takrat niso obremenjeni s šolskimi obveznostmi, s čimer se mi potrjuje stališče Tomorijeve (1994), da mejo prostega časa določa šola. Med šolskim letom starši zahtevajo, da otroci najprej opravijo šolske obveznosti, šele nato se lahko posvetijo aktivnostim, s katerimi se ukvarjajo v prostem času (*»Zahtevam, da otroci najprej naredijo domačo nalogo in se učijo, nato sledi prosti čas.«*).

Več prostega časa imajo mlajši otroci kot pa starejši, kar lahko povežemo s tem, da so mlajši otroci manj obremenjeni s šolskimi obveznostmi in imajo posledično več prostega časa. Pri otrocih, ki hodijo v šolo, je torej prosti čas pogojen z njihovimi šolskimi obveznostmi.

Otroci veliko prostega časa preživijo doma in v okolici doma. Če družina živi v bližini igrišča, ga preživljajo tudi tam. Suhi treningi smučanja potekajo v telovadnici. Starejši otroci v prostem času zahajajo v lokale, diskoteke ali v kino. Nekateri starši menijo, da ima preživljanje prostega časa izključno samo doma slab vpliv (*»Če bi bila otroka samo doma, to ne bi bilo dobro.«*).

VZPODBUJANJE OTROK K AKTIVNEMU PREŽIVLJANJU PROSTEGA ČASA

Starši uporabljajo različne **načine za vzpodbujanje otrok k aktivnemu preživljanju prostega časa.** Otroke vzpodbujajo s pogovori, da je dobro biti aktiven in jih podpirajo pri tistih aktivnostih, ki jih veselijo. Predlagajo jim dejavnosti po lastnem izboru, kaj vse bi lahko počeli (*»Predlagam jim kakšno igro, da ne delajo nobenih neumnosti. Rečem jim, naj kaj narišejo ali kaj podobnega.«*). Starši se zavedajo, da so otrokom zgled. Nekateri navajajo, da otroke ni potrebno vzpodbujati, saj jim nikoli ne zmanjka energije in vedno najdejo dejavnosti, ki jim ustrezajo.

V nekaterih družinah nimajo pri vzpodbujanju nobenih ovir, medtem ko jih ponekod imajo. Te **ovire** se nanašajo na odpor in na neodstopanje otroka od aktivnosti po njegovem izboru (*»Ko se Rok nekaj zamisli, kaj bo delal v prostem času, ne bo odstopil od tega.«*). V družinah, kjer imajo doma kmetijo, otroci pomagajo staršem pri opravljanju raznih del in tako predstavlja ovira pomanjkanje časa. (*»Največja ovira je pomanjkanje časa. Ker imamo kmetijo, otroci pomagajo opravljati tudi razna dela in tako jim to vzame čas za druge aktivnosti.«*).

DRUŽENJE Z VRSTNIKI

Otroci se v prostem času družijo tako s svojimi brati in sestrami kot tudi z osebami izven ožjega družinskega kroga, med katere se uvrščajo predvsem prijatelji, sošolci in sosed.

Z vrstniki se veliko družijo v okolici svojega doma, pri sosedih, sošolcih in na igrišču. Starejši otroci se družijo v lokalih, diskotekah, v kinu, poleti pa na vaških veselicah.

Otroci imajo več **časa za druženje** v času poletnih počitnic, saj takrat nimajo šole in z njo povezanih obveznosti. V šolskem obdobju se družijo občasno, saj je na prvem mestu šola, šele potem prosti čas in s tem druženje. Ponekod mlajši otroci zaradi rosnih let še ne gredo

toliko v družbo vrstnikov. V nekaterih družinah se otroci zaradi mraza najmanj družijo pozimi.

Starši dopuščajo otrokom, da si sami **izbirajo družbo vrstnikov in prijateljev**. Pri tem je svoboda glede izbire družbe pogojena s tem, da to družbo starši dojemajo kot dobro družbo in da se otrok v njej dobro počuti. V kolikor bi bili vključeni v družbo, kjer sta prisotna alkohol in droge, bi druženje omejevali (*«Če bi bili vključeni v slabo družbo, bi otrokom omejevala, s kom bi se lahko družili in s kom ne.»*).

OMEJEVANJE IN NADZIRANJE OTROK S STRANI STARŠEV

Mnenja staršev glede **časovnega omejevanja odsotnosti otrok** od doma so deljena. Na eni strani nekateri starši ne postavljajo ure, do kdaj morajo otroci priti domov, saj se jim to ne zdi smiselno in potrebno. Ob tem nekateri navajajo, da naj otroci sami pri sebi premislijo, kako dolga je primerna odsotnost od doma (*«Smo pa dogovorjeni, da naj nikoli ne 'pretiravajo', da naj sami pri sebi premislijo, koliko bo dosti časa za druženje.»*). Na drugi strani pa nekateri časovno omejujejo otrokovo odsotnost od doma, pri tem je omejevanje povezano s starostjo otrok in njihovimi šolskimi obveznostmi. Starejši otroci so bolj svobodni in so lahko dlje časa odsotni od doma, medtem ko je pri mlajših otrocih obratno. Nekateri starši bi v primeru, da otroci ne bi upoštevali dogovorjene ure, sami šli iskat otroke.

Tudi stališča staršev glede **nadziranja otrok** so deljena, saj nekateri ne nadzirajo otrok, ker se jim ne zdi potrebno. Starši, ki otroke nadzirajo, utemeljujejo svoje nadziranje zaradi nevarnosti, ki preti zaradi bližnje ceste in sosedovega vrta (*«Glede na to, da je blizu naše hiše cesta, je treba malo nadzirat. Pa tudi da ne skačejo po sosedovem vrtu.»*). Nekateri jih osebno nadzorujejo tudi na domačem in na bližnjem šolskem igrišču.

ZAUPANJE IN SKRBI STARŠEV

Starši večinoma izražajo veliko **zaupanje v svoje otroke**. Manj zaupajo v primeru, ko gre za mlajše otroke ali ko se otroci družijo z ostalimi vrstniki, saj je takrat po besedah staršev večja možnost, da nastanejo razne neprijetnosti (*«Večje neumnosti nastanejo, če pridejo še drugi otroci in skupaj naredijo kaj, kar ni v redu.»*).

Starše skrbi, da bi otroci zašli v slabo družbo, kjer bi bile prisotne droge, alkohol ali druge škodljive substance, kar izpostavi tudi Marinčkova (2002). **Skrbi staršev** se navezujejo še na situacije, da bi se otrokom pripetila kakšna nesreča, ki bi imela za posledico telesno poškodbo.

VZGOJA OTROK

Starši težko **definirajo vzgojo** in potrebujejo nekaj trenutkov za razmislek (*»To je pa težko reči, kaj je to ...«*). Njihovo definiranje vzgoje se nanaša na ustrezna oz. pravilna ravnanja in usmerjanja otrok, kar pomeni, da starši svetujejo otrokom prave napotke in usmeritve v življenju in da otroci delajo, kar je zanje dobro. Vzgoja se nanaša še na odvrčanje otrok od slabe družbe in škodljivih substanc. Starši navajajo, da sta v slabi družbi prisotna alkohol in droge (*»... da na zaide v slabo družbo, kjer je alkohol, mamila ...«*). Pomemben element vzgoje je pogovor med starši in otroki, kjer gre za medsebojno poslušanje in upoštevanje nasvetov, pogovor z vsemi družinskimi člani, svetovanje v težavah, pogovor pa pride do izraza, ko imajo zanj dovolj razpoložljivega časa. Pri vzgoji gre še za zaupanje med starši in otroki, njihovo medsebojno sodelovanje, poštenost in spoštovanje.

Staršem je pri vzgoji otrok pomemben element pogovor. V pogovorih se želijo dotakniti različnih tem in otrokom prikazati, kaj je v življenju prav in kaj ni. Za pogovor si je treba vzeti čas, zato nekateri starši uporabijo razne omejitve (*»Kdaj kar ugasnemo televizijo, da se malo pogovarjamo.«*), da se z otroki sploh lahko pogovarjajo. V družinah se srečujejo z različnim vrednotenjem izrečenih besed in narejenih dejanj, kar je povezano z raznolikostjo razpoloženja in situacij (*»Kdaj je bolj tak dan in se začne prepir zaradi malenkosti, kdaj je bolj tak dan in se začne prepir zaradi malenkosti, kdaj je pa dan ko za veliko stvar ni nič narobe. To je kar problem.«*). Starši se v prepirljivih situacijah odzivajo različno, nekateri bolj mirno, drugi bolj vzkipljivo. Zavedajo se, da občasno ne reagirajo pravilno in da se učijo na lastnih napakah. Starši ne izražajo, da v družini z več otroki ni mogoče vzgajati vseh enako in da se vsak na vzgojno ravnanje odziva drugače, zato lahko tezo Žorža (2005) ovržemo. Nekateri starši zavračajo fizično kaznovanje, saj se jim to ne zdi primerno (*»Midva ne tepeva, s kakšno silo ne smeš vzgajati otroka, ga zamoriš s tem.«*). Nekateri navajajo, da je občasno potrebna bolj »trda roka«, kar pojmujejo kot uporabo prepovedi, zato v primeru neubogljivosti otroci ne dobijo zelenih stvari. Prav tako lahko ovržemo tezo Švabove (2001), saj starši ne navajajo, da namenjajo pozornost individualnosti otroka in s tem prispevajo k temu, da se bo otrokova individualnost kar najbolj razvila.

POGOVORI

Teme pogovorov se navezujejo na dan, ki so ga preživeli. Pogovarjajo se o dogodkih in osebah v šoli, službi, doma in v okolici doma. V družinah, kjer imajo doma kmetijo, se pogovarjajo še o tem, kaj kdo dela na kmetiji ter na splošno o kmetijstvu. Po Bionovem konceptu družine kot delovne skupine (1998) so v družinah premalo pozorni na to, kaj kdo dela, kaj kdo prispeva, saj se o prispevku slehernega člana se ne govori, njihovo delo se ne ubesedi. V družinah na kmetiji se sicer pogovarjajo o tem, kaj kdo dela, medtem ko se v preostalih družinah o tem ne pogovarjajo in je tema o delu spregledana tema družinskih pogovorov. Ker se o delu ponekod pogovarjajo, lahko tezo, da se o delu ne govori, zavrremo, saj tema o delu ni povsod zanemarjena tema družinskih pogovorov.

Teme pogovorov se navezujejo še na prosti čas in na dogodke, povezane z njim. Ponekod so otroci že v obdobju pubertete in tako so tudi teme že bolj pubertetniško obarvane. Občasni prepiri niso izključeni. V družinah je dopuščena možnost, da vsak pove, kar želi. Ponekod so določene teme povezane z večjimi krščanskimi prazniki. Med samim pogovorom se tema lahko spremeni.

Temo pogovora običajno **določi** tisti, ki da pobudo za pogovor, torej jo določajo tako starši kot otroci. Starša določata temo v primeru, ko želita otroku sporočiti nekaj konkretnega (*»Temo določava midva samo takrat, kadar hočeva otroku nekaj dopovedati.«*). V družinah vsak kdaj določi temo. Temo pogovorov se določa glede na okoliščine posamezne situacije (*»To je različno od teme, ali se npr. govori o šoli, žuriranju ... Odvisno je od situacije in časa.«*).

POTEK POGOVOROV

V **pogovorih so udeleženi** tako vsi člani družine kot le posamezni člani, udeleženosť je odvisna od teme in konkretne situacije. Vsi člani so udeleženi v primeru, če se tema pogovora dotika vseh družinskih članov in če jim okoliščine omogočajo, da so takrat lahko prisotni pri pogovoru, s čimer se mi potrjuje stališče Uletove (1993), da morajo biti v združevanju okrog skupne teme vsi člani dosegljivi in pripravljeni na komunikacijo. V primeru, da se tema pogovora nanaša zgolj na enega otroka, poteka pogovor le med tem otrokom in med enim staršem, z materjo ali očetom. Ponekod so v družinah prisotne teme, ki se nanašajo bolj na 'moške' ali na 'ženske zadeve', tako da se moški in ženske v teh temah bolje ujemajo in s tem

med seboj tudi več govorijo (*»Matic se več pogovarja z Rudijem in Petrom, jaz pa s Klaro. Tako je zaradi bolj moških in bolj ženskih tem.«*).

Pobuda za začetek pogovorov prihaja tako s strani staršev kot s strani otrok. Pogovor večinoma pričnejo starši, predvsem matere (*»Ponavadi začnem jaz sama ...«*). Očetje malokrat pričnejo pogovor. Otroci dajo pobudo, ko želijo kaj sporočiti ali če imajo kakšen problem in vprašanje (*» ... kdaj pa tudi sam otrok, če ima kakšen problem ali kakšno vprašanje.«*). Če starši opazijo pri otrocih nelagodje in le-ti ne želijo spregovoriti sami, pogovor začnejo starši.

V družinah **se pogovarjajo**, ko se vsi zberejo skupaj. Pogovarjajo se pri jedi, ob skupnem delu, ko se usedejo skupaj ali ko gledajo televizijo. Starši želijo vedeti o otrocih vse oz. čim več. V primeru preprirov je nesporazume potrebno zgladiti. V nekaterih temah se med seboj bolje ujamejo same ženske in sami moški (*»Jan čedalje bolj rad govori bolj moške teme in se v teh debatah bolj najdeta skupaj z Radom.«*).

Največ skupnih družinskih pogovorov poteka med vikendi, ko ni šole in službe in imajo več razpoložljivega časa. Med tednom se največ pogovarjajo v času kosila in ob večerih.

Pogovore vodijo predvsem starši, medtem ko otroci vodijo pogovor v primeru, če se tema pogovora nanaša nanje.

V situacijah, **ko v pogovorih zmanjka besed** in nastane tišina, prevzamejo nadaljnjo besedo tako starši kot otroci. V primeru, da pogovor nadaljuje oče, temo pogovora posploši (*»V tem je pa Rado res dober, ko zmanjka besed, on posploši in tako pogovor steče dalje.«*) ali pa prične govoriti o drugi temi.

Pogovore zaključijo tako starši kot otroci, zaključek je odvisen od teme pogovora in konkretne situacije. Možne so situacije, ko pogovora na zaključni pobudnik pogovora, temveč njegov sogovornik (*»Če pogovor začne otrok, ga končava midva, če pa začneva midva, ga zaključijo otroci.«*).

Starši pri komuniciranju namenjajo pozornost verbalnemu in neverbalnemu izražanju tako v večji kot tudi manjši meri. Nekateri ne opazujejo **govorice telesa** v zadostni meri in namenjajo večjo pozornost verbalnemu izražanju. Drugi opažajo, da otroci z govorico telesa povedo veliko in lahko razberejo, kdaj je npr. otrok nemiren, razburjen, trmast (*»Katja se vleče v kot in kuha mulo.«*). Starši pri mlajših otrocih ne opazijo izrazite govorice telesa, medtem ko je pri starejših otrocih, ki so v puberteti, bolj razvidna. Kadar želijo otroci prikriti

resnico, starši opazijo razhajanja med besednim in telesnim sporočanjem (*»Takoj ugotovim, da je drugače kot otrok govori, saj se drugače obnaša.«*), kar povzroča po besedah Satirove (1995) dvojnost sporočila, saj besede sporočajo eno, govorica telesa pa nekaj drugega, zato lahko to tezo potrdimo.

SITUACIJE, KO SE VEČ OTROK HKRATI OBRNE NA STARŠE Z ŽELJO PO POGOVORU

Starši želijo, da imajo otroci enake možnosti v primeru, ko se nanje obrne **več otrok hkrati z željo po pogovoru**. Med njimi ne želijo delati razlik, vendar situacija od njih zahteva, da dajo prednost enemu otroku (*»Trudim se da ja (da imajo vsi otroci enake možnosti), vendar kdaj to ni mogoče v celoti. Delam na tem, da bi bila enaka do vseh.«*). Starši dajejo prednost starejšim otrokom ali pa se vrstni red otrok, ki imajo prednost, izmenjuje. Mlajši otroci glede prednosti starejšemu načeloma ne oporekajo, saj vedo, da bodo tudi sami imeli kasneje možnost govoriti s starši. Ob tem, ko dajo starši prednost enemu otroku, se drugi otrok lahko počuti zapostavljenega in skače v pogovor, saj želi pozornost preusmeriti nase (*»Če govorim z Rokom, Katja vsakuje v besedo«*). Enakost možnosti za pogovor je odvisna tudi od truda posameznega otroka za to. Starši želijo, da otroci vedo, da se lahko kadar koli obrnejo nanje, kadar se želijo pogovoriti z njimi.

V teh situacijah starši **reagirajo** različno. Ponekod se v nadaljevanju pogovarjajo o skupni temi, ki je odvisna od trenutnih okoliščin, medtem ko se nekateri usedejo skupaj in poskušajo doseči sodelovanje. Starše spremlja neprijeten občutek, vendar je iz izjav razvidno, da je takih situacij malo (*»Na srečo se to zgodi malokrat, le nekajkrat letno.«*).

TEME V DRUŽINAH, O KATERIH NE ŽELIJO GOVORITI, IN OSEBE, S KATERIMI SE O TEH TEMAH LAHKO POGOVORIJO

Otroci ne želijo govoriti o raznovrstnih temah – o učenju, ljubezenskih simpatijah, spolnosti, samomorih. Predvsem pri starejših otrocih, ki so v obdobju pubertete, je tema o ljubezni in z njimi povezanih simpatijah tema, o kateri se ne želijo pogovoriti s starši. Pri mlajših otrocih je opaziti, da so zaenkrat še pripravljeni govoriti o vseh temah. S tem se mi potrjuje stališče Fenwicka in Smitha (1997), da mladostniki v pogovorih niso tako odprti, medtem ko mlajši otroci izmenjujejo misli in čustva dokaj brez zadržkov. Pripravljenost na pogovor o različnih temah je povezana tudi s trenutnim razpoloženjem otrok (*»Odvisno je tudi od utrujenosti otroka, če sta utrujena, nočeta sodelovati.«*).

Staršem so nekatere teme bolj, druge **manj priljubljene**. Nekateri starši so dostopni otrokom za vse teme pogovorov, medtem ko se drugi o posameznih temah ne želijo pogovarjati. Med te teme spadajo negativne zadeve, smrti, lumparije otrok, šport, računalniške igrice, filmi, tehnične zadeve in avtomobili (*»Miran zelo rad govori o avtomobilih in o teh bolj tehničnih temah, o katerih jaz pojma nimam. Tudi če bi se rad pogovarjal z mano o tem, ne bi vedela, o čem govori.«*).

Osebe, s katerimi se otroci pogovorijo o temah, o katerih ne želijo govoriti s starši, so sošolci, prijatelji in sorodniki. V večini primerov gre torej za otrokove vrstnike. Pri tem je možno, da posamezni otrok s katerimi od naštetih oseb ne želi govoriti (*»Z bratranci ne, s sošolci tudi ne«*).

Ko starši o določenih temah ne želijo govoriti, se otroci obrnejo na preostale družinske člane in na svoje vrstnike. Nekateri matere želijo, da se kljub temu da o določeni temi ne želijo govoriti, pogovorijo najprej z njimi (*»Vsekakor bi želela, da z menoj.«*). V družinskem krogu se otroci pogovorijo z očetom ter brati in sestrami, medtem ko gre med vrstniki predvsem za sošolce in prijatelje.

Občutki ob zavrnitvi pogovora so povezani z nemirnostjo, neprijetnimi občutki in z občutkom, da otrok staršem ne zaupa (*»Da mi otrok ne zaupa.«*). Starši poskušajo kasneje ponovno pričeti pogovor o zavrnjeni temi. Ponekod se otroci počutijo osamljeni. Postanejo lahko sramežljivi in se v prihodnje tem pogovorom izogibajo.

Pogovor se lahko zaključi tako, da se izteče na pozitiven način, oba se počutita dobro in da ponovno poskusijo govoriti o nezaželeni temi. Na drugi strani pa lahko starše in otroke spremlja neprijeten občutek, ki se sprevrne v nastanek tišine in nadaljnje molčanje o nezaželeni temi (*»O tem se ne pogovarjava več.«*).

KAKO STARŠI DEFINIRAJO TEMELJNE PROBLEME OTROK IN NAČINI REŠEVANJA PROBLEMOV

Veliko **problemov otrok** je, tako kot navaja tudi Uletova (1995), povezanih s šolo. Ti problemi se navezujejo na posamezne šolske predmete, kjer imajo učne težave. Problem nastane tudi, ko imajo otroci individualne učne ure in jih morajo usklajevati s šolskimi urami. Nekateri se upirajo proti opravljanju šolskih obveznosti, občasno je pri otrocih prisoten

občutek, da se jim godi krivica. Dogaja se, da predvsem starejši vrstniki izsiljujejo mlajše in jim nagajajo, na tako nenaklonjenost vrstnikov opozori tudi Fontana (1995), zato lahko to tezo potrdimo. Za otroke predstavlja problem tudi vožnja do šole, saj nekatere družine živijo zelo oddaljeno od javnih prevoznih povezav in šole (*»Vsi otroci imajo probleme z vožnjo do šole. Stanujemo namreč 2 km stran od avtobusne postaje in to predstavlja velik problem.«*).

Problemi so povezani še s pomanjkanjem delovnih navad, občasnim potepanjem otrok, pomanjkanjem samozavesti, upiranjem in jezikanjem otrok (*»Rok ne zna nehati, ko se prepiramo, še kar naprej jezika, še kar naprej govori.«*). Nekateri starši so mnenja, da večjih problemov še ni in jih pričakujejo, ko bodo njihovi mlajši otroci v obdobju pubertete.

POTEK POGOVORA O PROBLEMIH

Pobuda za začetek pogovorov o problemih otrok prihaja tako s strani otrok kot staršev. Starši pričnejo pogovor, kadar želijo izvedeti več o problemu in ko opazijo otrokovo neugodje zaradi problemov, kar navajata tudi Fenwick in Smith (1997), saj naj po njunem starši sami dajo pobudo, če opazijo, da ima njihov otrok probleme. Starši ne morejo vedno opaziti, da ima otrok probleme. Probleme v različnih situacijah povedo tudi otroci sami (*»Pove mi, ko vadiš branje ali ko jo pelješ na suhi trening smučanja.«*).

Pogovore o problemih otrok zaključijo največkrat starši, saj želijo na koncu dodati še svoj pogled in navodila za naprej (*»Končam ponavadi jaz in povem ta svoje.«*). Občasno zaključijo tudi otroci.

ZAUPANJE OTROK, DA POVEDO SVOJE PROBLEME STARŠEM

Otroci izražajo različne **stopnje zaupanja problemov**. Predvsem mlajši otroci zaupajo veliko oz. vse probleme, medtem ko je pri otrocih, ki so starejši in so v puberteti, to zaupanje že manjše in zato staršem ne zaupajo vsega. Možne so situacije, da otroci ne zaupajo problemov takoj, temveč šele čez nekaj dni ali pa zaupajo le večje probleme (*»Ne zaupata mi vsega, povesta mi glavne probleme.«*). V družinah, kjer otroci še niso v obdobju pubertete, so izrazili skrb glede zaupanja problemov v tem obdobju.

Starši uporabljajo različne **načine, da bi si pridobili zaupanje otrok**. Otrokom povedo, da so jim za pogovor vedno na razpolago in da jim ne morejo pomagati, če ne vedo za njihove probleme. Sporočajo jim, da so njihovi zaupniki (*»Daš vedeti, da si ti otrokov zaupnik, da si ti tisti, da ti otrok zaupa.«*). Če opazijo, da imajo otroci probleme in ti ne pričnejo sami

pogovora, spregovorijo prvi starši. V primeru, da otroci želijo, da starši molčijo o problemu, se tega tudi držijo. Nad otroki ne vpijejo, z njimi raje spregovorijo o zanimivi temi in naredijo pogovor bolj prijeten in zanimiv (*»Z Lidijo je bolje reči kakšen dober pogovor.«*). Nekateri starši se zavedajo, da morajo biti bolj pozorni na to, kaj jim otroci govorijo. Mlajše otroke občasno še malo popestujejo in jih obiščejo v njihovih sobah z namenom, da spregovorijo o raznih temah. **Načini zmanjševanja nezaupanja otrok** so prav tako različni. Nekateri starši zavestno zmanjšujejo otrokom neprijazne situacije (*»Če pri sebi opazim, da kdaj nisem najbolj primerno reagiral, se potrudim, da ob naslednji taki priložnosti reagiram bolj otroku prijazno.«*). Drugi se pogovorijo z otrokom o razlogih za nezaupanje, spet tretji poudarjajo, da bodo kljub občasni vzkipljivosti na začetku pogovora otrokom pomagali, medtem ko želijo biti nekateri v pogovorih čim bolj preprosti in razumevajoči. Starši poudarjajo, da naj o problemih spregovorijo najprej doma in naj ne iščejo pomoči najprej drugje.

REŠEVANJE PROBLEMOV S POMOČJO TRETJE OSEBE

Problemi otrok se rešujejo najprej v ožjem družinskem krogu (*»Če se le da, probleme rešujemo v družinskem krogu.«*). V kolikor ga v ožjem družinskem krogu ne zmorejo rešiti, poiščejo pomoč pri sorodnikih, sosedih in šolskih delavcih, kjer gre po besedah Uletove (1993) za prošnje »pomembnim drugim«. Sosedje priskočijo na pomoč predvsem glede prevoza do šole. Na sorodnike in šolske delavce (učitelje, pedagoge in inštruktorje) se obrnejo največkrat v primeru problemov, ki so povezani s šolo. Ponekod so občasno želeli poiskati tudi drugo strokovno pomoč, vendar je do sedaj še niso (*»Strokovne pomoči ne mislim iskati, čeprav me je kdaj že malo zamikalo.«*).

V družinah redko naletijo na **situacije, ko starši ne vedo, kako pomagati otroku pri reševanju** problemov. Iz izjav je razvidno, da je to nekajkrat letno (*»To se zgodi malokrat, nekajkrat letno.«*).

Staršem je pri **izbiri oseb, ki bodo pomagale otroku pri reševanju problemov**, pomembno mnenje otrok o pomagajočih osebah. Glede na to popolnoma oz. v čim večji možni meri upoštevajo njihovo mnenje, saj se jim ne zdi smiselno napotiti otrok k nekomu, kjer ne bi bili sproščeni. Otroci povedo svoje mnenje, občasno se zgodi, da v posameznem trenutku ne želijo izraziti svojega stališča.

Pri sodelovanju s sorodniki otroci rešujejo probleme običajno brez prisotnosti staršev (*»Otrokoma rečem, naj gresta k babici in teti, pa se naj sami dogovorijo.«*). Starši občasno kasneje sicer izvedo, o čem so se pogovarjali in kako so reševali problem, a tega na željo otrok, da starši o reševanju problema ne vedo nič, ne razkrijejo in se pretvarjajo, da ne vedo nič (*»Mami mi je občasno že povedala kaj o tem, kar sta ji Rok in Katja povedala, seveda se delam, kot da mi ni povedala. Ne lomim obljub.«*). Sodelovanje s šolskimi delavci se vzpostavi glede na potrebe in probleme otrok. Starši so z nekaterimi učitelji dogovorjeni, da jih sami obvestijo v primeru, ko nastane kakšen problem. Sodelujejo preko telefonskih pogovorov ali osebno pri govorilnih urah. Na govorilnih urah sodelujejo s skupnim pogovorom, kjer vsak pove svoje stališče in poiščejo skupno rešitev, na kar opozori tudi Haley (1998), saj je pri reševanju problemov potrebno ustvariti pogoje, kjer vsak izrazi svoje gledanje na problem in je tako omogočena komunikacija vseh udeleženih v problemu.

Pri sodelovanju s tretjo, pomagajočo osebo, je staršem pomembno mnogo dejavnikov, ki se med starši razlikujejo. Nekateri navajajo, da jim je pomemben nasvet pomagajoče osebe, saj v nadaljevanju poskušajo ravnati v skladu s tem nasvetom. Želijo biti na tekočem s problemi in se sproti obveščajo o novostih. Pomembna se jim zdi vzpostavitev zaupanja med starši, otroki in pomagajočo osebo (*»Pomembno se mi zdi tudi, da tej osebi zaupamo.«*). Želijo, da starši sami vedo, kako se lotiti procesa reševanja problema otroka, obenem je pomembna obveščenost pomagajoče osebe o problemu (*» ... da sama pedagoginja ve, kjer so pomanjkljivosti pri Janovi slovenščini.«*). Probleme želijo rešiti čim prej.

Starši izražajo veliko **stopnjo zaupanja pomagajoči osebi**, saj jim večina od njih popolnoma zaupa. Razloge za veliko stopnjo zaupanja si lahko razlagamo z več vidikov. Starši so navajali naslednje: sodelujejo s sorodniki, kjer gre poleg visoke stopnje medsebojne povezanosti, kar izpostavi tudi Uletova (1993), še za zaupanje zaradi njihovih številnejših izkušenj (*»Kljub temu da ima moja mami oster režim, je to še vedno moja mami. Sestri tudi popolnoma zaupam, saj ima tri otroke in s tem tudi več izkušenj kot jaz.«*); pri vsakodnevem komuniciranju (s sosedom) se vzpostavi zaupanje in medsebojna vzajemna pomoč; pomoč s strani pomagajoče osebe koristi otroku, kar predstavlja temelj za zaupanje; sodelujejo večinoma z odraslimi osebami (*»Ker gre samo za odrasle osebe, zelo.«*).

REŠEVANJE PROBLEMOV OTROK

Probleme otrok poskušajo **reševati** čim bolj sprotno, pri tem so najpogostejši način pogovori. Osebe, ki so prisotne v procesu reševanja problema, medsebojno sodelujejo in tako vsak ve, kakšno vlogo ima. Poiščejo primerno rešitev, če je ne najdejo, se na pomoč obrnejo na osebe izven svojega ožjega družinskega kroga. Če imajo otroci probleme z izsiljevanjem v šoli, v nekaterih primerih priskoči na pomoč brat izsiljevane osebe in umiri celotno dogajanje (*»Če Katjo kdo izsiljuje, Rok posreduje.«*). Starši uporabljajo tudi bolj tehnične načine, da bi rešili probleme prekomerne uporabe avdio-vizualnih pripomočkov. V tem primeru ugasnejo televizijo in zaklenejo računalniško sobo, s čimer otroci ne morejo več uporabljati televizije in računalnika.

Otroci različno izražajo potrebo po reševanju problemov s starši. Pridejo dnevi, ko so te situacije pogoste in se pojavljajo več dni zapored, medtem ko občasno več dni zapored nimajo nobenih problemov (*»Včasih je to vsak dan, kdaj pa tudi nekaj dni ni nič.«*). **Pogostost reševanja** je torej različna. V nekaterih družinah otroci redko izražajo željo po reševanju problema, le nekajkrat mesečno. Starši se občasno srečajo tudi s situacijami, ko otrok določen problem izrazi šele, ko se pojavi nek drug problem.

Če razmere omogočajo in če gre za resen problem, **jih rešujejo** takoj oz. čim prej je možno (*»Rešujemo jih takoj, če se le da ...«*). Občasno jih rešujejo pri kosilu in tekom dneva, v večini primerov pa ob večerih, ko imajo več časa in se lahko bolj posvetijo reševanju problemov. Probleme rešujejo še med vikendi (*»Med vikendom pa ob nedeljah.«*).

Starši v procesu reševanja problema otroka običajno **sodelujejo**, delujejo skladno in se podpirajo. Sprotno se obveščajo o novostih in oba starša se zanimata, kakšna je trenutna situacija s posameznim otrokom. Vsak izmed njiju želi prispevati svoj delež k rešitvi. Občasno se starši v svojih stališčih ne strinjajo in tako naletijo na nasprotovanje. Ponekod je mati bolj popustljiva, medtem ko oče ne želi takoj podati svojega mnenja o tem, če se strinja s stališčem matere (*»Marko mi ne pove takoj, če misli, da nimam prav.«*).

Pri rešitvi problema je pomembnih več **dejavnikov**. Pomembno je, da se problem reši ali da je trenutno stanje vsaj malo boljše. Zaželeno je, da se problem ne ponovi več. Rešitev naj bo primerna, z njo naj se otroci strinjajo in jo tudi sprejmejo. Starši želijo, da otroci postanejo samozavestnejši in upoštevajo njihova navodila. V primeru skupnega družinskega problema

vsak pove svoje **mnenje** glede rešitve (*»Da ga rešimo, da vsak nekaj pove o svojem razmišljanju, če se problem tiče vseh.«*).

Teze, ki sem jih postavila na podlagi teoretičnega predrazumevanja, so se mi v procesu oblikovanja poskusne teorije potrdile, zavrnila sem tri teze. Eno tezo sem zavrnila, saj starši v KS Javorje ne izražajo, da v družinah z več otroki ni mogoče vzgajati vseh enako. Zavrnila sem tudi tezo, saj starši ne izražajo, da pri vzgajanju otrok namenljajo pozornost individualnosti otroka oz. ne prispevajo k temu, da se bo otrokova individualnost kar najbolj razvila. Zavrnila sem še tezo, saj se ponekod na kmetijah pogovarjajo o delu in se tako delo slehernega člana družine ubesedi.

RAZPRAVA ZA 2. FAZO RAZISKOVANJA

VSAKDANJE ŽIVLJENJE DRUŽIN IN PROSTI ČAS

Vsakdanje kroženje dejavnosti družin lahko strnemo v naslednje zaporedje: delo v službi/doma – šola – kosilo – delo za šolo doma – delo doma in v okolici doma – prosti čas – zvečer pogovori. Med vikendi družinski člani ne hodijo v službo in šolo, zato imajo več časa za razna dela doma in prosti čas.

Družine skupni prosti čas namenijo ukvarjanju s športnimi dejavnostmi, igrajo družabne igre, gledajo televizijo in berejo knjige, odpravijo se na izlete in gredo kam na obisk ali jih imajo sami. Največ skupnega prostega časa imajo ob vikendih in med počitnicami. Otroci se v svojem prostem času ukvarjajo s športnimi dejavnostmi, obiskujejo razne krožke, igrajo družabne igre, gledajo televizijo in računalnik ter se družijo z vrstniki. V tej drugi fazi raziskovanja starši ne omenijo, da otroci v prostem času pomagajo staršem pri opravljanju raznih del na kmetiji in v gospodinjstvu, domnevam pa, da njihovo pomoč razumejo kot »delo« in ne »prosti čas«. Otroci imajo največ prostega časa med počitnicami. Največ ga preživijo doma in v okolici doma, poleg tega še na igrišču, v telovadnici, lokalih in kinu.

Otroci se družijo s svojimi brati, sestrami, prijatelji, sošolci in sosedi. Največ časa za druženje imajo med počitnicami. Starši tako kot tudi v prvi fazi raziskovanja izrazijo, da dopuščajo

otrokom, da si sami izbirajo družbo vrstnikov, le da v drugi fazi raziskovanja dodajo še, da bi druženje omejevali le v primeru vključitve v slabo družbo, kjer so prisotni alkohol in droge. Mnenja glede časovnega omejevanja odsotnosti otrok od doma so deljena, saj je nekateri časovno ne omejujejo, medtem ko nekateri jo. Prav tako so deljena mnenje glede osebnega nadziranja otrok v njihovem prostem času.

VZGOJA

V drugi fazi raziskovanja se mi potrjuje stališče, da je pogovor pomemben element vzgoje, da otroke občasno kaznujejo z omejitvami in prepovedmi, da je pomembna zaupnost, medtem ko starši navedejo še vzpostavitev odnosov med starši in otroki, ki temeljijo na medsebojnem sodelovanju in pomoči v procesu reševanja problemov. Starši želijo otroke odvrniti od vključitve v slabo družbo, kjer so prisotni alkohol in droge.

V drugi fazi raziskovanja se mi potrdi stališče staršev iz prve faze raziskovanja, da svojim otrokom zaupajo razmeroma veliko. Prav tako starši izrazijo skrb, da bi se otroci vključili v slabo družbo, kjer so prisotni alkohol in droge ter da bi se jim pripetila kakšna nesreča.

POGOVORI

Družinski člani se pogovarjajo o dogodkih in osebah, s katerimi se vsakodnevno srečujejo, o delu na kmetijah, prostem času, puberteti ter ponekod o praznikih. Tema o delu (Bionov koncept družine kot delovne skupine, v Čačinovič Vogrinčič 1998) torej ni povsod zanemarjena tema družinskih pogovorov. Da se v družinah občasno prepirajo, starši izrazijo tudi v drugi fazi raziskovanja. V pogovorih so udeleženi tako vsi člani kot le posamezniki, udeleženosť je odvisna od teme pogovorov in konkretne situacije. Največ časa za skupne pogovore imajo ob vikendih, med tednom pa v času kosila in ob večerih. Kadar v pogovorih zmanjka besed in nastane tišina, nadaljnjo besedo prevzamejo ali starši ali otroci. Zaključek pogovorov je odvisen od teme pogovorov in konkretne situacije in jih tako zaključijo tako starši kot otroci. Nekateri starši namenjajo opazovanju govorice telesa manjšo pozornost, medtem ko drugi posvečajo večjo pozornost. Opažajo, da je govorica telesa pri starejših otrocih bolj izrazita kot pri mlajših.

V situacijah, ko se na starše obrne več otrok hkrati z željo po pogovoru, starši dajejo prednost ali starejšemu otroku ali se vrstni red otrok, ki imajo prednost, izmenjuje. Staršem je v teh

situacijah neprijetno, zato se ponekod v nadaljevanju pogovarjajo o skupni temi ali poskušajo doseči skupno sodelovanje.

Mlajši otroci so v pogovorih bolj odprti in so pripravljeni govoriti o vseh temah, medtem ko so mladostniki že bolj zaprti in se ne želijo pogovarjati o vseh temah, kar kaže na to, da z odraščanjem otroka pripravljenost na pogovor o različnih temah upada (Fenwick *et al.* 1997). O teh temah se raje pogovorijo s svojimi vrstniki in sorodniki. Posamezni starši so pripravljeni z otroki govoriti o vseh temah, medtem ko nekateri niso in ne želijo govoriti o temah, ki jih bodisi ne zanimajo bodisi jim vzbujajo negativne občutke, kar je v nasprotju s stališči vseh staršev iz prve faze raziskovanja, da se lahko njihovi otroci z njimi pogovarjajo o vseh temah. Otroci se o teh temah pogovorijo s preostalimi družinskimi člani in z vrstniki. Starše in otroke ob zavrnitvi pogovora spremljajo neprijetni občutki in nemirnost.

KAKO STARŠI DEFINIRAJO TEMELJNE PROBLEME OTROK IN NAČINI REŠEVANJA PROBLEMOM

Za razliko od pridobljenih rezultatov iz prve faze raziskovanja, ko je več kot polovica staršev navedlo, da otroci nimajo problemov oz. da nimajo večjih problemov, starši v drugi fazi raziskovanja navedejo, da je veliko problemov otrok povezanih s šolo (Ule 1995), poleg tega se občasno potepajo, primanjkuje jim samozavesti, se upirajo, jezikajo ter da jim primanjkuje delovnih navad. Pogovore o problemih pričnejo tako starši kot otroci, medtem ko jih največkrat zaključijo starši, saj želijo na koncu pogovora dodati še svoj pogled in navodila za naprej. Mlajši otroci izražajo večjo stopnjo zaupanja problemom staršem kot starejši otroci. Starši uporabljajo različne načine, da bi si pridobili zaupanje otrok, vsi pa želijo, da otroci svoje probleme izrazijo najprej doma.

Problemi otrok se rešujejo najprej v ožjem družinskem krogu. V kolikor ga sami ne zmorejo rešiti, kar se zgodi redko, pomoč poiščejo pri sorodnikih, šolskih delavcih in sosedih, kar kaže na to, da se družine najprej opirajo na neformalne oblike pomoči (Makarovič 1995). Starši v čim večji možni meri upoštevajo mnenje otrok o osebah, s pomočjo katerih bodo reševali probleme. Sodelovanje s pomagajočimi osebami se vzpostavi glede na probleme in potrebe otrok in se rešujejo osebno. Starši izražajo veliko stopnjo zaupanja pomagajočim osebam.

Tako kot so izrazili tudi starši v prvi fazi raziskovanja, probleme rešujejo s pogovori, rešujejo jih čim bolj sproti v skupnem sodelovanju med starši in otroki. V drugi fazi raziskovanja starši dodajo še, da pri prekomerni uporabi avdio-vizualnih pripomočkov uporabljajo tudi tehnične načine, da omejijo njihovo uporabo. Starši v procesu reševanja problema otrok običajno sodelujejo, se podpirajo in delujejo skladno. Pogostost reševanja problemov otrok je različna, saj so te situacije občasno pojavljajo več dni zapored, medtem ko kdaj več dni zapored otroci nimajo nobenih problemov.

V drugi fazi raziskovanja sem opravila poglobljene intervjuje s štirimi starši, s čimer sem dobila poglobljen pogled, kako družine preživljajo vsakdanje življenje in kako se spoprijemajo z nekaterimi elementi vzgoje. Pridobljenih podatkov ne morem posploševati na celotno populacijo, kar pa tudi ni bil moj namen, saj sem želela rezultate, ki sem jih dobila v prvi fazi raziskovanja, raziskati še natančneje. Pristop k družinam z intervjujem, ki je sestavljen iz odprtih vprašanj, je ustrezen, saj so starši tako imeli odprt prostor, da so izrazili svoja stališča in poglede. V kolikor bi intervjuje opravila z več družinami, bi s tem dobila rezultate, ki bi jih lahko posplošila, vendar to ni bil moj namen raziskovanja.

5 Sklepi in predlogi

VSAKDANJE ŽIVLJENJE DRUŽIN IN PROSTI ČAS

- Vsakdanje kroženje dejavnosti družin lahko strnemo v naslednje zaporedje: delo v službi/doma – šola – kosilo – delo za šolo doma – delo doma in v okolici doma – prosti čas – zvečer pogovori. Družine v KS Javorje prebivajo v individualnih domovih, nekatere imajo kmetije, kar družinskim članom omogoča, da so v proces družinskega dela v skladu s svojimi možnostmi in sposobnostmi vključeni tudi otroci, ki tako lahko pomagajo pri opravljanju del na polju, pri opravljanju kmetijskih del in v gospodinjstvu. Menim, da se v tem družine v vaškem okolju razlikujejo od družin v mestnem okolju, predvsem od tistih, ki živijo v blokih. Prav tako se ponekod na kmetijah pogovarjajo o delu, kar pomeni, da po Bionovem konceptu družine kot delovne skupine (1998) tema o delu ni povsod zanemarjena tema družinskih pogovorov. Stopnja delitve dela v družinah je nizka, saj gospodinska dela, dela zunaj hiše in dela na kmetijah opravljajo tako očetje kot matere, na pomoč priskočijo tudi otroci.
- Otroci se v prostem času ukvarjajo z različnimi dejavnostmi, in sicer delajo na kmetiji in polju, se ukvarjajo s športnimi aktivnostmi, uporabljajo računalnik in gledajo TV, igrajo se doma in zunaj hiše ter se družijo s prijatelji, sosedi in sorodniki, pomagajo staršem pri opravljanju gospodinskih del, obiskujejo razne krožke in igrajo družabne igre. Otroci v KS Javorje se v prostem času udeležujejo predvsem aktivnosti, ki se odvijajo v organizaciji šole, ali aktivnosti, ki se na podlagi lastne organizacije otrok odvijajo doma in v okolici domov. To pomeni, da mnogo dejavnosti prostega časa vsiljujejo prav okoliščine, saj so otroci primorani, da se v prostem času ukvarjajo s tisto dejavnostjo, s katero se pač trenutno lahko ukvarjajo. Otrokom primanjkuje organiziranih dejavnosti, saj bi potrebovali razne organizirane delavnice in druge aktivnosti, ki bi lahko s podporo občine Gorenja vas - Poljane potekale v kateri od propadajočih hiš v KS Javorje. Otroci in mladostniki imajo na območju KS poleg krožkov v šoli na voljo le gasilske vaje in mladinski verouk, zato bi bila dobrodošla vsaka organizirana dejavnost, ki bi združevala starejšo in mlajšo generacijo in bi prispevala k kvalitetnejši izrabi časa. Fizična oddaljenost do urbanih predelov, kjer je

na voljo več organiziranih aktivnosti, otroke postavlja v odvisni položaj, saj se brez lastnega prevoza teh aktivnosti ne morejo udeležiti.

- Otroci se prvič sami igrajo samostojno zunaj hiše med prvim in petim letom starosti, kar kaže na razmeroma veliko zaupanje staršev glede varnosti vaškega okolja, na kar v KS Javorje vpliva medsebojno poznavanje ljudi in močna neformalna (socialna) kontrola. Otroci se največ igrajo in družijo s svojimi brati in sestrami, medtem ko se s sosedi, sošolci, prijatelji in sorodniki igrajo manj pogosto, kar kaže na to, da se otroci v KS Javorje sicer občasno še vedno družijo z vrstniki, vedno pogosteje pa se zapirajo v svoj lasten dom, kar ima za posledico osiromašene stike mladine na vasi.
- Več kot polovica staršev popolno dopušča svojim otrokom, da si sami izbirajo družbo prijateljev, druženje bi omejevali le v primeru vključitve v slabo družbo, kjer so prisotni alkohol in droge. Smiselno je, da starši dobro poznajo družbo, v katero so vključeni otroci, vendar morajo paziti, da otrokom ne prepovedo prezgodaj, s kom se lahko družijo, saj bi po mojem mnenju v nasprotnem primeru zaradi preslabega poznavanja izbrane otrokove družbe storili otrokom krivico. Menim, da na stopnjo dopuščanja otrokom, da si sami izbirajo družbo vrstnikov, ne vpliva bivalno okolje, temveč osebne težnje staršev in medsebojno zaupanje med starši in otroki.

VZGOJA

- Staršem je pri vzgoji otrok pomembnih več elementov. Pomembni so pogovori, spoštovanje, zaupanje, poštenost, vztrajnost staršev pri svojih stališčih, ljubezen, pridnost, vzpostavitev delovnih navad, iskrenost, ubogljivost, medsebojno razumevanje, odnos med starši in otroki, enotnost in sodelovanje staršev ter med otroki in pomoč v procesu reševanja problemov. V družinah naj se vzpostavijo meje, pravila, vrednote in pohvale, zaželeno je primerno vedénje otrok, razvijejo naj se v samostojne in odgovorne ljudi. Starši otroke občasno kaznujejo z omejitvami in s prepovedmi. Otroke želijo odvrgniti od vključitve v slabo družbo, kjer so prisotni alkohol in droge. Starši v KS Javorje navedejo veliko elementov, ki so jim pri vzgoji pomembni in ki se nanašajo na vrednote, za katere ne moremo reči, da v njih lahko prepoznamo vpliv bivalnega okolja.

- Starši izražajo razmeroma veliko zaupanje v varnost vaškega okolja. V življenju na vasi vidijo mnogo prednosti. Problemi, s katerimi se soočajo otroci, se nanašajo na vzpostavljanje socialnih stikov (ponekod je oddaljenost med posameznimi domovi velika), primanjkovanje samozvesti otrok in slabšo dostopnost do organiziranih dejavnosti, za kar bi bilo potrebno vzpodbuditi organe KS Javorje in občinske organe, da bi uvedli več organiziranih dejavnosti. O življenju v mestu imajo starši predvsem negativno mnenje, prednosti pa vidijo v večji socializaciji otrok in da se otroci lažje udeležujejo raznih organiziranih dejavnosti. Starši imajo o tem, kako vzgajajo otroke v mestu, le predstavo in njihova stališča niso utemeljena z dobrim poznavanjem vzgoje otrok v mestu. Tako bi bila potrebna večja osveščenost staršev o vzgoji otrok v mestu, kar bi pripomoglo k boljšemu poznavanju in svetlejšemu pogledu. Tako življenje v mestu kot življenje na vasi prineseta v življenje družine veliko prednosti in tudi slabosti. Glede na to bi se morale družine bolj zavedati, da na vzgojo otrok vpliva mnogo dejavnikov, poleg vzgoje staršev tudi vpliv šole, prijateljev, televizije itd. (Železnik *et al.* 1994) in ne le vpliv bivalnega okolja, kar so izražali starši.

POGOVORI

- Starši namenjajo pogovorom z otroki toliko časa, kolikor se jim zdi potrebno. Družinski člani se pogovarjajo o dogodkih in osebah, s katerimi se vsakodnevno srečujejo, o delu na kmetijah, prostem času, puberteti ter ponekod o praznikih. Občasni prepiri niso izključeni. Nekateri starši namenjajo opazovanju govorice telesa manjšo pozornost, medtem ko drugi posvečajo večjo pozornost. Opažajo, da je govorica telesa pri starejših otrocih bolj izrazita kot pri mlajših. Starši naj se zavedajo, da sta tako verbalna kot tudi neverbalna govorica pomembni, saj le kombinacija obeh daje popolni komunikacijski učinek. V situacijah, ko se na starše obrne več otrok hkrati z željo po pogovoru, starši dajejo prednost starejšemu otroku ali pa se vrstni red otrok, ki imajo prednost, izmenjuje. Vaško okolje ne vpliva na potek komunikacije v družinah, saj na njen potek vpliva specifičnost vsake družine in ne vpliv bivalnega okolja. Specifičnost, ki jo prepoznam v KS Javorje, vidim le pogovorih, kjer se na kmetijah pogovarjajo o kmetijskih delih, kar lahko povežemo z Bionovim konceptom družine kot delovne skupine (1998).

- Mlajši otroci so v pogovorih bolj odprti in so pripravljeni govoriti o vseh temah, medtem ko so mladostniki že bolj zaprti in se ne želijo pogovarjati o vseh temah. O teh temah se raje pogovorijo s svojimi vrstniki in sorodniki. Posamezni starši so pripravljeni govoriti s svojimi otroki o vseh temah, medtem ko nekateri ne želijo govoriti o temah, ki jih bodisi ne zanimajo bodisi jim vzbujaajo negativne občutke. Otroci se o teh temah pogovorijo s preostalimi družinskimi člani in vrstniki. Na odprtost družinskih članov za pogovor o raznih temah vplivata posameznikova osebnost in odprtost za pogovor o raznovrstnih temah, zato ne moremo sklepati, da na odprtost oz. pripravljenost na pogovor o raznih temah vpliva bivalno okolje, v katerem živimo.

KAKO STARŠI DEFINIRAJO TEMELJNE PROBLEME OTROK IN NAČINI REŠEVANJA PROBLEMOV

- Nekateri starši izrazijo, da otroci nimajo problemov oz. da nimajo večjih problemov, medtem ko nekateri izrazijo probleme, ki se nanašajo na osebnostne lastnosti otrok (trma, strah, jeza, ljubosumje, upiranje, jezikanje, pomanjkanje samozavesti, potepanje, pomanjkanje delovnih navad), probleme, povezane s šolo, med katerimi se šteje tudi oddaljenost do šole, za kar bi bilo potrebno vzpostaviti boljše povezave s kombijem in avtobusom, kar bi otroke iz oddaljenih vasi postavilo v manj odvisen položaj. Specifičen problem, s katerimi se srečujejo otroci v KS Javorje, predstavlja oddaljenost do šole, medtem ko se s preostalimi problemi lahko srečujejo tako otroci s podeželskega okolja kot otroci, ki izhajajo iz urbanih predelov. Mlajši otroci izražajo večjo stopnjo zaupanja svojih problemov staršem kot starejši otroci, kar kaže na večjo odprtost mlajših otrok, pri tem stopnje zaupanja ne moremo povezati z okoljem, v katerem otrok odrašča. Starši uporabljajo različne načine, da bi si pridobili zaupanje otrok, vsi pa želijo, da otroci svoje probleme izrazijo najprej doma.
- Probleme rešujejo s pogovori, čim bolj sproti v skupnem sodelovanju med starši in otroki, pri prekomerni uporabi avdio-vizualnih pripomočkov uporabljajo tudi tehnične načine, da omejijo njihovo uporabo. Starši v procesu reševanja problema otrok običajno sodelujejo, se podpirajo in delujejo skladno. Problemi otrok se rešujejo najprej v ožjem družinskem krogu. V kolikor ga sami ne zmorejo rešiti, kar se zgodi redko, pomoč poiščejo pri sorodnikih, sosedih in šolskih delavcih. V KS Javorje se

najprej opirajo na neformalne oblike pomoči, družine pa so povezane z medsebojno pomočjo, ki se odvija v mejah sorodstva, sosedstva in vaške skupnosti.

- V raziskavo sem vključila kar nekaj družin iz KS Javorje, vendar bi bilo kljub temu raziskavo smiselno še razširiti in vključiti še več družin, saj bi bili v tem primeru rezultati še bolj reprezentativni, poleg tega bi vsem družinam omogočili odprt prostor za vključitev v raziskovanje. KS Javorje in tudi druge podeželske vasi zaradi svojih specifičnih razmer (manjše število prebivalcev, redka gostota poselitve, omejena družbena mobilnost itd.) nedvomno ustvarjajo drugačne pogoje za življenje kot v mestih. Glede na to je potreben tudi drugačen pristop socialnega dela, kar navajata tudi Laine Scales in Streeter (2004), saj socialni delavci v ruralnih okoljih nenehno rešujejo nove probleme in se srečujejo s situacijami, ki so individualne in edinstvene, kar od socialnih delavcev zahteva prilagodljivost in ustvarjalnost.
- Socialno delo v podeželskem okolju je v slovenski literaturi še razmeroma neraziskana tema, saj ni na voljo nobene knjige, prevedene v slovenski jezik. V prevajanju tuje literature v slovenski jezik in razvijanju znanja na podlagi domačih raziskav vidim velik pomen in izziv, saj bi prispevali k boljšemu razumevanju in poznavanju socialnega dela v podeželskem okolju. Tako bi se opremili s temeljnimi teoretičnimi izhodišči in možnimi načini ravnanja.
- Velik izziv in pomen vidim tudi v raziskovanju, kakšne potrebe izražajo prebivalci podeželskih vasi, kaj si želijo, kaj pogrešajo, s kakšnimi problemi se srečujejo. Njihovo bivalno okolje ustvarja nedvomno drugačne pogoje za življenje kot v urbanih predelih, zato bi bilo potrebno raziskati kontekst podeželskega okolja in s tem omogočiti, da se problemi, želje, pobude in druga stališča prebivalcev podeželskih vasi ubesedijo.
- Prav tako bi bilo smiselno vzpostaviti stik s socialnimi delavkami in socialnimi delavci in raziskati, kakšne so njihove izkušnje s socialnim delom v podeželskem okolju, na kaj so pri tem pozorni, s kakšnimi problemi se srečujejo ipd. Socialnim delavkam in socialnim delavcem bi tako omogočili, da izrazijo svoje izkušnje in nam

slikovito prikažejo, kakšni so izzivi za socialno delo v podeželskem okolju, hkrati pa bi s svojimi izkušnjami prispevali k sooblikovanju novih pomembnih znanj.

- V nadaljnjem raziskovanju podeželja (tako KS Javorje kot ostalih podeželskih skupnosti) vidim velik pomen in izziv, s pomočjo mojega raziskovanja pa prispevam delček znanja za ravnanje o vsakdanjem življenju družin in vzgoje otrok na podeželju. Posebna znanja o različnih skupinah družin so pri socialnem delu z družino pomembna, vendar pri tem ne smemo prezreti individualnosti vsake družine in njenih družinskih članov: delo moramo vedno znova zastaviti tako, da odpremo prostor za specifičnost vsake družine in njenih članov.

6 Literatura

1. Cencič, M. (1986), *Dinamika vzgojnega dela v šoli*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
2. Čačinovič Vogrinčič, G. (1995), Družina – pravica do resničnosti. V: Ramovš J. (ur.), *Družina: zbornik predavanj*. Ljubljana: Inštitut Antona Trstenjaka za psihologijo, logoterapijo in antropohigieno (123-129).
3. Čačinovič Vogrinčič, G. (1995), Dopolnjene družine. V: Rener T., Potočnik V., Kozmik V. (ur.), *Družine: različne-enakopravne*. Ljubljana: Vitrum (120-126).
4. Čačinovič Vogrinčič, G. (1998), *Psihologija družine: prispevek k razvidnosti družinske skupine*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
5. Čačinovič Vogrinčič, G. (2005/2006), *Socialno delo z družinami*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo (študijsko gradivo).
6. Čačinovič Vogrinčič, G. (2006), *Socialno delo z družino*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
7. Dragoš, S., Leskošek, V. (2003), *Družbena neenakost in socialni kapital*. Ljubljana: Mirovni inštitut, Inštitut za sodobne družbene in politične študije.
8. Fenwick, E., Smith, A. (1997), *Adolescenca: priročnik preživetja za starše in mladostnike*. Ljubljana: Kres.
9. Fontana, D. (1995), *Rasti z otrokom*. Ljubljana: Ganeš.
10. Leach, P. (2004), *Otrok od rojstva do šole*. Ljubljana: Domus.
11. Lukas, E. (1993), *Družina in smisel*. Celje: Mohorjeva družba.

12. Makarovič, M. (1995), Družinsko življenje v luči slovenskega narodopisja. V: Ramovš J. (ur.), *Družina: zbornik predavanj*. Ljubljana: Inštitut Antona Trstenjaka za psihologijo, logoterapijo in antropohigieno (221-247).
13. Makarovič, M. (1996), Medsebojna pomoč, medsebojni stiki in povezave na podeželju. V: *Temeljni viri pri predmetu skupnostno socialno delo* (2001). Ljubljana: Visoka šola za socialno delo.
14. Marinček, A. (2002), *Vzgoja za družino, osebnostna vzgoja, vzgoja za življenje*. Celje: Cilian.
15. Mesec, B. (2005), *Uvod v kvalitativno raziskovanje*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
16. Musek, J. (1995), Družina in vrednote. V: Ramovš J. (ur.), *Družina: zbornik predavanj*. Ljubljana: Inštitut Antona Trstenjaka za psihologijo, logoterapijo in antropohigieno (191-213).
17. Ramovš, J. (1995), Strokovna konferenca »Krizna družine in možnosti za njeno preseganje danes pri nas«. V: Ramovš J. (ur.), *Družina: zbornik predavanj*. Ljubljana: Inštitut Antona Trstenjaka za psihologijo, logoterapijo in antropohigieno (347-379).
18. Rapoša Tajnšek, P. (2006/2007), *Povzetki opornih točk in prosojnic pri predavanjih iz Skupnostnega socialnega dela*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
19. Rener, T. (1995), Ideologije krize. V: Rener T., Potočnik V., Kozmik V. (ur.), *Družine: različne-enakopravne*. Ljubljana: Vitrum (15-24).
20. Satir, V. (1995), *Družina za naš čas*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
21. Scales, T. L., Streeter, C.L. (2004), *Rural social work: building and sustaining community assets*. Belmont : Brooks/Cole/Thomson Learning.

22. Seider, R. (1998), *Socialna zgodovina družine*. Ljubljana: Studia humanitatis.
23. Skynner, R., Cleese, J. (1994), *Družine in kako v njih preživeti*. Ljubljana: Tangram.
24. Švab, A. (2001), *Družina: od modernosti k postmodernosti*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
25. Tepavčević, Ž. (2003), Družina in prosti čas. *Socialno delo*, 42, 1: 27-33.
26. Tomori, M. (1994), *Knjiga o družini*. Ljubljana: EWO.
27. Trstenjak, A. (1995), Ljubezen, žarišče družine. V: Ramovš J. (ur.), *Družina: zbornik predavanj*. Ljubljana: Inštitut Antona Trstenjaka za psihologijo, logoterapijo in antropohigieno (43-75).
28. Ule, M. (1993), *Psihologija vsakdanjega življenja*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
29. Ule, M., Miheljak, V. (1995), *Prihodnost mladine*. Ljubljana: DZS: Ministrstvo za šolstvo in šport, Urad republike Slovenije za mladino.
30. Ule, M. (1995), Vsakdanji svet družine. V: Rener T., Potočnik V., Kozmik V. (ur.), *Družine: različne-enakopravne*. Ljubljana: Vitrum (127-139).
31. Ule, M. (1996), Sociološki oris mladosti/mladine. V: Ule M. (ur.), *Mladina v devetdesetih: analiza stanja v Sloveniji*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče: Ministrstvo za šolstvo in šport, Urad republike Slovenije za mladino (9-25).
32. Ule, M. (1996), Življenjski stili, (sub)kulture. V: Ule M. (ur.), *Mladina v devetdesetih: analiza stanja v Sloveniji*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče: Ministrstvo za šolstvo in šport, Urad republike Slovenije za mladino (217-235).

33. Ule, M. (2000), Biografije negotovosti namesto biografij blagostanja. V: Ule M., Renner T., Čeplak-Mencin M., Tivadar B. (ur.), *Socialna ranljivost mladih*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Urad republike Slovenije za mladino in Aristej (41-57).
34. Ule, M. (2000), Spremembe v življenjskem svetu mladih ali odgovor mladih na vrnitev negotovosti. V: Ule M., Renner T., Čeplak-Mencin M., Tivadar B. (ur.), *Socialna ranljivost mladih*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Urad republike Slovenije za mladino in Aristej (57-71).
35. Ule, M. (2003), Mladi – odrasli. V: Ule M., Kuhar M. (ur.), *Mladi, družina, starševstvo*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede, Center za socialno psihologijo (29-45).
36. Ule, M. (2003), Spremenjena razmerja zasebnosti in družinskega življenja. V: Ule M., Kuhar M. (ur.), *Mladi, družina, starševstvo*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede, Center za socialno psihologijo (45-63).
37. Ule, M. (2005), *Psihologija komuniciranja: psihologija vsakdanjega življenja*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
38. Vries, S. de, Bouwkamp, R. (2002), *Psihosocialna družinska terapija*. Logatec: Firis.
39. Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih. *Ur. l. RS*, št. 69/2004.
40. Železnik, N., Lobnik - Zorko, A., Stojin, M. (1994), *Tri mame svetujemo drugim mamam in očetom*. Ljubljana: Mihelač.
41. Žnidarec Demšar, S. (2005), *Uvod v razumevanje skupnostnega socialnega dela*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo (študijsko gradivo).
42. Žorž, B. (2005), *S pravimi vprašanji do rešitve vzgojnih zadreg*. Koper: Ognjišče.

7 Povzetek

Že dolgo časa me zanimajo vprašanja, ki so povezana z vsakdanjim življenjem družin in vzgojo otrok v podeželskem okolju. S sošolko sva v četrtem letniku študija naredili raziskovalni seminar, katerega vsebina se nanaša na primerjavo vzgoje otrok v mestu in na vasi. Izhajava namreč iz različnih okolij, sošolka iz Ljubljane, jaz pa iz vaškega okolja. V raziskavo sem vključila družine iz KS Javorje. Pridobljeni podatki o različnih elementih vzgajanja otrok so me vzpodbudili, da posamezne elemente vzgoje, ki so se pokazali za zanimive, raziščem še bolj poglobljeno. Tako sem v drugi fazi raziskovanja vzpostavila stik s štirimi družinami in z njimi opravila poglobljene intervjuje. Želela sem izvedeti, kako poteka njihovo vsakdanje družinsko življenje, kako družine in otroci preživljajo svoj prosti čas in kako starši pojmujejo in se spoprijemajo z vzgojo svojih otrok. Zanimalo me je še, kako v družinah poteka komunikacija, kakšnimi problemi se srečujejo otroci in kako ter s kom jih rešujejo.

Raziskovanje za pripravo diplomske naloge je potekalo v dveh fazah. V prvi fazi je raziskava kvantitativna in kvalitativna, v drugi fazi pa je kvalitativna. V prvi fazi sem 25 družinam razdelila vprašalnike, ki se nanašajo na različne elemente vzgoje otrok. Analiza zbranega gradiva je pretežno kvantitativna, delno kvalitativna (obdelava odgovorov staršev na strukturirani vprašalnik). V drugi fazi zbiranja podatkov sem vzpostavila stik s štirimi družinami in opravila poglobljene intervjuje s pomočjo vprašalnika, ki je sestavljen iz odprtih vprašanj. Analiza zbranega gradiva je kvalitativna (obdelava odgovorov staršev na delno strukturirani intervju s pomočjo kvalitativne analize). Rezultate kvantitativnega dela sem predstavila s pomočjo grafov in interpretacije rezultatov, rezultate kvalitativnega dela pa sem s pomočjo kvalitativne analize oblikovala v poskusno teorijo. Rezultati se nanašajo na vsakdanje življenje družin in vzgojo otrok v KS Javorje.

Družine v vsakdanjem življenju krožijo v naslednjem zaporedju: delo v službi/doma – šola – kosilo – delo za šolo doma – delo doma in v okolici doma – prosti čas – zvečer pogovori. Otroci se v prostem času ukvarjajo z različnimi dejavnostmi, in sicer pomagajo staršem pri opravljanju del, se ukvarjajo s športnimi dejavnostmi, obiskujejo razne krožke, uporabljajo računalnik in gledajo TV ter se igrajo in družijo z vrstniki. Ker imajo v okviru KS Javorje na izbiro le nekaj aktivnosti, bi lahko katero od propadajočih hiš preuredili z namenom, da bi

lahko otroci in mladostniki kakovostneje preživeli svoj čas ter okrepili medsebojne vezi in povezanost vaške mladine. Otroci se največ igrajo in družijo s svojimi brati in sestrami, saj se vedno pogosteje zapirajo v svoj dom, kar ima za posledico osiromašene stike med mladimi. Starši otrokom razmeroma veliko zaupajo, zato se nekje med prvim in petim letom starosti otroci lahko sami samostojno igrajo zunaj hiše, kar kaže na razmeroma veliko zaupanje staršev v varnost vaškega okolja.

Pri vzgoji otrok je staršem pomembnih več elementov, eden pomembnejših elementov je pogovor med starši in otroki. Fenomen »novega očetovstva« v KS Javorje še ni prisoten oz. je prisoten v manjši meri, saj so v prvih mesecih otrokovega življenja največjo skrb nad vzgojo otrok prevzele matere. Starši so si v vzgoji večinoma enotni in med njimi ne prihaja do večjih razlik. Vaško okolje se jim zdi razmeroma zelo varno za vzgojo otrok, medtem ko imajo o vzgoji otrok v mestu večinoma negativno mnenje.

V družinah namenijo pogovorom predvsem toliko časa, kolikor je potrebno. Mlajši otroci so pripravljeni govoriti o vseh temah, medtem ko starejši otroci niso in se o teh temah raje pogovorijo s svojimi vrstniki in sorodniki. Nekateri starši so pripravljeni govoriti z otroki o vseh temah, medtem ko nekateri ne želijo govoriti o temah, ki jih bodisi ne zanimajo bodisi jim vzbujajo negativne občutke (npr. smrt, morebitno neprimerno dejanje otrok).

Nekateri starši izrazijo, da otroci nimajo problemov oz. da nimajo večjih problemov, medtem ko drugi navedejo, da imajo otroci probleme, ki se nanašajo na osebnostne lastnosti otrok, in probleme, ki se nanašajo na šolo. Otroci se srečujejo z oddaljenostjo do šole, za kar bi bilo potrebno vzpostaviti boljše prometne povezave. Probleme otrok družine rešujejo najprej v svojem družinskem krogu, v kolikor ga sami ne zmorejo rešiti, se na pomoč obrnejo k sorodnikom, sosedom in šolskim delavcem. Družine se torej najprej opirajo na neformalne oblike pomoči, povezane pa so z medsebojno pomočjo, ki se odvija v mejah sorodstva, sosedstva in vaške skupnosti.

Z diplomsko nalogo prispevam k boljšemu razumevanju življenja v podeželskem okolju, kar lahko uporabimo kot znanje za ravnanje v socialnem delu z družino. Ker socialno delo v podeželskem okolju v slovenskem prostoru še ni raziskano, bi bilo potrebno to podrobneje raziskati in s tem prispevati k razvoju socialnega dela ne samo v urbanih predelih, temveč v

tudi bolj odročnih, podeželskih okoljih. Rezultatov diplomske naloge ne morem posploševati na celotno populacijo oz. na vsa podeželska okolja, saj so reprezentativni le za KS Javorje.

8 Priloge

PRILOGA 1:

Vprašalnik - Raziskovalni seminar

1. Spol: M Ž
2. Starost starša: a) 20-25 let b) 26-30 let c) 31-35let
d) 36-40 let e) 41-45let f) 46 in več let
3. Izobrazba starša: a) nedokončana osnovna šola
b) končana osnovna šola
c) dokončana poklicna ali srednja šola
d) dokončana višja ali visoka šola
e) dokončana fakulteta
f) končan magistririj ali doktorat
4. Število vaših otrok: _____
5. Starost otrok: _____
6. Koliko vas živi v skupnem gospodinjstvu? _____.
7. Iz kakšnega okolja izhajate: a) mesto
b) vas
8. Kdo se je najbolj posvečal vzgoji otroka v prvih mesecih njegovega življenja?
a) mati
b) oče
c) drugi (napišite kdo): _____
9. Kaj je bila otrokova najljubša igrača?
a) plišasta igrača
b) doma narejena igrača
c) ropotuljice, razne dudice
d) tehnične igrače (avtomobilčki, pištole ipd.)
e) punčke, barbike
f) drugo: _____
10. Pri koliko letih se je otrok lahko igral sam zunaj pred blokom ali hišo?
_____ let.
11. S kom se je otrok največ igral oz. se še igra?
a) sam
b) s starši
c) bratom ali sestro
d) sosedom, sošolcem, prijateljem
e) sorodniki
12. Koliko zaupate svojemu otroku?
a) popolnoma
b) še kar veliko
c) zmerno
d) zelo malo
e) sploh mu ne zaupam

13. Koliko časa na dan namenite pogovoru z otrokom?

- a) več kot dve uri
- b) eno do dve uri
- c) pol ure
- d) pogovoru namenim toliko časa, kolikor je potrebno
- e) nič

14. Ali se lahko vaš otrok z vami pogovarja o vseh stvareh, o katerih želi govoriti?

- a) da
- b) ne

Če ste obkrožili Ne, o čem se vaš otrok v vami ne pogovarja?

15. Kako pogosto pride do preprirov med vami in otrokom?

- a) velikokrat
- b) srednje pogosto
- c) občasno
- d) nikoli.

16. Koliko svobode ima vaš otrok pri odločanju o naslednjih stvareh, pri čemer 1 pomeni nič, 2 zelo malo, 3 zmerno, 4 zelo veliko in 5 popolnoma (obkrožite številko):

a) pri oblačenju:	1	2	3	4	5
b) pri preživljanju prostega časa:	1	2	3	4	5
c) pri izbiri prijateljev:	1	2	3	4	5
d) pri šolskih obveznostih:	1	2	3	4	5
e) pri razpolaganju svojega denarja:	1	2	3	4	5

17. Kdaj ste prvič kaznovali svojega otroka? _____ let.
Zakaj?

18. Kako vaš otrok najpogosteje preživlja prosti čas? Obkrožite samo en odgovor.

- a) računalnik, televizija
- b) športne dejavnosti
- c) igranje doma
- d) igranje zunaj s prijatelji, sosedi, sorodniki
- e) delo na kmetiji, polju
- f) pomoč staršem pri gospodinjstvu
- g) obisk lokalov
- e) drugo: _____

19. Kakšna pravila imate v vaši družini?

- a) točno določena pravila
- b) pravila si sproti določamo glede na okoliščine
- c) nimamo pravil

20. Katera od trditev najbolj velja za vašega otroka?

- a) moj otrok dobi vse, kar si želi in je zadovoljen
- b) moj otrok ne more dobiti vsega, kar si želi in je zadovoljen
- c) moj otrok ne more dobiti vsega, kar si zaželi, tega ne razume in je zato nezadovoljen.

21. Kdaj se ponavadi zbere vsa vaša družina, kateri del dneva?

- a) pri zajtrku
- b) pri kosilu
- c) pri večerji

- d) pri delu
- e) pri gledanju televizije
- f) drugo: _____

22. V kolikšni meri je po vašem mnenju vaše okolje varno za otroka?

- a) popolnoma
- b) še kar veliko
- c) zmerno
- d) zelo malo
- e) ni varno

23. Katero okolje je po vašem mnenju najbolj primerno za vzgojo otroka?

- a) vas
- b) večji kraj
- c) manjše mesto
- d) mesto

Zakaj tako menite o odgovoru, ki ste ga obkrožili?

24. Ali po vašem mnenju obstajajo razlike pri vzgoji otrok v mestu in na podeželju? Če obstajajo, kakšne so te razlike?

25. Ali mislite, da ima otrok pri odraščanju več problemov na podeželju ali v mestu? Zakaj?

26. Kakšne probleme ima vaš otrok in kako jih rešujete?

27. Kaj vas najbolj skrbi glede otroka?

28. V čem se razlikujejo vaše vzgojne želje od moževih oz. ženinih (partnerjevih), če se seveda razlikujejo?

29. Kaj je po vašem mnenju najpomembnejše pri vzgoji vaših otrok?

PRILOGA 2:

Št. vprašanja

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23
1	Ž	f	b	4	22,35,25,31	3	b	a,b	a	4	c	a	d	a	c	a2,b5,c1,d1,e1	4	e	c	b	c	a	a
2	Ž	e	c	2	23,19	3	b	a	a	3	c	b	a	a	c	a5,b4,c5,d3,e5	2	e	b	b	b	a	a
3	Ž	c	c	3	11,9,6	5	b	a	a	3	b	b	a	a	c	a2,b4,c5,d2,e4	3	c	b	b	f	a	a
4	Ž	e	c	1	21	3	b	a	e	3	e	b	d	a	c	a5,b5,c5,d5,e4	5	f	b	b	b	b	a
5	Ž	e	c	2	23,24	4	b	c	e	2	c	a	d	a	c	a5,b4,c4,d5,e4	2	f	b	b	b	b	c
6	Ž	f	b	4	26,23,12,10	4	b	a	a	5	c	b	d	a	c	a3,b3,c5,d3,e3	4	d	b	b	b	b	a
7	Ž	f	e	2	23,20	4	b	a	a	3	c	b	d	a	c	a4,b4,c3,d5,e5	4	a	b	b	c	b	b
8	Ž	f	b	5	30,28,25,20,14	4	b	a	a	3	c	a	d	a	d	a5,b3,c5,d5,e5	7	e	b	b	f	b	a
9	Ž	d	c	3	4,10,18	5	b	a	a	3	c	b	b	a	c	a4,b4,c5,d4,e4	5	b	b	b	b	a	a
10	Ž	f	c	4	15,23,25,27	5	b	a	a	2	c	a	d	a	c	a5,b4,c4,d4,e5	/	a	b	b	b	b	a
11	M	b	d	1	7	3	b	a	c	4	d	b	d	a	c	a2,b3,c5,d5,e5	3	b	b	b	b	b	a
12	Ž	f	b	4	23,22,17,12	6	b	a	a	4	c	b	d	a	c	a4,b4,c5,d5,e3	2	e	b	b	c	b	a
13	Ž	e	f	3	14,18,21	5	b	a	b	3	c	a	d	a	b	a4,b3,c4,d4,e5	3	a	b	b	b	b	a
14	Ž	d	c	2	7,12	4	b	a	a	3	d	b	b	a	b	a4,b3,c4,d4,e3	2	b	b	b	b	b	b
15	Ž	f	b	3	33,29,24	5	b	a	a	2	c	b	d	a	c	a5,b4,c5,d5,e5	4	e	b	b	c	b	a
16	M	c	e	3	8,5,3	5	b	a	b	3	c	b	d	a	c	a4,b4,c5,d4,e2	3	e	b	b	b	a	a
17	Ž	d	c	4	19,18,14,5	6	b	a	f	2	c	b	a	a	c	a4,b3,c5,d4,e3	/	e	b	b	d	b	a
18	Ž	e	c	3	19,20,22	5	b	a	e	1	c	a	d	a	c	a5,b5,c5,d5,e5	2	e	b	b	d	b	a
19	Ž	c	c	3	14,7,5	5	b	a	d	2	c	b	d	a	b	a3,b3,c5,d3,e3	2	d	b	b	b	b	a
20	Ž	f	c	3	28,25,20	7	b	a	d	3	c	b	d	a	c	a2,b5,c4,d5,e4	5	e	c	b	b	b	a
21	Ž	f	c	3	25,21,15	4	b	a	d	3	c	b	b	a	c	a4,b3,c4,d4,e3	b	b	b	b	b	b	a
22	M	f	b	4	22,21,16	4	b	c	a	3	c	b	d	a	c	a4,b4,c5,d3,e4	/	e	b	b	b	a	a
23	M	f	c	2	17,23	4	b	a	d	2	d	a	d	a	c	a4,b3,c4,d5,e4	/	e	b	b	b	a	a
24	M	b	e	3	7,5,3	5	b	a	a	3	c	b	d	a	c	a3,b4,c5,d4,e3	2	e	b	b	b	a	a
25	Ž	c	d	3	9,7,2	5	b	a	e	4	c	b	c	a	b	A3,b4,c5,d3,e4	2	c	b	b	d	a	b

PRILOGA 3:

VPRAŠALNIK –INTERVJUJI

Vsakdanje življenje in prosti čas

Kako poteka oz. kako preživite dan?

In kako teden?

Kako skupaj z otroki preživljate prosti čas?

Kako vaš otrok najpogosteje preživlja prosti čas?

Koliko prostega časa ima?

Kje ga preživlja (doma, na igrišču...)?

Kako otroka vzpodbujate k aktivnemu preživljanju prostega časa?

Na kakšne ovire naletite pri tem?

V koliko aktivnosti je vključen vaš otrok?

Kako pogosto preživite prosti čas skupaj?

S kom se največ družijo oz. igra vaš otrok (osebe izven družine)?

Dopustite otroku, da si sam izbira družbo vrstnikov in prijateljev?

Koliko časa dnevno namenijo otroci temu druženju?

Se pri tem odločajo sami ali jim vi postavite uro, koliko časa so lahko z njimi?

Kje se igrajo oz. družijo?

Jih pri tem nadzirate?

Koliko jim zaupate?

Kakšne skrbi se vam pri tem pojavljajo?

Vzgoja

Kaj je po vašem mnenju vzgoja?

Kako se jo vi lotevate?

Kaj vam je pri tem pomembno?

O pogovorih:

Kdo je udeležen v pogovorih?

Kakšne so teme pogovorov?

Kdaj se največ pogovarjajo (kateri del dneva, tedna)?

Kako poteka pogovor? (npr. se pogovarjata med pripravljanjem večerje....ali npr. si oba vzameta čas in se usedeta za mizo...).

Kdo začne/konča pogovor?

Kdo vodi pogovor?

Kdo nadaljuje pogovor, ko 'zmanjka besed'?

Kdo določa temo?

Kako pozorno opazujete govorico telesa?

Če imate več otrok, ali ima vsak otrok enake možnosti za pogovor z vami?

Kako reagirate v primeru, da se istočasno več otrok hkrati obrne na vas z željo za pogovor?

Komu dajete v teh primerih prednost?

O katerih temah se vaš otrok ne želi pogovarjati z vami?

S kom se potem pogovori otrok?

O katerih temah se vi ne želite pogovarjati?

S kom se lahko v teh primerih pogovori otrok?

V primeru, da vi/vaš otrok zavrne pogovor z utemeljitvijo, da mu tema ne odgovarja, kako se počutita (vi in vaš otrok)?

Kako končata tak pogovor?

Pogovor o problemih in njihovo reševanje

Kakšne probleme ima vaš otrok?

Kdo prične/konča pogovor o problemih?

Imate občutek, da vam otroci zaupajo vse probleme?

Na kakšen način povečujete zaupanje?

S kom otrok največ rešuje probleme?

Kako delujeta oba starša? Kako je s podporo, zavezništvom?

Kolikokrat se obrne otrok na vas z željo, da mu pomagate rešiti nastali problem?

Kako zagotovite, da se otrok počuti varnega in vam lahko zaupa svoje probleme?
 Na kakšen način poskušate morebitno nezaupanje zmanjšati?
 Kolikokrat se zgodi, da ne vi ne vaš partner ne vesta, kako pomagati pri reševanju problema?
 Kje tedaj poiščeta pomoč?
 V kolikšni meri upoštevate želje otroka o tem, s kom bi rad pri tem sodeloval oz. komu bi rad problem zaupal?
 Kako sodelujete pri reševanju problemu s pomočjo tretje osebe?
 Kaj vam je pri tem pomembno?
 Ste navzoči pri reševanju nastalega problema?
 Koliko zaupate tej osebi?
 Kako rešujete probleme?
 Kdo vse je udeležen pri reševanju problema?
 Kdaj rešujete probleme (del dneva; takoj)?
 Kaj vam je pri rešitvi problema pomembno?

PRILOGA 4:

KODIRANJE IZJAV

INTERVJU 1

Kako preživite dan?

Z mozem greva dopoldne v službo, otroka v šolo.

Ko pridem domov, dam prati in sušiti perilo, skuham kosilo, ko prideta otroka in mož domov, pojemo kosilo ter nato pospravim.

Otroka naredita domačo nalogo

in če je čas, mogoče gremo malo ven.

Če ima hčerka Katja suhe treninge, jo eden od naju pelje na trening v Škofjo Loko.

Seveda je na vrsti tudi učenje šolske snovi,

sin Rok gre malo tudi na računalnik.

Zvečer se usedemo za mizo in se pogovorimo, kako smo preživeli dan. Če je v šoli padla slaba oceno, se pogovorimo zakaj je tako. Potem gresta otroka spat. Tako je sedaj ko je šola.

Poleti gremo, če je možno, k možu domov pomagat na kmetijo, otroka se malo družita s prijatelji zunaj, z mozem greva sem ter tja malo kolesarit.

In kako teden?

Ni bistvene razlike, kdaj se zgodi da mož Marko dela cele dneve

in takrat jaz podpiram vse štiri vogale pri hiši.

Markotu vzame veliko časa služba.

Jaz zmeraj skuham kosilo.

Rok bi rad veliko časa bil na računalniku in ga Marko velikokrat kar prekine in ga ne pusti več biti pred računalnikom. Računalnik je za naju negativna energija.

Kaj je po vašem mnenju vzgoja?

Joj, to je pa zelo širok pojem. Moram malo premisliti...da se bom prav izrazila.

Da otroku daš prave napotke, da ga prav usmerjaš,

svetuješ v težavah,

se zgodi da mogoče kdaj ne reagiraš prav.

Jaz kdaj kar malo ponorim,

ne smeš kuhat mulo.

dopoldne starša v službi, otroka v šoli

mati opravlja gospodinjska dela

skupno kosilo vseh članov družine

mati opravlja gospodinjska dela

šolske obveznosti otrok

sprehod

eden od staršev pelje otroka na

trening smučanja

šolske obveznosti otrok

igranje na računalniku

zvečer pogovor za mizo

poleti pomagajo na kmetiji,

otroka se družita s prijatelji, starša

kolesarita

očetova zaposlenost

mati opravlja vsa dela

očetova zaposlenost

mati opravlja gospodinjska dela

očetova prekinitev

otrokovega igranja na računalniku

zaradi slabega vpliva računalnika

premislek staršev, kako bi

definirali vzgojo

pravilno usmerjanje otrok

svetovanje v težavah

občasno nepravilno reagiranje

staršev

občasna vzkipljivost matere

zavračanje trme

Marko bolj mirno reagira, malokdaj vzkipi.
Bolj se pogovarja na otroku prijazen način.

očetov miren način reagiranja
očetov otroku prijazen način
pogovora

Kako se jo vi lotevate?

Kot prvo je važno da povesta otroka vse, da se čimveč pogovarjamo.
Kdaj si povemo, je odvisno od dneva. Kdaj je bolj tak dan in se začne
prepirljavi zaradi malenkosti, kdaj je pa dan ko za veliko stvar ni nič narobe.
To je kar problem.
Katja se kdaj mula in v tem primeru se je nujno treba pogovoriti.
Kdaj kar ugasnemo televizijo da se malo pogovarjamo. To je kriza.

vstop v pogovor z vsemi temami
problematika različnega
vrednotenja pomembnosti stvari
in pogovorov
nujnost pogovora o otrokovi trmi
izklop televizije zaradi želje
staršev po pogovoru
otrokova jeza zaradi prekinitve
igranja na računalniku

Rok je na računalniku in potem nori ker ga prekinemo. To je že
zasvojenost, ni prav tako.

Kaj vam je pri tem pomembno?

Da povesta težave če jima kaj ne gre, da če ga je strah, da zaupajo.
Jaz sem imela drugačno vzgojo, mene so kdaj kar zaprli v klet.

zaupanje
vzgoja matere temeljila na
fizičnem kaznovanju
zavračanje medgeneracijskega
prenosa fizičnega kaznovanja
starša zavračata fizično
kaznovanje

In če se to prenaša naprej, ni v redu. Ne vem, kaj je bilo z mojo mami, da
je delala tako.
S tepežem ne dosežeš nič. Midva ne tepeva, s kakšno silo ne smeš vzgajati
otroka, ga zamoriš s tem.

O pogovorih:

Kdo je udeležen v pogovorih?

Če se le da, vsi.

udeleženos vseh v pogovorih, če
je to možno
materina pobuda za začetek
pogovora
pogovori o dogajanju v šoli
v primeru prepirljavi se je potrebno
pogovoriti

Ponavadi kontaktiram jaz, ko pridem domov.

Govorimo o tem, kaj je bilo v šoli, če je kaj takega, se pove Markotu.
Če so bili prepirljavi, se je treba nujno pogovoriti...stopiti skupaj.

Kakšne so teme pogovorov?

Navezujejo se na dan, ki smo ga preživeli.

Kako je bilo v šoli,
v službi.

Otroka pripovedujeta, kako ga lomijo sošolci.

Kdaj se tudi prepirljamo pri kosilu,

Rok je v teh letih in govori: 'Ne bom tega!' Bil bi rad na računalniku,
namesto da bi mislil bolj na šolo.

pogovori o preživetem dnevu
pogovori o dogajanju v šoli
pogovori o dogajanju v službi
pogovori o dogajanju v šoli
občasno prepirljavo pri kosilu
upor otroka proti opravljanju
šolskih obveznosti

Kdo določa temo?

So dnevne teme, sprotne dogodivščine.

Tiste določene teme so prazniki, Božič, Velika noč.

So sprotne teme ko je šola. Poleti je bolj sproščeno.

Temo določa tisti, kdor začne pogovor.

pogovori o preživetem dnevu
določene teme pogovorov so
prazniki
pogovori o dogajanju v šoli
določanje teme pogovora s strani
pobudnika pogovora

Kdaj se največ pogovarjate?

Največ se pogovarjamo ob nedeljah ko smo vsi cel dan doma, sobota in
nedelja. Vikend. Med tednom je šola, služba.

največ pogovorov z vsemi
družinskimi člani ob vikendih

Kako poteka pogovor?

Odvisno od situacije. Kdaj je to ob kosilu in se pogovarjamo o službi, šoli.

Ob večerih se usedemo skupaj in govorimo.

Drugače pa čisto odvisno od potrebe po pogovoru.

pogovori pri jedi
pogovori, ko se usedejo skupaj
potek pogovorov odvisna od
potrebe po pogovoru

Kdo začne in kdo konča pogovor?

Začnem ponavadi jaz.

materina pobuda za začetek
pogovora
očetov zaključek ostrega
pogovora

Če je pogovor bolj oster, zaključi Marko. Je bolj miren.

Kdo vodi pogovor?

Največkrat Marko.

očetovo vodenje pogovora

Kdo nadaljuje pogovor, ko 'zmanjka besed'?

Rok. Lahko bi rekla da otrok.

pogovor nadaljujejo otroci

Kako pozorno opazujete govorico telesa?

Pri sebi vem, da letijo roke po zraku, ko sem razburjena. Rok tudi, drugi ne.

materina in sinova izrazita
govorica telesa v primeru
razburjenosti
materino nezadostno opazovanje
govorice telesa
nemirnost otroka
trma otroka

Ne opazujem dovolj tega, res ne.

Rok je bolj nemiren,
Katja se vleče v kot in kuha mulo.

Ali imajo vsi otroci enake možnosti za pogovor z vami?

Možnosti imata, vsak po svoje si jo izborita.

Enakost možnosti za pogovor
odvisna od truda za to
otrokovo vsakovanje v besedo
drugega
neustavljivo jezikanje otroka

Če govorim z Rokom, Katja vsakuje v besedo. Treba jo je ustavit.

Rok ne zna nehati ko se prepiramo, še kar naprej jezika, še kar naprej govori. Rečem naj utihne, on pa zakaj. Res ne zna nehati.
Katja je mlajša in hoče biti v ospredju.

mlajši otrok zahteva več
pozornosti

Kako reagirate v primeru, da se istočasno več otrok hkrati obrne na vas z željo za pogovor?

Poslušam jih, na sedežno se usedemo, kdaj sodelujemo, kdaj pa ne. Ponavadi se lahko zmenimo.

pogovor na sedežni z vsemi

Če Katjo kdo izsiljuje, Rok posreduje.

v primeru otrokovega izsiljevanja
posreduje drugi otrok
mami želi vedeti o vsem dogajanju
v šoli

Moram vse vedeti, kaj se dogaja v šoli. Da vem. Kdaj mi ne povesta vsega in kasneje izvem od koga drugega, potem pa se otroka čudita.

Komu dajete v teh primerih prednost?

Ponavadi Roku ker je starejši, potem pa še Katja.

prednost v pogovorih ima starejši
otrok

O katerih temah se vaši otroci ne želijo pogovarjati z vami?

Rok noče o učenju. Določene stvari mi pove in to je to, mu je nerodno.

otrok se ne želi pogovarjati o
učenju
najmlajši otrok govori o vseh
temah

Katja nima še teh težav, Rok pa občasno kar.

Odvisno je tudi od utrujenosti otroka, če sta utrujena, nočeta sodelovat.

otroka se ne želita pogovarjati v
primeru utrujenosti

S kom se potem pogovorijo otroci?

Odvisno od teme. Z bratanci ne, s sošolci tudi ne. Otroka nimata pravih prijateljev.

zavračanje pogovora o
nezaželenih temah s sošolci in
bratanci

Katja je največ s prijateljico Klaro.

pogovor o nezaželenih temah s
prijatelji

Rok noče sam povedati drugim, ima blokado. Ima noter v sebi in ga je treba 'pritisniti v steno', da pove kaj.
Največ se pogovarjata z babico, teto in sestrično.

otrokovo zavračanje prevzemanja
pobude za začetek pogovora
pogovor o nezaželenih temah s
sorodniki

O katerih temah se vi ne želite pogovarjati?

Jaz o računalniških igricah ker me ne zanimajo. Vem, da se bom morala malo bolj v roke vzeti. Rok reče, da ve, da me računalniške igrice ne zanimajo, pa mi vseeno kaj pove o njih. Pa tudi o filmih.

mati ne želi govoriti o
računalniških igricah in filmih

S kom se lahko v teh primerih pogovorijo otroci?

O igricah se lahko pogovori v šoli s sošolci,

o filmih z očetom.

pogovor o nezaželenih temah s
sošolci
pogovor o nezaželenih temah z
očetom

V primeru, da vi/vaš otrok zavrne pogovor z utemeljitvijo, da mu tema ne odgovarja, kako se počutita (vi in vaš otrok)?

Nemirna sem v sebi,
poskušam čez čas ob pravi priliki pričeti s to temo spet.

Odvisno je tudi od razpoloženja. Če sem slabe volje, poskusim čez nekaj dni. Roka pustim pri miru, edino ne če me res zelo zanima.

nemirnost matere
kasnejši poskus ponovnega
pogovora
nadaljevanje zavrnjenega
pogovora v primeru slabe volje
matere čez nekaj dni

Kako končata tak pogovor?

Če ni prej razburjenja, se ne govori,
če pa je, pa deset minut premora in spet ta tema.

molčanje o nezaželeni temi
ponoven poskus pogovora o
nezaželeni temi

Pogovor o problemih:

Kakšne probleme imajo vaši otroci?

Roku se je zadnjič zdelo krivično ker mu je učiteljica odbila procenke ker ni naredil plakata. Meni se ni zdelo, zanj je bil to velik problem.

Imel je tudi obdobje, ko so ga prijatelji 'zafravali' zaradi obilnejše postave, sedaj je že bolje s tem. Takrat je jokal zaradi tega.

Katjo kdaj izsiljujejo v šoli. Je to Rok slišal in tistemu eno primazal.

Katji skozi nagajajo petovci, ampak ni nič kritičnega.

občutek krivice glede odbitih
procentov zaradi neizpolnjevanja
šolskih obveznosti
otrokov odziv na žaljenje zaradi
obilnejše postave z jokom
izsiljevanje otroka v šoli
nagajanje otroku s strani starejših
vrstnikov

Kdo prične in kdo konča pogovor o problemih?

Začneta otroka. Katja pride sama do mene, sama pove. Pove mi, ko vadiva branje ali ko jo peljem na suhi trening smučanja.

Pogovor s Katjo končam jaz.

Z Rokom je drugače, kdaj moram sama opaziti, da je nekaj narobe. Tudi pogovor z njim o tem moram kdaj začeti sama. Odvisno od situacije.

Tak pogovor pa zaključi običajno on sam.

otrokova pobuda za začetek
pogovora o problemih
materin zaključek pogovora o
problemih
materina pobuda za začetek
pogovora o problemih
otrokov zaključek pogovora o
problemih

Kakšen občutek imate o tem, koliko problemov vam zaupajo otroci?

Ne zaupata mi vsega, povesta mi glavne probleme.

V šoli sva z učiteljico dogovorjeni da pokliče, če nastane kakšen problem.

Otrokoma povem, naj mi povesta svoje probleme.

Ne vem, kako pa bo, ko bo Rok prišel v puberteto.

otroka zaupata večje probleme
obveščanje o problemih v šoli s
strani učiteljice
materina pobuda za zaupanje vseh
problemov
materina skrb glede zaupanja
problemov v otrokovi puberteti

Na kakšen način povečujete zaupanje?

Zavestno si rečem, da moram malo bolj poslušati, usesti se dol z otrokom četudi imam delo. Delo počaka. Kdaj grem tudi v sobo, s tem več izvem.

aktivno poslušanje, pogovori za mizo in obiskovanje otrok v sobah

S kom otroci največ rešujejo probleme?

Prvi stik sem jaz, potem pa Marko.

reševanje problemov s staršema

Kako delujeta oz. sodelujeta oba starša?

Kdaj delujeva nasprotno, to ni dobro.

Marko mi ne pove takoj, če misli, da nimam prav.

občasno nasprotovanje staršev
očetovo začasno molčanje o
njegovem mnenju
sodelovanje staršev

Običajno pa delujeva skladno in se strinjava eden z drugim. Čisto odvisno tudi od dneva in situacije.

Kolikokrat se obrnejo otroci na vas z željo, da jim pomagata rešiti nastali problem?

Prav konkretno bolj redko. Katja približno enkrat do dvakrat mesečno.

redko izražanje želje otroka po reševanju problema
otrokova izrazitev problema ob nastanku drugega problema

Enkrat smo šli pomagat k Markovim staršem grabiti in ker Roku to ni odgovarjalo, je v svoji jezi povedal še za en problem, ki ga prej ni nikoli omenil. Le tako mi je povedal, kaj ga tare. Je odvisno od situacije, nima kakšnih velikih in napornih problemov še sedaj.

Kako zagotovite, da se otroci počutijo varnega in vam lahko zaupajo svoje probleme?

Če mi eden od otrok reče, naj bom tiho, potem sem tudi res tiho. Držim se dogovora.

mati molči o zaupanem problemu otroka

Na kakšen način poskušate morebitno nezaupanje zmanjšati?

Rečem, da četudi kdaj ponorim, kar ni prav, bom pomagala.

kljub občasni vzkipljivosti mati želi pomagati
prvotno reševanje problemov doma

Ne drugje iskat pomoči. Oba govoriva, naj probleme najprej nosita domov. Velikokrat pa povem.

Kolikokrat se zgodi, da ne vi ne vaš partner ne vesta, kako pomagati pri reševanju problema?

Tako hudih problemov še ni...

Rok nima delovnih navad, ukinjam računalnik.

velikih problemov še ni
otrok nima delovnih navad
ukinjanje igranja na računalniku
večji problemi bodo v puberteti
redkost situacij, ko starša ne vesta, kako pomagati otroku

Večji problemi šele prihajajo s puberteto.

Malokrat je tako, da oba z Markom ne veva, kako pomagati, so pa situacije, ko je tako. Na srečo malokrat.

Kje tedaj poiščeta pomoč?

Moja mami in sestra Sara, ki ima najstniške otroke. Vprašam Saro, kako bi ona.

Strokovne pomoči ne mislim iskati, čeprav me je kdaj že malo zamikalo.

Zaradi Rokove slabe matematike ga kdaj peljem k Tini (nečakinja). Pomoč iščem pri bližnjih sorodnikih, ne greš nekam kar tako.

iskanje pomoči pri sorodnikih
zavračanje strokovne pomoči
kljub občasni želji po tem
iskanje pomoči pri sorodnikih

V kolikšni meri upoštevate želje otrok o tem, s kom bi radi pri tem sodelovali oz. komu bi rad problem zaupali?

Upoštevam, da meni povedo svoje mnenje otroka in Marko. To je pomembno, da so otroci bolj sproščeni s to osebo.

popolno upoštevanje mnenja otrok o izbiri oseb pri reševanju problemov
otrokovo občasno neizražanje

Katja se o tem kdaj noče pogovarjat,

Rok pa pove direktno, kaj si misli.	mnenja otrokovo mnenja	direktno	izražanje
<u>Kako sodelujete pri reševanju problemu s pomočjo tretje osebe?</u> Otrokoma rečem naj gresta k babici in teti pa se naj sami dogovorijo. Mami mi je občasno že povedala kaj o tem, kar sta ji Rok in Katja povedala, seveda se delam, kot da mi ni povedala. Ne lomim obljud.	otroka gresta sama k sorodnikom mami ve, kaj se pogovarjajo, a o tem molči		
<u>Kaj vam je pri tem pomembno?</u> Nasvet tistega, kako bi on. Ga poslušam in na tak način poskušam delati naprej, torej ga upoštevam.	mati posluša in upošteva nasveta osebe, ki pomaga		
<u>Koliko zaupate tej osebi?</u> Popolnoma. Kljub temu da ima moja mami oster režim, je to še vedno moja mami. Sestri tudi zaupam popolnoma, saj ima tri otroke in s tem tudi več izkušenj kot jaz.	popolno zaupanje		
<u>Reševanje problemov:</u> <u>Kako rešujete probleme?</u> Rešujemo jih sproti s pogovorom, če ne najdemo primerne rešitve, otroka pošljem k babici in teti.	sprotno reševanje problemov reševanje problemov s pogovorom v primeru neprimerne rešitve poiščejo pomoč pri sorodnikih		
<u>Kdo vse je udeležen pri reševanju problema?</u> Ponavadi vsa družina, odvisno za kakšen problem gre. Če ga lahko rešimo sami, ga sami, drugače pa je potem še babica in teta zraven pri reševanju.	prvotno reševanje problemov v družinskem krogu pomoč sorodnikov, kadar ne najdejo primerne rešitve		
<u>Kdaj rešujete probleme?</u> Med tednom zvečer, ko smo vsi doma, ali pa pri kosilu. Med vikendom pa ob nedeljah.	reševanje problemov ob večerih reševanje problemov pri kosilu, reševanje problemov ob nedeljah		
<u>Kaj vam je pri rešitvi problema pomembno?</u> Da ga rešimo, da vsak nekaj pove o svojem razmišljanju, če se problem tiče vseh. Treba je povedat, kako vsak vidi rešitev.	mnenje vsakega člana družine in da se problem reši		
<u>Prosti čas – socialni stiki:</u> <u>Kako skupaj z otroki preživljate prosti čas?</u> Kar nekaj težav imamo pri tem. Mi vsi bi šli kdaj peš, Katja pa ne mara hoje. Pozimi smučamo. Sredi tedna se že dogovarjamo, kaj bomo počeli za vikend. Marku se ne da voziti ob nedeljah saj ima te vožnje že med tednom dovolj. S hojo z Rokom ni težav. Z Markom rada kolesariva, otroka pa ne. Na morju ni težav glede dogovarjanja, saj takoj najdemo skupno aktivnost.	problemi zaradi upora otroka po sprehodih smučanje starša rada kolesarita, otroka ne plavanje		
<u>Kako pogosto preživite prosti čas skupaj?</u> Čimbolj pogosto se le da. Ponavadi je to ob koncu tedna, sobota in nedelja. Poleti je več časa za to kot pa sedaj ko je šola.	največ skupnega preživljanja prostega časa ob vikendih največ skupnega preživljanja prostega časa med počitnicami		
<u>Kako vaši otroci najpogosteje preživljajo prosti čas?</u>			

Z družino na vasi, zdaj med šolo sicer bolj malo. Rok gre k prijateljem, Katja gre k babici. Zdaj je manj druženja kot včasih. Zdaj je bolj televizija, računalnik. To ima svoje prednosti in slabosti. Premalo je gibanja, je le učenje, televizija, računalnik. Rok je pri skavtih in to je super, saj se gibljejo po naravi. Sami zakurijo ogenj in podobno. Katja obiskuje šolo smučanja, sedaj ima suhe treninge. Potem pa gredo smučat. Če bi bila otroka samo doma, to ne bi bilo dobro.	druženje s prijatelji druženje z babico gledanje televizije igranje na računalniku otrok je skavt otrok trenira smučanje slab vpliv preživljanja prostega časa izključno samo doma
<u>Koliko prostega časa imajo?</u> Zdaj še dosti, čeprav manj kot takrat, ko so počitnice.	več prostega časa med počitnicami
<u>Kje ga preživljajo?</u> Najraje doma in v bližnji okolici. Ko ima Katja suhe treninge, pa v telovadnici.	doma v okolici doma v telovadnici
<u>Kako otroke vzpodbujate k aktivnemu preživljanju prostega časa?</u> Starši so zgled. Z Markom greva na kolo in govoriva Katji in Roku, da je treba biti aktiven. Podpirava ju pri tem, kar ju veseli.	z zgledom staršev pogovor o potrebni aktivnosti otrok podpiranje pri otrokovih aktivnostih
<u>Na kakšne ovire naletite pri tem?</u> Odpor, blokada. Edino pri plavanju ni problema. Le meni ne odgovarjajo, ne maram plavanja v bazenih, v morju pa. Ko se Rok nekaj zamisli, kaj bo delal v prostem času, ne bo odstopil od tega.	odpor plavanje otrok ne odstopi od želenih aktivnosti
<u>V koliko aktivnosti so vključeni vaši otroci?</u> Katja v treninge smučanja, Rok pa k skavtom.	vklučenost otroka v trening smučanja vklučenost otroka k skavtom
<u>S kom se največ družijo oz. igrajo vaši otroci (osebe izven družine)?</u> S svojimi sošolci in prijatelji na vasi. Katja še ne gre toliko naokrog ker je še premajhna.	druženje s sošolci druženje s prijatelji otrok se zaradi mladosti z vrstniki družijo le občasno
<u>V kolikšni meri dopustite otrokom, da si sami izbirajo družbo vrstnikov in prijateljev?</u> Dopuščam že, samo če vidim da se Rok z nekom ne razume dobro in se pritožuje čez njega, mu rečem, naj ga pusti pri miru, če mu ne ustreza. Nikoli pa ne rečem, s kom se ne sme družiti.	mati svetuje otroku druženje z vrstniki, s katerimi se dobro razume mati ne prepoveduje druženja
<u>Koliko časa dnevno namenijo otroci temu druženju?</u> Ne dosti. Sedaj med šolo med tednom le občasno, na prvem mestu je šola, nato druženje. Poleti pa je več časa ko so počitnice.	med šolo občasno druženje zaradi šolskih obveznosti poleti več druženja

Kako se dogovorite glede časovne omejitve o odsotnosti od doma?

Odvisno je od tega, s kom se družijo in ali gre za čas med šolo ali med počitnicami.

Zadnjič je šla Katja na rojstni dan in sva se dogovorili, da naj bo po dveh urah doma.

časovno omejevanje pogojeno s šolskimi obveznostmi otrok
otrokovo dvournno praznovanje rojstnega dne prijateljice

Kje se igrajo oz. družijo?

V bližini našega doma, v naši vasi.

druženje v okolici doma

Koliko jih pri tem nadzirate?

Glede na to, da je blizu naše hiše cesta, je treba malo nadzirati. Pa tudi da ne skačejo po sosedovem vrtu. Malo sta omejena. Pri moji mami tega problema ni, saj je okoli hiše dovolj prostora za brezskrbno igro, je več prostora.

nadziranje zaradi bližnje ceste in bližnjega sosedovega vrta

Koliko jim zaupate?

Roku zaupam popolnoma.

popolno zaupanje najstarejšemu otroku

Otroci so zanimivi, so šli enkrat Rok in njegovi vrstniki v gozd. In nazaj so prišli vsi nasmejani in malo skrivnosti. Se niso mogli zadržati in so povedali, da je Rok brez vžigalic zakuril ogenj, to se je naučil pri skavtih, in so nas ognjem pekli jabolka. Dobili so jih na našem in sosedovem vrtu. Sedaj Roka opozarjam, da se ne sme več to zgoditi, saj bi se lahko takrat razširil ogenj v gozdu. Ampak mu zaupam.

otrokovo pečenje jabolk v gozdu z vrstniki

Katja je pa še mlajša in jo imava malo bolj pod nadzorom da pride domov ob uri. Ker je mlajša, ji tudi malo manj zaupava še.

večji nadzor in manjše zaupanje mlajšemu otroku

Kakšne skrbi se vam pri tem pojavljajo?

Skrbi me, da se ne bi kdaj pripetila kakšna nesreča.

skrb zaradi možne pripetitve nesreče

Ko je Rok praznoval rojstni dan, je povabil na praznovanje 13 fantov. Z Markom sva šla ta čas kolesariti. Sredi kolesarjenja me je prijela velika panika, joj, da se jim ne bo kaj zgodilo, ker nisva prisotna doma. Bilo me je res zelo strah. Ker so otroci pri tebi, zanje sprejmeš odgovornost.

panika matere sredi kolesarjenja zaradi prevzemanja odgovornosti za vse povabljene otroke na praznovanju rojstnega dne otroka

INTERVJU 2

Kako preživite dan?

Zjutraj greva z možem Janezom najprej v hlev.

starša gresta zjutraj v hlev

Ko prideva s hleva, gre Janez v službo. Medtem se mlajša dva otroke, Neja in Žan, že zbudita in pripravita za v šolo. Neja hodi v peti razred devetletke, Žan pa v devetega. Marina in Miran, starejša otroke, pa hodita v 2. in 4. letnik srednje šole. Oba odideta od doma že prej, preden prideva midva iz hleva.

dopoldne oče v službi, otroci v šoli, mati doma

Ker sama ne hodim v službo, dopoldne operem perilo, pospravljam po hiši in v njeni okolici,

mati opravlja gospodinjska dela

opravljam potrebna kmetijska dela, potem skuham kosilo.

mati opravlja kmetijska dela
mati opravlja gospodinjska dela

Ko pridejo vsi domov, pokosimo.

skupno kosilo vseh članov družine

Potem pa je čisto odvisno od dneva – midva z Janezom greva ven delat ter v hlev,

starša popoldne opravljata kmetijska dela

otroci pa učenje,

šolske obveznosti otrok

če imajo čas, gredo tudi ven pomagat.

občasno skupno opravljanje kmetijskih del

Zvečer skupaj gledamo televizijo in se pogovarjamo.

zvečer pogovor ob gledanju

televizije

In kako teden?

Od ponedeljka do petka otroci gredo v šolo, Janez v službo, jaz sem doma.

Ob sobotah in nedeljah je pa drugače. Če se imajo otroci za učiti, se učijo, če pa ne, pa gremo skupaj ven delat.

Ob nedeljah je dela prost dan. Dopoldne gremo k maši, potem pokosimo, popoldne pa gresta Marina in Miran po svoje s svojimi prijatelji,

jaz, Janez ter Neja in Žan pa gremo na kakšen sprehod ali pa kam na obisk.

Starejša dva otroka sta že prestara in nočeta več hoditi z nami naokoli, imata svojo družino.

med tednom otroci dopoldne v šoli, oče v službi, mati doma
ob vikendih šolske obveznosti otrok
ob vikendih občasno skupno opravljanje kmetijskih del
ob nedeljah gredo vsi k maši
skupno kosilo vseh članov družine
v nedeljo popoldne se najstarejša otroka družita s prijatelji
ob vikendih gredo na sprehod obiski
najstarejša otroka zaradi starosti ob nedeljah popoldne ne hodita več naokrog s svojo družino

Kaj je po vašem mnenju vzgoja?

Da ti prav usmerjaš otroka za življenje, da ne zaide na slaba pota, da na zaide v slabo družbo, kjer je alkohol, mamila, da to ni cilj življenja. Poštenost je tudi pomembna.

pravilno usmerjanje otrok
odvrčanje od slabe družbe in škodljivih substanc
poštenost

Kako se jo vi lotevate?

S pogovorom, da poveš otroku na lep način, kaj je prav in kaj ni.

prijeten pogovor o tem, kaj je prav in kaj ni

Kaj vam je pri tem pomembno?

Da vidiš, da te otroci poslušajo, da dajo kaj na tvojo besedo.

poslušanje in upoštevanje nasvetov staršev
pravilno usmerjanje otrok, odvrčanje od slabe družbe

To je zelo pomembno, da prav usmerjaš otroka za naprej v življenje, da ne zaide v slabo družbo.

O pogovorih:

Kdo je udeležen v pogovorih?

Čisto odvisno od situacije. Če se tema dotika vseh nas, smo vsi.

Če pa se tema dotika samo enega otroka, pa običajno poteka pogovor s tistim otrokom in z enim od naju, kdaj sem to jaz, kdaj pa Janez.

Čisto odvisno od teme in situacije.

udeležnost vseh v pogovorih v primerih skupne teme
udeležnost enega otroka in enega od staršev v primeru teme, ki se nanaša na tega otroka
udeležnost v pogovorih odvisna od situacije in teme

Kakšne so teme pogovorov?

Med šolskim letom se pogovarjamo o šoli, če je kakšna nova ocena, kdaj bo kakšna kontrolna oz. spraševanje in o tem, če se je kaj novega zgodilo.

Ko pa so počitnice, pa največ o delu na kmetiji ter o prostem času, ki ga imajo otroci samo zase.

Teme so vezane tudi malo na letni čas, recimo pozimi se pogovarjamo o snegu in dogodivščinah, povezanih z njemu.

pogovori o dogajanju v šoli

pogovori o delu na kmetiji
pogovori o prostem času
pogovori o dogodivščinah na snegu

Kdo določa temo?

Določijo jo tisti, ki začne pogovor in s tem tudi nekako določi temo.

Med pogovorom se tema seveda lahko tudi spremeni.

določanje teme pogovora s strani pobudnika pogovora
možna sprememba teme pogovora med pogovorom

Kdaj se največ pogovarjate?

Ponavadi je to pri kosilu in zvečer, ko gledamo televizijo.

Pri kosilu smo ponavadi vsi in vsak pove, kaj se mu tisti dan zgodilo. Ob gledanju televizije zvečer pa vsak pove, kar želi, ali je to kakšen vic ali kaj podobnega.

Več časa za pogovore imamo ob koncih tedna kot med tednom.

največ pogovorov ob kosilu in ob večerih

pogovori o preživetem dnevu pogovori o poljudnih temah in šale

več pogovorov z vsemi družinskimi člani ob vikendih

Kako poteka pogovor?

Čisto odvisno od situacije. Če imava oba z otrokom čas, se usedeva na kavč in se pogovoriva. Tako je tudi najboljša in najlepša.

Če tako ni možno zaradi premalo časa, se pogovoriva z otrokom ko skupaj kaj delava. Na primer z Marino ob sobotah skupaj kuhava kosilo in se takrat pogovarjava.

pogovori, ko se usedejo skupaj

pogovori ob skupnem delu

Kdo začne in kdo konča pogovor?

Ponavadi začnem jaz sama,

kdaj pa tudi sam otrok če ima kakšen problem ali kakšno vprašanje. Janez zelo redko začne s pogovorom.

Končam ga ponavadi tudi jaz, ker se mi zdi to tudi najbolj primerno.

materina pobuda za začetek pogovora

otrokov pobuda za začetek pogovora

očetova občasna pobuda za začetek pogovora

materin zaključek pogovora

Kdo vodi pogovor?

Običajno sem to jaz.

materino vodenje pogovora

Kdo nadaljuje pogovor, ko 'zmanjka besed'?

Velikokrat Žan in Miran, saj takoj planeta na dan z besedo ko zmanjka besed. Ponavadi kar onadva, kdaj pa tudi Marina.

pogovor nadaljujejo otroci

Kako pozorno opazujete govorico telesa?

Na to pa res nisem pozorna. Bi morala biti bolj, saj naj bi otroci veliko povedali s kretnjami.

Dajem večji poudarek na izrečene besede.

mati ne opazuje govorico telesa

večjo pozornost namenja verbalnemu izražanju

Ali ima vsak otrok enake možnosti za pogovor z vami?

Seveda jo imajo. Se mi zdi zelo pomembno, da vsak otrok ve, da se lahko kadarkoli obrne name, če ga kaj teži.

otroci imajo enake možnosti za pogovor

Kako reagirate v primeru, da se istočasno več otrok hkrati obrne na vas z željo za pogovor?

Na srečo se to zgodi malokrat, le nekajkrat letno.

Seveda mi je malo neprijetno, a sem že ob prvi taki situaciji odločila, komu bom v tem primeru dala prednost.

malo takih situacij

neprijeten občutek matere

Komu dajete v teh primerih prednost?

Prednost dajem starejšemu otroku. Ko se mi prvič zgodila taka situacija, nisem vedela, komu naj dam prednost. In tako sem se takrat odločila, da bo prvi na vrsti starejši otrok.

Do sedaj se je to zmeraj lepo obneslo in mi še noben od otrok nikoli ni zameril zaradi tega.

prednost v pogovorih ima starejši otrok

otroci glede prednosti starejšemu ne oporekajo

O katerih temah se vaši otroci ne želijo pogovarjati z vami?

Najstarejša dva otroka, Mirana in Marino, velikokrat malo podražim, če je kaj novega na ljubezenskem področju. In nikoli mi nočeta nič povedati, tako da okrog tega od njiju ne izvem popolnoma nič.

Neja in Žan zaenkrat nimata nobenih zadržkov in mi tudi povesta vse. Opazim pa, da bo tudi Žan sčasoma bolj pozoren na to, kaj bo povedal in

najstarejša otroka se ne želita pogovarjati o ljubzenskih temah

najmlajša otroka govorita o vseh temah

kaj ne.

S kom se potem pogovorijo otroci?

Miran in Marina se o svojem ljubezenskem področju pogovarjata s svojimi vrstniki. Marina ima tri sošolke, s katerimi se odlično razume in se vse tudi zaupajo.

pogovor o nezaželenih temah s sošolkami

Miran se veliko druží s prijatelji iz naše vasi in ko je taka prilika, se pogovarjajo tudi o svojih simpatijah.

pogovor o nezaželenih temah s prijatelji

O katerih temah se vi ne želite pogovarjati?

Nimam zadržkov do nobene teme, kot vsakemu človeku so mi pa ene teme ljubše kot nekatere.

materina dostopnost za pogovor o vseh temah

Miran zelo rad govori o avtomobilih in o teh bolj tehničnih temah, o katerih jaz pojma nimam. Tudi če bi se rad pogovarjal z mano o tem, ne bi vedela, o čem govori.

mati se ne želi pogovarjati o avtomobilih in tehničnih zadevah

S kom se lahko v teh primerih pogovorijo otroci?

Tu pride na vrsto Janez

pogovor o nezaželenih temah z očetom

in Žan, saj sta oba moškega spola in ju avtomobili in podobne zadeve zanimajo.

pogovor o nezaželenih temah z bratom

In s prijatelji

pogovor o nezaželenih temah s prijatelji

ter sošolci se tudi lahko pogovarja.

pogovor o nezaželenih temah s sošolci

V primeru, da vi/vaš otrok zavrne pogovor z utemeljitvijo, da mu tema ne odgovarja, kako se počutita (vi in vaš otrok)?

Meni je vsekakor v tistem trenutku neprijetno, prav tako otroku. Čez čas pa oba pozabiva na to in je veliko bolje.

neprijeten občutek matere
neprijeten občutek otroka

Kako končata tak pogovor?

Oba pogledava v tla in ne veva, kaj bi naprej. Obema je neprijetno. Na srečo se to zgodi malokrat.

neprijeten občutek

Pogovor o problemih:

Kakšne probleme imajo vaši otroci?

Vsi otroci imajo probleme z vožnjo do šole. Stanujemo namreč 2 km stran od avtobusne postaje in to predstavlja velik problem. Kombi sicer vozi, ampak samo ob določenih urah, prav tako ima postajališča vnaprej določena, nam najbližje je oddaljeno pol kilometra.

problem vožnje do šole zaradi oddaljenosti do povezav javnega prometa

Vsak dan sproti se dogovarjamo, kako bo z vožnjo naslednji dan.

sprotno reševanje problemov

Miran in Marina imata do srednje šole več kot 30 km v eno stran, avtobusne povezave pa so bolj slabe.

problem vožnje do šole zaradi oddaljenosti do povezav javnega prometa

Marina ima probleme tudi pri matematiki.

problemi pri šolskih predmetih

Kdo prične in kdo konča pogovor o problemih?

Začneva jaz

materina pobuda za začetek pogovora o problemih

ali Janez,

očetova pobuda za začetek pogovora o problemih

končava tudi midva.

zaključek pogovora o problemih s strani staršev

Kakšen občutek imate o tem, koliko problemov vam zaupajo otroci?

Zdi se mi, da mi mlajša dva, Neja in Žan, zaupata vse,

mlajša otroka zaupata vse probleme

starejša dva, Miran in Marina, pa ne čisto vsega. Se pozna, da sta v

starejša otroka delno zaupata

puberteti.

probleme

Na kakšen način povečujete zaupanje?

Vsem povem, da mi lahko zaupajo probleme ter da sem jim vedno na razpolago za pogovor.

Dam tudi obljubo, da ne bom nikomur povedala, če otrok tako želi.

materina pobuda za zaupanje vseh problemov
molčanje matere o zaupanem problemu otroka

S kom otroci največ rešujejo probleme?

Največ jih rešujemo v družinskem krogu, z menoj in Janezom.

Pri prevozu kdaj priskoči na pomoč tudi sosed, saj hodi v službo v dolino.

reševanje problemov s staršema
občasno reševanje problemov s sosedom

Kako delujeta oz. sodelujeta oba starša?

Z Janezom drug drugega podpirava

in sva vedno na tekočem, kaj se dogaja pri nas doma.

podpiranje staršev
sprotno obveščanje o novostih

Kolikokrat se obrnejo otroci na vas z željo, da jim pomagate rešiti nastali problem?

Včasih je to vsak dan, kdaj pa tudi nekaj dni ni nič. Lahko bi rekla da čisto odvisno od dneva in situacije.

izražanje želje otrok po reševanju problema vsak dan ali manj

Kako zagotovite, da se otroci počutijo varnega in vam lahko zaupajo svoje probleme?

Nikoli ne vpijem nad otroci in s tem dobijo večji občutek varnosti.

Velikokrat jim tudi rečem, da mi lahko vse povedo, da si bom vzela čas zanje.

mati ne vpije nad otroki
materina pobuda za zaupanje vseh problemov

Na kakšen način poskušate morebitno nezaupanje zmanjšati?

Če pri sebi opazim, da kdaj nisem najbolj primerno reagirala, se potrudim, da ob naslednji taki priložnosti reagiram bolj otroku prijazno.

načrtno zmanjševanje otroku neprijaznih reagiranj

Kolikokrat se zgodi, da ne vi ne vaš partner ne vesta, kako pomagati pri reševanju problema?

To se zgodi malokrat, nekajkrat letno.

redkost situacij, ko starša ne vesta, kako pomagati otroku

Kje tedaj poiščeta pomoč?

Za Marino smo zaradi težav pri matematiki poiskali pomoč v šoli. Posvetovala sem se z razredničarko in je predlagala dodatno učno pomoč. Glede prevoza otrok do šole pa se kdaj obrnemo na soseda.

iskanje pomoči pri razredničarki
iskanje pomoči pri sosedu

V kolikšni meri upoštevate želje otroka o tem, s kom bi rad pri tem sodeloval oz. komu bi rad problem zaupal?

Upoštevam popolnoma, saj se mi ne zdi smiselno siliti otroka nekam ali k nekomu, ki mu ne odgovarja. Taka način ne bi pomagal popolnoma nič.

popolno upoštevanje mnenja otrok o izbiri oseb pri reševanju problemov

Kako sodelujete pri reševanju problemu s pomočjo tretje osebe?

Dogovarjamo se sproti, največkrat po telefonu, kdaj tudi osebno. Sodelujemo takrat, ko je to potrebno.

osebno ali telefonsko sodelovanje glede na potrebe

Kaj vam je pri tem pomembno?

Da smo vsi na tekočem, če je kaj novega.

Pomembno se mi zdi tudi, da tej osebi zaupamo.

sprotno obveščanje o novostih
zaupanje pomagajoči osebi

Koliko zaupate tej osebi?

Mojemu sosedu zaupam popolnoma. Vsakodnevno se vidimo in

popolno zaupanje

komuniciramo, z njim smo v prijateljskih odnosih. Sosed rad priskoči na pomoč pri prevozu v šolo, saj sta podjetje, kjer dela, in šola v istem kraju.

Reševanje problemov:

Kako rešujete probleme?

Poskušamo jih reševati čimbolj sproti.

Ko se pojavi problem, ga poskušamo čim prej na primeren način rešiti.

sprotno reševanje problemov

reševanje problemov z iskanjem primerne rešitve

Kdo vse je udeležen pri reševanju problema?

Čisto odvisno od tega, za kakšen problem gre. Če se le da, ga rešimo vsi domači.

Če pa to ne gre, sodeluje še sosed ali učna pomoč za instrukcije pri matematiki.

prvotno reševanje problemov v družinskem krogu

pomoč soseda in inštruktorja matematike, kadar ne najdejo primerne rešitve

Kdaj rešujete probleme?

Rešujemo jih največ zvečer, ko se usedemo dol, če je kaj nujnega pa tudi podnevi.

Imamo največ časa zvečer in takrat je najbolj primeren čas za to.

reševanje problemov ob večerih

po potrebi reševanje problemov čez dan

reševanje problemov ob večerih

Kaj vam je pri rešitvi problema pomembno?

Da je rešitev najbolj primerna ter da se otroci s to rešitvijo strinjajo. Rešitev, ki ne bi bila v korist otroku ali če otroku ne bi bila všeč, se mi ne zdi dobra.

najbolj primerna rešitev ter strinjanje otrok s to rešitvijo

Prosti čas – socialni stiki:

Kako skupaj z otroki preživljate prosti čas?

Gledamo televizijo

ali gremo na kakšen sprehod skupaj.

Nekajkrat letno se odpravimo skupaj v gore, kjer imamo čas res samo zase. Takrat se veliko pogovarjamo.

Včasih gremo tudi na kakšen izlet, vendar Miran in Marina nočeta več tolikokrat hoditi z nami naokoli.

gledanje televizije

sprehodi

planinarjenje

izleti

Kako pogosto preživite prosti čas skupaj?

Na žalost čas mineva prehitro, dela je preveč in je teh trenutkov bolj malo. Ko pa so, so mi pa ti trenutki zares lepi, saj smo vsa družina skupaj in imamo ta čas res samo zase.

malo skupnega preživljanja prostega časa

Kako vaši otroci najpogosteje preživljajo prosti čas?

Neja in Žan rada na igrišču mečeta žogo na koš, kdaj tudi igrata nogomet v dvoje.

V poletnem času gresta tudi kolesarit.

Marina in Miran rada gresta na internet,

ob vikendih pa sta rada s prijatelji. Sta manj navdušena nad kakšnimi športnimi aktivnostmi.

igranje košarke in nogometa

kolesarjenje

internet

druženje s prijatelji

Koliko prostega časa imajo?

Ko je šola, je prostega časa malo, saj veliko časa vzame vožnja domov, domača naloga ter učenje. Ko so pa počitnice, ga imajo nekaj več, saj lahko uživajo brezskrbne dni.

več prostega časa med počitnicami

Kje ga preživljajo?

Preživljajo ga doma,

v okolici naše kmetije. Imamo veliko površine tako da je prostora za

doma

v okolici doma

brezskrbno igro dovolj. Miran in Marina se s prijatelji družijo v lokalih, kdaj gredo tudi v kino.	v lokalih v kinu
<u>Kako otroke vzpodbujate k aktivnemu preživljanju prostega časa?</u> Vsi otroci so bolj živahne narave in jih ni potrebno vzpodbujati. Ko Neja in Žan igrata košarko ali nogomet, se komaj ustavita, saj jima ne zmanjka energije.	otroke ni potrebno vzpodbujati
<u>Na kakšne ovire naletite pri tem?</u> Na sreči ni ovir.	pri vzpodbujanju ni ovir
<u>V koliko aktivnosti so vključeni vaši otroci?</u> Neja hodi k trem krožkom v šoli, Žan je vključen v nogometno ekipo. Miran in Marina sta ravno v petek bila na prvih vajah v folklorni skupini. Bilo jima je še kar všeč in verjetno bosta hodila na vaje še naprej.	vključenost otrok h krožkom v šoli vključenost otrok k plesnim vajam
<u>S kom se največ družijo oz. igrajo vaši otroci (osebe izven družine)?</u> Neja in Žan se največ družita s sosedovima otrokoma, ki sta približno istih let kot onadva sama. Marina in Miran se družita s prijatelji iz naše okolice, s katerimi sta v dobrih prijateljskih odnosih.	druženje s sosedovimi otroci druženje s prijatelji
<u>V kolikšni meri dopustite otrokom, da si sami izbirajo družbo vrstnikov in prijateljev?</u> Dopuščam popolnoma, da si sami izbirajo svojo družčino, saj jim zaupam.	popolno dopuščanje lastne izbire vrstnikov in prijateljev
<u>Koliko časa dnevno namenijo otroci temu druženju?</u> V času, ko je šolsko obdobje, je tega časa zelo malo, mogoče kakšna ura na teden. V poletnem času se družijo več, saj ni treba misliti na šolske obveznosti.	med šolo občasno druženje zaradi šolskih obveznosti poleti več druženja
<u>Kako se dogovorite glede časovne omejitve o odsotnosti od doma?</u> Nikoli ne postavljam ure, saj se mi to ne zdi smiselno. Smo pa dogovorjeni, da naj nikoli ne 'pretiravajo', da naj sami pri sebi premislijo, koliko bo dosti časa za druženje.	mati ne postavlja ure otrokovo lastno časovno omejevanje
<u>Kje se igrajo oz. družijo?</u> Neja in Žan se s sosedovima otrokoma igrata bodisi pri nas bodisi pri sosedu. Marina in Miran pa gresta v lokal ali pa v kino.	druženje v okolici doma druženje pri sosedu druženje v lokalih druženje v kinu
<u>Koliko jih pri tem nadzirate?</u> Nikoli jih ne nadziram, saj se mi to ne zdi potrebno. Če bi bilo kaj takega, da ne bi izvedela od njih, bi pa izvedela od kakšnega domačina. Pri nas na vasi se vse ve o vsem.	ne nadzira otroke
<u>Koliko jim zaupate?</u> Sedaj jim zaupam popolnoma, bomo videli, kako bo s tem v prihodnosti.	popolno zaupanje
<u>Kakšne skrbi se vam pri tem pojavljajo?</u> Včasih me malo zaskrbi mestno okolje, kamor Miran in Marina hodita v šolo. Tam je čedalje več droge. Ampak saj zaupam otrokom, sva se z Janezom trudila po najboljših močeh, da otroci vedo, kaj je zanje dobro.	skrb zaradi negativnega vpliva mestnega okolja

INTERVJU 3

Kako preživite dan?

Zjutraj greva z Radom najprej v hlev, potem grem v službo. Sin Jan vstane sam, si pripravi zajtrk in gre v šolo. Hodi v peti razred. Najstarejša hči Lidija si kdaj pripravi zajtrk, kdaj pa ne, preden gre v šolo. Najmlajša hči Eva spi ponavadi dolgo, po potrebi jo zbudi mož Rado, potem zajtrkuje, gleda risanke in gre ven. Ko prideta Jan in Lidija iz šole in jaz iz službe, kosimo. Kosilo skuha Rado. Po kosilo se pospravi. Jan naredi domačo nalogo in se uči, za pol ure gre še na računalnik ali malo ven. Eva malo riše in se igra. Če je vreme lepo, gremo kaj delat ven, saj imamo kmetijo. Zvečer gresta dve osebi v hlev, gre tisti, ki ima čas. Sledi večerja, gledanje televizije in naredijo se načrti za naslednji dan.

starša gresta zjutraj v hlev dopoldne mati v službi, starejša otroka v šoli, najmlajši otrok in oče doma

skupno kosilo vseh članov družine oče opravlja gospodinjska dela šolske obveznosti otrok igranje na računalniku risanje igranje občasno skupno opravljanje kmetijskih del zvečer pogovor ob gledanju televizije

In kako teden?

Ritem od ponedeljka do petka je ustaljen. Ob sobotah pospravljamo po hiši, če je vreme lepo, gremo delat ven v gozd, saj je potrebno pripraviti drva. Ob sobotah naredimo več, saj je več delovne sile in nismo vezani nobeno uro. Ob nedeljah kdaj delam in takrat skuha kosilo Lidija, ko pridem domov, pokosimo. Popoldne imamo običajno obiske.

ob vikendih občasno skupno opravljanje gospodinjskih del ob vikendih občasno skupno opravljanje kmetijskih del

skupno kosilo vseh članov družine obiski

Kaj je po vašem mnenju vzgoja?

Hm, to je težko opredeliti.

Včasih se učiš na svojih napakah, bolje je malo bolj trda roka. Vsekakor je zelo pomemben pogovor z otroki, da se pridobi zaupanje.

premislek staršev, kako bi definirali vzgojo učenje na lastnih napakah občasno potrebna bolj trda roka pogovor zaupanje

Kako se jo vi lotevate?

Včasih je treba kakšno stvar prepovedati, saj je to edini način, da kaj dosežeš. In pogovor z otrokom, da si vzameš čas zanj, kadar te potrebuje.

občasne prepovedi

vzeti si čas za pogovor z otrokom

Kaj vam je pri tem pomembno?

Da ti otroci zaupajo, da se pogovarjamo skupaj.

Pomembno se mi zdi tudi spoštovanje, spoštovanje sebe, drugih in stvari, ki jih imaš.

zaupanje vstop v pogovor z vsemi člani družine spoštovanje

O pogovorih:

Kdo je udeležen v pogovorih?

Udeleženi smo vsi,

če je pa tema bolj osebna, pa eden od naju ter tisti otrok, ki se želi pogovoriti.

udeleženosť vseh v pogovorih v primerih skupne teme udeleženosť enega otroka in enega od staršev v primeru teme, ki se nanaša na tega otroka

Kakšne so teme pogovorov?

Včasih so teme vsakdanje, od tega kaj je bilo v šoli, službi, doma.

Tema je kdaj tudi bolj pubertetniška, saj je Lidija sedaj ravno v tem obdobju.

Ker imamo doma kmetijo, je tema tudi o tem.

pogovori o dogajanju v šoli
pogovori o dogajanju v službi
pogovori o dogajanju doma
pogovori o puberteti

pogovori o delu na kmetiji

Kdo določa temo?

To je različno od teme, ali se npr. govori o šoli, žuriranju... Odvisno je od situacije in časa.

Lahko bi rekla, da vsak sem ter tja kdaj določi temo.

določanje teme odvisna od situacije in časa
določanje teme s strani vseh članov družine

Kdaj se največ pogovarjate?

Največ časa za to je zvečer, ob vikendih pa v soboto zjutraj, ko smo vsi pri zajtrku. Po celem tednu smo takrat vsi zbrani in so debate takrat res super.

največ pogovorov z vsemi družinskimi člani ob večerih in v soboto zjutraj pri zajtrku

Kako poteka pogovor?

Ko smo vsi zbrani za mizo in jemo, govorimo spontano.

Zvečer smo pa vsi zbrani na kavču pred televizijo in kdor načne neko temo, o tem potem govorimo.

pogovori pri jedi
pogovori ob gledanju televizije

Kdo začne in kdo konča pogovor?

Običajno začnem jaz

ali Lidija,

Rado zelo malokrat začne.

Končamo pa različno, čisto odvisno od teme pogovora in same situacije ter razpoloženja.

materina pobuda za začetek pogovora
otrokova pobuda za začetek pogovora
očetova občasna pobuda za začetek pogovora
zaključek pogovora odvisen od teme in situacije

Kdo vodi pogovor?

Ponavadi sva to jaz in Rado, otroci nikoli ne prevzamejo vodilno nit pogovora.

materino in očetovo vodenje pogovora

Kdo nadaljuje pogovor, ko 'zmanjka besed'?

V tem je pa Rado res dober, ko zmanjka besed, on posploši in tako pogovor steče dalje.

pogovor nadaljuje oče

Kako pozorno opazujete govorico telesa?

Pri Evi govorica telesa še ni tako izrazita,

pri Janu je že malo bolj. Ima že določene pubertetniške gibe, prav tako kot Lidija. Pri Lidiji je govorica telesa odvisna od razpoloženja.

neizrazita govorica telesa pri najmlajšemu otroku
pubertetniška govorica telesa pri najstarejših dveh otrocih

Ali ima vsak otrok enake možnosti za pogovor z vami?

Vsi imajo enako možnost, ne delam razlik med otroki.

Jan čedalje bolj rad govori bolj moške teme in se v teh debatah bolj najdeta skupaj z Radom.

otroci imajo enake možnosti za pogovor
otrok se v 'moških' temah bolj ujame z očetom

Kako reagirate v primeru, da se istočasno več otrok hkrati obrne na vas z željo za pogovor?

Gremo na skupno temo in se pogovarjamo o tej temi. Skupna tema je odvisna od okoliščin v tistem trenutku.

preskok na skupno temo

Komu dajete v teh primerih prednost?

/

/

O katerih temah se vaši otroci ne želijo pogovarjati z vami?

Kadar omeniva z Radom spolnost, se vsi pričnejo smejati, sploh Jan. Vse, povezano s spolnostjo, mu je zelo smešno in se o tem noče pogovarjati. Poleg tega Jan in Lidija nočeta govoriti o samomorih. Ne vem, zakaj.

otroci se ne želijo pogovarjati o spolnosti
najstarejša otroka se ne želita pogovarjati o samomorih

S kom se potem lahko pogovorijo?

Pogovarjata se s sošolci oz. sošolkami.

pogovor o nezaželenih temah s sošolci

O katerih temah se vi ne želite pogovarjati?

Nimam nobene take teme, da se z otroki o tem ne bi hotela pogovarjati.

materina dostopnost za pogovor o vseh temah

Sicer me ne zanima najbolj košarka in nogomet, o katerem Jan z veseljem govori, ampak ga vseeno poslušam.

mati se ne želi pogovarjati o košarki in nogometu

Na splošno se pa ne želim pogovarjati o denarju ter o kakšnem novem financiranju pri naši hiši.

mati se ne želi pogovarjati o denarju

S kom se lahko v teh primerih pogovorijo otroci?

Z Radom.

pogovor o nezaželenih temah z očetom

Glede košarke in nogometa se Jan pogovarja tudi s sošolci.

pogovor o nezaželenih temah s sošolci

V primeru, da vi/vaš otrok zavrne pogovor z utemeljitvijo, da mu tema ne odgovarja, kako se počutita (vi in vaš otrok)?

Počutim se zavrnjeno.

mati se počuti zavrnjeno

Da mi otrok ne zaupa.

nezaupanje otroka

Otrok se v tem primeru počuti osamljenega.

otrokov občutek osamljenosti

Kako končata tak pogovor?

Nastane tišina in oba ne vea, kako naprej.

nastanek tišine

Počutiva se neprijetno.

neprijeten občutek

O tem se ne pogovarjava več.

molčanje o nezaželeni temi

Pogovor o problemih:

Kakšne probleme imajo vaši otroci?

Eva noče za seboj pospraviti igrač, s katerimi se igra.

nepospravljanje igrač za seboj
problemi pri šolskih predmetih

Jan ima težave pri slovenščini, zato ima sedaj trikrat tedensko individualne ure.

problem usklajevanja šolskih in individualnih učnih ur

Nekajkrat ga je pedagoginja vzela ven iz razreda med poukom pri naravi, zato mu je manjkala snov. Sedaj smo se dogovorili, da ima Jan enkrat tedensko eno preduro, dvakrat ga pa vzame ven iz razreda med poukom.

Lidija ima največ problemov z vožnjo, saj ima do srednje šole 35 km v eno smer, zato je ta vožnja dolga in naporna zanj.

problem vožnje do šole zaradi oddaljenosti do povezav javnega prometa

Kdo prične in kdo konča pogovor o problemih?

Lidija se vedno jezi, ker Eva ne pospravi igrač in tako ona prične pogovor z njo.

otrokova pobuda za začetek pogovora o problemih

Jana jaz prva vprašam, kako je s slovenščino,

materina pobuda za začetek pogovora o problemih

kako je z Lidijino vožnjo v šolo pa najprej vpraša Rado.

očetova pobuda za začetek pogovora o problemih

Vse pogovore o problemih končava jaz ali Rado.

zaključek pogovora o problemih

	s strani staršev
<u>Kakšen občutek imate o tem, koliko problemov vam zaupajo otroci?</u> Mogoče mi kdaj v kakšnem primeru ne zaupajo takoj problemov, čež kakšen dan ali dva pa.	otroci zaupajo vse probleme takoj ali najkasneje v nekaj dneh
<u>Na kakšen način povečujete zaupanje?</u> S pogovorom. Povem jim, da je bolje, če čimprej povedo svoje težave, da jim bom vedno pripravljena pomagati. Povem jim še, da jim ne morem pomagati, če mi ne povejo, kaj jih mori.	materina pobuda za zaupanje vseh problemov
<u>S kom otroci največ rešujejo probleme?</u> Največ jih rešujejo z menoj in Radom. Pri Janovi slovenščini priskoči na pomoč še razredničarka in pedagoginja. Če se le da, probleme rešujemo v družinskem krogu.	reševanje problemov s staršema reševanje problemov z razredničarko in pedagoginjo reševanje problemov v družinskem krogu
<u>Kako delujeta oz. sodelujeta oba starša?</u> Z Radom redno sodelujeva, se oba zanimava, kakšna je situacija s posameznim otrokom. Obema se zdi pomembno, da oba veva vse oz. čimveč o najinih otrocih.	sodelovanje staršev
<u>Kolikokrat se obrnejo otroci na vas z željo, da jim pomagate rešiti nastali problem?</u> Odvisno od problema. Lahko tudi vsak dan.	izražanje želje otrok po reševanju problema vsak dan ali manj
<u>Kako zagotovite, da se otroci počutijo varnega in vam lahko zaupajo svoje probleme?</u> Eva se še malo popestuje pri meni, prav tako še Jan včasih. Lidija se nikoli več ne, saj je že prestara za to. Z Lidijo je boljše reči kakšen dober pogovor. Na tak način povečujem zaupanje.	občasno pestovanje otrok povečevanje zaupanja z zanimivimi pogovori
<u>Na kakšen način poskušate morebitno nezaupanje zmanjšati?</u> S pogovorom. Predvsem o tem, zakaj mi ne zaupa otrok.	pogovori o razlogih za nezaupanje otroka
<u>Kolikokrat se zgodi, da ne vi ne vaš partner ne vesta, kako pomagati pri reševanju problema?</u> Malokrat, to se zgodi pri Janovi slovenščini.	redkost situacij, ko starša ne vesta, kako pomagati otroku
<u>Kje tedaj poiščeta pomoč?</u> Pokličem Janovo razredničarko in se dogovoriva, kako naprej.	iskanje pomoči pri razredničarki
<u>V kolikšni meri upoštevate želje otroka o tem, s kom bi rad pri tem sodeloval oz. komu bi rad problem zaupal?</u> Oba z Radom upoštevava želje, ne braniva nobenemu otroku nikogar. Otroci povedo svoje mnenje in to mnenje potem tudi upoštevava.	popolno upoštevanje mnenja otrok o izbiri oseb pri reševanju problemov
<u>Kako sodelujete pri reševanju problemu s pomočjo tretje osebe?</u> Zaradi težav pri slovenščini komuniciram z razredničarko po potrebi preko govorilnih ur. Včasih osebno ali pa po telefonu. Tako je tudi s pedagoginjo, dogovarjamo se po potrebi.	osebno ali telefonsko sodelovanje glede na potrebe
<u>Kaj vam je pri tem pomembno?</u>	

Da sam veš, kako se samega problema lotit,
da sama pedagoginja ve, kjer so pomanjkljivosti pri Janovi slovenščini.

lastna vednost o načinu, kako
reševati problem
vednost pedagoginje o
pomankljivostih pri slovenščini

Koliko zaupate tej osebi?

Vem, da pomoč koristi Janu, zato ji zaupam popolnoma.

popolno zaupanje

Reševanje problemov:

Kako rešujete probleme?

S pogovorom.

reševanje problemov s
pogovorom
izklop televizije zaradi zahteve po
pospravljanju igrač
zaklenitev računalniške sobe
zaradi otrokove potrebe po učenju

Ko Eva ne pospravi igrač, jih spravimo in ugasnemo televizijo, da ne more gledati risank.

Ko je čas za Janovo učenje in bi raje bil na računalniku, zaklenemo računalniško sobo.

Kdo vse je udeležen pri reševanju problema?

Domači

in še razredničarka ter pedagoginja.

reševanje problemov v
družinskem krogu
reševanje problemov s šolskimi
delavci

Kdaj rešujete probleme?

Zvečer, ko je največ časa,
če je pa kaj nujnega, pa takoj.

reševanje problemov ob večerih
reševanje problemov takoj

Kaj vam je pri rešitvi problema pomembno?

Da je otrok bolj samozavesten, da se nauči ubogat, za seboj pospravljat.

večja samozavest in ubogljivost
otroka

Prosti čas – socialni stiki:

Kako skupaj z otroki preživljate prosti čas?

Skupaj igramo karte, domine, spomin, človek ne jezi se.
Na dvorišču pred hišo igramo košarko ali nogomet.
Ob nedeljah gremo skupaj kam na obisk
ali na izlet.

igranje raznih iger
igranje košarke ali nogometa
obiski
izleti

Kako pogosto preživite prosti čas skupaj?

Kar imamo prostega časa, ga preživimo skupaj. Največ ga preživimo skupaj ob nedeljah
ter sedaj, ko so dolgi zimski večeri.

največ skupnega preživljanja
prostega časa ob vikendih
največ skupnega preživljanja
prostega časa ob zimskih večerih

Kako vaši otroci najpogosteje preživlja prosti čas?

Eva se rada igra z igračami
in gleda risanke na televiziji,
medtem ko Jan rad igra košarko in nogomet.
Poleg tega ima rad tudi računalniške igrice.
Lidija prosti čas najraje izkoristi za brskanje po internetu.

igranje raznih iger
gledanje televizije
igranje košarke in nogometa
igranje na računalniku
internet

Koliko prostega časa imajo?

Največ prostega časa ima Eva, saj poleg potujočega vrta nima drugih obveznosti.

Jan ima približno dve uri dnevno oz. je to odvisno od nalog in učenja.

največ prostega časa ima/ta
najmlajši/a otrok/a
srednji otrok ima prostega časa
dve uri dnevno oz. glede na šolske
obveznosti
najstarejši otrok ima največ
prostega časa med vikendom

Lidija ima največ prostega časa ob vikendih, med tednom ga ima malo.

Kje ga preživljajo?

Eva in Jan ga preživljata doma, Lidija je pa včasih doma, med vikendi pa gredo s prijatelji v kakšno diskoteko ali lokal.

doma
v diskotekah
v lokalih

Kako otroke vzpodbujate k aktivnemu preživljanju prostega časa?

Jih sploh ni treba vzpodbujati, Jan je že tako ali tako nadvse navdušen nad nogometom in košarko in k igri pritegne še Evo.

otroke ni potrebno vzpodbujati

Na kakšne ovire naletite pri tem?

Največja ovira je pomanjkanje časa. Ker imamo kmetijo, otroci pomagajo opravljati tudi razna dela in tako jim to vzame čas za druge aktivnosti.

pomanjkanje časa zaradi
opravljanja kmetijskih del

V koliko aktivnosti so vključeni vaši otroci?

Jan je v šoli vključen v ekipo nogometašev in košarkarjev, obiskuje tudi računalniški krožek.

Eva hodi v potujoči vrtec,

Lidija pa obiskuje plesne vaje.

vključenost otroka h krožkom v
šoli
vključenost otroka v potujoči
vrtec
vključenost otroka k plesnim
vajam

S kom se največ družijo oz. igrajo vaši otroci (osebe izven družine)?

Vsi se največ družijo s sošolci, predvsem Jan in Martina imata kar nekaj tesnih prijateljev.

druženje s sošolci
druženje s prijatelji

V kolikšni meri dopustite otrokom, da si sami izbirajo družbo vrstnikov in prijateljev?

Nikoli ne omejujem otroku, s kom se lahko in s kom ne družijo. Sami si izbirajo svojo družbo.

popolno dopuščanje lastne izbire
vrstnikov in prijateljev

Koliko časa dnevno namenijo otroci temu druženju?

Sedaj, ko je šola, bolj malo saj je prva na vrsti šola, šele potem druženje.

Več časa imajo poleti, ko ni šole. Včasih gredo na kakšen rojstni dan in so tam kakšne tri, štiri ure.

med šolo občasno druženje zaradi
šolskih obveznosti
poleti več druženja

Kako se dogovorite glede časovne omejitve o odsotnosti od doma?

Ne postavlja jim ure, do kdaj morajo priti domov.

Zadnjič je šel Jan na rojstni dan in je bilo od treh popoldne do sedmih. To se mi zdi v redu. Ponavadi so vsi otroci ob primerni uri doma.

mati ne postavlja ure
otrokovo štiriurno praznovanje
rojstnega dne

Kje se igrajo oz. družijo?

Pri sošolcih doma

ali pri nas doma.

Lidija pa se s svojimi prijatelji družijo v raznih lokalih, diskotekah, veselica.

druženje pri sošolcih
druženje v okolici doma
druženje v lokalih
druženje v diskotekah
druženje na veselicah

Koliko jih pri tem nadzirate?

Nikoli jih ne nadziram.

ne nadzira otroke

Koliko jim zaupate?

Ker do sedaj ni bilo nobenih problemov, jim zaupam.

popolno zaupanje zaradi preteklih
dobrih izkušenj

Kakšne skrbi se vam pri tem pojavljajo?

Kot mati pomislim na več stvari. Najbolj se bojim slabe družbe, mamil. Jan je recimo premajhen in ne bi vedel, če bi mu nekdo podtaknil

skrb glede slabe družbe
skrb glede umetnih substanc

kakšno tabletko. Bojim se tudi, da bi se kdaj mladina napila.

INTERVJU 4

Kako preživite dan?

Z možem Maticem greva dopoldne v službo, Klara, Peter in Rudi gredo v šolo.

Ko pridemo vsi domov, je na vrsti kosilo.

Matic gre popoldne še malo delat, jaz z otroci sem doma.

Naredijo domačo nalogo, se učijo, lahko je to cel popoldne ali ne, odvisno od dneva.

Če je čas, se še igrajo

ali gremo skupaj na sprehod.

Zelo različno je, ni vsak dan enak. Je odvisno od tega, ali je to med šolo ali med počitnicami. Med počitnicami ni učenja in je več prostega časa.

dopoldne starša v službi, otroci v šoli

skupno kosilo vseh članov družine
oče popoldne opravlja razna dela
šolske obveznosti otrok

igranje

sprehod

več prostega časa med
počitnicami

In kako teden?

Konec tedna gremo malo peš,

smo bolj sami kot družina, ne družimo se veliko z ostalimi, le s svojo rodno družino.

Vsak dan se ukvarjamo z otroci.

Med tednom je enako kot konec tedna, le ta razlika je, da konec tedna ni službe in imamo več časa zase.

ob vikendih gredo na sprehod
druženje s svojo družino

vsakodnevno ukvarjanje z otroci
več prostega časa med vikendi

Kaj je po vašem mnenju vzgoja?

To je pa težko reči kaj je to...

Da se pravilno ukvarjaš z otroki,
da sodeluješ z njimi.

Da se pravilno ukvarjaš z njimi pomeni, da delaš to, kar je zanje dobro,
da jim daješ prave napotke in nasvete.

Z njimi moraš sodelovati, tako s pogovori, pomočjo pri učenju, domačih nalogah in da se z njimi kdaj tudi igraš.

premislek staršev, kako bi
definirali vzgojo
pravilno ravnanje z otroki
sodelovanje
pravilno ravnanje z otroki

pravilno usmerjanje otrok
sodelovanje

Kako se jo vi lotevate?

Poskušaš najprej na lep način nekaj dopovedati otroku,

če ne gre tako, je potrebna kdaj tudi malo bolj trda roka.

Če otroci ne ubogajo, jim rečem, da ne bodo dobili tega, kar si želijo.

prijeten pogovor o tem, kaj je
prav in kaj ni
občasno potrebna bolj trda roka
v primeru neobogljivosti otroci ne
dobijo želenih stvari

Kaj vam je pri tem pomembno?

Da znaš prisluhniti otroku ter da otrok prisluhne tebi.

Treba si je vzeti čas za pogovor z njimi, da res veš, kaj ti želijo povedati.

medsebojna poslušnost staršev in
otrok
dovolj razpoložljivega časa za
pogovor

O pogovorih:

Kdo je udeležen v pogovorih?

Včasih samo dva, včasih vsi, odvisno je od teme.

Kdaj se otroci med seboj pogovarjajo, Matic se več pogovarja z Rudijem in Petrom, jaz pa s Klaro. Tako je zaradi bolj moških in bolj ženskih tem.

udeležnost v pogovorih odvisna
od situacije in teme
več pogovorov med samimi
ženskami in med samimi moškimi

Kakšne so teme pogovorov?

Teme so različne - kaj je v šoli kdo rekel, na koga je kdo hud, o sošolcih, sodelavcih, sosedih, o življenjskih stvareh.

pogovori o dogajanju v šoli
pogovori o dogajanju v službi
pogovori o sosedih in življenjskih

O tem, kar se dogaja vsak dan.	zadevah pogovori o preživetem dnevu
<u>Kdo določa temo?</u> Nobeden je ne določa, govorimo spontano. Temo določava midva samo takrat, kadar hočeva otroku nekaj dopovedati.	temo pri spontanah pogovorih nihče ne določa določanje teme pogovora s strani staršev v primeru, ko skušata otroku nekaj dopovedati
<u>Kdaj se največ pogovarjate?</u> Po kosilu in ob večerih. Med tednom se vse dni pogovarjamo enako veliko, med vikendi je za to več časa.	največ pogovorov ob kosilu in ob večerih več pogovorov z vsemi družinskimi člani ob vikendih
<u>Kako poteka pogovor?</u> Odvisno od situacije. Včasih sedimo po kosilu pri mizi, jemo sladkarije in se pogovarjamo. Kdaj se pa pogovarjamo sproti, ko skupaj kaj delamo.	pogovori pri jedi pogovori ob skupnem delu
<u>Kdo začne in kdo konča pogovor?</u> Pogovor začnemo različno, ali midva ali otroci. Otroci pričnejo pogovor o tem, kaj je bilo v šoli. Konec pogovora je odvisen od situacije. Če začne pogovor otrok, ga končava midva, če pa začneva midva, ga zaključijo otroci.	pobuda za začetek pogovora s strani otrok in staršev otrokova pobuda za začetek pogovora pogovora ne zaključi pobudnik, ampak sogovornik
<u>Kdo vodi pogovor?</u> Odvisno od teme. Če govori eden od otrok o šoli, potem vodi pogovor on. Če pa govori eden od naju o službi, pa vodi pogovor eden od naju.	otrokovo vodenje pogovora materino in očetovo vodenje pogovora
<u>Kdo nadaljuje pogovor, ko 'zmanjka besed'?</u> Jaz ali Matic. Nadaljujeva pogovor o drugi temi.	pogovor nadaljujeta oče in mati
<u>Kako pozorno opazujete govorico telesa?</u> Takoj ugotovim, da je drugače kot otrok govori, saj se drugače obnaša.	drugačno vedenje otroka, kadar ne govori resnico
<u>Ali ima vsak otrok enake možnosti za pogovor z vami?</u> Trudim se da ja, vendar kdaj to ni mogoče v celoti. Delam na tem, da bi bila enaka do vseh. Vsak se kdaj lahko počuti zapostavljenega, sploh Klara hoče imeti več pozornosti.	mati se trudi, da imajo otroci enako možnost občasen občutek zapostavljenosti otroka
<u>Kako reagirate v primeru, da se istočasno več otrok hkrati obrne na vas z željo za pogovor?</u> Najprej eden pove, potem drugi. Ni zmeraj isti vrstni red, tako da noben od otrok ni zapostavljen.	otroci imajo možnost za pogovor po izmenjajočem se vrstnem redu
<u>Komu dajete v teh primerih prednost?</u> /	/
<u>O katerih temah se vaši otroci ne želijo pogovarjati z vami?</u> Rudi se noče pogovarjati o puncah, saj je ravno na začetku pubertete. Nikoli ni izrazil želje, da bi se o tem želel pogovoriti z menoj. Klara in Peter sta mlajša in se zaenkrat pogovarjata o vsem.	najstarejši otrok se ne želi pogovarjati o ljubezenskih temah najmlajša otroka govorita o vseh

	temah
<u>S kom se potem lahko pogovorijo?</u> S svojimi sošolci in prijatelji.	pogovor o nezaželenih temah s sošolci pogovor o nezaželenih temah s prijatelji
<u>O katerih temah se vi ne želite pogovarjati?</u> O smrti in nasploh o slabem. In o tem, če bi kdo od otrok naredil kakšno lumparijo.	mati se ne želi pogovarjati o smrti, negativnih zadevah in o morebitnih lumparijah otrok
<u>S kom se lahko v teh primerih pogovorijo otroci?</u> Vsekakor bi želela, da z menoj. Če pa ne, pa z vrstniki.	pogovor o nezaželenih temah najprej z materjo, nato z vrstniki
<u>V primeru, da vi/vaš otrok zavrne pogovor z utemeljitvijo, da mu tema ne odgovarja, kako se počutita (vi in vaš otrok)?</u> Otrok postane bolj sramežljiv, kot bi se hotel izogniti temu pogovoru. Meni je neprijetno, ampak vseeno poskušam nadaljevati ta pogovor.	otrokova sramežljivost in izogibanje pogovoru neprijeten občutek matere kasnejši poskus ponovnega pogovora
<u>Kako končata tak pogovor?</u> Tako, da se pogovor izteče na pozitiven način, da se oba počutiva dobro.	pozitiven zaključek pogovora
<u>Pogovor o problemih:</u> <u>Kakšne probleme imajo vaši otroci?</u> Rudi ima probleme pri angleščini ter take, brezvezne probleme. Nima recimo poguma, da bi poklical nekoga, da popravi internet. Peter in Klara imata probleme v šoli, saj jima učenci višjih razredov nagajajo po pouku. Enkrat sta Petra dva starejša fanta prišla za roke in noge in ga sukala po zraku.	problemi pri šolskih predmetih pomanjkanje poguma za vzpostavitev stika z drugo osebo nagajanje otroku s strani starejših vrstnikov
<u>Kdo prične in kdo konča pogovor o problemih?</u> Če imajo otroci probleme, sami povejo. Sama ne morem vedeti, kaj se dogaja v šoli, če mi sami ne povejo. Končam ponavadi jaz in povem ta svoje, Peter in Klara kdaj še kaj pripomnita, kdaj pa ne.	otrokova pobuda za začetek pogovora o problemih materin zaključek pogovora o problemih otrokov občasen zaključek pogovora o problemih
<u>Kakšen občutek imate o tem, koliko problemov vam zaupajo otroci?</u> Peter in Klara mi povesta vse, Rudi mi pa ne pove vsega.	mlajša otroka zaupata vse probleme najstarejši otrok delno zaupa probleme
<u>Na kakšen način povečujete zaupanje?</u> Da sama začnem pogovor, če vidim, da nekaj ni v redu. Vprašam jih, kaj je narobe in poskušam pomagati.	materina pobuda za začetek pogovora o problemih
<u>S kom otroci največ rešujejo probleme?</u> Z menoj in Maticem.	reševanje problemov s staršema
<u>Kako delujeta oz. sodelujeta oba starša?</u>	

Oba poskušava pomagati otrokom po svojih najboljših močeh. Sem pa jaz bolj popustljiva in me otroci hitreje prinesejo naokrog.	sodelovanje staršev mati je bolj popustljiva
<u>Kolikokrat se obrnejo otroci na vas z željo, da jim pomagate rešiti nastali problem?</u> Včasih je to več dni zapored, včasih pa tudi več dni ne.	izražanje želje otrok po reševanju problema vsak dan ali manj
<u>Kako zagotovite, da se otroci počutijo varnega in vam lahko zaupajo svoje probleme?</u> Daš vedeti, da si ti otrokov zaupnik, da si ti tisti, da ti otrok zaupa. In da mu boš pomagal, če se le da.	mati je zaupnik otroka
<u>Na kakšen način poskušate morebitno nezaupanje zmanjšati?</u> Poskušam biti čimbolj preprosta, čimbolj človeška. Poleg tega tudi, da ne kompliciram.	preprost način pogovora z otrokom
<u>Kolikokrat se zgodi, da ne vi ne vaš partner ne vesta, kako pomagati pri reševanju problema?</u> To se zgodi nekajkrat na šolsko leto, in sicer ko ima Rudi slabe ocene pri angleščini.	redkost situacij, ko starša ne vesta, kako pomagati otroku
<u>Kje tedaj poiščeta pomoč?</u> Poiščem jo pri ožjih družinskih članih, predvsem pri moji sestri, s katero se skupaj učita angleščino. Seveda se obrnem tudi na razredničarko in učitelja angleščine.	iskanje pomoči pri sorodnikih iskanje pomoči pri razredničarki iskanje pomoči pri učitelju
<u>V kolikšni meri upoštevate želje otrok o tem, s kom bi rad pri tem sodelovali oz. komu bi rad problem zaupal?</u> Čim več če se da.	upoštevanje mnenja v čim večji meri
<u>Kako sodelujete pri reševanju problemu s pomočjo tretje osebe?</u> Sodelujemo s skupnim pogovorom. Na govorilnih urah se usedemo skupaj dol in vsak pove svoje mnenje. Nato najdemo skupno rešitev, da bo bolje.	na govorilnih urah vsak pove svoje mnenje in poiščejo skupno rešitev
<u>Kaj vam je pri tem pomembno?</u> Predvsem to, da se problem čimprej reši.	čimprejšnja rešitev problema
<u>Koliko zaupate tej osebi?</u> Ker gre samo za odrasle osebe, zelo.	veliko zaupanje
<u>Reševanje problemov:</u> <u>Kako rešujete probleme?</u> Z medsebojnim sodelovanjem, da smo vsi na tekočem, če je kaj novega in da vsi vemo, kdo ima kakšno vlogo pri reševanju nastalega problema.	reševanje problemov z medsebojnim sodelovanjem vsak ve, kakšno vlogo ima pri reševanju problema
<u>Kdo vse je udeležen pri reševanju problema?</u> Ožji družinski člani ter razredničarka in učitelj angleščine.	reševanje problemov v družinskem krogu in reševanje problemov s šolskimi delavci
<u>Kdaj rešujete probleme?</u> Rešujemo jih takoj, če se le da oz. v nekaj dneh. Odvisno od tega, za kaj se gre. Če je kaj nujnega, takoj,	reševanje problemov takoj reševanje problemov čim prej

drugače lahko tudi malo počakamo.

Kaj vam je pri rešitvi problema pomembno?

Da je vsaj malo boljše
in da se ta problem ne bi več ponovil.

boljše trenutno stanje
da se problem ne ponovi več

Prosti čas – socialni stiki:

Kako skupaj z otroki preživljate prosti čas?

Gremo na sprehod,
skupaj preberemo kakšno knjigo,
se igramo skupaj.
Enkrat do dvakrat letno gremo v bazen in poleti na morje.
Poleti gremo tudi vsi kolesarit po okoliških poteh, ki niso prezahtevne za
Petra in Klaro.

sprehodi
branje knjig
igranje raznih iger
plavanje
kolesarjenje

Kako pogosto preživite prosti čas skupaj?

Če so počitnice, več kot med šolo.

največ skupnega preživljanja
prostega časa med počitnicami
največ skupnega preživljanja
prostega časa ob vikendih

Drugače pa ob vseh koncih tednov. Če se le da, smo skupaj in ga
preživimo čimbolj aktivno.

Kako vaši otroci najpogosteje preživlja prosti čas?

Odvisno je od obdobja. Če je lepo vreme, se igrajo pred našo hišo ali
gredo na bližnje igrišče z vrstniki.

igranje raznih iger

Če je zunaj grdo vreme, so vsi notri v hiši in se gredo kakšno igrice na
računalniku.

igranje na računalniku

Peter in Klara se kdaj igrata z punčkami in se postavita v vlogo 'očka in
mamice'.

igra raznih iger

Koliko prostega časa imajo?

Peter in Klara hodita v nižje razrede osnovne šole in imata več prostega
časa.

največ prostega časa ima/ta
najmlajši/a otrok/a
manj prostega časa ima najstarejši
otrok

Rudi hodi v osmi razred in ima več učenja ter manj prostega časa.

Zahtevam, da otroci najprej naredijo domačo nalogo in se učijo, nato sledi
prosti čas.

najprej šolske obveznosti otrok,
nato sledi prosti čas

Kje ga preživljajo?

Včasih doma v dnevni sobi ali zunaj na dvorišču,
in pa na igrišču pri bližnji šoli.

doma
na igrišču

Kako otroke vzpodbujate k aktivnemu preživljanju prostega časa?

Predlagam jim kakšno igro, da ne delajo nobenih neumnosti. Rečem jim,
naj kaj narišejo ali kaj podobnega.

mati predlaga kakšno igro in
risanje

Na kakšne ovire naletite pri tem?

Pri samem vzpodbujanju k aktivnemu preživljanju prostega časa ni ovir.
Se bi pa včasih radi potepali po vasi ali gredo malo dlje iz območja naše
vasi.

pri vzpodbujanju ni ovir
občasno potepanje otrok

V koliko aktivnosti so vključeni vaši otroci?

Rudi hodi k gasilskim vajam,

vključenost otroka h gasilskim
vajam

Klara hodi k računalniškemu krožku, pevskemu zboru

vključenost otroka h krožkom v
šoli

in gasilskim vajam.

vključenost otroka h gasilskim
vajam

Peter po pouku obiskuje krožek branja pravljic.

vključenost otroka h krožkom v
šoli

S kom se največ družijo oz. igrajo vaši otroci (osebe izven družine)?

S sosedovimi otroki
in s prijatelji iz vasi.

druženje s sosedovimi otroki
druženje s prijatelji

V kolikšni meri dopustite otrokom, da si sami izbirajo družbo vrstnikov in prijateljev?

Če bi bili vključeni v slabo družbo, bi omejevala otrokom, s kom se bi lahko družili in s kom ne.

mati bi omejevala druženje v primeru slabe družbe

Koliko časa dnevno namenijo otroci temu druženju?

Različno. Pomladi, poleti in jeseni več, pozimi pa manj, ker je mrzlo.

manj druženja pozimi, več ostala obdobja
med šolo občasno druženje zaradi šolskih obveznosti

Ko je šola, kakšen dan od pol ure do eno uro, kakšen dan pa nič.

Kako se dogovorite glede časovne omejitve o odsotnosti od doma?

Petru in Klari rečem, koliko časa so lahko od doma,

Rudiju pa ne rečem več za uro.

časovno omejevanje najmlajših dveh otrok
najstarejši otrok ni časovno omejen
v primeru neupoštevanja dogovorjene ure bi mati otroka poiskala

Če bi se slučajno zgodilo, da ne bi prišlo ob dogovorjeni uri domov, bi jih šla iskat.

Kje se igrajo oz. družijo?

V okolici naše hiše,
na sosedovem dvorišču
in na igrišču ob šoli.

druženje v okolici doma
druženje pri sosedu
druženje na igrišču

Koliko jih pri tem nadzirate?

Doma na dvorišču vedno,
na igrišču ob šoli pa samo občasno.

nadziranje otrok doma
občasno nadziranje na igrišču

Koliko jim zaupate?

Kar veliko. Če se nekaj dogovorimo, se ponavadi tega držijo.
So pa tudi izjeme. Večje neumnosti nastanejo, če pridejo še drugi otroci in skupaj naredijo kaj, kar ni v redu.

veliko zaupanje
manjše zaupanje v primeru druženja otrok z ostalimi otroki

Kakšne skrbi se vam pri tem pojavljajo?

Bojim se kakšne nesreče, da bi se naredila telesna poškodba.

Ali da bi zapadli v slabo družbo.

skrb zaradi možne pripetitve nesreče
skrb glede slabe družbe

PRILOGA 5:

UREDITEV IZJAV SKUPINE IN KATEGORIJE

VSAKDANJE ŽIVLJENJE DRUŽIN IN PROSTI ČAS

POTEK DNEVA MED TEDNOM

ŽIVLJENJE DRUŽINE DOPOLDNE

- starša gresta zjutraj v hlev

Zjutraj greva z možem Janezom najprej v hlev.

Zjutraj greva z Radom najprej v hlev...

-dopoldne starša v službi, otroci v šoli

Z možem greva dopoldne v službo, otroka v šolo.

Z možem Maticem greva dopoldne v službo, Klara, Peter in Rudi gredo v šolo.

-dopoldne oče v službi, otroci v šoli, mati doma

Ko prideva s hleva, gre Janez v službo. Medtem se mlajša dva otroka, Neja in Žan, že zbudita in pripravita za v šolo. Neja hodi v peti razred devetletke, Žan pa v devetega. Marina in Miran, starejša otroka, pa hodita v 2. in 4. letnik srednje šole. Oba odideta od doma že prej, preden prideva midva iz hleva.

-dopoldne mati v službi, starejša otroka v šoli, najmlajši otrok in oče doma

...potem grem v službo. Sin Jan vstane sam, si pripravi zajtrk in gre v šolo. Hodi v peti razred. Najstarejša hči Lidija si kdaj pripravi zajtrk, kdaj pa ne, preden gre v šolo. Najmlajša hči Eva spi ponavadi dolgo, po potrebi jo zbudi mož Rado, potem zajtrkuje, gleda risanke in gre ven.

- med tednom otroci dopoldne v šoli, oče v službi, mati doma

Od ponedeljka do petka otroci gredo v šolo, Janez v službo, jaz sem doma.

- mati opravlja gospodinjska dela

Ko pridem domov, dam prati in sušiti perilo, skuham kosilo...

...ter nato pospravim.

Ker sama ne hodim v službo, dopoldne operem perilo, pospravljam po hiši in v njeni okolici...

...potem skuham kosilo.

Jaz zmeraj skuham kosilo.

- očetova zaposlenost

Ni bistvene razlike, kdaj se zgodi da mož Marko dela cele dneve...

Markotu vzame veliko časa služba.

- oče opravlja gospodinjska dela

Kosilo skuha Rado. Po kosilo se pospravi.

SKUPNO KOSILO

-skupno kosilo vseh članov družine

...ko prideta otroka in mož domov, pojemo kosilo...

Ko pridejo vsi domov, pokosimo.

Ko prideta Jan in Lidija iz šole in jaz iz službe, kosimo.

Ko pridemo vsi domov, je na vrsti kosilo.

...potem pokosimo...

Ob nedeljah kdaj delam in takrat skuha kosilo Lidija, ko pridem domov, pokosimo.

DELO ZA ŠOLO DOMA

- šolske obveznosti otrok

Otroka naredita domačo nalogo...

Seveda je na vrsti tudi učenje šolske snovi...

...otroci pa učenje...

Jan naredi domačo nalogo in se uči...

Naredijo domačo nalogo, se učijo, lahko je to cel popoldne ali ne, odvisno od dneva.

PROSTI ČAS

- sprehod

...in če je čas, mogoče gremo malo ven.

...ali gremo skupaj na sprehod.

- eden od staršev pelje otroka na trening smučanja

Če ima hčerka Katja suhe treninge, jo eden od naju pelje na trening v Škofjo Loko.

- igranje na računalniku

...sin Rok gre malo tudi na računalnik.

...za pol ure gre še na računalnik ali malo ven.

- risanje

Eva malo riše...

- igranje

...in se igra.

Če je čas, se še igrajo...

- očetova prekinitev otrokovega igranja na računalniku zaradi slabega vpliva računalnika

Rok bi rad veliko časa bil na računalniku in ga Marko velikokrat kar prekine in ga ne pusti več biti pred računalnikom. Računalnik je za naju negativna energija.

- poleti pomagajo na kmetiji, otroka se družita s prijatelji, starša kolesarita

Poleti gremo, če je možno, k možu domov pomagat na kmetijo, otroka se malo družita s prijatelji zunaj, z možem greva sem ter tja malo kolesarit.

- vsakodnevno ukvarjanje z otroci

Vsak dan se ukvarjamo z otroci.

- več prostega časa med počitnicami

Zelo različno je, ni vsak dan enak. Je odvisno od tega, ali je to med šolo ali med počitnicami. Med počitnicami ni učenja in je več prostega časa.

- več prostega časa med vikendi

Med tednom je enako kot konec tedna, le ta razlika je, da konec tedna ni službe in imamo več časa zase.

POPOLDANSKO OPRAVLJANJE DOMAČIH DEL

- mati opravlja kmetijska dela

...opravljam potrebna kmetijska dela...

- starša popoldne opravljata kmetijska dela

Potem pa je čisto odvisno od dneva – midva z Janezom greva ven delat ter v hlev...

- občasno skupno opravljanje kmetijskih del

...če imajo čas, gredo tudi ven pomagat.

Če je vreme lepo, gremo kaj delat ven, saj imamo kmetijo. Zvečer gresta dve osebi v hlev, gre tisti, ki ima čas.

- oče popoldne opravlja razna dela

Matic gre popoldne še malo delat, jaz z otroci sem doma.

- mati opravlja vsa dela

...in takrat jaz podpiram vse štiri vogale pri hiši.

VEČERNI POGOVOR

- zvečer pogovor za mizo

Zvečer se usedemo za mizo in se pogovorimo, kako smo preživeli dan. Če je v šoli padla slaba oceno, se pogovorimo zakaj je tako. Potem gresta otroka spat. Tako je sedaj ko je šola.

- zvečer pogovor ob gledanju televizije

Zvečer skupaj gledamo televizijo in se pogovarjamo.

Sledi večerja, gledanje televizije in naredijo se načrti za naslednji dan.

POTEK VIKENDA

- ob vikendih občasno skupno opravljanje gospodinjskih del

Ritem od ponedeljka do petka je ustaljen. Ob sobotah pospravljamo po hiši...

- ob vikendih šolske obveznosti otrok

Ob sobotah in nedeljah je pa drugače. Če se imajo otroci za učiti, se učijo...

- ob nedeljah gredo vsi k maši

Ob nedeljah je dela prost dan. Dopoldne gremo k maši...

- v nedeljo popoldne se najstarejša otroka družita s prijatelji

...popoldne pa gresta Marina in Miran po svoje s svojimi prijatelji...

- ob vikendih gredo na sprehod

...jaz, Janez ter Neja in Žan pa gremo na kakšen sprehod...

Konec tedna gremo malo peš...

- obiski

...ali pa kam na obisk.

Popoldne imamo običajno obiske.

- druženje s svojo družino

...smo bolj sami kot družina, ne družimo se veliko z ostalimi, le s svojo rodno družino.

- najstarejša otroka zaradi starosti ob nedeljah popoldne ne hodita več naokrog s svojo družino

Starejša dva otroka sta že prestara in nočeta več hoditi z nami naokoli, imata svojo družino.

SKUPNO DRUŽINSKO PREŽIVLJANJE PROSTEGA ČASA

NAČINI SKUPNEGA DRUŽINSKEGA PREŽIVLJANJA PROSTEGA ČASA

- smučanje

Pozimi smučamo. Sredi tedna se že dogovarjamo, kaj bomo počeli za vikend. Marku se ne da voziti ob nedeljah saj ima te vožnje že med tednom dovolj. S hojo z Rokom ni težav.

- kolesarjenje

Poleti gremo tudi vsi kolesarit po okoliških poteh, ki niso prezahtevne za Petra in Klaro.

- starša rada kolesarita, otroka ne

Z Markom rada kolesariva, otroka pa ne.

- plavanje

Na morju ni težav glede dogovarjanja, saj takoj najdemo skupno aktivnost.

Enkrat do dvakrat letno gremo v bazen in poleti na morje.

Edino pri plavanju ni problema. Le meni ne odgovarjajo, ne maram plavanja v bazenih, v morju pa.

- sprehodi

...ali gremo na kakšen sprehod skupaj.

Gremo na sprehod...

- planinarjenje

Nekajkrat letno se odpravimo skupaj v gore, kjer imamo čas res samo zase. Takrat se veliko pogovarjamo.

- izleti

Včasih gremo tudi na kakšen izlet, vendar Miran in Marina nočeta več tolikokrat hoditi z nami naokoli.

... ali na izlet.

- igranje košarke ali nogometa

Na dvorišču pred hišo igramo košarko ali nogomet.

- gledanje televizije

Gledamo televizijo...

- igranje raznih iger

Skupaj igramo karte, domine, spomin, človek ne jezi se.

...se igramo skupaj.

- obiski

Ob nedeljah gremo skupaj kam na obisk...

- branje knjig

...skupaj preberemo kakšno knjigo...

POGOSTOST SKUPNEGA DRUŽINSKEGA PREŽIVLJANJA PROSTEGA ČASA

- največ skupnega preživljanja prostega časa ob vikendih

Čimbolj pogosto se le da. Ponavadi je to ob koncu tedna, sobota in nedelja.

Kar imamo prostega časa, ga preživimo skupaj. Največ ga preživimo skupaj ob nedeljah...

Drugače pa ob vseh koncih tednov. Če se le da, smo skupaj in ga preživimo čimbolj aktivno.

- največ skupnega preživljanja prostega časa med počitnicami

Poleti je več časa za to kot pa sedaj ko je šola.

Če so počitnice, več kot med šolo.

- največ skupnega preživljanja prostega časa ob zimskih večerih

... ter sedaj, ko so dolgi zimski večeri.

- malo skupnega preživljanja prostega časa

Na žalost čas mineva prehitro, dela je preveč in je teh trenutkov bolj malo. Ko pa so, so mi pa ti trenutki zares lepi, saj smo vsa družina skupaj in imamo ta čas res samo zase.

NAČINI PREŽIVLJANJA PROSTEGA ČASA OTROK

- otrokovo druženje s prijatelji

Z družino na vasi, zdaj med šolo sicer bolj malo. Rok gre k prijateljem...

...ob vikendih pa sta rada s prijatelji. Sta manj navdušena nad kakšnimi športnimi aktivnostmi.

- otrokovo druženje z babico

...Katja gre k babici.

- otrok je skavt

Rok je pri skavtih in to je super, saj se gibljejo po naravi. Sami zakurijo ogenj in podobno.

- vključenost otroka k skavtom

...Rok pa k skavtom.

- otrokovo pečenje jabolk v gozdu z vrstniki

Otroci so zanimivi, so šli enkrat Rok in njegovi vrstniki v gozd. In nazaj so prišli vsi nasmejani in malo skrivnosti. Se niso mogli zadržati in so povedali, da je Rok brez vžigalic zakuril ogenj, to se je naučil pri skavtih, in so nas ognjem pekli jabolka. Dobili so jih na našem in sosedovem vrtu. Sedaj Roka opozarjam, da se ne sme več to zgoditi, saj bi se lahko takrat razširil ogenj v gozdu. Ampak mu zaupam.

- gledanje televizije

Zdaj je manj druženja kot včasih. Zdaj je bolj televizija...

...in gleda risanke na televiziji...

- igranje na računalniku

...računalnik. To ima svoje prednosti in slabosti. Premalo je gibanja, je le učenje, televizija, računalnik.

Poleg tega ima rad tudi računalniške igrice.

Če je zunaj grdo vreme, so vsi notri v hiši in se gredo kakšno igrico na računalniku.

- internet

Marina in Miran rada gresta na internet...

Lidija prosti čas najraje izkoristi za brskanje po internetu.

- igranje raznih iger

Eva se rada igra z igračami...

Odkvisno je od obdobja. Če je lepo vreme, se igrajo pred našo hišo ali gredo na bližnje igrišče z vrstniki.

Peter in Klara se kdaj igrata z punčkami in se postavita v vlogo 'očka in mamice'.

- otrok trenira smučanje

Katja obiskuje šolo smučanja, sedaj ima suhe treninge. Potem pa gredo smučat.

- vključenost otroka v trening smučanja

Katja v treninge smučanja...

- igranje košarke in nogometa

Neja in Žan rada na igrišču mečeta žogo na koš, kdaj tudi igrata nogomet v dvoje.

...medtem ko Jan rad igra košarko in nogomet.

- kolesarjenje

V poletnem času gresta tudi kolesarit.

- vključenost otrok k plesnim vajam

Miran in Marina sta ravno v petek bila na prvih vajah v folklorni skupini. Bilo jima je še kar všeč in verjetno bosta hodila na vaje še naprej.

... Lidija pa obiskuje plesne vaje.

- vključenost otrok h krožkom v šoli

Neja hodi k trem krožkom v šoli, Žan je vključen v nogometno ekipo.

Jan je v šoli vključen v ekipo nogometašev in košarkarjev, obiskuje tudi računalniški krožek.

Klara hodi k računalniškemu krožku, pevskemu zboru...

Peter po pouku obiskuje krožek branja pravljic.

- vključenost otroka v potujoči vrtec

Eva hodi v potujoči vrtec...

- vključenost otroka h gasilskim vajam

Rudi hodi k gasilskim vajam...

... in gasilskim vajam.

ČASOVNA IN KRAJEVNA OPREDELITEV PREŽIVLJANJA PROSTEGA ČASA OTROK

ČASOVNA OPREDELITEV OTROKOVEGA PROSTEGA ČASA

- več prostega časa med počitnicami

Zdaj še dosti, čeprav manj kot takrat, ko so počitnice.

Ko je šola, je prostega časa malo, saj veliko časa vzame vožnja domov, domača naloga ter učenje. Ko so pa počitnice, ga imajo nekaj več, saj lahko uživajo brezskrbne dni.

- največ prostega časa ima/ta najmlajši/a otrok/a

Največ prostega časa ima Eva, saj poleg potujočega vrtca nima drugih obveznosti.

Peter in Klara hodita v nižje razrede osnovne šole in imata več prostega časa.

- srednji otrok ima prostega časa dve uri dnevno oz. glede na šolske obveznosti

Jan ima približno dve uri dnevno oz. je to odvisno od nalog in učenja.

- najstarejši otrok ima največ prostega časa med vikendom

Lidija ima največ prostega časa ob vikendih, med tednom ga ima malo.

- manj prostega časa ima najstarejši otrok

Rudi hodi v osmi razred in ima več učenja ter manj prostega časa.

- najprej šolske obveznosti otrok, nato sledi prosti čas

Zahtevam, da otroci najprej naredijo domačo nalogo in se učijo, nato sledi prosti čas.

KRAJEVNA OPREDELITEV PREŽIVLJANJA PROSTEGA ČASA OTROK

- doma

Najraje doma...

Preživljajo ga doma...

Eva in Jan ga preživljata doma, Lidija je pa včasih doma...

Včasih doma v dnevni sobi ali zunaj na dvorišču...

- v okolici doma

...in v bližnji okolici.

...v okolici naše kmetije. Imamo veliko površine tako da je prostora za brezskrbno igro dovolj.

- na igrišču

...in pa na igrišču pri bližnji šoli.

- v telovadnici

Ko ima Katja suhe treninge, pa v telovadnici.

- v lokalih

Miran in Marina se s prijatelji družijo v lokalih...

...ali lokal.

- v kinu

...kdaj gredo tudi v kino.

- v diskotekah

...med vikendi pa gredo s prijatelji v kakšno diskoteko...

- slab vpliv preživljanja prostega časa izključno samo doma

Če bi bila otroka samo doma, to ne bi bilo dobro.

VZPODBUJANJE OTROK K AKTIVNEMU PREŽIVLJANJU PROSTEGA ČASA

NAČINI VZPODBUJANJA K AKTIVNEMU PREŽIVLJANJU PROSTEGA ČASA OTROK

- z zgledom staršev

Starši so zgled.

- mati predlaga kakšno igro in risanje

Predlagam jim kakšno igro, da ne delajo nobenih neumnosti. Rečem jim, naj kaj narišejo ali kaj podobnega.

- pogovor o potrebnih aktivnostih otrok

Z Markom greva na kolo in govoriva Katji in Roku, da je treba biti aktiven.

- podpiranje pri otrokovih aktivnostih

Podpira ju pri tem, kar ju veseli.

- otroke ni potrebno vzpodbujati

Vsi otroci so bolj živahne narave in jih ni potrebno vzpodbujati. Ko Neja in Žan igrata košarko ali nogomet, se komaj ustavita, saj jima ne zmanjka energije.

Jih sploh ni treba vzpodbujati, Jan je že tako ali tako nadvse navdušen nad nogometom in košarko in k igri pritegne še Evo.

OVIRE PRI VZPODBUJANJU

- odpor

Odpor, blokada.

- otrok ne odstopi od želenih aktivnosti

Ko se Rok nekaj zamisli, kaj bo delal v prostem času, ne bo odstopil od tega.

- pri vzpodbujanju ni ovir

Na sreči ni ovir.

Pri samem vzpodbujanju k aktivnemu preživljanju prostega časa ni ovir.

- pomanjkanje časa zaradi opravljanja kmetijskih del

Največja ovira je pomanjkanje časa. Ker imamo kmetijo, otroci pomagajo opravljati tudi razna dela in tako jim to vzame čas za druge aktivnosti.

DRUŽENJE Z VRSTNIKI

OSEBE, S KATERIMI SE OTROK DRUŽI IZVEN DRUŽINE

- druženje s sošolci

S svojimi sošolci...

Vsi se največ družijo s sošolci...

- druženje s prijatelji

...in prijatelji na vasi.

Marina in Miran se družita s prijatelji iz naše okolice, s katerimi sta v dobrih prijateljskih odnosih.

...predvsem Jan in Martina imata kar nekaj tesnih prijateljev.

...in s prijatelji iz vasi.

- druženje s sosedovimi otroci

Neja in Žan se največ družita s sosedovima otrokoma, ki sta približno istih let kot onadva sama.

S sosedovimi otroki...

MOŽNOST LASTNE IZBIRE DRUŽBE

- mati svetuje otroku druženje z vrstniki, s katerimi se dobro razume

Dopuščam že, samo če vidim da se Rok z nekom ne razume dobro in se pritožuje čez njega, mu rečem, naj ga pusti pri miru, če mu ne ustreza.

- mati ne prepoveduje druženja

Nikoli pa ne rečem, s kom se ne sme družiti.

- popolno dopuščanje lastne izbire vrstnikov in prijateljev

Dopuščam popolnoma, da si sami izbirajo svojo družčino, saj jim zaupam.

Nikoli ne omejujem otroku, s kom se lahko in s kom ne družijo. Sami si izbirajo svojo družbo.

- mati bi omejevala druženje v primeru slabe družbe

Če bi bili vključeni v slabo družbo, bi omejevala otrokom, s kom se bi lahko družili in s kom ne.

ČASOVNA OPREDELITEV DRUŽENJA OTROK S PREOSTALIMI VRSTNIKI

- med šolo občasno druženje zaradi šolskih obveznosti

Ne dosti. Sedaj med šolo med tednom le občasno, na prvem mestu je šola, nato druženje.

V času, ko je šolsko obdobje, je tega časa zelo malo, mogoče kakšna ura na teden.

Sedaj, ko je šola, bolj malo saj je prva na vrsti šola, šele potem druženje.

Ko je šola, kakšen dan od pol ure do eno uro, kakšen dan pa nič.

- poleti več druženja

Poleti pa je več časa ko so počitnice.

V poletnem času se družijo več, saj ni treba misliti na šolske obveznosti.

Več časa imajo poleti, ko ni šole. Včasih gredo na kakšen rojstni dan in so tam kakšne tri, štiri ure.

- manj druženja pozimi, več ostala obdobja

Različno. Pomladi, poleti in jeseni več, pozimi pa manj, ker je mrzlo.

- otrok se zaradi mladosti z vrstniki družijo le občasno

Katja še ne gre toliko naokrog ker je še premajhna.

KRAJEVNA OPREDELITEV DRUŽENJA Z VRSTNIKI

- druženje v okolici doma

V bližini našega doma, v naši vasi.

Neja in Žan se s sosedovima otrokoma igrata bodisi pri nas...

...ali pri nas doma.

V okolici naše hiše...

- druženje pri sosedu

...bodisi pri sosedu.

...na sosedovem dvorišču...

- druženje pri sošolcih doma

Pri sošolcih doma...

- druženje na igrišču

...in na igrišču ob šoli.

- druženje v lokalih

Marina in Miran pa gresta v lokal...

Lidija pa se s svojimi prijatelji družijo v raznih lokalih...

- druženje v kinu

...ali pa v kino.

- druženje v diskotekah

...diskotekah...

- druženje na veselicah

...veselicah.

OMEJEVANJE IN NADZIRANJE OTROK S STRANI STARŠEV

DOLOČANJE URE VRNITVE DOMOV

- časovno omejevanje pogojeno s šolskimi obveznostmi otrok

Odvisno je od tega, s kom se družijo in ali gre za čas med šolo ali med počitnicami.

- časovno omejevanje najmlajših dveh otrok

Petru in Klari rečem, koliko časa so lahko od doma...

- najstarejši otrok ni časovno omejen

...Rudiju pa ne rečem več za uro.

- otrokovo lastno časovno omejevanje

Smo pa dogovorjeni, da naj nikoli ne 'pretiravajo', da naj sami pri sebi premislijo, koliko bo dosti časa za druženje.

- otrokovo dvournno praznovanje rojstnega dne prijateljice

Zadnjič je šla Katja na rojstni dan in sva se dogovorili, da naj bo po dveh urah doma.

- otrokovo štiriurno praznovanje rojstnega dne

Zadnjič je šel Jan na rojstni dan in je bilo od treh popoldne do sedmih. To se mi zdi v redu. Ponavadi so vsi otroci ob primerni uri doma.

- v primeru neupoštevanja dogovorjene ure bi mati otroka poiskala

Če bi se slučajno zgodilo, da ne bi prišlo ob dogovorjeni uri domov, bi jih šla iskat.

- mati ne postavlja ure

Nikoli ne postavljam ure, saj se mi to ne zdi smiselno.

Ne postavlja jim ure, do kdaj morajo priti domov.

NADZIRANJE S STRANI STARŠEV V PRIMERU OTROKOVE ODSOTNOSTI OD DOMA

- nadziranje zaradi bližnje ceste in sosedovega vrta

Glede na to, da je blizu naše hiše cesta, je treba malo nadzirat. Pa tudi da ne skačejo po sosedovem vrtu. Malo sta omejena. Pri moji mami tega problema ni, saj je okoli hiše dovolj prostora za brezskrbno igro, je več prostora.

- nadziranje otrok doma

Doma na dvorišču vedno...

- občasno nadziranje na igrišču

...na igrišču ob šoli pa samo občasno.

- ne nadzira otroke

Nikoli jih ne nadziram, saj se mi to ne zdi potrebno. Če bi bilo kaj takega, da ne bi izvedela od njih, bi pa izvedela od kakšnega domačina. Pri nas na vasi se vse ve o vsem.

Nikoli jih ne nadziram.

ZAUPANJE IN SKRBI STARŠEV

STOPNJE ZAUPANJA OTROKOM

- popolno zaupanje najstarejšemu otroku

Roku zaupam popolnoma.

- popolno zaupanje

Sedaj jim zaupam popolnoma, bomo videli, kako bo s tem v prihodnosti.

- popolno zaupanje zaradi preteklih dobrih izkušenj

Ker do sedaj ni bilo nobenih problemov, jim zaupam.

- veliko zaupanje

Kar veliko. Če se nekaj dogovorimo, se ponavadi tega držijo.

- večji nadzor in manjše zaupanje mlajšemu otroku

Katja je pa še mlajša in jo imava malo bolj pod nadzorom da pride domov ob uri. Ker je mlajša, ji tudi malo manj zaupava še.

- manjše zaupanje v primeru družjenja otrok z ostalimi otroki

So pa tudi izjeme. Večje neumnosti nastanejo, če pridejo še drugi otroci in skupaj naredijo kaj, kar ni v redu.

SKRBI STARŠEV

- skrb zaradi možne pripetitve nesreče

Skrbi me, da se ne bi kdaj pripetila kakšna nesreča.

Bojim se kakšne nesreče, da bi se naredila telesna poškodba.

- panika matere sredi kolesarjenja zaradi prevzemanja odgovornosti za vse povabljenе otroke na praznovanju rojstnega dne otroka

Ko je Rok praznoval rojstni dan, je povabil na praznovanje 13 fantov. Z Markom sva šla ta čas kolesarit. Sredi kolesarjenja me je prijela velika panika, joj, da se jim ne bo kaj zgodilo, ker nisva prisotna doma. Bilo me je res zelo strah. Ker so otroci pri tebi, zanje sprejmeš odgovornost.

- skrb zaradi negativnega vpliva mestnega okolja

Včasih me malo zaskrbi mestno okolje, kamor Miran in Marina hodita v šolo. Tam je čedalje več droge. Ampak saj zaupam otrokom, sva se z Janezom trudila po najboljših močeh, da otroci vedo, kaj je zanje dobro.

- skrb glede slabe družbe

Kot mati pomislim na več stvari. Najbolj se bojim slabe družbe...

Ali da bi zapadli v slabo družbo.

- skrb glede umetnih substanc

...mamil. Jan je recimo premajhen in ne bi vedel, če bi mu nekdo podtaknil kakšno tabletko. Bojim se tudi, da bi se kdaj mladina napila.

VZGOJA

DEFINIRANJE VZGOJE S STRANI STARŠEV

- premislek o definiranju vzgoje

Joj, to je pa zelo širok pojem. Moram malo premisliti...da se bom prav izrazila.

To je pa težko reči kaj je to...

Hm, to je težko opredeliti..

- pravilno usmerjanje otrok

Da otroku daš prave napotke, da ga prav usmerjaš...

Da ti prav usmerjaš otroka za življenje...

...da jim daješ prave napotke in nasvete.

To je zelo pomembno, da prav usmerjaš otroka za naprej v življenje...

- pravilno ravnanje z otroki

Da se pravilno ukvarjaš z otroki...

Da se pravilno ukvarjaš z njimi pomeni, da delaš to, kar je zanje dobro...

- odvrčanje od slabe družbe in škodljivih substanc

...da ne zaide na slaba pota, da na zaide v slabo družbo, kjer je alkohol, mamila, da to ni cilj življenja.

- odvrčanje od slabe družbe

da ne zaide v slabo družbo.

- pogovor

Vsekakor je zelo pomemben pogovor z otroki...

- vstop v pogovor z vsemi člani družine

...da se pogovarjamo skupaj.

- dovolj razpoložljivega časa za pogovor

Treba si je vzeti čas za pogovor z njimi, da res veš, kaj ti želijo povedati.

- medsebojna poslušnost staršev in otrok

Da znaš prisluhniti otroku ter da otrok prisluhne tebi.

- poslušanje in upoštevanje nasvetov staršev

Da vidiš, da te otroci poslušajo, da dajo kaj na tvojo besedo.

- svetovanje v težavah

...svetuješ v težavah ...

- zaupanje

...da se pridobi zaupanje.

Da povesta težave če jima kaj ne gre, da če ga je strah, da zaupajo.

Da ti otroci zaupajo...

- sodelovanje

...da sodeluješ z njimi.

Z njimi moraš sodelovati, tako s pogovori, pomočjo pri učenju, domačih nalogah in da se z njimi kdaj tudi igraš.

- poštenost

Poštenost je tudi pomembna.

- spoštovanje

Pomembno se mi zdi tudi spoštovanje, spoštovanje sebe, drugih in stvari, ki jih imaš.

NAČINI, KAKO SE STARŠI SPOPRIJEMAJO Z VZGOJO SVOJIH OTROK

- vstop v pogovor z vsemi temami

Kot prvo je važno da povesta otroka vse, da se čim več pogovarjamo.

- problematika različnega vrednotenja pomembnosti stvari in pogovorov

Kdaj si povemo, je odvisno od dneva. Kdaj je bolj tak dan in se začne prepir zaradi malenkosti, kdaj je pa dan ko za veliko stvar ni nič narobe. To je kar problem.

- nujnost pogovora o otrokovi trmi

Katja se kdaj mula in v tem primeru se je nujno treba pogovoriti.

- izklop televizije zaradi želje staršev po pogovoru

Kdaj kar ugasnemo televizijo da se malo pogovarjamo. To je kriza.

- očetov otroku prijazen način pogovora

Bolj se pogovarja na otroku prijazen način.

- prijeten pogovor o tem, kaj je prav in kaj ni

S pogovorom, da poveš otroku na lep način, kaj je prav in kaj ni.

Poskušaš najprej na lep način nekaj dopovedati otroku...

- vzeti si čas za pogovor z otrokom

In pogovor z otrokom, da si vzameš čas zanj, kadar te potrebuje.

- očetov miren način reagiranja

Marko bolj mirno reagira, malokdaj vzkipi.

- vzgoja matere temeljila na fizičnem kaznovanju

Jaz sem imela drugačno vzgojo, mene so kdaj kar zaprli v klet.

- zavračanje medgeneracijskega prenosa fizičnega kaznovanja

In če se to prenaša naprej, ni v redu. Ne vem, kaj je bilo z mojo mami, da je delala tako.

- starša zavračata fizično kaznovanje

S tepežem ne dosežeš nič. Midva ne tepeva, s kakšno silo ne smeš vzgajati otroka, ga zamoriš s tem.

- občasno potrebna bolj trda roka

...če ne gre tako, je potrebna kdaj tudi malo bolj trda roka.

...bolje je malo bolj trda roka.

- občasne prepovedi

Včasih je treba kakšno stvar prepovedati, saj je to edini način, da kaj dosežeš.

- v primeru neubogljivosti otroci ne dobijo zelenih stvari

Če otroci ne ubogajo, jim rečem, da ne bodo dobili tega, kar si želijo.

- občasno nepravilno reagiranje staršev

...se zgodi da mogoče kdaj ne reagiraš prav.

- občasna vzkipljivost matere

Jaz kdaj kar malo ponorim...

- zavračanje trme

...ne smeš kuhat mulo.

- učenje na lastnih napakah

Včasih se učiš na svojih napakah ...

POGOVORI

TEME POGOVOROV

- pogovori o preživetem dnevu

Navezujejo se na dan, ki smo ga preživeli.

O tem, kar se dogaja vsak dan.

Pri kosilu smo ponavadi vsi in vsak pove, kaj se mu tisti dan zgodilo.

So dnevne teme, sprotne dogodivščine.

- pogovori o dogajanju v šoli

Otroka pripovedujeta, kako ga lomijo sošolci.

Kako je bilo v šoli...

Med šolskim letom se pogovarjamo o šoli, če je kakšna nova ocena, kdaj bo kakšna kontrolna oz. spraševanje in o tem, če se je kaj novega zgodilo.

Včasih so teme vsakdanje, od tega kaj je bilo v šoli...

Teme so različne - kaj je v šoli kdo rekel, na koga je kdo hud, o sošolcih...

Govorimo o tem, kaj je bilo v šoli, če je kaj takega, se pove Markotu.

So sprotne teme ko je šola. Poleti je bolj sproščeno.

- pogovori o dogajanju v službi

...v službi.

...službi...

...sodelavcih...

- pogovori o dogajanju doma

...doma.

- pogovori o delu na kmetiji

Ko pa so počitnice, pa največ o delu na kmetiji...

Ker imamo doma kmetijo, je tema tudi o tem.

- pogovori o sosedih in življenjskih zadevah

...sosedih, o življenjskih stvareh.

- pogovori o prostem času

...ter o prostem času, ki ga imajo otroci samo zase.

- pogovori o dogodivščinah na snegu

Teme so vezane tudi malo na letni čas, recimo pozimi se pogovarjamo o snegu in dogodivščinah, povezanih z njemu.

- pogovori o puberteti

Tema je kdaj tudi bolj pubertetniška, saj je Lidija sedaj ravno v tem obdobju.

- pogovori o poljudnih temah in šale

Ob gledanju televizije zvečer pa vsak pove, kar želi, ali je to kakšen vic ali kaj podobnega.

- določene teme pogovorov so prazniki

Tiste določene teme so prazniki, Božič, Velika noč.

- možna sprememba teme pogovora med pogovorom.

Med pogovorom se tema seveda lahko tudi spremeni.

- občasno prepiranje pri kosilu

Kdaj se tudi prepiramo pri kosilu...

DOLOČANJE TEME POGOVOROV

- določanje teme pogovora s strani pobudnika pogovora

Temo določa tisti, kdor začne pogovor.

Določi jo tisti, ki začne pogovor in s tem tudi nekako določi temo.

- določanje teme pogovora s strani staršev v primeru, ko skušata otroku nekaj dopovedati

Temo določava midva samo takrat, kadar hočeva otroku nekaj dopovedati.

- določanje teme odvisna od situacije in časa

To je različno od teme, ali se npr. govori o šoli, žuriranju... Odvisno je od situacije in časa.

- določanje teme s strani vseh članov družine

Lahko bi rekla, da vsak sem ter tja kdaj določi temo.

- temo pri spontanah pogovorih nihče ne določa

Nobeden je ne določa, govorimo spontano.

POTEK POGOVOROV

UDELEŽENOST ČLANOV DRUŽINE V POGOVORIH

- udeležnost vseh v pogovorih, če je to možno

Če se le da, vsi.

- udeležnost vseh v pogovorih v primerih skupne teme

Čisto odvisno od situacije. Če se tema dotika vseh nas, smo vsi.

Udeleženi smo vsi...

- udeležnost enega otroka in enega od staršev v primeru teme, ki se nanaša na tega otroka

Če pa se tema dotika samo enega otroka, pa običajno poteka pogovor s tistim otrokom in z enim od naju, kdaj sem to jaz, kdaj pa Janez.

...če je pa tema bolj osebna, pa eden od naju ter tisti otrok, ki se želi pogovoriti.

- udeležnost v pogovorih odvisna od situacije in teme

Čisto odvisno od teme in situacije.

Včasih samo dva, včasih vsi, odvisno je od teme.

- več pogovorov med samimi ženskami in med samimi moškimi

Kdaj se otroci med seboj pogovarjajo, Matic se več pogovarja z Rudijem in Petrom, jaz pa s Klaro. Tako je zaradi bolj moških in bolj ženskih tem.

POBUDA ZA ZAČETEK POGOVOROV

- materina pobuda za začetek pogovora

Začnem ponavadi jaz.

Ponavadi začnem jaz sama...

Običajno začnem jaz...

Ponavadi kontaktiram jaz, ko pridem domov.

- očetova občasna pobuda za začetek pogovora

Janez zelo redko začne s pogovorom.

Rado zelo malokrat začne.

- otrokova pobuda za začetek pogovora

...kdaj pa tudi sam otrok če ima kakšen problem ali kakšno vprašanje.

...ali Lidija...

Otroci pričnejo pogovor o tem, kaj je bilo v šoli.

- otrokovo zavračanje prevzemanja pobude za začetek pogovora

Rok noče sam povedati drugim, ima blokado. Ima noter v sebi in ga je treba 'pritisniti v steno', da pove kaj.

- pobuda za začetek pogovora s strani otrok in staršev

Pogovor začnemo različno, ali midva ali otroci.

POTEK POGOVOROV V DRUŽINAH

- pogovori pri jedi

Odvisno od situacije. Kdaj je to ob kosilu in se pogovarjamo o službi, šoli.

Odvisno od situacije. Včasih sedimo po kosilu pri mizi, jemo sladkarije in se pogovarjamo.

Ko smo vsi zbrani za mizo in jemo, govorimo spontano.

- pogovori, ko se usedejo skupaj

Ob večerih se usedemo skupaj in govorimo.

Čisto odvisno od situacije. Če imava oba z otrokom čas, se usedeva na kavč in se pogovoriva. Tako je tudi najboljše in najlepše.

- pogovori ob skupnem delu

Če tako ni možno zaradi premalo časa, se pogovoriva z otrokom ko skupaj kaj delava. Na primer z Marino ob sobotah skupaj kuhava kosilo in se takrat pogovarjava.

Kdaj se pa pogovarjamo sproti, ko skupaj kaj delamo.

- pogovori ob gledanju televizije

Zvečer smo pa vsi zbrani na kavču pred televizijo in kdor načne neko temo, o tem potem govorimo.

- potek pogovorov odvisna od potrebe po pogovoru

Drugače pa čisto odvisno od potrebe po pogovoru.

- mati želi vedeti o vsem dogajanju v šoli

Moram vse vedeti, kaj se dogaja v šoli. Da vem. Kdaj mi ne povesta vsega in kasneje izvem od koga drugega, potem pa se otroka čudita.

- otrok se v 'moških' temah bolj ujame z očetom

Jan čedalje bolj rad govori bolj moške teme in se v teh debatah bolj najdeta skupaj z Radom.

- v primeru prepirov se je potrebno pogovoriti

Če so bili prepiri, se je treba nujno pogovoriti...stopiti skupaj.

ČASOVNE MOŽNOSTI ZA NAJVEČ SKUPNIH DRUŽINSKIH POGOVOROV

- največ pogovorov z vsemi družinskimi člani ob vikendih

Največ se pogovarjamo ob nedeljah ko smo vsi cel dan doma, sobota in nedelja. Vikend. Med tednom je šola, služba.

- več pogovorov z vsemi družinskimi člani ob vikendih

Več časa za pogovore imamo ob koncih tedna kot med tednom.

Med tednom se vse dni pogovarjamo enako veliko, med vikendi je za to več časa.

- največ pogovorov z vsemi družinskimi člani ob večerih in v soboto zjutraj pri zajtrku

Največ časa za to je zvečer, ob vikendih pa v soboto zjutraj, ko smo vsi pri zajtrku. Po celem tednu smo takrat vsi zbrani in so debate takrat res super.

- največ pogovorov ob kosilu in ob večerih

Ponavadi je to pri kosilu in zvečer, ko gledamo televizijo.

Po kosilu in ob večerih.

VODENJE POGOVOROV

- očetovo vodenje pogovora

Največkrat Marko.

- materino vodenje pogovora

Običajno sem to jaz.

- materino in očetovo vodenje pogovora

Ponavadi sva to jaz in Rado, otroci nikoli ne prevzamejo vodilno nit pogovora.

Če pa govori eden od naju o službi, pa vodi pogovor eden od naju.

- otrokovo vodenje pogovora

Odvisno od teme. Če govori eden od otrok o šoli, potem vodi pogovor on.

NADALJEVANJE POGOVOROV, KO ZMANJKA BESED

- pogovor nadaljujejo otroci

Rok. Lahko bi rekla da otrok.

Velikokrat Žan in Miran, saj takoj planeta na dan z besedo ko zmanjka besed. Ponavadi kar onadva, kdaj pa tudi Marina.

- pogovor nadaljuje oče

V tem je pa Rado res dober, ko zmanjka besed, on posploši in tako pogovor steče dalje.

- pogovor nadaljujeta oče in mati

Jaz ali Matic. Nadaljujeva pogovor o drugi temi.

OPAZOVANJE GOVORICE TELESA PRI OTROCIH

- materina in sinova izrazita govorica telesa v primeru razburjenosti

Pri sebi vem, da letijo roke po zraku, ko sem razburjena. Rok tudi, drugi ne.

- nemirnost otroka

Rok je bolj nemiren,

- trma otroka

Katja se vleče v kot in kuha mulo.

- neizrazita govorica telesa pri najmlajšemu otroku

Pri Evi govorica telesa še ni tako izrazita,

- pubertetniška govorica telesa pri najstarejših dveh otrocih

pri Janu je že malo bolj. Ima že določene pubertetniške gibe, prav tako kot Lidija. Pri Lidiji je govorica telesa odvisna od razpoloženja.

- drugačno vedenje otroka, kadar ne govori resnico

Takoj ugotovim, da je drugače kot otrok govori, saj se drugače obnaša.

- materino nezadostno opazovanje govorice telesa

Ne opazujem dovolj tega, res ne.

- mati ne opazuje govorico telesa

Na to pa res nisem pozorna. Bi morala biti bolj, saj naj bi otroci veliko povedali s kretnjami.

- večjo pozornost namenja verbalnemu izražanju

Dajem večji poudarek na izrečene besede.

ZAKLJUČEVANJE POGOVOROV

- očetov zaključek ostrega pogovora

Če je pogovor bolj oster, zaključim Marko. Je bolj miren.

- materin zaključek pogovora

Končam ga ponavadi tudi jaz, ker se mi zdi to tudi najbolj primerno.

- zaključek pogovora odvisen od teme in situacije

Končamo pa različno, čisto odvisno od teme pogovora in same situacije ter razpoloženja.

- pogovora ne zaključim pobudnik, ampak sogovornik

Konec pogovora je odvisen od situacije. Če začne pogovor otrok, ga končava midva, če pa začneva midva, ga zaključijo otroci.

**SITUACIJE, KO SE VEČ OTROK HKRATI OBRNE NA STARŠE Z ŽELJO PO POGOVORU
OTROKOVE ENAKE MOŽNOSTI ZA POGOVOR S STARŠI**

- otroci imajo enake možnosti za pogovor

Seveda jo imajo. Se mi zdi zelo pomembno, da vsak otrok ve, da se lahko kadarkoli obrne name, če ga kaj teži.

Vsi imajo enako možnost, ne delam razlik med otroki.

- mati se trudi, da imajo otroci enako možnost

Trudim se da ja, vendar kdaj to ni mogoče v celoti. Delam na tem, da bi bila enaka do vseh.

- enakost možnosti za pogovor odvisna od truda za to

Možnosti imata, vsak po svoje si jo izborita.

- otrokovo vsakovanje v besedo drugega

Če govorim z Rokom, Katja vsakuje v besedo. Treba jo je ustavit.

- mlajši otrok zahteva več pozornosti

Katja je mlajša in hoče biti v ospredju.

- občasen občutek zapostavljenosti otroka

Vsak se kdaj lahko počuti zapostavljenega, sploh Klara hoče imeti več pozornosti.

REAGIRANJE STARŠEV NA HKRATNO ŽELJO VEČ OTROK PO POGOVORU

- pogovor na sedežni z vsemi

Poslušam jih, na sedežno se usedemo, kdaj sodelujemo, kdaj pa ne. Ponavadi se lahko zmenimo.

- neprijeten občutek matere

Seveda mi je malo neprijetno, a sem že ob prvi taki situaciji odločila, komu bom v temu primeru dala prednost.

- preskok na skupno temo

Gremo na skupno temo in se pogovarjamo o tej temi. Skupna tema je odvisna od okoliščin v tistem trenutku.

- otroci imajo možnost za pogovor po izmenjajočem se vrstnem redu

Najprej eden pove, potem drugi. Ni zmeraj isti vrstni red, tako da noben od otrok ni zapostavljen.

- malo takih situacij

Na srečo se to zgodi malokrat, le nekajkrat letno.

PREDNOST V POGOVORIH V PRIMERU, DA SE NA STARŠE Z ŽELJO PO POGOVORU OBRNE VEČ OTROK HKRATI

- prednost v pogovorih ima starejši otrok

Ponavadi Roku ker je starejši, potem pa še Katja.

Prednost dajem starejšemu otroku. Ko se mi prvič zgodila taka situacija, nisem vedela, komu naj dam prednost. In tako sem se takrat odločila, da bo prvi na vrsti starejši otrok.

- otroci glede prednosti starejšemu ne oporekajo

Do sedaj se je to zmeraj lepo obneslo in mi še noben od otrok nikoli ni zameril zaradi tega.

TEME V DRUŽINAH, O KATERIH NE ŽELIJO GOVORITI IN OSEBE, S KATERIMI SE O TEH TEMAH LAHKO POGOVORIJO

TEME, O KATERIH NE ŽELIJO GOVORITI OTROCI S STARŠI

- najmlajši otrok govori o vseh temah

Katja nima še teh težav, Rok pa občasno kar.

- najmlajša otroka govorita o vseh temah

Neja in Žan zaenkrat nimata nobenih zadržkov in mi tudi povesta vse. Opazim pa, da bo tudi Žan sčasoma bolj pozoren na to, kaj bo povedal in kaj ne.

Klara in Peter sta mlajša in se zaenkrat pogovarjata o vsem.

- otrok se ne želi pogovarjati o učenju

Rok noče o učenju. Določene stvari mi pove in to je to, mu je nerodno.

- najstarejša otroka se ne želita pogovarjati o ljubezenskih temah

Najstarejša dva otroka, Mirana in Marino, velikokrat malo podražim, če je kaj novega na ljubezenskem področju. In nikoli mi nočeta nič povedati, tako da okrog tega od njiju ne izvem popolnoma nič.

- otrok se ne želi pogovarjati o ljubezenskih temah

Rudi se noče pogovarjati o puncah, saj je ravno na začetku pubertete. Nikoli ni izrazil želje, da bi se o tem želel pogovoriti z menoj.

- otroci se ne želijo pogovarjati o spolnosti

Kadar omeniva z Radom spolnost, se vsi pričnejo smejeti, sploh Jan. Vse, povezano s spolnostjo, mu je zelo smešno in se o tem noče pogovarjati.

- najstarejša otroka se ne želita pogovarjati o samomorih

Poleg tega Jan in Lidija nočeta govoriti o samomorih. Ne vem, zakaj.

- otroka se ne želita pogovarjati v primeru utrujenosti

Odvisno je tudi od utrujenosti otroka, če sta utrujena, nočeta sodelovat.

OSEBE, S KATERIMI SE LAHKO OTROK POGOVORI O NEŽELJENIH TEMAH, O KATERIH NE ŽELI GOVORITI S STARŠEMA

- zavračanje pogovora o nezaželenih temah s sošolci in bratranci

Odvisno od teme. Z bratranci ne, s sošolci tudi ne. Otroka nimata pravih prijateljev.

- pogovor o nezaželenih temah s sorodniki

Največ se pogovarjata z babico, teto in sestrično.

- pogovor o nezaželenih temah s sošolci in sošolkami

Miran in Marina se o svojem ljubezenskem področju pogovarjata s svojimi vrstniki. Marina ima tri sošolke, s katerimi se odlično razume in se vse tudi zaupajo.

Pogovarjata se s sošolci oz. sošolkami.

S svojimi sošolci...

- pogovor o nezaželenih temah s prijatelji

Katja je največ s prijateljico Klaro.

Miran se veliko druži s prijatelji iz naše vasi in ko je taka prilika, se pogovarjajo tudi o svojih simpatijah.

...in prijatelji.

TEME, O KATERIH NE ŽELIJO GOVORITI STARŠI

- mati ne želi govoriti o računalniških igrich in filmih

Jaz o računalniških igrinah ker me ne zanimajo. Vem, da se bom morala malo bolj v roke vzeti. Rok reče, da ve, da me računalniške igrice ne zanimajo, pa mi vseeno kaj pove o njih. Pa tudi o filmih.

- mati se ne želi pogovarjati o avtomobilih in tehničnih zadevah

Miran zelo rad govori o avtomobilih in o teh bolj tehničnih temah, o katerih jaz pojma nimam. Tudi če bi se rad pogovarjal z mano o tem, ne bi vedela, o čem govori.

- mati se ne želi pogovarjati o košarki in nogometu

Sicer me ne zanima najbolj košarka in nogomet, o katerem Jan z veseljem govori, ampak ga vseeno poslušam.

- mati se ne želi pogovarjati o denarju

Na splošno se pa ne želim pogovarjati o denarju ter o kakšnem novem financiranju pri naši hiši.

-mati se ne želi pogovarjati o smrti, negativnih zadevah in o morebitnih lumparijah otrok

O smrti in nasploh o slabem. In o tem, če bi kdo od otrok naredil kakšno lumparijo.

- materina dostopnost za pogovor o vseh temah

Nimam zadržkov do nobene teme, kot vsakemu človeku so mi pa ene teme ljubše kot nekatere.

Nimam nobene take teme, da se z otroki o tem ne bi hotela pogovarjati.

OSEBE, S KATERIMI SE LAHKO OTROK POGOVORI V PRIMERU, KO STARŠI O NEKATERIH TEMAH NE ŽELIJO GOVORITI

- pogovor o nezaželenih temah z očetom

...o filmih z očetom.

Tu pride na vrsto Janez...

Z Radom.

- pogovor o nezaželenih temah z bratom

...in Žan, saj sta oba moškega spola in ju avtomobili in podobne zadeve zanimajo.

- pogovor o nezaželenih temah najprej z materjo, nato z vrstniki

Vsekakor bi želela, da z menoj. Če pa ne, pa z vrstniki.

- pogovor o nezaželenih temah s sošolci

O igrinah se lahko pogovori v šoli s sošolci...

...ter sošolci se tudi lahko pogovarja.

Glede košarke in nogometa se Jan pogovarja tudi s sošolci.

- pogovor o nezaželenih temah s prijatelji

In s prijatelji...

ZAVRNITEV POGOVORA

OBČUTKI OB ZAVRNITVI POGOVORA

- nemirnost matere

Nemirna sem v sebi...

- neprijeten občutek matere

Meni je vsekakor v tistem trenutku neprijetno...

Meni je neprijetno...

- mati se počuti zavrnjeno

Počutim se zavrnjeno.

- kasnejši poskus ponovnega pogovora

...poskušam čez čas ob pravi priliki pričeti s to temo spet.

...ampak vseeno poskušam nadaljevati ta pogovor.

- nadaljevanje zavrnjenega pogovora v primeru slabe volje matere čez nekaj dni

Odvisno je tudi od razpoloženja. Če sem slabe volje, poskusim čez nekaj dni. Roka pustim pri miru, edino ne če me res zelo zanima.

- neprijeten občutek otroka

...prav tako otroku. Čez čas pa oba pozabiva na to in je veliko boljše.

- nezaupanje otroka

Da mi otrok ne zaupa.

- otrokov občutek osamljenosti

Otrok se v tem primeru počuti osamljenega.

- otrokova sramežljivost in izogibanje pogovoru

Otrok postane bolj sramežljiv, kot bi se hotel izogniti temu pogovoru.

ZAKLJUČEK ZAVRNJENEGA POGOVORA

- nastanek tišine

Nastane tišina in oba ne veva, kako naprej.

- molčanje o nezaželeni temi

Če ni prej razburjenja, se ne govori...

O tem se ne pogovarjava več.

- neprijeten občutek

Oba pogledava v tla in ne veva, kaj bi naprej. Obema je neprijetno. Na srečo se to zgodi malokrat.

Počutiva se neprijetno.

- ponoven poskus pogovora o nezaželeni temi

če pa je, pa deset minut premora in spet ta tema.

- pozitiven zaključek pogovora

Tako, da se pogovor izteče na pozitiven način, da se oba počutiva dobro.

KAKO STARŠI DEFINIRAJO TEMELJNE PROBLEME OTROK IN NAČINI REŠEVANJA PROBLEMOV

KAKO STARŠI DEFINIRAJO TEMELJNE PROBLEME OTROKA

- občutek krivice glede odbitih procentov zaradi neizpolnjevanja šolskih obveznosti

Roku se je zadnjič zdelo krivično ker mu je učiteljica odbila procente ker ni naredil plakata. Meni se ni zdelo, zanj je bil to velik problem.

- izsiljevanje otroka v šoli

Katjo kdaj izsiljujejo v šoli. Je to Rok slišal in tistemu eno primazal.

- nagajanje otroku s strani starejših vrstnikov

Katji skozi nagajajo petovci, ampak ni nič kritičnega.

Peter in Klara imata probleme v šoli, saj jima učenci višjih razredov nagajajo po pouku. Enkrat sta Petra dva starejša fanta prijela za roke in noge in ga sukala po zraku.

- problem vožnje do šole zaradi oddaljenosti do povezav javnega prometa

Vsi otroci imajo probleme z vožnjo do šole. Stanujemo namreč 2 km stran od avtobusne postaje in to predstavlja velik problem. Kombi sicer vozi, ampak samo ob določenih urah, prav tako ima postajališča vnaprej določena, nam najbližje je oddaljeno pol kilometra.

Miran in Marina imata do srednje šole več kot 30 km v eno stran, avtobusne povezave pa so bolj slabe.

Lidija ima največ problemov z vožnjo, saj ima do srednje šole 35 km v eno smer, zato je ta vožnja dolga in naporna zanj.

- problemi pri šolskih predmetih

Marina ima probleme tudi pri matematiki.

Jan ima težave pri slovenščini, zato ima sedaj trikrat tedensko individualne ure.

Rudi ima probleme pri angleščini...

- problem usklajevanja šolskih in individualnih učnih ur

Nekajkrat ga je pedagoginja vzela ven iz razreda med poukom pri naravi, zato mu je manjkala snov. Sedaj smo se dogovorili, da ima Jan enkrat tedensko eno preduro, dvakrat ga pa vzame ven iz razreda med poukom.

- upor otroka proti opravljanju šolskih obveznosti

Rok je v teh letih in govori: 'Ne bom tega!' Bil bi rad na računalniku, namesto da bi mislil bolj na šolo.

- otrokov odziv na žaljenje zaradi obilnejše postave z jekom

Imel je tudi obdobje, ko so ga prijatelji 'zafkravali' zaradi obilnejše postave, sedaj je že bolje s tem. Takrat je jokal zaradi tega.

- pomanjkanje poguma za vzpostavitev stika z drugo osebo

...ter take, brezvezne probleme. Nima recimo poguma, da bi poklical nekoga, da popravi internet.

- problemi zaradi upora otroka po sprehodih

Kar nekaj težav imamo pri tem. Mi vsi bi šli kdaj peš, Katja pa ne mara hoje.

- občasno potepanje otrok

Se bi pa včasih radi potepali po vasi ali gredo malo dlje iz območja naše vasi.

- neustavljivo jezikanje otroka

Rok ne zna nehati ko se prepiramo, še kar naprej jezika, še kar naprej govori. Rečem naj utihne, on pa zakaj. Res ne zna nehati.

- otrok nima delovnih navad

Rok nima delovnih navad...

- nepospravljanje igrač za seboj

Eva noče za seboj pospraviti igrač, s katerimi se igra.

- večji problemi bodo v puberteti

Večji problemi šele prihajajo s puberteto.

- velikih problemov še ni

Tako hudih problemov še ni...

POTEK POGOVORA O PROBLEMIH

POBUDA ZA ZAČETEK POGOVORA O PROBLEMIH

- otrokova pobuda za začetek pogovora o problemih

Začneta otroka. Katja pride sama do mene, sama pove. Pove mi, ko vadiva branje ali ko jo peljem na suhi trening smučanja.

Lidija se vedno jezi, ker Eva ne pospravi igrač in tako ona prične pogovor z njo.

Če imajo otroci probleme, sami povejo. Sama ne morem vedeti, kaj se dogaja v šoli, če mi sami ne povejo.

- materina pobuda za začetek pogovora o problemih

Z Rokom je drugače, kdaj moram sama opaziti, da je nekaj narobe. Tudi pogovor z njim o tem moram kdaj začeti sama. Odvisno od situacije.

Jana jaz prva vprašam, kako je s slovenščino...

Začneva jaz...

- očetova pobuda za začetek pogovora o problemih

...ali Janez...

...kako je z Lidijino vožnjo v šolo pa najprej vpraša Rado.

ZAKLJUČEVANJE POGOVORA O PROBLEMIH

- materin zaključek pogovora o problemih

Pogovor s Katjo končam jaz.

Končam ponavadi jaz in povem ta svoje...

- zaključek pogovora o problemih s strani staršev

...končava tudi midva.

Vse pogovore o problemih končava jaz ali Rado.

- otrokov zaključek pogovora o problemih

Tak pogovor pa zaključi običajno on sam.

- otrokov občasen zaključek pogovora o problemih

Peter in Klara kdaj še kaj pripomnita, kdaj pa ne.

ZAUPANJE OTROKA, DA POVE SVOJE PROBLEME STARŠEM

STOPNJA OTROKOVEGA ZAUPANJA STARŠEM O NJEGOVIH PROBLEMIH

- mlajša otroka zaupata vse probleme

Zdi se mi, da mi mlajša dva, Neja in Žan, zaupata vse...

Peter in Klara mi povesta vse...

- otroci zaupajo vse probleme takoj ali najkasneje v nekaj dneh

Mogoče mi kdaj v kakšnem primeru ne zaupajo takoj problemov, čez kakšen dan ali dva pa.

- materina pobuda za zaupanje vseh problemov

Otrokoma povem, naj mi povesta svoje probleme.

- otroka zaupata večje probleme

Ne zaupata mi vsega, povesta mi glavne probleme.

- starejši/a otrok/a delno zaupa/ta probleme

...starejša dva, Miran in Marina, pa ne čisto vsega. Se pozna, da sta v puberteti.

...Rudi mi pa ne pove vsega.

- materina skrb glede zaupanja problemov v otrokovi puberteti

Ne vem, kako pa bo, ko bo Rok prišel v puberteto.

NAČINI POVEČEVANJA ZAUPANJA S STRANI STARŠEV TER KAKO ZMANJŠUJEJO MOREBITNO NEZAUPANJE OTROK

- materina pobuda za zaupanje vseh problemov

Vsem povem, da mi lahko zaupajo probleme ter da sem jim vedno na razpolago za pogovor.

S pogovorom. Povem jim, da je bolje, če čim prej povedo svoje težave, da jim bom vedno pripravljena pomagati.

Povem jim še, da jim ne morem pomagati, če mi ne povejo, kaj jih mori.

Velikokrat jim tudi rečem, da mi lahko vse povedo, da si bom vzela čas zanje.

- mati je zaupnik otroka

Daš vedeti, da si ti otrokov zaupnik, da si ti tisti, da ti otrok zaupa. In da mu boš pomagal, če se le da.

- materina pobuda za začetek pogovora o problemih

Da sama začnem pogovor, če vidim, da nekaj ni v redu. Vprašam jih, kaj je narobe in poskušam pomagati.

- povečevanje zaupanja z zanimivimi pogovori

Z Lidijo je boljše reči kakšen dober pogovor. Na tak način povečujem zaupanje.

- aktivno poslušanje, pogovori za mizo in obiskovanje otrok v sobah

Zavestno si rečem, da moram malo bolj poslušati, uvesti se dol z otrokom četudi imam delo. Delo počaka. Kdaj grem tudi v sobo, s tem več izvem.

- mati ne vpije nad otroki

Nikoli ne vpijem nad otroci in s tem dobijo večji občutek varnosti.

- občasno pestovanje otrok

Eva se še malo popestuje pri meni, prav tako še Jan včasih. Lidija se nikoli več ne, saj je že prestara za to.

- molčanje matere o zaupanem problemu otroka

Dam tudi obljubo, da ne bom nikomur povedala, če otrok tako želi.

Če mi eden od otrok reče, naj bom tiho, potem sem tudi res tiho. Držim se dogovora.

- kljub občasni vzkipljivosti mati želi pomagati

Rečem, da četudi kdaj ponorim, kar ni prav, bom pomagala.

- prvotno reševanje problemov doma

Ne drugje iskat pomoči. Oba govoriva, naj probleme najprej nosita domov. Velikokrat to povem.

- načrtno zmanjševanje otroku neprijaznih reagiranj

Če pri sebi opazim, da kdaj nisem najbolj primerno reagirala, se potrudim, da ob naslednji taki priložnosti reagiram bolj otroku prijazno.

- pogovori o razlogih za nezaupanje otroka

S pogovorom. Predvsem o tem, zakaj mi ne zaupa otrok.

- preprost način pogovora z otrokom

Poskušam biti čimbolj preprosta, čimbolj človeška. Poleg tega tudi, da ne kompliciram.

OSEBE V PROCESU REŠEVANJA PROBLEMOV

OSEBE, KI SO PRISOTNE PRI REŠEVANJU PROBLEMOV

- prvotno reševanje problemov v družinskem krogu

Ponavadi vsa družina, odvisno za kakšen problem gre. Če ga lahko rešimo sami, ga sami...

Čisto odvisno od tega, za kakšen problem gre. Če se le da, ga rešimo vsi domači.

- reševanje problemov v družinskem krogu

Domači...

Ožji družinski člani...

- reševanje problemov s staršema

Prvi stik sem jaz, potem pa Marko.

Največ jih rešujemo v družinskem krogu, z menoj in Janezom.

Največ jih rešujejo z menoj in Radom.

Z menoj in Maticem.

- reševanje problemov v družinskem krogu

Če se le da, probleme rešujemo v družinskem krogu.

- iskanje pomoči pri sorodnikih

Moja mami in sestra Sara, ki ima najstniške otroke. Vprašam Saro, kako bi ona.

Zaradi Rokove slabe matematike ga kdaj peljem k Tini (nečakinja). Pomoč iščem pri bližnjih sorodnikih, ne greš nekam kar tako.

Poiščem jo pri ožjih družinskih članih, predvsem pri moji sestri, s katero se skupaj uči angleščino.

- občasno reševanje problemov s sosedom

Pri prevozu kdaj priskoči na pomoč tudi sosed, saj hodi v službo v dolino.

Glede prevoza otrok do šole pa se kdaj obrnemo na soseda.

- pomoč soseda in inštruktorja matematike, kadar ne najdejo primerne rešitve

Če pa to ne gre, sodeluje še sosed ali učna pomoč za inštrukcije pri matematiki.

- pomoč sorodnikov, kadar ne najdejo primerne rešitve

...drugače pa je potem še babica in teta zraven pri reševanju.

- reševanje problemov z razredničarko in pedagoginjo

Pri Janovi slovenščini priskoči na pomoč še razredničarka in pedagoginja.

- reševanje problemov s šolskimi delavci

... in še razredničarka ter pedagoginja.

...ter razredničarka in učitelj angleščine.

...in učitelja angleščine.

- iskanje pomoči pri razredničarki

Za Marino smo zaradi težav pri matematiki poiskali pomoč v šoli. Posvetovala sem se z razredničarko in je predlagala dodatno učno pomoč.

Pokličem Janovo razredničarko in se dogovoriva, kako naprej.

Seveda se obrnem tudi na razredničarko...

- zavračanje strokovne pomoči kljub občasni želji po tem

Strokovne pomoči ne mislim iskati, čeprav me je kdaj že malo zamikalo.

POGOSTOST SITUACIJ, KO SE OTROCI S PROBLEMOM OBRNEJO NA STARŠE

- izražanje želje otrok po reševanju problema vsak dan ali manj

Včasih je to vsak dan, kdaj pa tudi nekaj dni ni nič. Lahko bi rekla da čisto odvisno od dneva in situacije.

Odvisno od problema. Lahko tudi vsak dan.

Včasih je to več dni zapored, včasih pa tudi več.

- otrokova izrazitev problema ob nastanku drugega problema

Enkrat smo šli pomagat k Markovim staršem grabiti in ker Roku to ni odgovarjalo, je v svoji jezi povedal še za en problem, ki ga prej ni nikoli omenil. Le tako mi je povedal, kaj ga tare. Je odvisno od situacije, nima kakšnih velikih in napornih problemov še sedaj.

dni ne.

- redko izražanje želje otroka po reševanju problema

Prav konkretno bolj redko. Katja približno enkrat do dvakrat mesečno.

SODELOVANJE STARŠEV V PROCESU REŠEVANJA PROBLEMA

- sodelovanje staršev

Običajno pa delujeta skladno in se strinjata eden z drugim. Čisto odvisno tudi od dneva in situacije.

Z Radom redno sodelujeta, se oba zanimava, kakšna je situacija s posameznim otrokom. Obema se zdi pomembno, da oba veva vse oz. čim več o najinih otrocih.

Oba poskušava pomagati otrokom po svojih najboljših močeh.

- podpiranje staršev

Z Janezom drug drugega podpirava...

- sprotno obveščanje o novostih

...in sva vedno na tekočem, kaj se dogaja pri nas doma.

- občasno nasprotovanje staršev

Kdaj delujeta nasprotno, to ni dobro.

- očetovo začasno molčanje o njegovem mnenju

Marko mi ne pove takoj, če misli, da nimam prav.

- mati je bolj popustljiva

Sem pa jaz bolj popustljiva in me otroci hitreje prinesejo naokrog.

REŠEVANJE PROBLEMОВ S POMOČJO TRETJE OSEBE

POGOSTOST SITUACIJ, KO STARŠA NE VESTA, KAKO POMAGATI

- redkost situacij, ko starša ne vesta, kako pomagati otroku

Malokrat je tako, da oba z Markom ne veva, kako pomagati, so pa situacije, ko je tako. Na srečo malokrat.

To se zgodi malokrat, nekajkrat letno.

Malokrat, to se zgodi pri Janovi slovenščini.

To se zgodi nekajkrat na šolsko leto, in sicer ko ima Rudi slabe ocene pri angleščini.

STOPNJA UPOŠTEVANJA MNENJA OTROK O IZBIRI OSEB PRI REŠEVANJU PROBLEMA

- popolno upoštevanje mnenja otrok o izbiri oseb pri reševanju problemov

Upoštevam, da meni povedo svoje mnenje otroka in Marko. To je pomembno, da so otroci bolj sproščeni s to osebo.

Upoštevam popolnoma, saj se mi ne zdi smiselno silit otroka nekam ali k nekemu, ki mu ne odgovarja. Taka način ne bi pomagal popolnoma nič.

Oba z Radom upošteva želje, ne braniva nobenemu otroku nikogar. Otroci povedo svoje mnenje in to mnenje potem tudi upošteva.

- otrokovo občasno neizražanje mnenja

Katja se o tem kdaj noče pogovarjat...

- otrokovo direktno izražanje mnenja

...Rok pa pove direktno, kaj si misli.

- upoštevanje mnenja v čim večji meri

Čim več če se da.

NAČINI SODELOVANJA S TRETJO OSEBO

- otroka gresta sama k sorodnikom

Otrokoma rečem naj gresta k babici in teti pa se naj sami dogovorijo.

- mati ve, kaj se pogovarjajo, a o tem molči

Mami mi je občasno že povedala kaj o tem, kar sta ji Rok in Katja povedala, seveda se delam, kot da mi ni povedala. Ne lomim obljub.

- osebno ali telefonsko sodelovanje glede na potrebe

Dogovarjamo se sproti, največkrat po telefonu, kdaj tudi osebno. Sodelujemo takrat, ko je to potrebno.

Zaradi težav pri slovenščini komuniciram z razredničarko po potrebi preko govornih ur. Včasih osebno ali pa po telefonu. Tako je tudi s pedagoginjo, dogovarjamo se po potrebi.

- na govornih urah vsak pove svoje mnenje in poiščejo skupno rešitev

Sodelujemo s skupnim pogovorom. Na govornih urah se usedemo skupaj dol in vsak pove svoje mnenje. Nato najdemo skupno rešitev, da bo bolje.

- obveščanje o problemih v šoli s strani učiteljice

V šoli sva z učiteljico dogovorjeni da pokliče, če nastane kakšen problem.

POMEMBNE ZNAČILNOSTI SODELOVANJA S TRETJO OSEBO

- mati posluša in upošteva nasveta osebe, ki pomaga

Nasvet tistega, kako bi on. Ga poslušam in na tak način poskušam delati naprej, torej ga upoštevam.

- sprotno obveščanje o novostih

Da smo vsi na tekočem, če je kaj novega.

- zaupanje pomagajoči osebi

Pomembno se mi zdi tudi, da tej osebi zaupamo.

- lastna vednost o načinu, kako reševati problem

Da sam veš, kako se samega problema lotit...

- vednost pedagoginje o pomankljivostih pri slovenščini

...da sama pedagoginja ve, kjer so pomankljivosti pri Janovi slovenščini.

- čimprejšnja rešitev problema

Predvsem to, da se problem čim prej reši.

STOPNJA ZAUPANJA TRETJI OSEBI

- popolno zaupanje

Popolnoma. Kljub temu da ima moja mami oster režim, je to še vedno moja mami. Sestri tudi zaupam popolnoma, saj ima tri otroke in s tem tudi več izkušenj kot jaz.

Mojemu sosedu zaupam popolnoma. Vsakodnevno se vidavamo in komuniciramo, z njim smo v prijateljskih odnosih. Sosed rad prisloži na pomoč pri prevozu v šolo, saj sta podjetje, kjer dela, in šola v istem kraju.

Vem, da pomoč koristi Janu, zato ji zaupam popolnoma.

- veliko zaupanje

Ker gre samo za odrasle osebe, zelo.

NAČINI REŠEVANJA PROBLEMOV OTROK

- sprotno reševanje problemov

Rešujemo jih sproti...

Poskušamo jih reševati čimbolj sproti.

Vsak dan sproti se dogovarjamo, kako bo z vožnjo naslednji dan.

- reševanje problemov s pogovorom

...s pogovorom...

S pogovorom.

- reševanje problemov z iskanjem primerne rešitve

Ko se pojavi problem, ga poskušamo čim prej na primeren način rešiti.

- reševanje problemov z medsebojnim sodelovanjem

Z medsebojnim sodelovanjem, da smo vsi na tekočem, če je kaj novega...

- vsak ve, kakšno vlogo ima pri reševanju problema

in da vsi vemo, kdo ima kakšno vlogo pri reševanju nastalega problema.

- v primeru otrokovega izsiljevanja posreduje drugi otrok

Če Katja kdo izsiljuje, Rok posreduje.

- v primeru neprimerne rešitve poiščejo pomoč pri sorodnikih

...če ne najdemo primerne rešitve, otroka pošljem k babici in teti.

- izklop televizije zaradi zahteve po pospravljanju igrač

Ko Eva ne pospravi igrač, jih spravimo in ugasnemo televizijo, da ne more gledati risank.

- zaklenitev računalniške sobe zaradi otrokove potrebe po učenju

Ko je čas za Janovo učenje in bi raje bil na računalniku, zaklenemo računalniško sobo.

- ukinjanje igranja na računalniku

... ukinjam računalnik.

ČASOVNA UMESTITEV PROCESA REŠEVANJA PROBLEMOV OTROK

- reševanje problemov ob večerih

Med tednom zvečer, ko smo vsi doma...

Rešujemo jih največ zvečer, ko se usedemo dol...

Imamo največ časa zvečer in takrat je najbolj primeren čas za to.

Zvečer, ko je največ časa...

- reševanje problemov pri kosilu

...ali pa pri kosilu.

- reševanje problemov ob nedeljah

Med vikendom pa ob nedeljah.

- po potrebi reševanje problemov čez dan

...če je kaj nujnega pa tudi podnevi.

- reševanje problemov takoj

...če je pa kaj nujnega, pa takoj.

Rešujemo jih takoj, če se le da...

- reševanje problemov čim prej

oz. v nekaj dneh. Odvisno od tega, za kaj se gre. Če je kaj nujnega, takoj, drugače lahko tudi malo počakamo.

DEJAVNIKI, KI SO POMEMBNE PRI REŠITVI PROBLEMA

- mnenje vsakega člana družine in da se problem reši

Da ga rešimo, da vsak nekaj pove o svojem razmišljanju, če se problem tiče vseh. Treba je povedati, kako vsak vidi rešitev.

- najbolj primerna rešitev ter strinjanje otrok s to rešitvijo

Da je rešitev najbolj primerna ter da se otroci s to rešitvijo strinjajo. Rešitev, ki ne bi bila v korist otroku ali če otroku ne bi bila všeč, se mi ne zdi dobra.

- večja samozavest in ubogljivost otroka

Da je otrok bolj samozavesten, da se nauči ubogati, za seboj pospravljati.

- boljše trenutno stanje

Da je vsaj malo boljše...

- da se problem ne ponovi več

...in da se ta problem ne bi več ponovil.

PRILOGA 6:

DEFINICIJE POJMOV

VSAKDANJE ŽIVLJENJE DRUŽIN IN PROSTI ČAS

POTEK DNEVA MED TEDNOM

ŽIVLJENJE DRUŽINE DOPOLDNE

Med tednom gredo starši, ki imajo doma kmetijo, zjutraj najprej v hlev, kjer opravijo vsa potrebna dela. V večini primerov družine ne omenjajo, da bi zjutraj zajtrkovali. Zaposleni starši gredo v službo, če v službo ne hodijo, doma opravljajo gospodinjska in druga dela (*»Ker sama ne hodim v službo, dopoldne operem perilo, pospravljam po hiši in v njeni okolici...«*). Otroci gredo v dopoldanskem času v šolo. Če v šolo še ne hodijo, dopoldne preživijo doma ali v vrtcu.

SKUPNO KOSILO

Ko pridejo starši iz službe in otroci iz šole, je na vrsti kosilo (*»Ko pridemo vsi domov, je na vrsti kosilo.«*). Pri kosilu so zbrani vsi člani družine.

DELO ZA ŠOLO DOMA

V popoldanskem času opravijo otroci doma obveznosti, povezane s šolo. Te obveznosti se nanašajo na učenje šolske snovi in opravljanje domačih nalog.

POPOLDANSKO OPRAVLJANJE DOMAČIH DEL

V popoldanskem času člani družine opravljajo na domu razna dela, na kmetijah so ta dela povezana s kmetijskimi opravili. Kadar otroci nimajo drugih obveznosti, pomagajo pri opravljanju del tudi sami (*»...če imajo čas, gredo tudi ven pomagat.«*).

PROSTI ČAS

V popoldanskem času predstavlja prosti čas del dneva, ki ga člani družine namenijo raznovrstnim aktivnostim, saj se ukvarjajo s športnimi dejavnostmi, se družijo z ostalimi, ukvarjajo se z interesnimi dejavnostmi, se igrajo, prosti čas preživijo tudi na računalniku in pred televizijo. Med počitnicami otroci niso toliko obremenjeni s šolskimi obveznostmi, zato imajo takrat več prostega časa (*»Med počitnicami ni učenja in je več prostega časa.«*).

VEČERNI POGOVOR

Večer je del dneva, ko se celotna družina ponovno zbere skupaj. Skupni čas namenijo večerji ter pogovorom, ki potekajo bodisi za mizo bodisi ob gledanju televizije (*»Sledi večerja, gledanje televizije in naredijo se načrti za naslednji dan.«*).

POTEK VIKENDA

Vikend preživijo člani družine bolj sproščeno, saj ne gredo ne v šolo in ne službo, tako imajo več časa, ki ga namenijo drugim dejavnostim. Ob sobotah opravljajo gospodinska dela in dela zunaj hiše. Otroci doma opravijo še vse šolske obveznosti, ki jim jih ni uspelo opraviti med tednom (*»Če se imajo otroci za učiti, se učijo...«*). Pri kosilu so zbrani vsi družinski člani. Nekateri gredo v nedeljo dopoldne k maši. V nedeljo popoldne gredo starši in predvsem mlajši otroci na kakšen sprehod ali kam na obisk, obiske imajo lahko tudi sami. Starejši otroci se v nedeljo popoldne družijo s svojimi prijatelji (*»Starejša dva otroka sta že prestara in nočeta več hoditi z nami naokoli, imata svojo družino.«*).

SKUPNO DRUŽINSKO PREŽIVLJANJE PROSTEGA ČASA

NAČINI SKUPNEGA DRUŽINSKEGA PREŽIVLJANJA PROSTEGA ČASA

Skupno družinsko preživljanje prostega časa družine večinoma namenijo ukvarjanju s športnimi dejavnostmi. V okviru teh dejavnosti igrajo košarko ali nogomet, kolesarijo po okoliških poteh, plavajo v bazenih ali v morju, planinarijo, gredo na kakšne sprehod, pozimi smučajo. Prosti čas izven okvira športnih dejavnosti izkoristijo za skupno gledanje televizije, branje knjig, igranje raznih družabnih iger, odpravijo se tudi na izlete, gredo na kakšen obisk ali pa jih imajo sami.

POGOSTOST SKUPNEGA DRUŽINSKEGA PREŽIVLJANJA PROSTEGA ČASA

Največ skupnega prostega časa imajo ob vikendih, saj takrat ne gredo v službo in šolo. Če je le možno, prosti čas preživijo skupaj (*»Če se le da, smo skupaj in ga preživimo čim bolj aktivno.«*). Med šolskim letom so otroci obremenjeni s šolskimi obveznostmi, zato imajo več skupnega prostega časa med počitnicami. Nekateri navajajo, da imajo največ skupnega prostega časa ob dolgih zimskih večerih (*»... ter sedaj, ko so dolgi zimski večeri.«*). Družine časovno različno preživijo skupaj prosti čas, saj ga imajo nekatere na razpolago več, medtem ko ga imajo na drugi strani nekatere družine malo.

NAČINI PREŽIVLJANJA PROSTEGA ČASA OTROK

Otroci preživljajo svoj prosti čas aktivno, saj se ukvarjajo z raznovrstnimi dejavnostmi, od različnega druženja, ukvarjanja s športnimi dejavnostmi, obiskovanja raznih krožkov, do gledanja televizije, uporabe računalnika ter drugih iger. Družijo se s svojimi prijatelji in sorodniki. Na športnem področju se ukvarjajo z aktivnostmi, kot so igranje košarke, nogometa, kolesarjenje in treningi smučanja. Otroci so vključeni še v razne interesne dejavnosti, saj jih veliko obiskuje razne krožke v šoli (*»Klara hodi k računalniškemu krožku, pevskemu zboru...«*), en otrok hodi v potujoči vrtec. Vključeni so tudi h gasilskim vajam, ki so organizirane v okviru gasilskega društva, ki deluje v naši krajevni skupnosti. Udeležujejo se tudi plesnih vaj. Nekateri so vključeni k skavtom. Otroci namenijo svoj prosti čas tudi igranju igrice na računalniku, brskanju po internetu, gledanju televizije in igranju raznih iger (*»Peter in Klara se kdaj igrata z punčkami in se postavita v vlogo očka in mamice.«*).

ČASOVNA IN KRAJEVNA OPREDELITEV PREŽIVLJANJA PROSTEGA ČASA OTROK

ČASOVNA OPREDELITEV OTROKOVEGA PROSTEGA ČASA

Otroci imajo največ prostega časa med počitnicami, saj takrat niso obremenjeni s šolskimi obveznostmi. Med šolskim letom starši zahtevajo, da otroci najprej opravijo šolske obveznosti, šele nato se lahko posvetijo aktivnostim, s katerimi se ukvarjajo v prostem času (*»Zahtevam, da otroci najprej naredijo domačo nalogo in se učijo, nato sledi prosti čas.«*).

Izjave kažejo na to, da imajo več prostega časa mlajši otroci kot pa starejši, kar lahko povežemo s tem, da so mlajši otroci manj obremenjeni s šolskimi obveznostmi in imajo posledično več prostega časa (*»Največ prostega časa ima Eva, saj poleg potujočega vrtca nima drugih obveznosti.«*). Pri otrocih, ki hodijo v šolo, je torej prosti čas pogojen z njihovimi šolskimi obveznostmi.

KRAJEVNA OPREDELITEV PREŽIVLJANJA PROSTEGA ČASA OTROK

Otroci veliko prostega časa preživijo doma in v okolici doma. Če družina živi v bližini igrišča, ga preživljajo tudi tam. Suhi treningi smučanja potekajo v telovadnici. Starejši otroci v prostem času zahajajo v lokale, diskoteke ali v kino. Nekateri starši menijo, da ima preživljanje prostega časa izključno samo doma slab vpliv (*»Če bi bila otroka samo doma, to ne bi bilo dobro.«*).

VZPODBUJANJE OTROK K AKTIVNEMU PREŽIVLJANJU PROSTEGA ČASA

NAČINI VZPODBUJANJA K AKTIVNEMU PREŽIVLJANJU PROSTEGA ČASA OTROK

Starši uporabljajo različne načine za vzpodbujanje otrok k aktivnemu preživljanju prostega časa. Otroke vzpodbujajo s pogovori, da je dobro biti aktiven in jih podpirajo pri tistih aktivnostih, ki jih veselijo. Predlagajo jim dejavnosti po lastnem izboru, kaj vse bi lahko počeli (*»Predlagam jim kakšno igro, da ne delajo nobenih neumnosti. Rečem jim, naj kaj narišejo ali kaj podobnega.«*). Starši se zavedajo, da so otrokom za zgled. Nekateri navajajo, da otroke ni potrebno vzpodbujati, saj jim nikoli ne zmanjka energije in vedno najdejo dejavnosti, ki jim ustrezajo (*»Vsi otroci so bolj živahne narave in jih ni potrebno vzpodbujati.«*).

OVIRE PRI VZPODBUJANJU

V nekaterih družinah nimajo pri vzpodbujanju nobenih ovir, medtem ko jih ponekod imajo. Te ovire se nanašajo na odpor in na neodstopanje otroka od aktivnosti po njegovem izboru (*»Ko se Rok nekaj zamisli, kaj bo delal v prostem času, ne bo odstopil od tega.«*). V družinah, kjer imajo doma kmetijo, otroci pomagajo staršem pri opravljanju raznih del in tako predstavlja ovira pomanjkanje časa. (*»Največja ovira je pomanjkanje časa. Ker imamo kmetijo, otroci pomagajo opravljati tudi razna dela in tako jim to vzame čas za druge aktivnosti.«*).

DRUŽENJE Z VRSTNIKI

OSEBE, S KATERIMI SE OTROK DRUŽI IZVEN DRUŽINE

Otroci se v prostem času družijo tako s svojimi brati in sestrami kot tudi z osebami izven ožjega družinskega kroga, med katere se uvrščajo predvsem prijatelji, sošolci in sosedi.

MOŽNOST LASTNE IZBIRE DRUŽBE

Starši dopuščajo otrokom, da si sami izbirajo družbo vrstnikov in prijateljev. Pri tem je svoboda glede izbire družbe pogojena s tem, da to družbo starši dojemajo kot dobro družbo in da se otrok v njej dobro počuti. V kolikor bi bili vključeni v družbo, kjer sta prisotna alkohol in droge, bi druženje omejevali (*»Če bi bili vključeni v slabo družbo, bi omejevala otrokom, s kom se bi lahko družili in s kom ne.«*).

ČASOVNA OPREDELITEV DRUŽENJA OTROK S PREOSTALIMI VRSTNIKI

Otroci imajo več časa za druženje v času poletnih počitnic, saj takrat nimajo šole in z njo povezanih obveznosti. V šolskem obdobju se družijo občasno, saj je na prvem mestu šola, šele potem prosti čas in s tem tudi druženje. Ponekod mlajši otroci zaradi rosnih let še ne gredo toliko v družbo vrstnikov. V nekaterih družinah se otroci zaradi mraza najmanj družijo pozimi.

KRAJEVNA OPREDELITEV DRUŽENJA Z VRSTNIKI

Z vrstniki se veliko družijo v okolici svojega doma, pri sosedih, sošolcih ter na igrišču. Starejši otroci se družijo v lokalih, diskotekah, v kinu, poleti pa na vaških veselicah.

OMEJEVANJE IN NADZIRANJE OTROK S STRANI STARŠEV

DOLOČANJE URE VRNITVE DOMOV

Mnenja staršev glede časovnega omejevanja odsotnosti otrok od doma so deljena. Na eni strani nekateri starši ne postavljajo ure, do kdaj morajo otroci priti domov, saj se jim to ne zdi smiselno in potrebno. Ob tem nekateri navajajo, da naj otroci sami pri sebi premislijo, kako dolga je primerna odsotnost od doma (*»Smo pa dogovorjeni, da naj nikoli ne 'pretiravajo', da naj sami pri sebi premislijo, koliko bo dosti časa za druženje.«*). Na drugi strani pa nekateri časovno omejujejo otrokovo odsotnost od doma, pri tem je omejevanje povezano s starostjo otrok in njihovimi šolskimi obveznostmi. Starejši otroci so bolj svobodni in so lahko dlje časa odsotni od doma, medtem ko je pri mlajših otrocih obratno. Nekateri starši bi v primeru, da otroci ne bi upoštevali dogovorjene ure, sami šli iskat otroke (*»Če bi se slučajno zgodilo, da ne bi prišlo ob dogovorjeni uri domov, bi jih šla iskat.«*).

NADZIRANJE S STRANI STARŠEV V PRIMERU OTROKOVE ODSOTNOSTI OD DOMA

Stališča staršev glede nadziranja otrok so deljena, saj nekateri ne nadzirajo otrok, ker se jim ne zdi potrebno. Starši, ki otroke nadzirajo, utemeljujejo svoje nadziranje zaradi nevarnosti, ki preti zaradi bližnje ceste in

sosestovega vrta (*»Glede na to, da je blizu naše hiše cesta, je treba malo nadzirat. Pa tudi da ne skačejo po sosestovem vrtu.«*). Nekateri jih osebno nadzorujejo tudi na domačem in na bližnjem šolskem igrišču.

ZAUPANJE IN SKRBI STARŠEV

STOPNJE ZAUPANJA OTROKOM

Starši večinoma izražajo veliko zaupanje v svoje otroke. Manj jim zaupajo v primeru, ko gre za mlajše otroke ali ko se otroci družijo z ostalimi vrstniki, saj je takrat po besedah staršev večja možnost, da nastanejo razne neprijetnosti (*»Večje neumnosti nastanejo, če pridejo še drugi otroci in skupaj naredijo kaj, kar ni v redu.«*).

SKRBI STARŠEV

Skrbi staršev se navezujejo na situacije, da bi se otrokom pripetila kakšna nesreča, ki bi imela za posledico telesno poškodbo. Skrbi jih tudi, da bi otroci zašli v slabo družbo, kjer bi bile prisotne droge, alkohol ali druge škodljive substance.

VZGOJA

DEFINIRANJE VZGOJE S STRANI STARŠEV

Iz izjav staršev je razvidno, da težko definirajo vzgojo in potrebujejo nekaj trenutkov za razmislek (*»To je pa težko reči, kaj je to...«*). Njihovo definiranje vzgoje se nanaša na ustrezna oz. pravilna ravnanja in usmerjanja otrok, kar pomeni, da starši svetujejo otrokom prave napotke in usmeritve v življenju (*»Da otroku daš prave napotke, da ga prav usmerjaš...«*)

in da otroci delajo, kar je zanje dobro (*»Da se pravilno ukvarjaš z njimi pomeni, da delaš to, kar je zanje dobro...«*). Vzgoja se nanaša še na odvrčanje otrok od slabe družbe in škodljivih substanc. Starši navajajo, da sta v slabi družbi prisotna alkohol in droge (*»...da na zaide v slabo družbo, kjer je alkohol, mamila...«*). Pomemben element vzgoje je pogovor med starši in otroki, kjer gre za medsebojno poslušanje in upoštevanje nasvetov, pogovor z vsemi družinskimi člani, svetovanje v težavah, pogovor pa pride do izraza, ko imajo zanj dovolj razpoložljivega časa. Pri vzgoji gre še za zaupanje med starši in otroki, njihovo medsebojno sodelovanje, poštenost in spoštovanje.

NAČINI, KAKO SE STARŠI SPOPRIJEMAJO Z VZGOJO SVOJIH OTROK

Izjave kažejo na to, da je staršem pri vzgoji otrok pomemben element pogovor (*»Kot prvo je važno da povesta otroka vse, da se čim več pogovarjamo.«*). V pogovorih se starši želijo dotakniti različnih tem in otrokom prikazati, kaj je v življenju prav in kaj ni (*»S pogovorom, da poveš otroku na lep način, kaj je prav in kaj ni.«*). Za pogovor si je treba vzeti čas, zato nekateri starši uporabijo razne omejitve (*»Kdaj kar ugasnemo televizijo, da se malo pogovarjamo.«*), da se z otroki sploh lahko pogovarjajo. V družinah se srečujejo z različnim vrednotenjem izrečenih besed in narejenih dejanj, kar je povezano z raznolikostjo razpoloženja in situacij (*»Kdaj je bolj tak dan in se začne prepir zaradi malenkosti, kdaj je pa dan ko za veliko stvar ni nič narobe. To je kar problem.«*). Starši se v prepirljivih situacijah odzivajo različno, nekateri bolj mirno, drugi bolj vzkipljivo. Zavedajo se, da občasno ne reagirajo pravilno ter da se učijo na lastnih napakah.

Nekateri starši zavračajo fizično kaznovanje, saj se jim to ne zdi primerno (*»Midva ne tepeva, s kakšno silo ne smeš vzgajati otroka, ga zamoriš s tem.«*). Nekateri starši navajajo, da je občasno potrebna bolj »trda roka« (*»...če ne gre tako, je potrebna kdaj tudi malo bolj trda roka.«*), kar pojmujejo kot uporabo prepovedi, zato v primeru neubogljivosti otroci ne dobijo želenih stvari (*»Če otroci ne ubogajo, jim rečem, da ne bodo dobili tega, kar si želijo.«*).

POGOVORI

TEME POGOVOROV

Teme pogovorov se navezujejo na dan, ki so ga preživeli. Pogovarjajo se o dogodkih in osebah v šoli, službi, doma ter okolici doma.

V družinah, kjer imajo doma kmetijo, se pogovarjajo še o tem, kaj kdo dela na kmetiji ter na splošno o kmetijstvu (*»Ko pa so počitnice, pa največ o delu na kmetiji...«*).

Teme pogovorov se navezujejo še na prosti čas in na dogodke, povezane z njim. Ponekod so otroci že v obdobju pubertete in tako so teme tudi že bolj pubertetniško obarvane. Občasni prepiri niso izključeni (*»Kdaj se tudi prepiramo pri kosilu...«*). V družinah je dopuščena možnost, da vsak pove, kar želi. Ponekod so določene teme povezane z večjimi krščanskimi prazniki. Med samim pogovorom se tema lahko spremeni.

DOLOČANJE TEME POGOVOROV

Temo pogovora običajno določi tisti, ki da pobudo za pogovor, torej jo določajo tako starši kot tudi otroci. Starša določata temo v primeru, ko želita otroku sporočiti nekaj konkretnega (*»Temo določava midva samo takrat, kadar hočeva otroku nekaj dopovedati.«*). V družinah vsak kdaj določi temo. Temu pogovorov se določa glede na okoliščine posamezne situacije (*»To je različno od teme, ali se npr. govori o šoli, žuriranju... Odvisno je od situacije in časa.«*).

POTEK POGOVOROV

UDELEŽENOST ČLANOV DRUŽINE V POGOVORIH

V pogovorih so udeleženi tako vsi člani družine kot le posamezni člani, udeleženos je odvisna od teme in konkretne situacije (*»Čisto odvisno od teme in situacije.«*). Vsi člani so udeleženi v primeru, če se tema pogovora dotika vseh družinskih članov in če jim okoliščine omogočajo, da so lahko takrat prisotni pri pogovoru. V primeru, da se tema pogovora nanaša zgolj na enega otroka, poteka pogovor le med tem otrokom in med enim staršem, z materjo ali z očetom. Ponekod so v družinah prisotne teme, ki se nanašajo bolj na 'moške' ali na 'ženske zadeve', tako da se moški in ženske v teh temah bolje ujemajo in s tem med seboj tudi več govorijo (*»Matic se več pogovarja z Rudijem in Petrom, jaz pa s Klaro. Tako je zaradi bolj moških in bolj ženskih tem.«*).

POBUDA ZA ZAČETEK POGOVOROV

Izhajajoč iz izjav staršev je razvidno, da pobuda za začetek pogovorov prihaja tako s strani staršev kot s strani otrok (*»Pogovor začnemo različno, ali midva ali otroci.«*). Pogovor v večji meri pričnejo starši, predvsem matere (*»Ponavadi začnem jaz sama...«*). Očetje malokrat pričnejo pogovor. Otroci dajo pobudo, ko želijo kaj sporočiti ali če imajo kakšen problem in vprašanje (*»...kdaj pa tudi sam otrok če ima kakšen problem ali kakšno vprašanje.«*). Če starši opazijo pri otrocih nelagodje in le-ti ne želijo spregovoriti sami, začnejo pogovor starši.

POTEK POGOVOROV V DRUŽINAH

V družinah se pogovarjajo, ko se vsi zberejo skupaj. Pogovarjajo se pri jedi, ob skupnem delu, ko se usedejo skupaj ali ko gledajo televizijo. Starši želijo vedeti o otrocih vse oz. čim več. V primeru prepirov je nesporazume potrebno zgladiti (*»Če so bili prepri, se je treba nujno pogovorit...stopiti skupaj.«*). Izjave kažejo na to, da se v nekaterih temah med seboj bolje ujemajo same ženske in sami moški (*»Jan čedalje bolj rad govori bolj moške teme in se v teh debatah bolj najmeta skupaj z Radom.«*).

ČASOVNE MOŽNOSTI ZA NAJVEČ SKUPNIH DRUŽINSKIH POGOVOROV

Največ skupnih družinskih pogovorov poteka med vikendi, ko ni šole in službe in imajo več razpoložljivega časa. Med tednom se največ pogovarjajo v času kosila in ob večerih (*»Ponavadi je to pri kosilu in zvečer, ko gledamo televizijo.«*).

VODENJE POGOVOROV

Pogovore vodijo predvsem starši, medtem ko otroci vodijo pogovor v primeru, če se tema pogovora nanaša nanj (*»Če govori eden od otrok o šoli, potem vodi pogovor on.«*).

NADALJEVANJE POGOVOROV, KO ZMANJKA BESED

V situacijah, ko v pogovorih zmanjka besed in nastane tišina, prevzamejo nadaljnjo besedo tako starši kot otroci. Iz izjav je razvidno, da v primeru, da pogovor nadaljuje oče, temo pogovora posploši (*»V tem je pa Rado res dober, ko zmanjka besed, on posploši in tako pogovor steče dalje.«*) ali pa prične govoriti o drugi temi (*»Nadaljuje pogovor o drugi temi.«*).

OPAZOVANJE GOVORICE TELESA PRI OTROCIH

Starši pri komuniciranju namenjajo pozornost verbalnemu in neverbalnemu izražanju tako v večji kot tudi manjši meri. Nekateri ne opazujejo govorice telesa v zadostni meri in namenjajo večjo pozornost verbalnemu izražanju. Drugi opažajo, da otroci z govorico telesa povedo veliko in lahko razberejo, kdaj je npr. otrok nemiren, razburjen, trmast (*»Katja se vleče v kot in kuha mulo.«*). Starši pri mlajših otrocih ne opazijo izrazite govorice telesa, medtem ko je pri starejših otrocih, ki so v puberteti, le-ta bolj razvidna (*»Ima že določene pubertetniške gibe, prav tako kot Lidija.«*). Starši opazijo tudi razhajanja med besednim in telesnim sporočanjem, ko otroci želijo prikriti resnico (*»Tako ugotovim, da je drugače kot otrok govori, saj se drugače obnaša.«*).

ZAKLJUČEVANJE POGOVOROV

Pogovore zaključijo tako starši kot otroci, zaključek je odvisen od teme pogovora in konkretne situacije. Možne so situacije, ko pogovora na zaključni pobudnik pogovora, temveč njegov sogovornik (*»Če začne pogovor otrok, ga končava midva, če pa začneva midva, ga zaključijo otroci.«*).

SITUACIJE, KO SE VEČ OTROK HKRATI OBRNE NA STARŠE Z ŽELJO PO POGOVORU

OTROKOVE ENAKE MOŽNOSTI ZA POGOVOR S STARŠI

Starši želijo, da imajo otroci enake možnosti v primeru, ko se nanje obrne več otrok hkrati z željo po pogovoru. Med njimi ne želijo delati razlik, vendar situacija od njih zahteva, da dajo prednost enemu otroku (*»Trudim se da ja (da imajo vsi otroci enake možnosti), vendar kdaj to ni mogoče v celoti. Delam na tem, da bi bila enaka do vseh.«*). Izjave kažejo na to, da imajo v teh situacijah prednost starejši otroci (*»Prednost dajem starejšemu*

otroku.«) ali pa se vrstni red otrok, ki imajo prednost, izmenjuje (*»Ni zmeraj isti vrstni red, tako da noben od otrok ni zapostavljen.«*). Mlajši otroci glede prednosti starejšemu načeloma ne oporekajo, saj vedo, da bodo tudi sami imeli kasneje možnost govoriti s starši. Ob tem, ko dajo starši prednost enemu otroku, se drugi otrok lahko počuti zapostavljenega (*»Vsak se kdaj lahko počuti zapostavljenega...«*) in skače v pogovor, saj želi pozornost preusmeriti nase (*»Če govorim z Rokom, Katja vsakuje v besedo«*). Enakost možnosti za pogovor je odvisna tudi od truda posameznega otroka za to. Starši želijo, da otroci vedo, da se lahko kadar koli obrnejo nanje, kadar se želijo pogovoriti z njimi (*»Se mi zdi zelo pomembno, da vsak otrok ve, da se lahko kadarkoli obrne name, če ga kaj teži«*).

REAGIRANJE STARŠEV NA HKRATNO ŽELJO VEČ OTROK PO POGOVORU

Starši v teh situacijah reagirajo različno. Ponekod se v nadaljevanju pogovarjajo o skupni temi, ki je odvisna od trenutnih okoliščin, medtem ko se nekateri usedejo skupaj in poskušajo doseči sodelovanje. Starše spremlja neprijeten občutek, vendar je iz izjav razvidno, da je takih situacij malo (*»Na srečo se to zgodi malokrat, le nekajkrat letno.«*).

TEME V DRUŽINAH, O KATERIH NE ŽELIJO GOVORITI IN OSEBE, S KATERIMI SE O TEH TEMAH LAHKO POGOVORIJO

TEME, O KATERIH NE ŽELIJO GOVORITI OTROCI S STARŠI

Otroci ne želijo govoriti o raznovrstnih temah – o učenju, ljubezenskih simpatijah, spolnosti, samomorih. Predvsem pri starejših otrocih, ki so v obdobju pubertete, je tema o ljubezni in z njimi povezanih simpatijah tema, o kateri se ne želijo pogovoriti s starši (*»Rudi se noče pogovarjati o puncah, saj je ravno na začetku pubertete.«*). Pri mlajših otrocih je opaziti, da so zaenkrat še pripravljeni govoriti o vseh temah. Pripravljenost na pogovor o različnih temah je povezana tudi s trenutnim razpoloženjem otrok (*»Odvisno je tudi od utrujenosti otroka, če sta utrujena, nočeta sodelovat.«*).

OSEBE, S KATERIMI SE LAHKO OTROK POGOVORI O NEŽELJENIH TEMAH, O KATERIH NE ŽELI GOVORITI S STARŠEMA

Osebe, s katerimi se otrok pogovori o temah, so sošolci, prijatelji in sorodniki. V večini primerov gre torej za otrokove vrstnike. Pri tem je možno, da posamezni otrok s katerimi od naštetih oseb ne želi govoriti (*»Z bratranci ne, s sošolci tudi ne«*).

TEME, O KATERIH NE ŽELIJO GOVORITI STARŠI

Staršem so nekatere teme bolj, druge manj priljubljene. Nekateri starši so dostopni otrokom za vse teme pogovorov (*»Nimam nobene take teme, da se z otroki o tem ne bi hotela pogovarjati.«*), medtem ko se drugi o posameznih temah ne želijo pogovarjati. Med te teme spadajo negativne zadeve, smrt (*»O smrti in nasploh o slabem«*), lumparije otrok, šport, računalniške igrice, filmi, tehnične zadeve in avtomobili (*»Miran zelo rad govori o avtomobilih in o teh bolj tehničnih temah, o katerih jaz pojma nimam. Tudi če bi se rad pogovarjal z mano o tem, ne bi vedela, o čem govori.«*).

OSEBE, S KATERIMI SE LAHKO OTROK POGOVORI V PRIMERU, KO STARŠI O NEKATERIH TEMAH NE ŽELIJO GOVORITI

Ko starši o določenih temah ne želijo govoriti, se otroci obrnejo na preostale družinske člane in na svoje vrstnike. Nekateri matere želijo, da se kljub temu, da o določeni temi ne želijo govoriti, pogovorijo najprej z njimi (*»Vsekakor bi želela, da z menoj.«*). V družinskem krogu se otroci pogovorijo z očetom ter brati in sestrami, medtem ko gre med vrstniki predvsem za sošolce in prijatelje.

ZAVRNITEV POGOVORA

OBČUTKI OB ZAVRNITVI POGOVORA

Občutki ob zavrnitvi pogovora so povezani z nemirnostjo, neprijetnimi občutki in z občutkom, da otrok staršem ne zaupa (*»Da mi otrok ne zaupa.«*). Starši poskušajo kasneje ponovno pričeti pogovor o zavrnjeni temi. Ponekod se otroci počutijo osamljeni (*»Otrok se v tem primeru počuti osamljenega.«*). Postanejo lahko sramežljivi in se v prihodnje izogibajo tem pogovorom (*»Otrok postane bolj sramežljiv, kot bi se hotel izogniti temu pogovoru.«*).

ZAKLJUČEK ZAVRNJENEGA POGOVORA

Pogovor se lahko zaključi tako, da se izteče na pozitiven način in se oba počutita dobro (*»Tako, da se pogovor izteče na pozitiven način, da se oba počutiva dobro.«*) ter da ponovno poskusijo govoriti o nezaželeni temi. Na drugi strani pa lahko starše in otroke spremlja neprijeten občutek, ki se sprevrne v nastanek tišine in nadaljnje molčanje o nezaželeni temi (*»O tem se ne pogovarjava več.«*).

KAKO STARŠI DEFINIRAJO TEMELJNE PROBLEME OTROK IN NAČINI REŠEVANJA PROBLEMOV

Veliko problemov otrok je povezanih s šolo. Ti problemi se navezujejo na posamezne šolske predmete, kjer imajo učne težave. Problem nastane tudi, ko imajo otroci individualne učne ure in jih morajo usklajevati s šolskimi urami. Nekateri se upirajo proti opravljanju šolskih obveznosti, občasno je pri otrocih prisoten občutek, da se jim godi krivica. Dogaja se, da predvsem starejši vrstniki izsiljujejo mlajše otroke in jim nagajajo (*Katjo kdaj izsiljujejo v šoli.*). Za otroke predstavlja problem tudi vožnja do šole, saj živijo nekatere družine zelo oddaljeno od javnih prevoznih povezav in šole (*»Vsi otroci imajo probleme z vožnjo do šole. Stanujemo namreč 2 km stran od avtobusne postaje in to predstavlja velik problem.«*).

Problemi so povezani tudi s pomanjkanjem delovnih navad, občasnim potepanjem otrok, pomanjkanjem samozavesti, upiranjem in jezikanjem otrok (*»Rok ne zna nehati ko se prepiramo, še kar naprej jezika, še kar naprej govori.«*). Nekateri starši so mnenja, da večjih problemov še ni in jih pričakujejo, ko bodo njihovi mlajši otroci v obdobju pubertete.

POTEK POGOVORA O PROBLEMIH

POBUDA ZA ZAČETEK POGOVORA O PROBLEMIH

Pobuda za začetek pogovorov o problemih otrok prihaja tako s strani otrok kot staršev. Starši pričnejo pogovor, kadar želijo izvedeti več o problemu in ko opazijo otrokovo neugodje zaradi problemov. Starši ne morejo vedno opaziti, da ima otrok probleme. Probleme v različnih situacijah povedo tudi otroci sami (*»Pove mi, ko vadiiva branje ali ko jo peljem na suhi trening smučanja.«*).

ZAKLJUČEVANJE POGOVORA O PROBLEMIH

Pogovore o problemih otrok zaključijo največkrat starši, saj želijo na koncu dodati še svoj pogled in navodila za naprej (*»Končam ponavadi jaz in povem ta svoje.«*). Občasno zaključijo tudi otroci.

ZAUPANJE OTROKA, DA POVE SVOJE PROBLEME STARŠEM

STOPNJA OTROKOVEGA ZAUPANJA STARŠEM O NJEGOVIH PROBLEMOV

Otroci izražajo različne stopnje zaupanja problemov. Predvsem mlajši otroci zaupajo veliko oz. vse probleme, medtem ko je pri otrocih, ki so starejši in so v puberteti, to zaupanje že manjše in zato staršem ne zaupajo vsega. Možne so situacije, da otroci ne zaupajo problemov takoj, temveč šele čez nekaj dni (*»Mogoče mi kdaj v kakšnem primeru ne zaupajo takoj problemov, čez kakšen dan ali dva pa.«*) in da otroci zaupajo le večje probleme (*»Ne zaupata mi vsega, povesta mi glavne probleme.«*). V družinah, kjer otroci še niso v obdobju pubertete, so izrazili skrb glede zaupanja problemov v tem obdobju.

NAČINI POVEČEVANJA ZAUPANJA S STRANI STARŠEV TER KAKO ZMANJŠUJEJO MOREBITNO NEZAUPANJE OTROK

Starši uporabljajo različne načine, da bi si pridobili zaupanje otrok. Otrokom povedo, da so jim vedno na razpolago za pogovor in da jim ne morejo pomagati, če ne vedo za njihove probleme. Sporočajo jim, da so oni njihovi zaupniki (*»Daš vedeti, da si ti otrokov zaupnik, da si ti tisti, da ti otrok zaupa.«*). Če opazijo, da imajo otroci probleme in ne pričnejo sami pogovora o tem, spregovorijo prvi starši. V primeru, da otroci želijo, da starši molčijo o problemu, se tega tudi držijo. Nad otroki ne vpijejo, z njimi raje spregovorijo o zanimivi temi in naredijo pogovor bolj prijeten in zanimiv (*»Z Lidijo je bolje reči kakšen dober pogovor.«*). Nekateri starši se zavedajo, da morajo biti bolj pozorni na to, kaj jim otroci govorijo (*»Zavestno si rečem, da moram malo bolj poslušati, uvesti se dol z otrokom četudi imam delo.«*). Mlajše otroke občasno še malo popestujejo in jih obiščejo v njihovih sobah z namenom, da spregovorijo o raznih temah. Starši uporabljajo različne načine, da bi zmanjšali nezaupanje otrok. Nekateri zavestno zmanjšujejo otrokom neprijazne situacije (*»Če pri sebi opazim, da kdaj nisem najbolj primerno reagirala, se potrudim, da ob naslednji taki priložnosti reagiram bolj otroku prijazno.«*), drugi se pogovorijo z otrokom o razlogih za nezaupanje, spet tretji poudarjajo, da bodo kljub občasni vzklipljivosti na začetku pogovora otrokom pomagali (*»Rečem, da četudi kdaj ponorim, kar ni prav, bom pomagala.«*), medtem ko želijo nekateri biti v pogovorih čim bolj preprosti in razumevajoči (*»Poskušam biti čim bolj preprosta, čim bolj človeška.«*). Starši poudarjajo, da naj o problemih spregovorijo najprej doma in naj ne iščejo pomoči najprej drugje.

OSEBE V PROCESU REŠEVANJA PROBLEMOV

OSEBE, KI SO PRISOTNE PRI REŠEVANJU PROBLEMOV

Problemi otrok se rešujejo najprej v ožjem družinskem krogu (*»Če se le da, probleme rešujemo v družinskem krogu.«*). V kolikor ga v ožjem družinskem krogu ne zmorejo rešiti, poiščejo pomoč pri sorodnikih, sosedih in šolskih delavcih. Sosedje priskočijo na pomoč predvsem glede prevoza do šole. Na sorodnike in šolske delavce (učitelje, pedagoge in inštruktorje) se obrnejo največkrat v primeru problemov, ki so povezani s šolo. Ponekod so

občasno želeli poiskati tudi drugo strokovno pomoč, vendar je do sedaj še niso (*»Strokovne pomoči ne mislim iskati, čeprav me je kdaj že malo zamikalo.«*).

POGOSTOST SITUACIJ, KO SE OTROCI S PROBLEMOM OBRNEJO NA STARŠE

Otroci različno izražajo potrebo po reševanju problemov s starši. Pridejo dnevi, ko so te situacije pogoste in se pojavljajo več dni zapored, medtem ko občasno več dni zapored nimajo nobenih problemov (*»Včasih je to vsak dan, kdaj pa tudi nekaj dni ni nič.«*). Pogostost reševanja je torej različna. V nekaterih družinah otroci redko izražajo željo po reševanju problema, le nekajkrat mesečno. Starši se občasno srečajo tudi s situacijami, ko otrok izrazi določen problem šele, ko se pojavi nek drugi problem.

SODELOVANJE STARŠEV V PROCESU REŠEVANJA PROBLEMA

Starši v procesu reševanja problema otroka običajno sodelujejo, delujejo skladno in se podpirajo. Sprotno se obveščajo o novostih in se oba starša zanimata, kakšna je trenutna situacija s posameznim otrokom. Vsak izmed njiju želi prispevati svoj delež k rešitvi. Občasno se starši v svojih stališčih ne strinjajo in tako naletijo na nasprotovanje. Ponekod je mati bolj popustljiva, medtem ko oče ne želi takoj podati svojega mnenja o tem, če se strinja s stališčem matere (*»Marko mi ne pove takoj, če misli, da nimam prav.«*).

REŠEVANJE PROBLEMОВ S POMOČJO TRETJE OSEBE

POGOSTOST SITUACIJ, KO STARŠA NE VESTA, KAKO POMAGATI

V družinah redko naletijo na situacije, ko starši ne vedo, kako pomagati otroku pri reševanju problemov. Iz izjav je razvidno, da je to nekajkrat letno (*»To se zgodi malokrat, nekajkrat letno.«*).

STOPNJA UPOŠTEVANJA MNENJA OTROK O IZBIRI OSEB PRI REŠEVANJU PROBLEMA

Staršem je pri izbiri oseb, ki bodo pomagale otroku pri reševanju problemov, pomembno mnenje otrok o pomagajočih osebah. Glede na to popolnoma oz. v čim večji možni meri upoštevajo njihovo mnenje, saj se jim ne zdi smiselno napotiti otrok k nekomu, kjer ne bi bili sproščeni (*»Upoštevam popolnoma, saj se mi ne zdi smiselno siliti otroka nekam ali k nekomu, ki mu ne odgovarja.«*). Otroci povedo svoje mnenje, občasno se zgodi, da v posameznem trenutku ne želijo izraziti svojega stališča.

NAČINI SODELOVANJA S TRETJO OSEBO

Pri sodelovanju s sorodniki otroci rešujejo probleme običajno brez prisotnosti staršev (*»Otrokoma rečem naj gresta k babici in teti pa se naj sami dogovorijo.«*). Starši občasno kasneje sicer izvedo, o čem so se pogovarjali in kako so reševali problem, a tega na željo otrok, da starši o reševanju problema ne vedo nič, ne razkrijejo in se pretvarjajo, da ne vedo nič (*»Mami mi je občasno že povedala kaj o tem, kar sta ji Rok in Katja povedala, seveda se delam, kot da mi ni povedala. Ne lomim obljub.«*). Sodelovanje s šolskimi delavci se vzpostavi glede na potrebe in probleme otrok. Starši so z nekaterimi učitelji dogovorjeni, da jih sami obvestijo v primeru, ko nastane kakšen problem. Sodelujejo preko telefonskih pogovorov ali osebno pri govorilnih urah. Na govorilnih urah sodelujejo s skupnim pogovorom, kjer vsak pove svoje stališče in poiščejo skupno rešitev (*»Na govorilnih urah se usedemo skupaj dol in vsak pove svoje mnenje. Nato najdemo skupno rešitev, da bo bolje.«*).

POMEMBNE ZNAČILNOSTI SODELOVANJA S TRETJO OSEBO

Pri sodelovanju s tretjo, pomagajočo osebo je staršem pomembno mnogo dejavnikov, ki se med starši razlikujejo. Nekateri navajajo, da jim je pomemben nasvet pomagajoče osebe, saj v nadaljevanju poskušajo ravnati v skladu s tem nasvetom. Želijo biti na tekočem s problemi in se sprotno obveščajo o novostih. Pomembna se jim zdi vzpostavitev zaupanja med starši, otroki in pomagajočo osebo (*»Pomembno se mi zdi tudi, da tej osebi zaupamo.«*). Želijo, da starši sami vedo, kako se lotiti procesa reševanja problema otroka, obenem je pomembna obveščenost pomagajoče osebe o problemu (*»...da sama pedagoginja ve, kjer so pomanjkljivosti pri Janovi slovenščini.«*). Probleme želijo rešiti čim prej.

STOPNJA ZAUPANJA TRETJI OSEBI

Starši izražajo veliko stopnjo zaupanja pomagajoči osebi, saj jim večina od njih popolnoma zaupa. Razloge za veliko stopnjo zaupanja si lahko razlagamo z več vidikov. Starši so navajali naslednje: sodelujejo s sorodniki, kjer gre poleg visoke stopnje medsebojne povezanosti še za zaupanje zaradi njihovih številnejših izkušenj (*»Kljub temu da ima moja mami oster režim, je to še vedno moja mami. Sestri tudi zaupam popolnoma, saj ima tri otroke in s tem tudi več izkušenj kot jaz.«*); pri vsakodnevnem komuniciranju (s sosedom) se vzpostavi zaupanje in medsebojna vzajemna pomoč; pomoč s strani pomagajoče osebe koristi otroku, kar predstavlja temelj za zaupanje; sodelujejo večinoma z odraslimi in zreli osebami (*»Ker gre samo za odrasle osebe, zelo.«*).

NAČINI REŠEVANJA PROBLEMОВ OTROK

Probleme otrok poskušajo reševati čim bolj sprotno, pri tem so najpogostejši način pogovori. Osebe, ki so prisotne v procesu reševanja problema, medsebojno sodelujejo in tako vsak ve, kakšno vlogo ima. Poiščejo primerno rešitev, če je ne najdejo, se na pomoč obrnejo na osebe izven svojega ožjega družinskega kroga. Če imajo otroci probleme z izsiljevanjem v šoli, v nekaterih primerih priskoči na pomoč brat izsiljevalne osebe in

umiri celotno dogajanje (*»Če Katjo kdo izsiljuje, Rok posreduje.«*). Starši uporabljajo tudi bolj tehnične načine, da bi rešili probleme prekomerne uporabe avdio-vizualnih pripomočkov. V tem primeru ugasnejo televizijo in zaklenejo računalniško sobo, s čimer otroci ne morejo več uporabljati televizije in računalnika.

ČASOVNA UMESTITEV PROCESA REŠEVANJA PROBLEMOV OTROK

Če razmere omogočajo in če gre za resen problem, jih rešujejo takoj oz. čim prej je možno (*»Rešujemo jih takoj, če se le da...«*). Občasno jih rešujejo pri kosilu in tekom dneva, v večini primerov pa ob večerih, ko imajo več časa in se lahko bolj posvetijo reševanju problemov. Probleme rešujejo še med vikendi (*»Med vikendom pa ob nedeljah.«*).

DEJAVNIKI, KI SO POMEMBNE PRI REŠITVI PROBLEMA

Pri rešitvi problema je pomembnih več dejavnikov. Pomembno je, da se problem reši ali da je trenutno stanje vsaj malo boljše. Zaželeno je, da se problem ne ponovi več. Rešitev naj bo primerna, z njo naj se otroci strinjajo in jo tudi sprejmejo. Starši želijo, da otroci postanejo samozavestnejši in upoštevajo njihova navodila. V primeru skupnega družinskega problema vsak pove svoje mnenje glede rešitve (*»Da ga rešimo, da vsak nekaj pove o svojem razmišljanju, če se problem tiče vseh.«*).